

Celanói Tamás életrajzi Szent Ferencről

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

The image shows the front cover of a book. The cover has a dark red background. In the center, there is a light green rectangular area containing the title in bold, black, serif capital letters: 'CELANOI TAMAS', 'ELETRAJZAI', and 'SZENT FERENCROEL'. At the bottom of the cover, there is a white logo for 'ferences forrasok' with a stylized 'T' in the center.

CELANOI TAMÁS ÉLETRAJZAI SZENT FERENCRŐL

ferences
T
források

Impresszum

Celanói Tamás életrajzai Szent Ferencről

Ferences Források – 2.

Balanyi György fordítását a latin kritikai szöveg és modern fordítások alapján javította:
Hidász Ferenc OFM és Várnai Jakab OFM

A sorozatot szerkesztik: Hidász Ferenc OFM és Várnai Jakab OFM

Fedlapterv: Palkovics János

A rendi előljárók engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az Agapé Kiadónál 1993-ban megjelent, ISBN 963 8112 07 7 azonosítójú könyv elektronikus változata. Az elektronikus kiadás engedélyét a Kapisztrán Ferences Provincia Tartományfőnöke adta meg. A programot a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár elvei szerint korlátlanul lehet lekipásztorni célokra használni. Minden más jog a Kapisztrán Ferences Provincia tulajdonában marad.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	12
Szent Ferenc első életrajza (Vita Prima).....	20
Előszó.....	20
Első könyv	21
I. fejezet. Hogyan forgolódott a világi életben	21
II. fejezet. Hogyan látogatta meg az Úr a szívét testi betegség és éjjeli látomás formájában	23
III. fejezet. Hogyan változott meg lélekben, de ugyanakkor életmódban nem, és mit mondott jelképesen az elrejtett kincsről és jegyeséről.....	25
IV. fejezet. Hogyan adott el a szent mindent, és milyen kevésbe vette a kapott pénzt ...	27
V. fejezet. Hogyan üldözte őt atyja, és hogyan vetette fogságba	28
VI. fejezet. Hogyan engedte őt szabadon anyja, és hogyan meztelenítette le magát az assisi püspök előtt	30
VII. fejezet. Hogyan esett a rablók kezébe, hogyan dobott a hóba, és hogyan szolgált a leprásoknak	32
VIII. fejezet. Hogyan állította helyre San Damiano templomát és az ott megtelepedett szegény úrnők életmódjáról.....	34
IX. fejezet. Életmódjának megváltoztatása után hogyan állította helyre a Porciunkulának nevezett Boldogasszony templomát, és az evangéliumi szózat hallatára hogyan hagyott el mindent, és öltötte magára azt a habitust, melyet azóta is viselnek a testvérek.....	36
X. fejezet. Az Evangélium prédikálásáról és a béke hirdetéséről; az első hat testvér megtéréséről.....	37
XI. fejezet. Szent Ferenc prófétai lelkületéről és intelmeiről	39
XII. fejezet. Hogyan küldötte szét kettesével a testvéreket a világba, és rövid idő múlva hogyan jött megint össze velük.....	41
XIII. fejezet. Hogyan írta meg Szent Ferenc a tizenkettes szám elérése után első reguláját, és hogyan erősítette meg azt Ince pápa úrral; látomás a fáról	43
XIV. fejezet. Visszatérése Rómából a spoletói völgybe és megpihenése útközben.....	45
XV. fejezet. Boldogságos Ferenc növekvő híreről és sokaknak Istenhez téréséről; hogyan keletkezett a Kisebb Testvérek Rendje elnevezés, és hogyan oktatta boldogságos Ferenc a Rendjébe lépőket.....	47
XVI. fejezet. A Rivo Tortónál való tartózkodásról és a szegénység megtartásáról	50
XVII. fejezet. Hogyan tanította boldogságos Ferenc imádkozni a testvéreket; a testvérek engedelmességéről és tisztaságáról	52
XVIII. fejezet. A tüzes szekérről és arról, hogy boldogságos Ferenc ismerte távollevő testvéreinek titkát	54
XIX. fejezet. Hogyan örködött a testvérek fölött; önmegvetéséről és az igazi alázatosságról.....	56
XX. fejezet. A szent sóvárgása a vértanúság elnyerésére; spanyolországi és szíriai útja; közbenjárására hogyan szabadította ki Isten az élelmiszerek megsokasításával a hajósokat az éhhalál veszedelméből.....	58
XXI. fejezet. A madaraknak szóló prédikációról és a teremtmények engedelmességéről	60

XXII. fejezet. Ascoli prédikálásáról; távollétében hogyan gyógyultak meg betegek olyan tárgyak érintésére, melyek előbb az ő kezében voltak.....	62
XXIII. fejezet. Hogyan gyógyított meg Toscanellában egy sántát, Narniban pedig egy bénát.....	64
XXIV. fejezet. Hogyan adta vissza egy vak asszonynak szeme világát, és Gubbióban hogyan gyógyított ki egy másikat zsugorodásából	65
XXV. fejezet. Hogyan gyógyított ki egy testvért a nyavalyatörésből, helyesebben szólva: hogyan szabadította meg az ördögtől; hogyan szabadított meg Sangeminiben egy megszállott asszonyt.....	66
XXVI. fejezet. Hogyan üzte ki Città di Castellóban is az ördögöt.....	67
XXVII. fejezet. Szellemének tisztánlátásáról és állhatatosságáról; Honorius pápa úr előtt mondott prédikációjáról; hogyan bízta magát és a testvéreket Hugolino ostiai püspök úrra.....	68
XXVIII. fejezet. A szeretet szelleméről és a részvétről, mellyel a szegények iránt viseltetett; mit tett egy juhval és a báránnyakkal	71
XXIX. fejezet. A szeretetről, mellyel a Teremtő kedvéért valamennyi teremtmény iránt viseltetett; a külső és belső ember leírása	73
XXX. fejezet. A jászolról, melyet az Úr születésnapján állíttatott	75
Második könyv.....	77
I. fejezet. E könyv tartalmáról, Szent Ferenc halálának idejéről és az erényekben tett előrehaladásáról	77
II. fejezet. Boldogságos Ferenc hő vágyáról és arról, hogyan értette meg a könyv fellapozásából az Úrnak rá vonatkozó szándékát	79
III. fejezet. A Szeráf képét viselő megfeszített ember látomásáról	81
IV. fejezet. Boldogságos Ferenc buzgóságáról és szembajáról	83
V. fejezet. Hogyan fogadta szentünket Rieti városában Hugó, ostiai püspök úr, és hogyan jövendölte meg neki a szent, hogy az egész világ püspöke lesz	84
VI. fejezet. A Szent Ferenc körül szorgoskodó testvérek erényeiről; hogyan kívánta ő maga berendezni életét.....	86
VII. fejezet. Hogyan ment Sienából Assisibe; a Santa Maria de Portiuncula templomáról és a testvérek megáldásáról	88
VIII. fejezet. Mit tett és mit mondott, mikor boldogan jobblétre szenderült	90
IX. fejezet. A testvérek siránkozása és öröme, mikor látták, hogy a szent a kereszt jeleit viselte magán; a Szeráf szárnyairól.....	92
X. fejezet. A San Damianó-i úrnők siratása; hogyan temették el dicsérettel és dicsőséggel.....	95
Harmadik könyv.....	97
Szent Ferenc csodái.....	102
Krisztus nevében kezdődnek szentséges Ferenc atyánk csodái.....	102
I. A meggyógyult bénákról	102
II. A szemük világát visszanyertekről.....	104
III. A gonosz lelkektől megszállottakról.....	105
IV. A haláltól megmentett betegekről, a vízkórban, köszvényben, idegbénulásban és más különböző betegségekben szenvedőkről.....	106
V. A megtisztult leprásokról	108
VI. Beszélő némákról és halló süketekről.....	109
Befejezés	110
Szent Ferenc második életrajza (Vita Secunda).....	111
Előszó.....	111
Első könyv	113

Megtéréséről	113
I. fejezet. Hogyan nevezték előbb Jánosnak, később Ferencnek; mit jövendölt felőle anyja, és ő maga hogyan mondotta meg előre, hogy mi minden fog vele történni; a fogságban tanúsított béketűréséről	113
II. fejezet. Egy szegény katonáról, akit felruházott és látomásáról, melyet még a világban látott hivatásáról	114
III. fejezet. Hogyan választotta a vidám fiatalok csapata a lakoma idejére vezérévé, és hogyan változott meg egyszerre	115
IV. fejezet. Egy koldus ruhájába öltözve hogyan evett együtt a koldusokkal a Szent Péter-templom csarnokában; gazdag alamizsnájáról	115
V. fejezet. Hogyan mutatott neki az ördög imádság közben egy öregasszonyt, és milyen feleletet adott neki Isten; mit tett a leprásokkal	116
VI. fejezet. A Megfeszített képéről, mely szólott hozzá, és a tiszteletről, mellyel a képnek adózott	117
VII. fejezet. Test szerinti atyja és testvére üldözéséről.....	118
VIII. fejezet. Szégyenkezésének legyőzéséről, és a szegény szüzekre vonatkozó jövendöléséről	118
IX. fejezet. Az ajtóról ajtóra való alamizsnakéregetésről	119
X. fejezet. Bernát testvér lemondásáról	119
XI. fejezet. A pápa úr előtt mondott példázatáról	120
A Sancta Maria de Portiuncula Egyházzól.....	122
XII. fejezet. A szent különös vonzódása a helyhez; az itt élő testvérek életmódjáról; a Boldogságos Szűz szeretetéről e hely iránt.....	122
XIII. fejezet. Egy látomásról.....	122
Szent Ferenc és testvérei életéről	124
XIV. fejezet. A fegyelem szigorúságáról.....	124
XV. fejezet. Szent Ferenc tapintatosságáról	124
XVI. fejezet. Az elkövetkező dolgok előrelátásáról; hogyan bízta a szerzetet a római Egyházra, és egy bizonyos jövendölésről.....	124
XVII. fejezet. Hogyan kérte a pápától az ostiai bíboros urat protektorul	125
Második könyv.....	127
Bevezetés a második részhez	127
Boldogságos Ferenc jövendőlő tehetségéről.....	128
I. fejezet.....	128
II. fejezet. Hogyan ismerte meg, hogy egy szentnek tartott testvér csaló.....	128
III. fejezet. Hasonló eset; a különcködés ellen	129
IV. fejezet. Hogyan jövendölte meg a keresztények Damiette-nél szenvedett vereségét	129
V. fejezet. Hogyan ismerte meg egy testvér szívének titkos gondolatait	130
VI. fejezet. Egy testvérről, aki fölött ördögöt látott; azok ellen, akik kivonják magukat a közös életből.....	130
Hasonló történet egy másik testvérről.....	131
VII. fejezet. Hogyan szabadította meg a greccioi lakosokat a farkasok veszedelmétől és a jégveréstől	131
VIII. fejezet. Hogyan jövendölt meg a perugiaiaknak egy később bekövetkező lázadást; az egyetértés dicsérete.....	132
IX. fejezet. Hogyan jövendölte meg egy asszonynak, hogy rossz férje meg fog javulni	133
X. fejezet. Hogyan tudta meg lélekben az egyik testvérről, hogy útközben megbotránkozott társát, és hogyan jövendölte meg a szerzetből való távozását	134

XI. fejezet. Hogyan tudta meg, hogy egy ifjú nem isteni sugallatra lépett be a szerzetbe.....	134
XII. fejezet. Hogyan gyógyított meg egy papot, és hogyan jövendölte meg neki, hogy a bűneibe való visszaesése miatt még szigorúbb büntetésben fog részesülni...	134
XIII. fejezet. Egy kísértést szenvedő testvéréről	135
XIV. fejezet. Egy emberről, aki posztót ajánlott fel úgy, ahogyan a szent előzőleg kérte.....	135
XV. fejezet. Hogyan hívta meg ebédre orvosát, jóllehet a testvéreknek semmijük sem volt, és váratlanul milyen bőkezűen gondoskodott róluk az Úr; Isten gondviselése kiárad a testvérekre.....	136
XVI. fejezet. Cellájából kijöve hogyan áldott meg két testvért, akiknek gondolatát a Lélek sugallatából kitalálta.....	137
XVII. fejezet. Imádságával hogyan fakasztott vizet a kősziklából, és hogyan adott inni egy parasztembernek	137
XVIII. fejezet. A szent által táplált madarakról, melyek egyike falánksága miatt lelte halálát.....	138
XIX. fejezet. Hogyan teljesedett be minden, amit Bernát testvéréről jövendölt	138
XX. fejezet. Egy testvér kísértéséről, aki mindenáron valami írást akart a szent kezéből	139
XXI. fejezet. Hogyan ajándékozta ugyanannak a testvérnek habitusát úgy, amint az kívánta	139
XXII. fejezet. Parancsára hogyan találtak éjnek idején petrezselymet a mezei fűvek közt.....	139
XXIII. fejezet. Hogyan jövendölt meg egy halála után bekövetkező éhínséget.....	140
XXIV. fejezet. A szent éleslátásáról és a mi tudatlanságunkról	141
A szegénységről	142
XXV. fejezet. A szegénység dicsérete	142
XXVI. fejezet. A házak szegénységéről	142
XXVII. fejezet. Arról az épületről, melyet Portiunculában kezdett széthányini	142
XXVIII. fejezet. A bolognai házról, melyből még a beteget is eltávolította	143
XXIX. fejezet. Hogyan vonakodott belépni a cellába, melyet az övének mondtak.....	143
XXX. fejezet. A házi berendezés szegénységéről	143
XXXI. fejezet. A grecciói feldíszített húsvéti asztalról; Krisztus példájára hogyan köszöntött be zarándokként.....	144
XXXII. fejezet. A könyvek utáni mohó vágyakozás ellen	144
Az ágyak szegényességéről.....	145
XXXIII. fejezet. Az ostiai püspök úr példája és dicsérete	145
XXXIV. fejezet. Mi történt vele egy éjszaka egy tollvánkossal kapcsolatban.....	145
Példák a pénz megvetésére	147
XXXV. fejezet. Egy testvér kemény megfenyítése, amiért kezével érintette a pénzt.....	147
XXXVI. fejezet. Egy testvér megfenyítése, amiért pénzhez nyúlt	147
XXXVII. fejezet. Egy testvér megfeddése, amiért szükség ürügyén pénzt akart megtartani	147
XXXVIII. fejezet. A kígyóvá változott pénzről.....	148
A ruházat szegénységéről	149
XXXIX. fejezet. Hogyan feddte meg a szent szavával és példájával a lágy és fényűző ruhákban pávaskodókat.....	149
XL. fejezet. Hogyan mondta meg előre, hogy a szegénységtől elpártolókat saját nyomorúságuk fogja megbüntetni.....	149
Az alamizsnakéregetésről	151

XLI. fejezet. Az alamizsna dicsérete	151
XLII. fejezet. Hogyan adott példát a szent az alamizsnakéregetésre.....	151
XLIII. fejezet. Milyen példát mutatott az ostiai úr udvarában, és hogyan felelt a püspöknek	151
XLIV. fejezet. Hogyan buzdított szóval és példával alamizsnakéregetésre	152
XLV. fejezet. Egy testvér megfeddése, aki nem akart koldulni menni	152
XLVI. fejezet. Hogyan ment eléje az alamizsnát hozó testvérnek, és hogyan csókolta meg a vállát.....	153
XLVII. fejezet. Hogy bírt rá bizonyos világi katonákat, hogy alamizsnát kéregessenek	153
XLVIII. fejezet. A hallá változott alessandriai kappanhúsról.....	153
Azokról, akik lemondanak a világról.....	155
XLIX. fejezet. Egy testvér példája, aki javait a szegények helyett rokonainak adta, s akit a szent emiatt megfeddett	155
L. fejezet. Egy látomásról, melyet a szegénységgel kapcsolatban látott	155
Szent Ferenc részvéte a szegények iránt.....	157
LI. fejezet. A szeretetről, mellyel a szegények iránt viseltetett, és hogyan irigyelte meg a nálánál szegényebbeket	157
LII. fejezet. Hogyan feddett meg egy testvért egy szegény meggyanúsítása miatt ...	157
LIII. fejezet. Arról a köpenyről, melyet Celanóban egy anyókanak adott.....	158
LIV. fejezet. Egy másik szegényről, akit szintén köpennyel ajándékozott meg.....	158
LV. fejezet. Egy másik szegény iránt tanúsított hasonló jó cselekedetéről.....	158
LVI. fejezet. Hogyan engedte át egy embernek a köpenyét csak azért, hogy ne gyűlölje urát	159
LVII. fejezet. Hogyan adta oda egy szegénynek habitusa szegélyét	159
LVIII. fejezet. Hogyan adta oda két testvér szegény édesanyjának a Rend birtokában levő egyetlen Újszövetséget.....	159
LIX. fejezet. Hogyan adta oda köpenyét egy szegény szembajos asszonynak.....	160
LX. fejezet. Hogyan jelent meg neki útjában három asszony, és hogyan tűnt el különös üdvözlése után	160
Szent Ferenc imádságszeretetről	162
LXI. fejezet. A szent imádkozásának helyéről, idejéről és lángoló hevéről.....	162
LXII. fejezet. A kánoni órák ájtatos végzéséről	163
LXIII. fejezet. Hogyan űzte el imádság közben a szórakoztató gondolatokat.....	163
LXIV. fejezet. Egy elragadtatásról	164
LXV. fejezet. Milyen magatartást tanúsított imádság után.....	164
LXVI. fejezet. Hogyan vesztette el egy püspök a beszélőképességét, amiért imádság közben meglepte a szentet	164
LXVII. fejezet. Hogyan tapasztalta meg egy apát önmagán Szent Ferenc imádságának hatékonyságát.....	165
A szent jártasságáról a Szentírásban és szavainak hatékonyságáról.....	166
LXVIII. fejezet. Milyen volt tudománya és emlékezőtehetsége.....	166
LXIX. fejezet. Egy prófétai helyről, melyet egy domonkos rendi testvér kérésére megmagyarázott.....	166
LXX. fejezet. Egy bíboros kérdéseire adott feleleteiről	167
LXXI. fejezet. Hogyan magyarázta meg egy testvérnek, aki olvasásra buzdította, miben áll az ő tudománya	167
LXXII. fejezet. Arról a két kardról, melyet Pacificus testvér a szent szájában megvillanni látott	167

LXXIII. fejezet. Szavainak hatékonyságáról és egy orvosnak ide vonatkozó bizonyosságáról	168
LXXIV. fejezet. Szilveszter testvér közvetítésével hogyan úzte ki szavainak erejével Arezzóból az ördögöket	168
LXXV. fejezet. A fentebb említett Szilveszter testvér megtéréséről és egy látomásáról.....	169
LXXVI. fejezet. Hogyan szabadított meg egy testvért az ördög kísértésétől	170
LXXVII. fejezet. Arról az elvetemült disznóról, amelyik megevett egy báránykát ..	170
Az asszonyokkal való barátkozás ellen.....	171
LXXVIII. fejezet. Az asszonyokkal való barátkozás kerüléséről; hogyan beszélt velük a szent.....	171
LXXIX. fejezet. Példázat az asszonyokra vetett tekintet ellen	171
LXXX. fejezet. A szent atya példája a túlzott bizalmaskodás ellen	172
A szent kísértéseiről.....	173
LXXXI. fejezet. A szent kísértéseiről és egy kísértés legyőzéséről	173
LXXXII. fejezet. Hogyan próbálta a gonosz lélek hívogatással érzéki bűnre csábítani, és hogyan győzedelmeskedett fölötte a szent	173
LXXXIII. fejezet. Hogyan szabadított meg egy testvért a kísértéstől; a kísértés hasznáról	174
Hogyan verték meg szentünket az ördögök	175
LXXXIV. fejezet. Hogyan verték meg az ördögök; a nagyok palotáinak kerüléséről.....	175
LXXXV. fejezet. Hasonló példa.....	175
LXXXVI. fejezet. Egy magányos helyen szenvedett kísértéséről és egy testvér látomásáról.....	176
LXXXVII. fejezet. Egy testvérről, akit megszabadított kísértésétől	177
Az igazi lelki örömről	178
LXXXVIII. fejezet. A lelki öröm dicséretéről és a búskomorság veszedelméről	178
LXXXIX. fejezet. A citerajátékról, melyet egy angyaltól hallott.....	178
XC. fejezet. Hogyan énekelt a szent elragadtatásában francia nyelven.....	179
XCI. fejezet. Hogyan feddett meg egy szomorkodó testvért, és hogyan oktatta ki, miként kell viselkednie	179
XCII. fejezet. Hogyan kell bánni a test-testvérral, hogy ne zúgolódjék	179
Az idétlen örömről	180
XCIII. fejezet. A hiú dicsekvés és képmutatás ellen	180
XCIV. fejezet. Hogyan vádolta magát képmutatással	180
XCV. fejezet. Hogyan vádolta magát hiú dicsőségahajhászással.....	181
XCVI. fejezet. Hogyan felelt azoknak, akik szemtől szembe dicsérték őt.....	181
XCVII. fejezet. Hogyan ítélte el a dicsekvőket	181
A szent sebhelyek titkolásáról	182
XCVIII. fejezet. Mit felelt a szent a sebhelyek után tudakozódóknak, és milyen gondosan rejtegette azokat	182
XCIX. fejezet. Hogyan látta meg egy testvér kegyes csalással a szent sebhelyeket .	182
C. fejezet. Oldalsebéről, melyet az egyik testvér meglátott.....	183
CI. fejezet. Hogyan kell titkolnunk erényeinket	183
Az alázatosságról	185
CII. fejezet. Szent Ferenc alázatossága viselkedésében, érzésében és szokásaiban; az önszeretet ellen	185
CIII. fejezet. A terni püspökkel és egy parasztemberrel szemben tanúsított alázatosságáról	185

CIV. fejezet. Hogyan mondott le a káptalanon az előjárásáról és arról, hogyan imádkozott ez alkalommal	186
CV. fejezet. Hogyan mondott le kíséroról	186
CVI. fejezet. A rangot keresők ellen mondott szavai és a Kisebb Testvér leírása	186
CVII. fejezet. Hogyan akarta, hogy testvérei alá legyenek vetve a papoknak, és miért.....	187
CVIII. fejezet. Az imolai püspök iránt tanúsított tiszteletéről.....	187
CIX. fejezet. Szent Domonkos és Szent Ferenc versengése az alázatosságban és egymás iránti kölcsönös szeretetük.....	188
CX. fejezet. Miként ajánlották magukat egymás kölcsönös szeretetébe	189
Az engedelmességről	190
CXI. fejezet. Hogyan akarta, hogy az engedelmesség gyakorlására mindig legyen mellette gvárdián.....	190
CXII. fejezet. Hogyan írta le az igazán engedelmes szerzetest, és az engedelmesség három válfajáról.....	190
CXIII. fejezet. Hogy nem szabad könnyelműen parancsolni az engedelmesség nevében	191
CXIV. fejezet. Egy testvérről, akinek kámzsáját tűzbe dobatta, mivel, bár áhítatból, mégis engedély nélkül jött hozzá.....	191
Azokról, akik jó, illetve rossz példát adnak.....	192
CXV. fejezet. Egy jó testvér példájáról és a régi testvérek szokásáról.....	192
CXVI. fejezet. A szent átka egynémely testvér ellen, akik rossz példát adtak; milyen nehezen viselte el ezt	192
CXVII. fejezet. Arról a kinyilatkoztatásról, melyet Rendje állapotára vonatkozólag kapott Istentől; és hogy Rendje sohasem fog elenyészni	193
A henyélés és a henyélők ellen	194
CXVIII. fejezet. Hogyan tudta meg a neki adott kinyilatkoztatásból, mikor szolgálja Istent, és mikor nem.....	194
CXIX. fejezet. Arról a büntetésről, melyet Porciunkulában a hiábavaló szavakra kiróttak	194
CXX. fejezet. Milyen szorgalmasan dolgozott ő maga, és mennyire ki nem állhatta a henyélőket	194
CXXI. fejezet. Panasz a szenthez a lustálkodók és torkosok ellen.....	195
Isten Igéjének szolgáiról	196
CXXII. fejezet. Milyennek kell lennie az igehirdetőnek	196
CXXIII. fejezet. A hiú dicsőség keresői ellen és egy prófétai mondás értelmezése .	196
A Teremtő szemlélése teremtményeiben	197
CXXIV. fejezet. A szent szeretete az érző és érzéketlen teremtmények iránt.....	197
CXXV. fejezet. Hogyan viszonyították a teremtmények szeretetét, és a tűzről, mely nem ártott neki	197
CXXVI. fejezet. Arról a kis madárról, amelyik tenyerében helyezkedett el	198
CXXVII. fejezet. A sólyomról.....	198
CXXVIII. fejezet. A méhekről.....	199
CXXIX. fejezet. A fácánról	199
CXXX. fejezet. A tücsökről.....	199
A szeretetről.....	201
CXXXI. fejezet. A Szent szeretetéről; hogyan állította oda magát a lelkek üdvéért a tökéletesség mintaképének.....	201
CXXXII. fejezet. Az alattvalókról való gondoskodásról.....	201
CXXXIII. fejezet. A betegek iránti részvétről	202

CXXXIV. fejezet. A lelki betegek iránt érzett részvétéről és azokról, akik másként cselekszenek	202
CXXXV. fejezet. A spanyol testvérekről	203
CXXXVI. fejezet. Azok ellen, akik a remeteségekben nem úgy élnek, mint kellene, és hogy a szent azt akarta, hogy minden közös legyen	203
CXXXVII. fejezet. Két francia testvérről, akiknek odaajándékozta habitusát	204
A rágalmazókról.....	205
CXXXVIII. fejezet. Hogyan akarta büntetni a rágalmazókat.....	205
A minister generális és más előljárók képének megrajzolása.....	207
CXXXIX. fejezet. Hogyan kell bánni a társakkal.....	207
CXL. fejezet. A minister provinciálisokról.....	208
CXLI. fejezet. Mit felelt a szent, mikor az előljárók felől kérdezték	208
A szent egyszerűségéről	210
CXLII. fejezet. Miben áll az igazi egyszerűség.....	210
CXLIII. fejezet. Együgyű János testvérről	210
CXLIV. fejezet. Hogyan ápolta fiaiban az egységet, és milyen példázatot mondott róla.....	211
CXLV. fejezet. Milyennek kívánta a szent hajkoronáját.....	212
CXLVI. fejezet. Hogyan akarta, hogy Rendbe lépésükkor a nagy klerikusok is lemondjanak mindenükről	212
CXLVII. fejezet. Minek tanulását kívánta a testvérektől, és hogyan jelent meg egyik kísérőjének, aki prédikálásra akarta magát adni	213
A szent különleges áhítatgyakorlatairól.....	214
CXLVIII. fejezet. Milyen megindulást érzett Isten nevének hallatán	214
CXLIX. fejezet. Az angyalok iránti tiszteletéről; mit tett Szent Mihály iránti szeretetéből	214
CL. fejezet. Szűzanyánk iránti áhítatáról; hogyan bízta oltalmára Rendjét.....	214
CLI. fejezet. Az Úr születése iránti tiszteletéről; hogyan akart karácsony napján mindenkinek segítségére lenni.....	215
CLII. fejezet. Az Úr teste iránti áhítatáról	215
CLIII. fejezet. Az ereklyék iránti tiszteletéről	216
CLIV. fejezet. A kereszt iránti áhítatáról és egy titokzatos misztériumról.....	217
A szegény úrnőkről	218
CLV. fejezet. Hogyan akarta, hogy a testvérek érintkezzenek velük	218
CLVI. fejezet. Hogyan feddett meg egyeseket, akik szívesen mentek a nővérek monostoraiba.....	218
CLVII. fejezet. Arról a prédikációról, melyet inkább példaadással, mint szóval mondott a nővéreknek.....	219
A testvérek regulájának ajánlása.....	220
CLVIII. fejezet. Boldogságos Ferenc Regulájának ajánlásáról és egy testvérről, aki állandóan magával hordozta azt.....	220
CLIX. fejezet. Egy látomásról, mely a Regulát ajánlotta	220
Szent Ferenc betegségeiről	222
CLX. fejezet. Hogyan beszélt egy testvérnek a test igényeinek kielégítéséről	222
CLXI. fejezet. Mit ígért neki az Úr betegségei fejében	223
A szent atya átköltözéséről	224
CLXII. fejezet. Élete végén hogyan buzdította és áldotta meg a testvéreket	224
CLXIII. fejezet. A szent haláláról; mit tett halála előtt.....	225
CLXIV. fejezet. Egy látomásról, melyet Ágoston atya halála pillanatában látott.....	226
CLXV. fejezet. Hogyan jelent meg a szent atya halála után egy testvérnek	226

CLXVI. fejezet. Az assisi püspök látomása a szent atya elköltözésével kapcsolatban.....	227
Szent Ferenc szentté avatásáról és átszállításáról	228
CLXVII. fejezet. A szent társainak imádsága hozzája	228
Szent Ferenc csodái (Tractatus de Miraculis).....	230
I. fejezet. Hogy már rendjének keletkezése is csodaszámba ment.....	230
II. fejezet. A sebhelyek csodájáról és a Szeráf megjelenésének módjáról.....	232
III. fejezet. Az érzéketlen teremtmények s főleg a tűz fölött gyakorolt hatalmáról	238
IV. fejezet. Az érző lények fölött gyakorolt hatalmáról	240
V. fejezet. Miként állott az isteni jószág mindig készen Szent Ferenc kívánságainak teljesítésére.....	242
VI. fejezet. Settesoli Jacoba úrnőről	244
VII. fejezet. A boldogságos Ferenc érdeméért feltámadt halottakról	246
VIII. fejezet. Azokról, akiket a halál torkából hozott vissza az életbe	250
IX. fejezet. Vízkórságban és bénaságban szenvedőkről	256
X. fejezet. A hajótörésből kimentettekről	258
XI. fejezet. A bebörtönzöttekről és foglyokról	260
XII. fejezet. A nehéz szüléstől megszabadultakról és azokról, akik nem tartották meg a szent ünnepét	263
XIII. fejezet. A meggyógyított sérvesekről.....	267
XIV. fejezet. A vakokról, süketekről és némákról.....	269
XV. fejezet. A leprásokról és vérfolyásban szenvedőkről.....	273
XVI. fejezet. Az örültekről és az ördögtől megszállottakról	274
XVII. fejezet. A törést és zúzódást szenvedettekről	276
XVIII. fejezet. Egynémely más csodákról	280
XIX. fejezet. Végző befejezés Szent Ferenc csodáihoz	284

Előszó

Dr. Balanyi György piarista előszava Celanói Tamás művének fordításához

A ferences történetírás Hérodotoszának életéről nagyon kevés megbízható adat áll rendelkezésünkre. Ő maga jóformán semmit sem mond magáról, és kortársai szintén nagyon szűk marokkal mérik a rá vonatkozó híreket. Még születése idejét sem ismerjük pontosan. Valamivel többet tudunk szerzőnk születési helyéről. Kortársai közül Jordanus de Giano¹ testvér és az ismert krónikairó Salimbene testvér határozottan celanói születésűnek állítják őt.

Celano a Róma-Avezzano-Sulmona vasútvonal mentén, a múlt század második felében lecsapolt Fucinói-tótól északra fekvő városka, az Abruzzók természeti szépségeiben gazdag tájainak egyik festői pontja. 860 méter magasban épült, s omladék várával, templomaival és későközépkori kastélyával ma is számos turistát vonz. 8-9 ezer lakosával a környék jelentékenyebb városai közé tartozik.

Első valószínű adatunk Tamás testvér életéből szerzetbe lépésére vonatkozik. Maga írja: „Kevéssel azután, hogy Szent Ferenc a Santa Maria de Porciuncula templomához érkezett, több tanult és nemes férfi csatlakozott hozzája. És ő, amilyen nemes és tapintatos lélek volt, mindegyikkel tiszteletteljesen és illő módon beszélt, és mindegyiknek megadta az őt megillető tiszteletet”². Hogy pedig a jelentkezők között ő is ott volt, azt megint tulajdon szavaival tudjuk bizonyítani. „De a jó Isten – olvassuk nála tovább, – aki irgalmasságában kegyes volt reám és sok másra tekinteni, mikor már Spanyolország határában járt, szembeszállott velem³, és nem engedte őt továbbmenni”⁴. A szent alapító spanyolországi útjának pontos idejét nem ismerjük ugyan, de általában az 1213-15 évekre szokás tenni. Következésképpen Tamás testvérnek is ez idő tájt kellett beöltöznie.

Abban a tekintetben nem lehet kétségünk, hogy szerzőnk a felvételre jelentkezettek két kategóriájából a tanult emberek sorába tartozott. Hiszen szerzetbe lépése után sem érkezése, sem módja nem lehetett korához képest határozottan imponálónak mondható tudásának megszerzésére. Sem származásáról, sem ifjúkoráról semmi biztosat nem tudunk. Hasonlóan nem tudjuk azt sem, hol töltötte szerzetesi életének kezdő éveit. Abból, hogy beöltözése Portiunculában történt, némi valószínűséggel következtethetjük, hogy utána valameddig Assisiben kellett időznie. De ez csak feltevés, melyet semmi fogható adattal nem tudunk alátámasztani.

Tamás testvérrel csak az 1221-es híres *gyékényes káptalanon* találkozunk újra. Ismeretes, hogy ezen a káptalanon határozták el a németországi misszió megindítását. Tamás habozás nélkül csatlakozott a Speyeri Cézár testvér vezetésével megindult 27 fős missziós csapathoz, ami pedig Jordanus megítélése szerint egyet jelentett a biztos vértanúhalál vállalásával⁵. A folytatás azonban nem igazolta ezt a pesszimista borúlátást: Cézár testvér és társai a kezdet nehézségeinek leküzdése után hamar megtalálták a kulcsot a német nép szívéhez, és rövid néhány esztendő alatt a nagy jövőre hivatott kolostorok egész sorát hívták életre.

Hogy a munkából Tamás testvér is derekasan kivette a részét, mutatja, hogy a misszió második esztendejében már úgy találkozunk vele, mint a mainzi, wormsi, kölni és speyeri kolostorok kusztosával, „örével”. Erre mutat az is, hogy amikor Cézár testvér 1223 tavaszán

¹ Jordanus krónikája 19

² 1Cel 57

³ Gal 2,11

⁴ 1Cel 56

⁵ Jordanus 16-19

„megfáradt munkájában, és arra vágyott, hogy viszontlássa Szent Ferencet és a spoletói völgyben élő testvéreket”⁶, Tamást bízta meg a misszió vezetésével. A bizalom újabb jelének tekinthetjük, hogy Cézár utódja, Pisai Albert testvér, az 1223. szeptember 8-án tartott speyeri tartományi gyűlésen, mely az őrségek (kustódiák) számát egyről négyre emelte, a rajnai őrség vezetését változatlanul Tamás testvér kezén hagyta.

Meddig maradt szerzőnk Németföldön, adatok hiányában nem tudjuk megmondani. Általában azt tartják, hogy nem tartozott Szent Ferenc szűkebb baráti köréhez. Tehát vagy Németországban maradt, vagy hazatért, de nem Assisiben, hanem Itália más tájain folytatta tevékenységét. A szent halálát közvetlenül megelőző heteket, esetleg hónapokat lehet, hogy Assisiben töltötte. A Poverello siratásának és temetésének élénk és szemléletes leírása mindenesetre szemtanúra vall.

Még több joggal állíthatjuk ezt az 1228. július 16-án végbement ünnepélyes szentté avatásról. Hihetőleg ekkor kapta szerzőnk a szent életének megírására szóló pápai megbízatást is. Hiszen tudjuk, hogy IX. Gergely pápa (1227-1241) már bíboros korában is nagy tisztelettel és őszinte nagyrabecsüléssel viseltetett a szent irányában, mint pápa pedig még inkább igyekezett kimutatni iránta érzett tiszteletét. Így már szentté avatása előtt elhatározta, hogy hamvainak befogadására külön templomot építtet, a szentté avatás megtörténte után pedig azon nyomban gondoskodott hivatalos, felolvasásra szánt életrajzának, akkori fogalmak szerint legendájának megfelelő megírásáról. Hogy választása éppen Tamás testvérré esett, mindennél meggyőzőbb bizonyítéka annak, hogy a derék testvér akkor már széles körben jó nevű író és tudós hírében állott.

Tamás testvér természetesen kész örömet vállalta a nagy kitüntetést és megtiszteltetést jelentő megbízást, és azon melegében hozzá is látott. Íróműhelyét Assisiben rendezte be, mert a dolog természetének megfelelően onnét remélhette a legtöbb adatot és a legmegbízhatóbb tanúkat. Olyan tüneményes gyorsasággal dolgozott, hogy fél év alatt nemcsak az anyaggyűjtéssel, hanem a formába öntéssel is elkészült. 1229 elején már teljesen kész állapotban mutatta be munkáját Gergely pápának, aki az idő tájt éppen Perugiában tartózkodott. Ezt bizonyítja a párizsi Nemzeti Könyvtár egyik középkori kéziratának bejegyzése: „IX Gergely pápa úr dicsőséges uralkodásának második esztendejében, 1229. február 25-én Perugiában átvette, megerősítette és szentesítette ezt a legendát.” Ez a magyarázata annak, hogy a *Vita Prima* egy ideig Gergely-legenda néven is szerepelt az irodalomban.

Szerzőnk, úgy látszik, a szentté avatás után is Assisiben maradt egy ideig. 1230. május 25-én, mikor a szent hamvait a kicsiny Szent György-templomból az épülőben lévő főnséges S. Francesco-bazilika altemplomába szállították át, még egész biztosan ott volt. Ezt onnét tudjuk, hogy a nevezetes alkalomra németországi társa, Jordanus de Giano testvér is hazalátogatott, és Tamás a viszontlátás fölött érzett örömeiben ereklyékkal, a szent néhány hajszálával és ruhadarabjával kedveskedett neki.⁷

A következő másfél évtizedre megint nyoma vész Tamás testvérnek. Csak a negyvenes évek derekán bukkan ismét élénk a második életrajz, a *Vita Secunda* megírásával kapcsolatban. Az évek múlása ugyanis megmutatta, hogy a *Vita Prima*, bármilyen igyekezettel és jóakarattal készült, teljesnek és kimerítőnek távolról sem mondható. A Poverello hűségese kísérei emlékezetéből mindig újabb és újabb részletek léptek elő, melyekről a hivatalos életrajz hallgatott. Érthető volt tehát, hogy a rendi közvélemény egyre hangosabban kezdte sürgetni egy újabb és kimerítőbb életrajz összeállítását. Ennek a követelésnek adott hangot az 1244-es genovai egyetemes káptalan, mikor minden testvért felszólított, hogy aki csak tud valami újat a szent alapító életéből, azt haladéktalanul vesse papírra és bocsássa Crescentius a Jesi generális

⁶ Jordanus 17

⁷ Jordanus 59

rendelkezésére. A felszólítás nyomán meg is indult a szorgalmas adatgyűjtés. Különösen a szent bizalmas barátai és utolsó éveiben állandó kísérői: Angelus, Leó és Rufinus szolgáltak sok újabb részlettel. Rövid idő alatt annyira megduzzadt az anyag, hogy feldolgozására lehetett gondolni. A generális bizalma ismét Tamás testvér felé fordult. Hiszen a Vita Prima megjelenése óta a legmagasabb egyházi körök mellett a rendi közvélemény is a rend hivatalos történetíróját látta benne. És Tamás testvér ezúttal is iparkodott méltónak bizonyulni a beléje helyezett bizalomra: 1244-47 között a beszolgáltatott gazdag anyag alapján és a mondott három testvér, a *tres socii* tényleges közreműködésével elkészítette második életírását, melyet Vita Secunda néven ismerünk.

Az új életírás sok tekintetben másnak sikerült, mint az első. Mindenekelőtt egészen más a feldolgozás módja. Nem rendszeres és összefüggő életrajzot ad, hanem a rendelkezésre álló anyag természetének megfelelően színes és változatos mozaikdarabokat fűz egymás mellé, melyek mindegyike más és más erényét tükrözi vissza a szeretett mesternek. Így formailag talán kevésbé egységes és művészi, mint az első, viszont tartalmilag sokkal gazdagabb. Valóságos kincsesbányája a jellemző apróságoknak és epizódoknak, melyek sok tekintetben élesebb fényt vetnek a Poverello egyéniségére, mint a Vita Prima retorikus fejtegetései.

A második, sok tekintetben tökéletesebb és kimerítőbb életrajz megjelenése egyelőre ki is elégítette az igényeket és elnémított minden kritikát. De még mindig megírásra várt a szent életének egyik, folyvást bővülő fejezete: csodáinak rendszeres összeállítása. Az a vázlatos függelék, melyet Tamás testvér a Vita Primához csatolt, sem teljesnek, sem kielégítőnek nem volt mondható. Az elszármazás nyomai még jobban meglátszottak rajta, mint magán az életrajzon. De meg azóta nemcsak sok, korábban titkolt csoda került napvilágra, hanem szinte napról napra újabbak is történtek. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy a Poverello a kor legnépszerűbb szentjei közé tartozott. Nem kis rendi érdek fűződött tehát ahhoz, hogy újabb csodáiról is tudomást szerezzen a világ. Ezért Boldog Pármai János generális harmadízben is Tamás testvér avatott tollához fordult és megbízást adott neki a szent csodáinak minél teljesebb összegyűjtésére. Így született meg 1250 és 1252 közt a *Tractatus de miraculis*, mely összesen 19 fejezetben ismerteti a szent nevéhez fűződő csodatételeket.

Mindezekon kívül még egy ferences tárgyú munka szerzősége fűződik Tamás testvér nevéhez. Ma ugyanis már az egész tudományos világ látja Szent Ferenc leghűségesebb követőjének, *Szent Klárának életíróját*. Mint a Vita Primát, ezt a munkáját is legmagasabb parancsra, IV. Sándor pápa egyenes felszólítására írta, éspedig valószínűleg hamarosan az 1255. augusztus 11-én végbement szentté avatás után.

Ezzel le is zárult Tamás testvér nyilvános működése. Élete utolsó éveit szűkebb hazájában, a marsicai püspökség területén fekvő tagliacozzói kolostorban élte le. Itt elvállalta a S. Giovanni di Val dei Varri klarissza monostor nővéreinek lelki gondozását. Itt érte utol a halál is, talán valamivel 1260 után. A monostor templomában helyezték örök nyugalomra.

Síri nyugalma azonban nem volt zavartalan. A klarisszák 1476-ban elhagyták a monostort, amely azután 1506-ban II. Gyula pápa adományából a tagliacozzói minoriták kezére került. Ezek már néhány év múlva elhatározták, hogy Tamás testvér csodák fényében tündöklő hamvait a maguk templomába viszik át. Az átszállítás 1516-ban történt meg; de úgy látszik, nem a legnagyobb rendben. Erre mutat, hogy a marsicai püspök 1517. március 16-án a pápai udvartól monitoriumot eszközöl ki a hamvak elrablói ellen. Az eset közelebbi részleteit nem ismerjük. Annyi azonban bizonyos, hogy a testvér földi maradványai ettől fogva a tagliacozzói minorita templom főoltára mögött nyugodtak. Mivel azonban továbbra sem szüntek meg csodákkal tündökölni, a tagliacozzói atyák a gondosan összeillesztett és minorita ruhába öltöztetett csontokat egy dúsan aranyozott és felül kristályüveg lappal ellátott fakoporsóba zárva a főoltár alatt helyezték el. Feliratot is tettek rá ezzel a szöveggel:

B. THOMAS DE CELANO S.F.D.
SCRIPTOR CHRONICARUM ET SEQUENTIAE MORTUORUM⁸

„Boldog Celanói Tamás, Szent Ferenc tanítványa, a krónikák és a halottakról szóló szekvencia szerzője.” A sekrestyében látható az a XIII. századi kéziratos misekönyv, melyet írónk a San Giovanni monostorban használt.

Meg kell még jegyeznünk, hogy Tamás testvér rendjén belül századok óta boldogként tisztelik. Erről nemcsak írott dokumentumok szólnak, hanem történeti tények is tanúskodnak. Egy adat szerint a XVIII. század elején Celanóban október hó második vasárnapján ünnepelték a testvér emlékét.⁹ A boldoggá avatás ügyét el is indították, de a jezsuita rend feloszlatása következtében elkallódott az anyag.

Tamás testvér két életírása és *tractatusa* nem csak tartalmában, hanem formájában is kiváló alkotások. Első tekintetre meglátszik rajtuk, hogy ízig-vérig íróember tollából kerültek ki. *Tamassia* mondása: „*A pápa a liturgia előírásai szerint avatta szentté az assisi poverellót, a celanói páter pedig az irodalom eszközeivel végezte ugyanezt a munkát*”¹⁰, bár nem dicséretnek volt szánva, alapjában mégis megállja a helyét. Nem kétséges, hogy Tamás testvér tisztán mint író is korának legjelentékenyebb egyéniségei közé tartozott. Fiatalabb korában, minden bizonnyal szűkebb hazájának, a nápolyi királyságnak valamelyik jobb iskolájában alaposan elsajátította a szükséges grammatikai és retorikai ismereteket. Amellett a teológiába is mélyen beledolgozta magát. A Szentírásban való jártassága egyenesen elképesztő. Egyik szakavatott ismertetője joggal állapítja meg, hogy talán az egész középkornak nincs még egy írója, akinek írásai olyan gazdagon volnának átszőve szentírási idézetekkel, mint az övéi.

Nagy erőssége Tamás testvérnek, hogy kitűnően tudott latinul. Igaz, ez csak részben volt érdeme. Hiszen az ő korában és az ő hazájában a latin nyelv félig-meddig még élőnek számított, melyet az iskolázott emberek általában könnyen megértettek és főleg írásban szívesen használtak. Ez a körülmény azonban bizonyos fokig a klasszikus hangzás rovására ment. Óhatatlan volt ugyanis, hogy a klasszikus szókincs mellett az egyházi szóhasználatból és az egyre öntudatosabb feltörekvő román nemzeti nyelvekből kölcsönzött szavak és fordulatok bele ne keveredjenek az előadásba. *Hoonhout* holland filológus nem kevesebb, mint hat elhatároló réteget különböztet meg Tamás testvér szókincsében. Ezek a *paleo-latin*, a *klasszikus latin*, a *posztklasszikus latin*, a *késői latin*, az *egyházi latin* és *végül a nemzeti nyelvekre való átmenetet jelentő vulgáris latin*¹¹. A quaracchi atyák mintaszerű szövegkiadásának hatalmas jegyzetanyaga ebben a vonatkozásban is biztos eligazításokkal szolgál.

Tamás testvér azonban nemcsak történetíró, hanem egyben költő is volt. Érthető tehát, hogy nem érte be a prózai előadás egyszerű formáival, hanem szívesen nyúlt a költői hatás eszközeihez is. Művei csak úgy hemzsegenek a költői alakzatoktól: alliterációktól, hasonlatoktól, ellentétektől, szójátékoktól és szeszélyes képektől; gyakori nála a mondatközépek és mondatvégződéses rímes összecsengése, az úgynevezett *cursus*¹². Ebben a tekintetben talán

⁸ Celanói Tamás a temetési misében énekelt *Dies Irae* szekvencia szerzője.

⁹ Corsignani: *De viris illustribus Marsorum*, Roma, 1712.

¹⁰ Tamassia: *S. Francesco e la sua leggenda*. Padova, 1906. 37. old.

¹¹ *Het Latijn van Thomas van Celano biograaf van Sint Francisus*. Amsterdam, 1947.

¹² Ez jelzésül szolgált a felolvasó számára, hogy szünetet iktasson be, vagy mélyebb hangon folytassa. Funkciója a hangsúlyos verseléséhez hasonló. Főbb formái:

a) *cursus planus* (könnyű): ' _ ' _ : *nóstris infúnde*

b) *cursus tardus* (lassú): ' _ ' _ : *incarnatióem cognóvimus*

c) *cursus velox* (gyors): ' _ ' _ : *glóriam perducámur*

d) *cursus medius* (közepes): ' _ ' _ : *régula nóstra*

e) *trispondaicus*: ' _ ' _ : *diligénter adimplévit*. Vö. Franziskanische Quellenschriften VIII, 48-49.

kissé túl is ló a célon. Mert annyit meg kell állapítanunk, hogy a szónok és a költő nemegyszer fölébe került benne a történetírónak. Mintha nagyobb gondot fordítana mondatainak kerekdedségére és jó hangzására, mint az elbeszélte események egymásutánjának és lélektani összefüggésének feltüntetésére. De ha a színek és a kifejezések megválasztásában olykor-olykor túlzásba is esik, előadásában tudatosan sohasem vét az igazság ellen. Különösen áll ez a *Vita Secundára*, melynek előadása észrevehetőleg egyszerűbb és kevésbé szónokias, mint a *Primáé*. Látszik, hogy a Leó testvéréktől átvett gazdag anyag nem csak tárgyilag, hanem formailag is befolyásolta írónkat, és szinte észrevétlenül több bensőségre és egyszerűsége hangolta.

Mindent összevéve tehát Tamás testvér kétféle életírása minden ízében egy becsület és igazságra törekvő ember művének benyomását kelti. Ennyiben méltó nyitánya a hatalmasra duzzadt ferences irodalomnak, s bizonyos szónoki túlzásaitól és költői hatásra számító fordulataitól eltekintve ma is joggal tekinthető minden újabb Szent Ferenc-életrajz alapjának.

Feltehető, hogy Tamás testvér műve mindjárt elkészülése után forgalomba került és a rend tüneményes terjeszkedésének arányában az egész keresztény világba elhatott. Ekkor azonban közbejött az 1266. évi narbonne-i káptalan szerencsétlen határozata, mely Szt. Bonaventura hivatalosan szentesített életrajza érdekében az összes korábbi legendák bevonását és megsemmisítését rendelte el. E határozat nyomán a *Vita Primának* és *Secundának* legtöbb ferences tulajdonban levő példányát megsemmisítették. Jellemző, hogy a quaracchi atyáktól konzultált húsz kézirat között mindössze egy ferences eredetű akadt, a falleronei kódex. A többiek mind idegen, részben bencés és cisztercita, részben egyetemi és magángyűjteményekből kerültek elő. A Quaracchi kiadás évtizedek gondos kutatásain épült fel és emberileg tökéletesnek mondható. Fő erőssége, hogy *lectio varians*aiban az összes hozzáférhető kéziratok anyagát tekintetbe veszi, és jegyzeteiben szinte minden elképzelhető nehézséget felold.

Fordításunk készítésekor úgy éreztük, hogy régi adósságot törlesztünk vele. Hiszen az elmúlt évtizedek során ferences tanulmányainkban annyiszor fordultunk hozzájuk felvilágosításért és eligazításért, hogy egyre határozottabbá vált az az érzésünk, hogy legalább ennyivel tartozunk derék szerzőjüknek. Közben-közben arra is gondoltunk, hogy a magyar ferences irodalom van annyira fejlett, hogy megbírja, sőt igényli a szent legrégebb és sok vonatkozásban leghitelesebb életírásának magyar tolmácsolását. A feladat – talán nem szükséges mondanunk – nem volt könnyű. Hiszen egy egészen más világnak más, a miénkétől sokban elütő hangnemből és ízlés szerint rögzített gondolatvilágát úgy kellett magyarul tolmácsolnunk, hogy a mai olvasó fennakadás nélkül megértse és bizonyos fokig magáénak is érezze. Bizony nem egy mondatnak újra meg újra neki kellett gyürkőznünk. De végre sikerült megoldani feladatunkat anélkül, hogy akár a szöveghűség, akár a mai magyar nyelv szelleme ellen súlyosabban vétettünk volna. A teljes magyar Celano-kiadás hirdesse magyar földön is a Poverello dicsőségét!

Dr. Balanyi György piarista
[1956]

Dr. Balanyi György bevezetője a korabeli ferences kutatások legfrissebb eredményeit tükrözte. Közreadásakor ezért kihagytuk belőle azokat a részeket, amelyeket maga Balanyi sem tenne közzé, ha ma jelentetné meg írását. Az ő igényességének és szorgalmának adóztunk azzal, hogy bevezetőjének maradandó sorait felidéztek, és az alábbiakban néhány olyan adattal kiegészítjük, amelyet az azóta eltelt évek kutatásai tártak fel.

Márpedig ezek az évek döntő fordulatot hoztak a ferences források kutatásában. A II. vatikáni zsinat felszólítása nyomán a ferencesek is újult erővel és új módszerekkel kezdték kutatni saját eszményeik forrásait. Balanyi bevezetőjéből szinte semmit nem tudtunk átvenni a Celanói-mű tartalmi elemzéséből, mert az a század első felének kérdéseit tükrözi. A XX. század első felének ferences szakirodalma pedig Paul Sabatier-vel vitatkozik. Sabatier 1894-ben Párizsban közzéteszi „*Vie de S. François*” című könyvét. „Az egyébként nagyérdemű protestáns

történetíró a hagyományos felfogástól eltérően a vallási szubjektivizmus képviselőjének és ennyiben a XVI. századi hitújítók előfutárának tette meg szentünket, akit szerinte csak a Hugolino bíborostól képviselt hivatalos egyházi hatalom kényszerített arra, hogy az eredetileg szándékolt egyetemes vallási és erkölcsi reform helyett megelégedjék egy céljában és eszközeiben ugyan újszerű, de lényegében mégis a megszokott keretek között mozgó szerzet alapításával” (Balanyi bevezetője). A legnagyobb haszna Sabatier könyvének az volt, hogy felkeltette a ferencesek érdeklődését a forrásmunkák iránt. A „ferences irodalom kamaszkora idővel kitombolta magát” (Balanyi), és a kutatások a század közepétől érett módszerekkel, a szentírástudomány és az irodalomkritika módszereivel folytak tovább.

Ezek alapján a három Celanói-mű tartalmáról röviden a következőket mondhatjuk.

A **Vita Prima** három **könyvre** oszlik. Első könyve Ferenc ifjúságától 1223. december 25-ig idézi fel az eseményeket. Eközben az 1213-19 közötti években az időrend kissé felborul, és a tematikus elrendezésnek adja át a helyét. A második könyv 1124-től folytatja az életrajzot, és Ferenc életének utolsó éveivel foglalkozik. A harmadik könyv a szentté avatásról szól, és közöl egy jegyzéket a csodákról, amelyet a kanonizáció során felolvastak. A szentté avatás többi irata nem maradt fenn. A Vita Prima kis részben Tanmásnak mint szemtanúnak a beszámolója, nagyrészt azonban „megbízható tanúk” beszámolóján alapul. Ezek főleg a szent közvetlen környezete, Illés testvér, Szent Klára, Assisi város személyiségei, akik ismerték Ferencet, mint pl. Guido püspök. Írásbeli forrás ehhez az életrajzhoz Szt. Ferenc néhány műve lehetett: a Regulák, a Végrendelet, a Naphimnusz; továbbá az a körlevél, amellyel Illés testvér a szent halálát hírül adta és hivatalosan kihirdette a szent sebhelyek tényét.

A Vita Prima tehát szorosan kapcsolódik a szentté avatáshoz. Egy ilyen eljárás két vizsgálatból áll: a csodák valódisága és az életszentség vizsgálatából. IX Gergely személyesen meg volt győződve Ferenc életszentségéről, „a legnagyobb biztonság megszerzése végett a földkerekségen a szent megdicsőülésének talált, összeírt és alkalmas tanúkkal hitelesített csodáit megvizsgáltatta, mégpedig olyan bíbornokokkal, akik nem látszottak az ügy barátainak”¹³. Ez a jegyzék került a Vita Prima végére. Ami az életszentség vizsgálatát illeti, erre a források tanúsága szerint legfeljebb csak rövidített, illetve leegyszerűsített formában került sor, és nem tudjuk, hogy iratai Tamás kezébe kerültek-e.

A Vita Secunda keletkezését illetően Balanyi is beszél az 1244-es genovai káptalan felhívásáról, melyre tudomásunk szerint a következő anyagok érkeztek be:

- A „Három Társ Legendája”¹⁴, Leó, Rufinus és Angelus, valamint néhány más testvér emlékezései;
- Visszaemlékezések azoktól a testvérektől, akik Ferenc utolsó éveiben mellette voltak;
- „A szent kisebb testvérek életéről szóló dialógus”, valószínűleg Paviai Tamás tollából¹⁵, aki Ferencről nem sokat ír, utalva arra, hogy Celanói első életrajzában már beszélt róla.

A munkát Celanói 1246. augusztus 11-e után kezdhette el, a Három Társ levelének dátuma után. Crescentius a Jesi generálisnak ajánlja művét, aki pedig 1247. július 13-án a lyoni káptalanon öregsége miatt lemondott. Celanói valószínűleg 1247 május közepére készült e a második életrajzzal, amit már Pármai János, az új generális hagyott jóvá.

A **Vita Secunda** két részből áll. Az első könyv csak 17 fejezetet ölel fel, és főleg Ferenc megtérésére koncentrál. Celanói tehát kiegészíti és kiigazítja az első életrajz beszámolóját Ferenc életének erről az időszakáról, elsősorban a Három Társ kiegészítései alapján¹⁶. A második könyv 167 fejezetet foglal magába, és témák szerinti elrendezést követ. Ehhez Tamás

¹³ Szt. Bonaventura: *Legenda Major* XV, 7; Burka Kelemen fordítása.

¹⁴ *Legenda Trium Sociorum* (3Soc), német fordítás FranzQuSchr VIII, 169-276.

¹⁵ *Dialogus de gestis sanctorum fratrum minorum auctore Fr. Thoma de Pavia, ex integro ed. f.M. Delorme, Quaracchi 1923 (Bibl. Fr. Asc. medii aevi V.)* – vö. FranzQuSchr VIII, 68-70.

¹⁶ 2Cel 26, amelyre megfelelnek az életrajz zárószavai: 2Cel 221.

egy rövid prólógust fűzött, melyben ez áll: „Megítélésünk szerint boldogságos Ferenc az isteni szentség legszentségesebb tükre és tökéletességének visszfénye.” A második életrajzzal tehát az volt Celanói Tamás szándéka, hogy a testvérek második nemzedéke elé, akik Ferencet már nem ismerték személyesen, a „tökéletesség tükrét” tartsa, „szunnyadó szeretetüket” felébressze, hogy amit megfogadtak, életre is váltsák. Valószínű, hogy már a genovai káptalan döntését is, mellyel az újabb beszámolókat bekérték, a rend állapota inspirálta. A Kisebb Testvérek ugyanis még mindig keresték azt a középutat, amellyel a testvérek valóban nagy tömege a regulát meg tudta valósítani.

A Vita Secunda legfontosabb forrásai a társak visszaemlékezései, melyek később a Perugiai Legenda, a Speculum Perfectionis minus, a Speculum Perfectionis és a Little-kézirat gyűjteményeiben jelennek meg. Ha leszámítjuk azokat a részeket, amelyekre más életrajzokban (Bonaventurát kivéve) nem találunk párhuzamos helyet, akkor is nem kevesebb mint 95 szakasz marad. Ezeknek nem ismerjük a forrását. Szinte biztos, hogy ezeket Celanói a minster generálistól rendelkezésére bocsátott gazdag anyagból merítette.

Tartalmi szempontból a második életrajz az első kiegészítése. Tamás tudatosan kerüli az ismétléseket a Vita Primához képest, bár maradnak érintkezési pontok. A cursus változó használata azt mutatja, hogy Tamás a kapott beszámolókon időnként alig változtatott, legtöbbször azonban nyelvi erősen átalakította, tartalmilag pedig némileg tompította azokat. A társak beszámolójában többször olvashatjuk a „Mi, akik vele voltunk” formulát, amellyel Ferenc életének példás voltát emelik ki. Tamás ezeket a bevezető szavakat legtöbbször elhagyja, hiszen az egész Vita Secundával az a szándéka, hogy Ferencet mint a tökéletesség tükrét mutassa be, és nem akarta, hogy az ismételt hivatkozások szándékával ellenkező hatást váltsanak ki.

A csodákról szóló traktátus valószínűleg 1250 júliusa és 1252 vége között keletkezett. Pármai János generális a gyűjtemény ügyében többször is levélben fordult Tamáshoz. Mintha Tamás testvér vonakodott volna a csodákról írni. Ezt látszik igazolni a traktátus bevezetője is, amelyben bevallja, hogy Szent Ferenc életében a voltaképpeni csodát a rend keletkezésében és dőbbenetes elterjedésében látja. A második szakasz azonnal a stigmatizációról tartalmaz jelentést, amely nemcsak mint csoda jelenik meg, hanem a szent titkáról, a kereszt misztériumának fontosságáról elmélkedik Tamás. Csak ezután következnek a csodák elbeszélései. A szerző vonakodása még az utolsó szakaszban is kifejezésre jut.

Valószínű, hogy Szent Ferenc sírjánál egy jegyzéket vezettek az ott történt csodákról, amelybe Tamás betekintést nyert. Mindegyik csoda-elbeszélésre vonatkozik, hogy Tamás kerüli a túlzott díszítést és kiszínezést. Az életrajzokban is leírt csodákat szinte ugyanúgy mondja el itt is. A gyűjtemény rendkívül értékes tanúsággal szolgál az első testvérek életéről: Szent Ferenc tiszteletéről, a neki tett fogadalmakról, ünnepléséről, a neki szentelt templomokról, a róla készített képekről¹⁷, a róla szóló népnyelvű énekekről¹⁸, és arról, hogyan hitelesítette Ferenc a leveleit¹⁹.

A teljesség kedvéért felsoroljuk Celanói Tamás egyéb műveit is:

- a) Szent Ferenc földi maradványainak átszállítása alkalmából írja Tamás testvér a „Legenda ad usum chori” című rövid életrajzot a zsolozsmázó testvérek számára;
- b) Legenda sanctae Clarae virginis, amelyről Balanyi is említést tesz;
- c) Tamást tekintik a „Sanctitatis nova signa” és a „Fregit victor” ferences szekvenciák szerzőjének. A XIV. század óta a „Dies Irae” szerzőségét is az ő nevével kapcsolják össze. Az ének nagy részét 1931-ben egy Celanói Tamás előtti kódexben is megtalálták, ami Tamás szerzőségét némiképp kétségbe vonja.

¹⁷ 3Cel 6.8

¹⁸ 3Cel 148

¹⁹ 3Cel 3.159

Néhány szó magáról a fordításról.

A Balanyi hagyatékában (Piarista Központi Levéltár, Bp., No 160.) fennmaradt gépelt kézirat nem volt nyomdakész állapotban; kisebb-nagyobb átdolgozásra szorult. A latin eredetivel összevetve sok hiányzó mondatot, sőt szakaszt is pótolnunk kellett, melynek során igyekeztünk megőrizni a fordító választékos stílusát. A szentírási utalások nagy száma miatt csak a hosszabb, teljesebb idézeteket tüntettük fel. A latin fordítás – különösen az ószövetségi könyvek esetében – több helyen eltér a ma használatos fordításoktól; ilyenkor a latin szöveghez igazodtunk. Balanyi lábjegyzeteit főként a latin és a német kritikai kiadás alapján bővítettük.

Balanyi György azt kívánta bevezetője végén, hogy e kiadás „hirdesse magyar földön is a Poverello dicsőségét”. Szent Ferenc szavaival szeretnénk zárni bevezetőnket: „Én megtettem, amit tennem kellett, amit nektek kell tennetek, arra tanítson meg benneteket Krisztus”.

Hidász Ferenc
Várnai Jakab
kisebb testvérek

Szent Ferenc első életrajza (Vita Prima)

Előszó

*Az Úr nevében! Ámen.
Kezdődik az előszó boldogságos Ferenc életéhez*

1 A következőkben boldogságos Ferenc atyánk életét és cselekedeteit kívánom jó rendben és áhítatos kegyelettel előadni, természetesen mindenütt az igazság szemmel tartásával és útmutatása szerint. Mivel azonban nincsen ember, aki mindent észben tudna tartani, amit tett és tanított, dicsőséges Gergely pápa²⁰ parancsára legalább azokat az eseményeket igyekszem tehetségemhez képest egyszerű szavakkal megörökíteni, melyeket vagy tőle magától hallottam, vagy amelyekről megbízható és szavahihető tanúk révén értesültem. Ó, bárcsak méltó tanítványa lehetnék annak, aki mindig kerülte a rejtélyes beszédet, és még hírből sem ismerte a szavak cicomáját.

Ami anyagot össze tudtam a boldogságos férfiúról gyűjteni, azt három részre osztottam, s mindegyik részt fejezetekre tagoltam, hogy így az elbeszélte események egymásutánjában zavar s megbízhatóság tekintetében kétség ne támadjon.

Az első könyv előadása a történeti sorrendet követi, és nagy egészében a szent tisztaságos életének, jámbor erkölcsének és üdvösséges tanításainak van szentelve. Itt-ott néhány csodát is közbeszóttunk a sok közül, amiket Urunk és Istenünk még életében kegyes volt általa művelni. A második könyv utolsó előtti évétől boldog kimúlásáig viszi az elbeszélés fonalát. Végül a harmadik sok csodát mond el, de még többet elhallgat azok közül, melyeket dicsőséges szentünk az égben Krisztussal uralkodva itt a földön művel. De részletesen beszámol arról a hódolatról, dicséretéről és dicsőségről, mellyel szerencsésen uralkodó Gergely pápánk és vele a római Anyaszentegyház valamennyi bíborosa adózott neki, mikor őt a szentek sorába iktatta.

Hála a mindenható Istennek, aki szentjeiben mindig csodálatosnak és szeretetre méltónak mutatkozik.

Vége az előszónak

²⁰ IX. Gergely pápa, korábban Hugolino bíboros, uralkodott 1227–1241. III. Ince pápa unokaöccse és szellemének sok tekintetben méltó örököse volt. Bíboros korában hűségesen és sok megértéssel támogatta Szent Ferencet rendalapító és szervező törekvéseiben.

Első könyv

I. fejezet.

Hogyan forgolódott a világi életben

*A mindenható Úristen, Atya, Fiú és Szentlélek
dicséretére és dicsőségére, Amen.
Kezdődik boldogságos Ferenc atyánk élete.*

1 A spoletói völgy felső végében fekvő Assisi városában élt egy Ferenc nevű ember, akit szülei, a világ hiú szokásának hódolva, kora fiatalságától kezdve szertelenségre neveltek, és aki az ő nyomorúságos életük és erkölceik láttán még náluknál is hiúbbá és szertelenebbé fejlődött.

Ó, mert a névleges keresztények körében kiirthatatlanul mély gyökeret vert ez a rossz szokás; szinte törvénnyel szentesített előírásnak tekintik azt a veszedelmes elvet, hogy fiaikat születésüktől kezdve lehetőleg minél nagyobb puhaságban és fegyelmezetlenségben kell nevelniük. Még mielőtt beszélni, sőt gügyögni tudnának az éppen csak megszületett kisdetek, jelekkel és szavakkal máris csúf és utálatos dolgokra tanítják őket. Amint pedig elkövetkezik az elválasztás ideje, valósággal kényszerítik őket, hogy bizonyos illetlen dolgokat nemcsak mondjanak, hanem cselekedjenek is. És ők gyerekes félelemből nem merik a jót cselekedni, mert tudják, hogy ellenkező esetben szigorú büntetést vonnak magukra. Igaza van tehát a világi költőnek: „Mivel szüleink rossz példájának árnyékában növünk fel, a bűnök minden neme bölcsőnktől nyomon kísér bennünket”²¹. És ez csakugyan így van; a szülők kívánságai annál veszedelmesebbek gyermekeikre, minél könnyebben beteljesednek.

Amint lassan növekednek korban, szüleik ösztönzésére annál jobban belemerülnek a rosszasságba. Hiszen romlott gyökérről csak romlott fa hajthat, és ami egyszer elfajzott, azt vajmi nehéz – ha ugyan nem lehetetlen – eredeti állapotához visszatéríteni. S amikor átlépik az ifjúkor küszöbét, ugyan mi jót várhatunk tőlük? Menten beletemetkeznek a zabolátlanság minden nemébe, és mivel minden szabad nekik, ami kedvükre van, minden igyekezetükkel a bűnök szolgálatára vetik magukat. Így tehát teljes tudatossággal a bűn szolgálivá szegődnek, és tagjaikat a gonoszság fegyvereiül adják oda. Életvitelükben és magatartásukban semmit sem tükröznek vissza a szent kereszténységből, s a keresztény nevet legfeljebb takarónak használják. És a szerencsétlenek a legtöbb esetben még rosszabbaknak mutatják magukat, mint amilyenek a valóságban, nehogy annál megvetendőbb színben tűnjenek fel, minél ártatlanabbak.

2 Ilyen szomorú körülmények közt nevelkedett kora gyermekségétől az az ember is, akit ma szentként tisztelünk, mert csakugyan szent, és körülbelül huszonöt éves koráig száználmasan eltékozolta minden idejét. Sőt, hiúság dolgában messze fölülmúlta valamennyi kortársát, s állandó bajkeverőjük és oktalanságra ösztönzőjük lett. De talán éppen ezért mindenki csodálattal adózott neki, és ő csak annál jobban igyekezett, hogy a világi hiúság csillogtatásában: játszi tréfákban, szellemeskedésekben, szórakoztató csevegésekben, éneklésekben, lágy és leomló ruhák viselésében valamennyi barátját megelőzze. Ugyanis fölötte igen gazdag volt; nem zsugori, hanem ellenkezőleg, pazarló; nem pénzhalmozó, hanem tékozló; gondos kereskedő, de hiúságokra minden pillanatban költeni kész sáfár.

²¹ Jam non admiror, si omnia nos a prima pueritia mala sequuntur: inter exsecrationes parentum crevimus. L. An. Seneca Epist. morales ad Lucilium 1. VI. ep. 8. num. 1.

Egyébként nagyon udvarias, előzékeny és szeretetreméltó ember volt, de ez is a vesztére vált. Mert sokan éppen ezen tulajdonságai miatt csatlakoztak hozzá, s lettek bajszerzők és bűnözők. Ő ugyanis bűntársai csapatától kísérvé, mint valami előkelő nagyúr járt-kelt fel s alá, róttá Babilon²² tereit, míg nem letekintett rá az Úr a mennyből²³, nevéért messze elfordította tőle haragját, és dicséretével megfékezte száját, hogy egészen el ne vesszen.²⁴

Így hát fölötte volt az Úr keze²⁵ és a Magasságbeli jobbjának változása²⁶, hogy láttára a bűnösök bizalomra gerjedjenek a kegyelem visszaszerzésére, és példája mindenki előtt megnyissa az Istenhez térés útját²⁷.

²² vö. Szt. Ágoston: Vallomások II, 3,8

²³ Zsolt 32,13

²⁴ vö. Iz 48,9

²⁵ Ezekiel 1,3

²⁶ Zsolt 76,11

²⁷ Tamás testvér e feltűnően pesszimista megítélésének történeti értékére nézve lásd Balanyi Gy.: Assisi Szent Ferenc, Budapest, 1927. 23. o. 2. j.

II. fejezet.

Hogyan látogatta meg az Úr a szívét testi betegség és éjjeli látomás formájában

3 Mikor ez a férfiú a fiatalos szenvedély tüzetől lángolva még bűnökben fetrengett, mikor a bűnökre amúgy is könnyen hajló korának megfelelően az ifjúság minden vélt jogát ki akarta élvezni, és az óskígyó mérgétől izgatva sehogyan sem tudott lehiggadni, ím egyszerre jelentkezett nála az isteni bosszúállás vagy talán inkább kegyelem²⁸, és menten hozzákezdett rossz útra tért lelkiismeretének helyes ösvényre tereléséhez. Jelentkezése lelki szorongás és testi betegség formájában történt úgy, ahogyan a próféta mondja: „Tövissel elzárom utadat és falat emelek eléje”²⁹.

Hosszú ideig tartó betegeskedése után – mert az emberi nyakasság másként, mint csapásokkal nem hajlítható meg – egészen más színben kezdte látni a dolgokat, mint annak előtte. Miután kissé erőre kapott, és felüdülés céljából, egyelőre botra támaszkodva, kisebb-nagyobb sétákat kezdett tenni a ház körül, egy napon kimerészkedett a szabadba, és figyelmesen végighordozta tekintetét az eléje táruló tájon. De sem a szántóföldek megkapó szépsége, sem a szőlőskertek bája, sem általában semmi szemet gyönyörködtető látvány nem szerzett neki élvezetet. Ő maga csodálkozott legjobban a hirtelen változáson, és magában balgáknak minősítette azokat, akik a múltó szépségekhez ragaszkodnak.

4 Ettől a naptól kezdve kezdte kevésbe venni magát, és bizonyos megvetéssel gondolni mindenre, amit addig csodálattal és szeretettel övezett. De nem teljesen és nem is igazában, mert a hiúság kötelékeit még nem szakította el egészen, aminthogy az elhibázott szolgálat igáját is csak félig rázta le nyakáról. Mert fölötte igen nehéz a megszokott dolgoktól elszakadni, s a lélekben gyökeret vert szokásokat csak kinkeservesen lehet kitépni. A lélek, ha még oly nagy ideje jobb útra tért is, vissza-visszatér kezdeti hibáihoz, és a bűn az idő múlásával szinte természetünké válik. Így Ferenc is megpróbálta kivonni magát az isteni kéz alól, és hogy viszonyai kedvezőbbre fordultak, egykettőre megfeledkezett az atyai fenytésről. Ismét arra kezdett gondolni, ami a világé. És mivel nem ismerte Isten tervét, azzal ámitotta magát, hogy a világi dicsőségért és hiúságért még világraszóló dolgokat fog művelni.

Történt, hogy egy assisi nemes ember nagy költségen felfegyverkezve és hiú dicsőségvágytól felfuvalkodva éppen akkor készült Apuliába indulni, hogy ott nagy vagyont vagy legalább hadi dicsőséget szerezzen magának. Ferenc, mikor erről hallott, amilyen könnyelmű és gyors elhatározású ember volt, azonnal megegyezett vele, hogy ő is vele tart, jóllehet nemesség dolgában messze mögötte maradt, viszont nagylelkűség tekintetében mérhetetlenül fölötte állott; ugyanúgy gazdagság dolgában nem versenyezhetett vele, ám bőkezűségben messze felülmúlta.

5 Egy éjszaka tehát, mikor már teljesen rászánta magát terve keresztülvitelére, és már szinte égett az indulás vágyától, Az, aki megérintette őt az igazság vesszejével, kegyelmének mondhatatlan édességében egy éjszakai látomás formájában meglátogatta őt; és pedig, mivel dicsőségre áhítozott, a dicsőség fényének megcsillogtatásával örvendeztette meg és magasztalta fel. Úgy tűnt ugyanis neki, mintha házuk fegyverekkel – nyergekkel, pajzsokkal, lándzsákkal és más hasonlókkal – lett volna telezsúfolva. E látványra örömeiben majd kibújt a bőréből, és magában mindegyre azt latolgatta, mit jelent mindez. Mert odahaza nem szokott ilyesmit látni, hanem legfeljebb eladásra szánt posztókötegeket. Mialatt váltig a különös

²⁸ Játék a latin *ultio* és *unctio* szavakkal. Tamás testvér nagyon szereti az effajta szójátékokat.

²⁹ Ozeás 2,6

jelenségen jártatta az eszét, azt a választ kapta, hogy mindezek a fegyverek neki és katonáinak vannak szánva.

Mikor tehát másnap felébredt, örömtől túlradó lélekkel kelt fel, s a látomást különös szerencse jelének vélte. Szentül hitte, hogy apuliai útja szerencsésen fog végződni. Még nem tudta ugyanis, mit beszél³⁰, és az égből adott megbízatást egyáltalán nem értette. Abból azonban, hogy bár hadi készülődéseivel állott összefüggésben, mégsem okozott neki akkora örömet, mint rendes körülmények közt okoznia kellett volna, gyaníhatta volna, hogy a látomást nem értelmezi helyesen. Hiszen rendes körülmények közt a látomásnak szinte ellenállhatatlan erővel kellett volna ösztönöznie arra, hogy tervét keresztülvigye, és vágyva-vágyott útjának szerencsésen végére jusson.

Egyébként nagyon helyesen tétetik itt mindjárt az elején említés fegyverekről; aminthogy helyes az is, hogy az erős fegyveressel szembeszállni készülő katonának bőven adatik fegyver, hogy második Dávidként a seregek Ura Istenének nevében³¹ megszabadítsa Izraelt a régi ellenség szégyenletes igájától.

³⁰ Lk 9,33, Mk 9,5

³¹ 1Kir. 17,45

III. fejezet.

Hogyan változott meg lélekben, de ugyanakkor életmódban nem, és mit mondott jelképesen az elrejtett kincsről és jegyeséről

6 Ferenc, miután lélekben egészen átalakult, de testben a régi maradt, feladta apuliai útjának tervét, és ezentúl szüntelenül azon igyekezett, hogy akaratát az isteni akarathoz igazítsa. Ezért egy időre visszavonult a világtól és a kereskedéstől, és azon volt, hogy Jézus Krisztust minél bensőségebben a szívébe zárja³². Miként az okos kereskedő, a megtalált drágagyöngyöt elrejtette a csúfalkodók szeme elől, és iparkodott azt mindene feláldozása árán birtokba venni³³.

Élt akkoriban Assisi városában egy vele egykorú ifjú, akit mindenki másnál jobban kedvelt, és akit a kölcsönös szereteten alapuló barátság címén méltónak talált arra is, hogy legbensőbb titkaiba beavassa. Ezt gyakran magával vitte távoleső és elmélkedésre alkalmas helyekre, elhitetvén vele, hogy ott nagy és értékes kincsnek jutott a nyomára. Az ifjú örömmel hallotta ezt, és kíváncsiságtól sarkallva mindig kész örömet tartott vele.

Volt a város közelében egy barlang. Legtöbbször ide irányozták lépteiket, miközben a kincsről beszélgettek. Isten embere, aki már szent volt – mert szent volt a szándéka –, egy napon szintén ebbe a barlangba vonult, s mialatt társa kint várakozott, ő a lélek újszerű és eddig még nem tapasztalt hevületében imádta az Atyát a rejtekben. Örült neki, hogy senki sem tudja, mi történik ott bent, és a jobb kedvéért bölcsen eltitkolva a jót, szent elhatározásában egyedül Istenhez fordult tanácsért. Buzgón imádkozott, hogy az örök és igaz Isten irányítsa lépteit, és tanítsa meg őt akarata teljesítésére. Közben nagy szorongást állott ki, és mindaddig nem tudott megnyugodni, amíg csak tettek nem váltotta azt, ami szívében megfogant. Közben a legkülönbözőbb gondolatok hullámoztak lelkében, és egészen felkavarták őt. Belül égett az isteni tűz lángolásától, és a lelkét betöltő szent hevületet hiába próbálta kifelé titkolni. Másrészt nagyon bántotta, hogy súlyosan vétkezett, és haragra ingerelte az isteni fölség szemét³⁴. Sem a múlt, sem a jelen bűnei nem szereztek neki többé gyönyörűséget. De még nem bízott egészen magában, hogy a jövő dolgaiban meg tudja magát tartóztatni. Érthető tehát, hogy amikor visszatért barátjához, annyira el volt gyötörve, hogy egészen más embernek látszott, mikor belépett, és másnak, mikor kijött.

7 Egy napon aztán, mikor a legbensőbb hévvel hívta segítségül az Úr irgalmát, megmutatta neki az Úr, mit kell cselekednie. Ettől kezdve olyan szertelen öröm töltötte el, hogy nem tudott fölötte uralkodni, és így egy s más akarata ellenére is eljutott az emberek fülébe.

Bár a szívét betöltő határtalan szeretet lángolása miatt nem tudott hallgatni, mégis volt annyira óvatos, hogy csak talányokban beszélt róla. Miként fentebb említett benső barátja előtt elrejtett kincset emlegetett, azonképpen többi barátja előtt is csak homályos célzások formájában szólott jövőjét illetően. Mindössze annyit mondott, hogy az apuliai út tervét végleg elejtette, s helyette odahaza szándékozik nagy és nemes tetteket véghezvinni. Ebből társai arra következtettek, hogy házasodni készül. Azon melegében meg is kérdezték tőle: „Csak nem akarsz megházasodni, Ferenc?” Mire ő így felelt: „Előkelőbb és szebb menyasszonyt szemeltem ki magamnak, mint amelyet bármelyikőtök is látott valaha; szebb és bölcsőbb ő minden asszonynál.”

³² Szó szerint: a belső emberbe rejtse (Ef 3,16).

³³ Mt 12,44–46

³⁴ Iz 3,8

S valóban, Isten szeplőtelen jegyese, az igazi szerzetesi élet az, akit magához ölelt, az elrejtett kincs pedig, mely után mindenki másnál mohóbban sóvárgott, a mennyek országa. Tudnivaló ugyanis, hogy evangéliumi hivatását szükségképpen azzal kellett hiánytalanul betöltenie, hogy az Evangélium szolgájává szegődött hitben és igazságban.

IV. fejezet.

Hogyan adott el a szent mindent, és milyen kevésbe vette a kapott pénzt

8 A Magasságbeli boldogságos szolgája, miután ily módon felövezte magát és erőt merített a Szentlélekből, mivel a kiszabott idő sürgette, habozás nélkül követte lelkének boldogságot árasztó ihletét, és a földi javak semmibevételével a legfőbb javak felé indult. Az elindulással annál kevésbé volt szabad várnia, mivel a halálos fertőzés már annyira eláradt a világon, és sokaknak tagjait már annyira megbénította, hogy az orvos legkisebb késlekedése okvetlenül életükbe került volna.

Ezért rögtön felkerekedett: megjelölte magát a szent kereszt jelével, felkantározta lovát, nyeregbe szállott, és néhány vég eladásra kikészített skarlátposztóval a legrövidebb úton Folignóba ment. Itt a szokásos módon eladta minden portékáját, s mivel ügyes kereskedő volt, még lovát is, melyen addig ült, a kapott ár fejében otthagyta.

Miután így minden tehertől megszabadult, visszatérő útjában egyre azon törte a fejét, milyen vallásos célra fordíthatná a pénzt. És íme, miközben csodálatos módon egészen Isten ügyének adta át magát, csak egy órára is elviselhetetlen tehernek kezdte érezni a pénzt; az egész summát olybá vette, mint a tengerpart fövenyét, és igyekezett minél előbb túladni rajta. Amint így Assisi felé baktatott, az út mentén egy templomocskára bukkant, melyet valamikor San Damiano tiszteletére építettek. De a templom, mivel már nagyon omladozott, minden pillanatban összedőléssel fenyegetett.

9 Krisztus új katonája, mikor odaérkezett, megindult ekkora szegénység láttán, s félelemmel vegyes tisztelettel lépett be a kis templomba. Később egy szegény pap került eléje, akinek mély tisztelettel kezét csókolt, átadta neki a magánál levő egész összeget, és egyúttal eléje tárta jövőt illető terveit. A pap a váratlan megtérés láttán egészen magán kívül volt a csodálkozástól, és nem akart hinni tulajdon fülének. Mivel azt gondolta, gúnyt űznek belőle, kereken visszautasította a felajánlott pénzt. Hiszen még előtte való napon is látta, milyen – hogy úgy mondjam – külön módon élt Ferenc rokonai és barátai körében, és hogyan igyekezett balgaság tekintetében mindenki mást felülmúlni. De az ifjú makacsul kitartott, váltig igyekezett bizalmat kelteni maga iránt, és esengve kérte a papot, hogy az Úr szerelméért legalább annyit engedjen meg neki, hogy vele maradhasson.

A pap végre megengedte az ottmaradást, a pénzt azonban Ferenc szüleitől való félelmében, nem akarta elfogadni. Erre ő, mint a pénz igazi megvetője, egy ablakba dobta a tekintélyes összeget, és azontúl annyit sem gondolt vele, mint a porral.

Mert bölcsességet akart szerezni, mely jobb az aranyból, és okosságot, mely becsesebb az ezüstről³⁵.

³⁵ Péld 16,16

V. fejezet.

Hogyan üldözte őt atyja, és hogyan vetette fogságba

10 Mialatt a fölséges Isten szolgája a mondott helyen időzött, atyja szorgos kém módjára minden helyet átkutatott, hogy megtudja, mi is történt voltaképpen fiával. Mikor végre megtudta, hol és milyen körülmények közt él, szíve mély fájdalommal telt el. Egészen megzavarta őt e nem várt fordulat. Maga köré gyűjtött barátaival és szomszédaival menten odasietett tehát, ahol Isten szolgája tartózkodott. Ő azonban, mivel még új harcosa volt Krisztusnak, az üldözők közeledésére és fenyegető lármájuk hallatára, hogy kitérjen haragjuk elől, egy gondosan leplezett gödörben vontta meg magát, melyet maga ásott erre a célra.

A gödör a ház körül volt, és csupán egyetlen szolga tudott róla. Ferenc egy teljes hónapot töltött itt, és csak végső szükség esetén merte elhagyni. Az ételt, melyet időről időre nyújtottak neki, ott fogyasztotta el a gödör homályában, s egyébként is minden neki tett szolgálat titokban maradt. Egész idő alatt sűrű könnyhullatással kérte az Urat, hogy szabadítsa ki őt a vesztére törő üldözők kezéből, és kegyes jóságával teljesítse szent kívánságát. Bőjttel és sirással esengett az Üdvözítő kegyelméért, és mivel a maga erejében nem bízott, egészen az Úrra vetette gondját³⁶.

És bár a gödör homályában élt, mégis valami mondhatatlan, soha addig nem tapasztalt öröm töltötte el egész lényét. Ettől lángolva végre elhagyta rejtkehelyét, és nyíltan kitette magát az üldözők szidalmainak.

11 Elhatározását egykettőre tett követte, s bizonyos türelmetlenséggel, lázas sietséggel és szent vidámsággal rátért a városba vezető útra. Az Úr harcának megvívásához a hit pajzsát feszítette maga elé, és a nagylelkű bizalom fegyvereivel övezte magát. Útközben folyvást restséggel és gyávasággal vádolta magát.

Régi ismerősei, mikor meglátták őt, mostani állapotát összehasonlították a régivel, azonnal szidalmazni kezdtek, és esztelen bolondnak nevezték, sőt az utca sarával és kövekkel dobálták meg. De hogy is tehettek volna másképp, amikor régi énjéből annyira kiforgatottnak és a soványságtól annyira kiaszottnak látták?! Csakugyan nem gondolhattak mást, mint hogy mindez az esztelen túlerőltetésnek és megháborodásnak a következménye. Mivel azonban jobb a türelmes a kevélynél³⁷, Isten szolgája úgy tett, mintha mindezt nem hallotta volna; semmi sértés nem hozta ki sodrából, nem csüggesztette el, sőt még hálát adott értük az Úrnak.

Mert a gonosz hiába üldözi a helyes úton járót: minél többet árt ugyanis neki, a jó annál biztosabban diadalmaskodik. A nemes lelket, mondja valaki, csak erősebbé teszi a megaláztatás³⁸.

12 Eközben a zaj és lárma az egész város utcáit és tereit betöltötte, és a gúnyolódók szidalmazó szavai hol innét, hol onnét visszhangzottak. A nagy zenebona híre, sok más mellett, végre atyja fülébe is eljutott. Mikor fiának nevét hallotta, és megtudta, hogy polgártársai milyen kínos ügybe keverték, haladéktalanul odasietett, de nem azért, hogy őt kiszabadítsa, hanem ellenkezőleg, hogy elveszítse. Minden kíméletet félretéve úgy vetette rá magát, mint a dühös farkas a bárányra. Előbb sötét és fenyegető tekintettel végigmérte, azután pedig megragadta, s durva és erőszakos kézzel hazahurcolta. Odahaza több napra kíméletlenül egy sötét odúba zárta, és abban a hiszemben, hogy a maga akaratára tudja őt hajlítani, előbb szép szóval, majd ütlegekkel és bilincsekkel próbált rá hatni.

³⁶ Zsolt 54,23

³⁷ Péld 7,9

³⁸ Itt valószínűleg ismét Senecára gondolt szerzőnk. Egyik levelében ugyanis ezt olvassuk: Habet enim hoc optimum in se generosus animus, quod concitatur ad honesta. Ep. mor. 1. IV. ep. 10. n. 2.

Ferenc azonban mindebből csak nagyobb erőt és készséget merített szent elhatározásának valóra váltásához. Sem a szemrehányó szavak, sem a kínzó bilincsek nem tudták kihozni sodrából.

Mert fölötté bajos ütlegekkel és bilincsekkel a helyes életiránytól és szilárd álláspontjától eltéríteni vagy éppen Krisztus nyájából kirekeszteni az olyan embert, aki szinte kötelességszerűen örömet leli a szenvedésben. Nem retteg a nagy vizek áradásától³⁹ az, akinek van hová menekülnie a szorongatások elől. A menedék maga Isten Fia, aki, nehogy túlságosan keménynek találjuk saját szenvedéseinket, szüntelenül szemünk előtt tartja, hogy ő hasonlíthatatlanul többet szenvedett értünk.

³⁹ Zsolt 31,6

VI. fejezet.

Hogyan engedte őt szabadon anyja, és hogyan mezítelenítette le magát az assisi püspök előtt

13 Történt pedig, hogy atyjának valamilyen sürgős családi okból kifolyólag egy időre el kellett utaznia. Mindazonáltal Isten emberét megkötözve továbbra is a házi fogdában hagyta. Anyja, aki így egyedül maradt vele a házban, és aki eredetileg sem helyeselte férje eljárását, most megpróbált nyájas szavakkal hatni fiára. Mikor azonban látta, hogy semmiképpen sem tudja őt szándékától eltéríteni, megesett rajta anyai szíve; levette tehát bilincseit, és szabadon engedte távozni. Ferencnek, miután hálát adott a mindenható Úristennek, első dolga volt sietve visszatérni korábbi helyére. A megpróbáltatások tüzeiben megedzve és a sokféle háborúság kiállása után sokkal szabadabbnak érezte magát, és vidámabban tekintett a világba is. Lelke megacélosodott az elszenvedett bántalmak tűrésében, és bárhol megfordult, most már mindenütt félelem nélkül és bátran járt.

Időközben megjött atyja, és mivel nem találta őt otthon, bűnét bűnnel tetőzve, keserű szemrehányásokat tett feleségének. Majd nagy zajjal és hangos szidalmakkal fia tartózkodási helyére ment, hogy ha már nem tudja visszatérésre bírni, legalább a környék elhagyására kényszerítse.

Mivel azonban az erősnek bizodalma az Úr félelmében vagy⁴⁰, a kegyelem gyermeke, mihelyt test szerint gondolkodó atyja⁴¹ közeledését hallotta, félelem nélkül és vidám orcával önként eléje lépett, és hangos szóval nyíltan a szemébe mondta, hogy bilincseit és ütlegeit semmibe sem veszi. Sőt biztosította őt arról is, hogy Krisztus nevéért bármily szenvedést kész örömet elvisel.

14 Atyja, miután meggyőződött róla, hogy Ferencet megkezdett útjáról visszatéríteni nem tudja, legalább a pénzt igyekezett bármi áron megkaparintani. Isten embere eredetileg a szegények táplálására és a templomocska kijavítására szánta az egész összeget. Aki azonban nem ragaszkodik a pénzhez, azt nem szédíti meg a földi javak csillogása, és akinek szívéből teljességgel hiányzik az anyagiak utáni vágy, azt egyáltalán nem zavarja elvesztésének a lehetősége. Mikor azután előkerült a pénz, melyet a földi javak megvetője és az égi kincsek mohó keresője a poros ablakba dobott, valamennyire csillapult atyjának haragja; a megtalálás „párája” kissé enyhítette kapzsiságának égető szomját.

Utána a város püspöke elé vezette fiát, hogy annak színe előtt mondjon le minden birtokáról, és adjon vissza mindent, ami még esetleg nála van.

És ő nemcsak hogy nem vonakodott, hanem ellenkezőleg, a legnagyobb örömmel és készségesen sietett eleget tenni a felszólításnak.

15 Mikor a püspök elé értek, minden habozás és késedelem nélkül, és anélkül, hogy kérdést várt vagy maga csak egy szót is szólt volna, levetette és atyja kezébe számlálta minden ruhadarabját; még alsó ruháját sem tartotta meg, úgyhogy anyaszült meztelenül állott a sokaság előtt. A püspök azonnal megértette szándékát, és miközben lángoló hevét és állhatatosságát szerfölött csodálta, sietve felkelt, és magához ölelve őt köpenyével befődte.

⁴⁰ Péld 14,26

⁴¹ A latinban ez áll: „*pater carnalis*”; s ezt lehet „*test szerint atya*” értelemmel is fordítani. Mivel azonban Ferenc atyját csak mint „*pater*”-t említi másutt, itt a „*carnalis*”-t úgy is lehet fordítani, hogy „*test szerint gondolkodó*” (vö. 1Cel 1). – A „*test szerint*” gondolkodó ember éles ellentétben áll a „*lelki*” emberrel. Az az ember „*test szerint gondolkodó*”, akinek céljai földiek, akinek dacos rosszakarata szembehelyezkedik a jóval, és ellenszegül Istennek. A „*lelki*” emberben az Én helyére az Úr lelke lép, aki az emberből mindent kiirt, ami a Gonosztól jön és a Gonoszhoz vezet. Mindkét fogalom gyakran előkerül Szent Ferenc írásaiban és Tamás testvér művében.

Világosan látta ugyanis, hogy isteni sugallatról van szó, és hogy Isten emberének eljárása, melynek a szemtanúja volt, misztériumot rejt magába. Ezért ettől fogva állandó segítójévé szegődött, s mint hathatós gyámolítója és erősítője, szíve szeretetébe fogadta őt.

Most már igazán mezítelenül küzdött a mezítelen ellen⁴², és elvetve magától mindent, ami a világe, egyedül az isteni igazságon jártatta az eszét. Iparkodott minél kevesebbe venni életét, és minden érte való aggodást elhessegetni magától, hogy így a szegénység oldalán biztos békét nyerjen az élet ezer veszélyt rejtő útján. Tudta ugyanis, hogy a test az egyetlen válaszfal, mely egyelőre elzárja Isten színelátásától.

⁴² Szerzőnk itt Nagy Szent Gergely egyik szavával játszik: „Mezítelenül kell megküzdenünk a mezítelennel”. *Nudi cum nudo luctari debemus. Homil. in Evang. 32. n. 2. vö. 2Cel 214.* A fogalmazás mögött a párviadal képe húzódik meg, a harc a Sátánnal. A szerző mondanivalója tehát: Ferenc utolsó ruhadarabjától is megszabadul, hogy így minden földi dologtól elszakadva, könnyebben küzdhessen a Sátánnal. Megjegyzendő azonban, hogy Nagy Szt. Gergely szavai Szt. Jeromos egyik fordulatának az alkalmazása, mely több levelében előkerül „mezítelenül követni a mezítelen Krisztust ill. a csupasz keresztet.” A „mezítelenség” a szerzetesség gondolatvilágában a tulajdonnéküliségnek felel meg. Ilyen értelemben mondja hasonló összefüggésben Szt. Bonaventura még találóbban, mint Tamás testvér: „Így maradt hátra a fönséges Király szolgája mezítelenül, hogy kövesse a mezítelen, megfészített Urat.”. (LM II,4).

VII. fejezet.

Hogyan esett a rablók kezébe, hogyan dobott a hóba, és hogyan szolgált a leprásoknak

16 Ferenc, aki az imént még skarlátban páváskodott, most rongyokba burkolva róttá az utat. Egy erdőben bolyongva éppen az Úr dicséretét zengte, és pedig francia nyelven, mikor váratlanul rablók támadtak rá. Nyers kérdésekre: „Ki vagy?“, Isten embere magabiztosan és csengő hangon így válaszolt: „A nagy Király hírnöke vagyok. Mi közöttök hozzá?” Erre a rablók megragadták, és sűrű ütlegek közt egy hóval telt mély árokba taszították. „Így, nyugodj itt, te paraszt hírnöke Istennek” – mondták. Ő azonban, mihelyt a haramiák továbbállottak, bár nem kis vergődés árán, kimászott az árokból, leverte magáról a havat, és túlradó örömeiben hangos énekszóval újból rágyújtott a mindenek Teremtője magasztalására. Az erdő csak úgy visszhangzott énekétől.

Végre egy bencés monostorhoz⁴³ érkezett. Úgy, ahogyan volt, egy szál hitvány ingben, több napon át kiségitő kuktaként teljesített szolgálatot a konyhán, és legalább levessel szerette volna csillapítani éhségét. Mivel azonban semmi részvétre nem talált, és még csak egy elnyútt barátsuhát sem tudott szerezni, nem annyira neheztelésből, mint inkább kényszerűségből megint útnak eredt. Így jutott el Gubbio városába, ahol egy régi barátja⁴⁴, végre egy szegényes tunikát kerített neki.

Nem is olyan sokára aztán, amikor Isten emberének a híre már terjedőben volt, s neve ismertté lett az emberek közt, a mondott monostor perjele, fontolóra véve az Isten emberével szemben tanúsított magatartás fonákságát, felkereste őt, és az Üdvözítő iránti tiszteletből a maga és társai nevében bocsánatot kért tőle.

17 Ezek után a leprásokhoz ment a tökéletes alázatosság szent rajongója, és hosszabb időre ott maradt köztük. Isten szerelméért a legnagyobb készséggel szolgált nekik minden szükségükben; mosogatta rothadásnak indult tagjaikat, és sebeikből kinyomta a gennyet. Végredeletében maga mondja: „Amíg bűnökben éltem, nagyon keserű volt számomra a leprások látása; de az Úr közjük vezetett, és én irgalmasságot cselekedtem velük.” Ugyancsak ő beszélt, hogy valamikor annyira elviselhetetlen volt számára a leprások látása, hogy világfi korában házaik megpillantására már két mérföldnyire befogta az orrát.

Mióta azonban a Magasságbeli kegyelméből és erejével szent és hasznos gondolatok kezdték foglalkoztatni, egészen megváltozott. Még a világban élt, mikor egy napon egy leprással találta magát szemben; de ő erőt vett magán: odalépett hozzá és megcsókolta.

Ettől kezdve még kevesebbre tartotta magát, mígnem a Megváltó kegyelméből eljutott önmaga tökéletes megvetéséig.

Egyébként más szegényeken is szívesen segített; a nincstelének felé már világi korában is készségesen nyújtotta alamiznaosztó kezét, aminthogy a lesújtottak iránt is mindig mély részvétellel viseltetett.

Mikor egy napon szokása ellenére – mert azt meg kell hagyni, nagyon udvarias ember volt – egy alamizsnát kérő koldust kemény szavakkal elutasított, nyomban megbánta tettét, és magában nem győzte eleget ismételtetni, milyen szégyen és gyalázat a nagy Király nevében az alamizsnát kérőnek kérését elutasítani. Azon melegében szívből megfogadta, hogy ezentúl senkitől, aki Isten nevében fordul hozzá, tehetsége szerint semmit meg nem tagad. Ígéretét

⁴³ San Verecondo, ma Badia di Vallingegno Gubbio közelében.

⁴⁴ Régi adatok szerint Spadalunga Frigyes, de ez nem biztos.

hűségesen meg is tartotta. Utoljára önmagát is odaadta, és előbb valósította, mint hirdette az evangéliumi tanácsot: „Aki kér, annak adj, és attól aki kölcsönt akar tőled, ne tagadd meg”⁴⁵.

⁴⁵ Mt 5,42

VIII. fejezet.

Hogyan állította helyre San Damiano templomát és az ott megtelepedett szegény úrnők életmódjáról

18 Boldogságos Ferencnek, miután test szerint gondolkodó atyjától visszanyerte szabadságát, első dolga volt, hogy hajlékot emelt Istennek, de ahelyett, hogy új épülettel kísérletezett volna, megelégedett egy régi és már erősen omladozó istenháza helyreállításával. Ezért nem hánysa szét az alapot, hanem ellenkezőleg, arra épített, tudtán kívül is követve Krisztus mondását: „A lerakott alapon kívül, mely Jézus Krisztus, mást senki sem rakhat.”⁴⁶ Miután ugyanis, mint már mondtuk, visszatért arra a helyre, ahol San Damiano ősrégi temploma állott, azt a Magasságbeli kegyelméből egészen megújította.

Ez lett az a boldogságos és szent hely, melyen a szegény úrnőknek nevezett szent szüzek dicsőséges és fönséges rendje Szent Ferenc közreműködésével, a megtérésétől számított hatodik esztendőben kezdetét vette. Ez lett az a hely, melyen az Assisi városában született Klára úrnő a ráépített többi köveknek drágalátos és sziklaszilárd alapja lőn.

A nevezett úrnő ugyanis, miután a szent férfiú ösztönzésére, kevéssel a Testvérek Rendjének megalapítása után⁴⁷ Istenhez tért, megszámlálhatatlanul sokaknak szolgált lelki épülésére és példájára.

Előkelő volt származásban, de még előkelőbb a kegyelemben; szűz volt testében, de százszor szűzebb lelkében; fiatal volt életkorban, de érett bölcs a gondolkodásban; szilárd volt elhatározásaiban és lángolva vágyakozott Isten szeretete után; gazdag volt bölcsességben és kitűnt az alázatosságban. Neve fényességet jelent, de fényesebb volt élete és még életénél is fényesebb volt erénye.

19 Ő szolgált alapjául a felbecsülhetetlen értékű drágagyöngyök nemes tornyának, akik nem emberektől, hanem Istentől nyernek dicséretet⁴⁸, s akiknek dicsőségét sem szűkre szabott elmélkedéssel felfogni, sem kevés szóval elmondani nem lehet.

Mindenekelőtt elevenen élt bennük a fogyhatatlan kölcsönös szeretet, mely annyira összekovácsolta akarataikat, hogy ha negyvenen vagy ötvenen éltek is együtt, a lélek mindig pontosan ugyanannak akarására vagy nem akarására ihlette őket. Második helyen az alázatosság drágaköve ragyogott bennük, mely megóvja az égből nyert adományokat és javakat, és alapul szolgál a többi erények kiérdemelésére. Harmadiknak a szüzesség és a tisztaság lilioma árasztotta el mindannyiukat olyan csodálatos illattal, hogy a földi gondokról egészen megfeledkezve egyedül az égi dolgokkal kívántak foglalkozni, és az illat nyomán szívükben az örök Jegyesnek olyan forró szerelme gyulladt ki, hogy e szent érzés teljessége kizárja, hogy korábbi életük szokásait kövessék.

Negyediknek a fölséges szegénység jegyét viselték magukon olyannyira, hogy élelem és ruházat dolgában sokszor még a legelemibb szükségleteiket sem tudták vagy éppen csak hogy ki tudták elégíteni.

20 Ötödiknek az önmegtagadás és hallgatás különös kegyelmét nyerték olyan mértékben, hogy testi vágyaik lecsendesítése és nyelvük megfékezése jóformán semmi erőfeszítésükbe sem került; némelyek annyira elszoktak közülük a beszéd-től, hogy mikor a szükség szólásra kényszerítette őket, szinte keresniük kellett a szavakat gondolataik kifejezésére. Hatodik helyen a türelem erénye ékesítette őket olyan magas fokban, hogy

⁴⁶ 1Kor 3,11

⁴⁷ Szent Klára „megtérése” 1212. március 19-én ment végbe.

⁴⁸ Róm 2,29

semmiféle megpróbáltatás vagy kellemetlenség nem tudta őket lehangolni vagy sodrúkból kihozni.

Végül hetediknek a szemlélődés erényét érdemelték ki. Utoljára annyira elsajátították ezt az erényt, hogy benne láttak meg mindent, amit tenniük, illetve kerülniük kellett, és rajta keresztül tanulták meg, hogy adják oda elméjüket Istenért⁴⁹, s dicsőségének és imádásának éjjel-nappal való szüntelen zengedezését. Ó, bárcsak az örök Isten az ő szent kegyelméből még szentebb beteljesedéssel koronázná meg ezt a szent kezdeményezést.

De most legyen elég ennyit mondanunk az Istennek szentelt szüzekről és Krisztus alázatos szolgálóiról. Hiszen csodálatos életmódjuk és dicsőséges szabályzatuk ismertetése, melyet Gergely pápa úrtól, akkor még csak ostiai püspöktől nyertek⁵⁰. külön könyvet, a könyv megírása pedig külön szabad idő kiszakítását kívánna⁵¹.

⁴⁹ 2Kor 5,13

⁵⁰ Az 1218–19-ben készült szabályzat két későbbi pápai bullába, IX. Gergely 1239. május 24-én és IV. Ince 1245. november 13-án kelt levelébe beleszőve található.

⁵¹ Tamás testvér később IV. Sándor pápa megbízásából csakugyan külön könyvet írt Szent Klára életéről. Pennacchi F.: *Legenda Sanctae Clarae virginis, Assisi*, 1910.

IX. fejezet.

Életmódjának megváltoztatása után hogyan állította helyre a Porciunkulának nevezett Boldogasszony templomát, és az evangéliumi szózat hallatára hogyan hagyott el mindent, és öltötte magára azt a habitust, melyet azóta is viselnek a testvérek

21 Isten szentje, miután egészen új életmódot alakított ki magának, és az említett templom restaurálását befejezte, Assisi környékének más tájára húzódott át, és ott megint egy elhagyatott, félig-meddig romokban heverő templom helyreállításába kezdett. Most is megingathatatlan kitartással dolgozott, és nem nyugodott addig, amíg ezt a munkáját is szerencsésen be nem fejezte⁵².

Utána megint továbbment. Ezúttal a Portiunculának nevezett helyen állapodott meg, ahol Isten anyjának, a Boldogságos Szűz Máriának tiszteletére emeltek templomot a régiek, de most teljesen elhagyottan és gondozatlanul állott. Isten szentje, aki egyébként is nagy tisztelettel viseltetett a minden Jóság Anyja iránt, mély megindulással szemlélte a pusztulást, és habozás nélkül oda tette át lakását. Mire ezt a templomot is rendbe hozta, megtérésének már harmadik esztendejében járt.

Ebben az időben még remeteruhát viselt, derekát bőrvvel kötötte át, kezében botot hordott, s lábára sarut húzott.

22 Történt azonban egy napon, hogy az említett templomban éppen azt az evangéliumi szakaszt olvasták fel, melyben az Úr szétküldötte tanítványait prédikálni. Isten szentje, aki szintén jelen volt a szentmisén, megértette ugyan az evangélium szavait, a mise végeztével mégis odajárult a pap elé, és könyörögve kérte, magyarázza meg neki részletesebben a hallottakat. Ez készséggel hajlott kérésére. Szent Ferenc pedig, mikor meghallotta, hogy Krisztus tanítványainak sem aranyat, sem ezüstöt, sem pénzt nem szabad maguknál tartaniuk; az útra sem erszényt, sem tarisznyát, sem kenyeret, sem botot nem szabad magukkal vinniük; sem sarut, sem két köntöst, nem szabad viselniük, hanem szüntelenül az Isten országát és bűnbánatot kell hirdetniük, tüstént felujjongott a Szentlélekben: „Ez az, amit én akarok, ez az, amit én keresek, ez az, amit teljes szívemből tenni kívánok!

A szent atya túlradó örömmel mindjárt hozzálátott a hallottak megvalósításához. Egy percnyi késedelmet nem tűrt, csakhogy minél előbb tettel is megvalósítsa azt, amit az imént füllel hallott. Ezért lábáról haladéktalanul leoldotta a sarut, kezéből eldobta a botot, és beérte egyetlen köntössel, melyet bőrv helyett kötéllel szorított össze. Ettől az időtől kezdve a kereszt képével jelölte meg köntösét, hogy annak erejével a sátán minden kísértését messze űzze magától; ezenfelül a lehető legdurvább anyagból készítette, hogy benne megfeszítse testét a vétkekkel és kívánságokkal, s végül a legszegényesebb kivitelben, olyanban, melyet a világnak eszébe sem jut megkívánni.

Egyébként minden mást is, amit csak hallott, nagy gondossággal és áhítatos odaadással igyekezett megvalósítani.

Mert ő nem süket hallgatója volt az Evangéliumnak, hanem, amit csak hallott, mindent pontosan az emlékezetébe vésett, és lehetőleg betű szerint meg is valósított.

⁵² A Szent Péter-templomról van szó. Helyére nézve 1. Assisi Szent Ferenc 87. o. 2. j.

X. fejezet.

Az Evangélium prédikálásáról és a béke hirdetéséről; az első hat testvér megtéréséről

23 Ettől fogva lángoló hévvel és túlaradó örömmel kezdte hirdetni mindenkinek a bűnbánatot és egyszerű szóval, de áradó szívvel épülésére szolgált hallgatóinak. Szava, miként az égő tűz, behatolt a szívek rejtekébe, és mindenkit csodálkozásra indított. Egészen más embernek látszott, mint annak előtte volt, s miközben az eget szemlélte, méltatlannak érezte magához, hogy a földre vesse tekintetét. És csodálatos: ugyanott kezdett prédikálni, ahol gyermekkorában olvasni tanult, és ahol később nagy tisztességgel ideiglenesen el is temették⁵³. Így a szerencsés elindulást még szerencsésebb befejezés koronázta. Ahol tanult, ugyanott tanított is; ahol kezdte, ugyanott végezte is be.

Minden prédikációjában, mielőtt hirdette volna Isten igéjét, békét kívánt hallgatóinak ily szavakkal: „Az Úr adjon nektek békét!” Nagy lelkesedéssel szüntelenül ezt a békét hirdette a férfiaknak és nőknek, szembejövőknek és távozóknak. Ezzel elérte, hogy sokan azok közül, akik eredetileg gyűlölték a békét és a lélek üdvösségét, az Úr segítségével ismét visszataláltak Hozzá, s maguk is a béke fiai és az örök üdvösség sóvárgói lettek.

24 Ezek közül elsőnek egy egyszerű és jámbor lelkű assisi polgár csatlakozott Isten emberéhez⁵⁴. Utána Bernát testvér⁵⁵ akarta kivenni részét a béke hirdetéséből, és a mennyek országának elnyeréséért vidám lélekkel Isten szentjének a nyomába szegődött. Ő ugyanis korábban gyakran vendégül látta a boldogságos atyát, és így bőséges alkalma volt meggyőződni életéről és erényeiről, s eltelni szentségének jó illatával. Ez a körülmény egyrészt gyakran félelemmel töltötte el, másrészt pedig az üdvözülés vágyát oltotta lelkébe. Mert látta, hogy a szent alig alszik valamit, ellenben egész éjjel imádkozik, s dicséri Istent, valamint az ő anyját, a Boldogságos Szűz Máriát. Nem győzött eleget csodálkozni magában, és váltig hajtogatta: „Ez az ember csakugyan Istentől van.” Sietett tehát mindenét eladni, s a befolyó pénzt nem rokonai, hanem a szegények közt osztotta szét. A tökéletesebb élet útjának választásával így váltotta valóra a szent Evangélium tanácsát: „Ha tökéletes akarsz lenni – felelte Jézus –, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között, így kincsed lesz a mennyben. Aztán jöjj és kövess engem!”⁵⁶ Ezután életmódban és ruházkozásban szorosan alkalmazkodott Szent Ferenc példájához, s mindaddig mellette maradt, míg csak a testvérek számának rohamos növekedésével engedélyt nem nyert a kegyes atyától, hogy máshová tegye át tartózkodási helyét.

Istenhez térése, javainak eladása és azok árának szétszórása tekintetében hosszú ideig mintául szolgált mindazoknak, akik szintén megtérésre gondoltak. Szent Ferencet módfelelt megörvendeztette egy ilyen nagy tekintélyű férfiú megtérése és csatlakozása, mert ebből nyilvánvalóan látta, hogy az Úrnak gondja van őrá, és nem felejtett el hasznos társat és hűséges barátot támasztani számára.

25 Nyomban utána egy másik assisi polgár csatlakozott hozzá, aki már azelőtt is igen dicséretes életet élt, és amit szentül kezdett, azt nemsokára még szentebbul fejezte be⁵⁷. Őt rövid idő múlva Egyed testvér követte, egy egyszerű, derék és istenfélő férfiú, aki hosszú

⁵³ Szerzőnk a kis Szent György-templomra gondol, melynek helyén később a pompás Szent Klára-bazilika épült. Szent Ferenc hamvai 1230. május 25-ig nyugodtak itt.

⁵⁴ Tamás testvéren kívül egyetlen más életrajzíró sem említi.

⁵⁵ Quintavallei Bernát testvér, 1241 és 1246 közt.

⁵⁶ Mt 19,21

⁵⁷ Valószínűleg Cattani Péter kanonok, káptalani ügyész, Szent Ferenc első helyettese a generálisságban, aki azonban már 1221. március 10-én meghalt.

időn át szentül, igazul és jámborul élt, s a tökéletes engedelmességnek, a leleményes munkavállalásnak, a remeteéletnek és a mélységes szemlélődésnek példáit hagyta reánk⁵⁸. Végül hetediknek⁵⁹ Fülöp testvér⁶⁰ csatlakozott hozzájuk, akinek ajkát a tisztaság izzó parázsával érintette az Úr, hogy mondhatatlanul édes, sőt mézédés dolgokat tudjon Róla mondani. Ugyanígy a szent könyveket, bár sohasem tanulmányozta őket, megértette, és helyesen magyarázta, hasonlóan azokhoz, akiket a zsidók vezérei, mint írástudatlan és tanulatlan embereket, megvetettek.

⁵⁸ Egyed testvér (+1262. április 22.) jóval túlélte Tamás testvért; tehát azt kell gondolnunk, hogy az itt mondottak csak utólagos betoldásként kerültek bele a szövegbe. De az is lehet, hogy egyszerű retorikai szójátékkal állunk szemben. (*Post modicum consummavit-longo tempore durans*)

⁵⁹ Egyed testvért Sabbatinus, Moricus és Cappella János testvérek követték a belépésben.

⁶⁰ Valószínűleg a Hosszúnak nevezett Fülöp testvér, akivel később mint a szegény úrnők vizitátorával találkozunk.

XI. fejezet.

Szent Ferenc prófétai lelkületéről és intelmeiről

26 Boldogságos Ferenc atyánk tehát napról napra jobban eltelt a Szentlélek vigasztalásával és kegyelmével, és egy pillanatra sem szűnt meg szorgoskodva és teljes odaadással újjáformálni új fiainak lelkét: különösen arra tanította őket, hogy biztos léptekkel haladjanak a szent szegénység és a boldog egyszerűség⁶¹ ösvényén.

Egy napon, miközben az Úr irgalmasságán és vett jótéteményein álmélkodott, és egyben jelet kért az Úrtól annak megmutatására, hogyan kell neki és övéinek a tökéletesség útján előrehaladni, rendes szokásához híven imádkozóhelye felé tartott. Sokáig időzött ott, s félelemmel és rettegéssel kérlelte az egész föld urát, s miközben lelkének keserűségében gonoszul eltöltött éveire gondolt, mindegyre csak ezt hajtogatta: „Istenem, irgalmazz nekem, bűnösnek!”⁶² És íme, abban a pillanatban kimondhatatlan öröm és megfoghatatlan édesség öntötte el szívét-lelkét. Mintha csak kicserélték volna, kezdett magára eszmélni; azok a kínzó érzések és azok a nehéz felhők, melyek a bűntől való félelem következményeként neheztedek szívére, egyszerre felszakadtak, s helyükön összes bűnei megbocsátásának bizonyossága és a kegyelemben való élés biztonsága áradt el. Mindjárt utána elragadtatásba esett, és mintegy isteni fényárba öltözve és az emberi tudás határait messze túllépve világosan látta mindazt, ami a jövőben rá várt. Miután pedig az isteni fény az édesség is elenyészett, lélekben egészen megújult, és mintegy kicserélt embernek látszott.

27 Azonnal visszatért tehát a testvérekhez, és örvendezve így szólott hozzájuk: „Erősödjétek meg, kedveseim, és örvendjétek az Úrban! Ne szomorkodjatok azon, hogy keveseknek látszotok, és ne csüggyesszen el benneteket se az én, se a ti egyszerűségtek. Mert íme, az Úr szentigazul megmutatta nekem, hogy töméntelen nagyra növeli számunkat, és a föld szélső határáig elterjeszt bennünket. Vigasztalástokra vagyok kénytelen elmondani látomásomat; ha rajtam állna, szívesebben hallgatnék róla, de a szeretet beszédre készlet. Úgy láttam, mintha az emberek megszámlálhatatlan nagy tömege özönlött volna felénk, hogy osztozzanak velünk a tökéletes életben és a szent szerzet regulájának követésében. Fülemben még most is itt cseng a szent engedelmisség parancsa szerint induló és érkező testvérek dobogásának zaja. Láttam, hogy az utak egészen megteltek velük, amint minden nemzetből errefelé igyekeztek. Jöttek franciák, sietve lépkedtek spanyolok, rohanást igyekeztek németek és angolok és a legkülönbözőbb nemzetek megszámlálhatatlan tömegei.” Mikor a testvérek ezt hallották, nagy örömmel teltek el, egyrészt a kegyelem miatt, melyben az Úristen az ő szentjét részesítette, másrészt amiatt, mert mohón szomjúhozták felebarátaik lelki hasznát, és kívánták, hogy napról napra növekedjék az üdvözülendők száma.

28 Azután így beszélt tovább a szent a testvérekhez: „Hogy hűségesen és alázatosan hálát adjunk a mi Urunknak és Istenünknek minden ajándékáért és hogy megtanuljátok, hogyan kell élniük a testvéreknek, a jelenvalóknak és az eljövendőknak, mindenekelőtt értsétek meg az elkövetkezendő események igazságát. Úgy lesz, hogy megtérésünk kezdetén édes és evésre fölöttébb kívánatos gyümölcsöket fogunk találni; később azonban már kevésbé édesek és kívánatosak kerülnek elénk. Végül olyanokat kínálnak majd, melyek keserűséggel teljesek, s melyek keserűségük miatt teljességgel élvezhetetlenek, jóllehet külsőleg mutatósak és jó illatot árasztanak. És valóban, miként már mondtam, nagy nemzetté tesz bennünket az

⁶¹ Az „egyszerűség”, együgyűség, „simplicitas” szó Szent Ferenc életében fontos szerepet játszik, és Tamás testvérnél is gyakran előkerül. Egyszerű az, aki az Isten keresésében saját énjét kihagyja a játékból és Isten működését nem gátolja az emberi bölcsesség és okoskodás akadályával. Az egyszerűség fontos ismertetőjegye a közvetlenség. Az egyszerű ember az örökkévalóval egészen közvetlenül és alázatos tisztelettel lép kapcsolatba.

⁶² Lk 18,13

Úr. A végén aztán úgy lesz, mint a halászemberrel: kiveti hálóját a tengeren vagy valamelyik tapon, és a halak nagy sokaságát gyűjti be. De miután valamennyit csónakjába vonta, mivel az egész sokaságot magával vinni restelli, a nagyokat és tetszetőseket edényekbe rakja, a többieket pedig kidobja.”⁶³ Hogy minden, amit Isten szentje megjövendölt, mennyire beteljesedett és milyen nyilvánvalóan megvalósult, világos mindenki előtt, aki az igazság lelkével tekinti a dolgokat. Íme, így nyugodott Szent Ferencen a prófétálás lelke.

⁶³ Mt 13,47–48.

XII. fejezet.

Hogyan küldötte szét kettesével a testvéreket a világra, és rövid idő múlva hogyan jött megint össze velük

29 Ugyanezen időben egy újabb jó ember csatlakozásával elérték a nyolcas számot⁶⁴. Boldogságos Ferenc ekkor maga elé gyűjtötte valamennyiüket, és miután sokat beszélt nekik az Isten országáról, a világ megvetéséről, a tulajdon akarat megtagadásáról és a test igába fogásáról, kettesével szétküldötte őket a világ négy tája felé. „Menjetek, kedveseim – mondotta nekik –, ketten-ketten a világ különböző tájai felé, és hirdessétek az embereknek a békét és a bűnbánatot a bűnök bocsánatára! Legyetek béketűrők a szorongatásban, és legyetek biztosak afelől, hogy az Úr betölti szándékát és megtartja ígését. Ha valaki kérdez benneteket, feleljetek neki alázatosan; áldjátok üldözőiteket, s adjatok hálát sanyargatóitoknak és rágalmazóitoknak, mivelhogy ilyenekért nyerjük el a nekünk készített országot.”

És ők nagy örömmel és vigassággal fogadták a szent engedelmesség parancsát, és alázatosan odaborultak Szent Ferenc elé. Ő pedig gyöngéd szeretettel megölelte őket, és mindegyiknek ezt mondotta: „Vesd az Úrra gondodat, és ő majd táplál téged.”⁶⁵ Mindig ez volt a szavajárása, akárhányszor az engedelmesség nevében valahová küldte a testvéreket.

30 Ekkor Bernát testvér Egyed testvér társaságában Santiago de Compostella felé indult, míg Szent Ferenc egy másik testvérrel az ellenkező irányba, a többi négy pedig kettesével a még hátralevő világtájakat választotta.

Szent Ferencnek azonban kevés idő múlva erős vágya támadt, hogy újra együtt lássa a testvéreket. Imádkozott tehát az Úrhoz, aki egybegyűjti Izrael szétszórtjait⁶⁶, hogy kegyeskedjék a lehető legrövidebb idő alatt újból eléje gyűjteni őket. És valóban úgy is történt: kívánsága szerint igen rövid idő alatt, minden emberi hívás nélkül, egybesereglettek a testvérek, és hangos szóval hálát adtak Istennek. Miután egybegyűltek, nem győztek eleget örülni jámbor pásztoruk látásának, és eleget csodálkozni azon, hogy vágyaik így összevezérelték őket.

Utána részletesen beszámoltak az irgalmas Istentől nyert jótéteményekről, és amennyiben valami tekintetben hibát követtek el, illetve hálátlanoknak mutatkoztak, teljes alázatossággal dorgálást és büntetést kértek a szent atyától, és a kirótt büntetést kész örömezt vállalták.

Mindig így jártak el, valahányszor csak köréje gyűltek; még legtitkosabb gondolataikat, szívüknek legkisebb rezdülését sem hallgatták el előtte, és ámbár mindent megtettek, amit csak parancsoltak nekik, mégis haszontalan szolgáltnak vallották magukat⁶⁷. Boldogságos Ferenc első családját tehát a legteljesebb mértékben áthatotta a tisztaság szelleme, s annak ellenére, hogy kitűnően értett a hasznos, szent és igazságos dolgok véghezviteléhez, teljesen távol állott tőle a jó cselekedeteivel való hiú dicsekvés. A boldogságos atya pedig a fiai iránt érzett határtalan szeretetében kezdte előttük feltárni szándékát, és kinyilatkoztatni, amit az Úr jelentett ki neki.

31 Mindjárt ezután még négy más derék és alkalmas férfiú csatlakozott hozzájuk, és szegődött Isten szentjének nyomába⁶⁸. Nagy hírük támadt tehát a nép közt, és Isten emberének neve egyre messzebbre kezdett szárnyalni. Bizonyos, hogy ebben az időben Szent Ferencnek és társainak mondhatatlan öröme és vigasságára szolgált, ha valaki – hívó,

⁶⁴ Szerzőnk itt ismét Fülöp testvérré gondol, mivel a nyolcadik maga Szent Ferenc volt.

⁶⁵ Lk 54,23

⁶⁶ Iz 11,12; Zsolt 146,2

⁶⁷ Lk 17,10

⁶⁸ Constanzói János, Barbarus, Vigilantei Bernát, Tancredi Angelus.

gazdag, szegény, nemes, nem nemes, szolgasorsú, megnyerő külsejű, okos, együgyű, klerikus⁶⁹, írástudatlan avagy laikus a keresztény nép köréből – Isten szellemétől vezéreltetve a szent szerzet ruhájának felvételére jelentkezett.

Ugyanakkor a világi emberek nem tudtak betelni tetteik csodálatával. Az ő alázatosságuk láttán sokan példás életre és bűneik megbánására buzdultak.

Sem alacsony származása, sem nyomasztó szegénysége nem akadályozott senkit abban, hogy épüljön azok cselekedetein, akiket műve építésére választott ki az Isten. Hiszen Őneki gyönyörűség azokkal lenni, akiket a világ megvet, és mint együgyűeket lenéz.

⁶⁹ A klerikus általában a művelt, iskolázott embert jelenti Tamás testvér írásaiban. Amikor felszentelt papról van szó, akkor a „sacerdos” szót használja.

XIII. fejezet.

Hogyan írta meg Szent Ferenc a tizenkettes szám elérése után első reguláját, és hogyan erősítette meg azt Ince pápa úrral; látomás a fáról

32 Boldogságos Ferenc, mikor látta, hogy az Úristen napról napra gyarapítja a testvérek számát, a maga és követői, a jelenvalók és eljövendők számára kevés és egyszerű szóval életszabályt, azaz regulát szerzett; összeállításánál jóformán kizárólag az Evangélium szavait használta, melynek tökéletes megvalósítását mindenekfölött szomjúhozta. De néhány más, a szerzetesi élet folytatásához elengedhetetlenül szükségesnek látszó intézkedést is beleszótt⁷⁰. Utána valamennyi testvér társaságában Rómába indult, mivel az volt legfőbb vágya, hogy a szerzett regulát III. Ince pápa úrral is megerősíttesse⁷¹. Abban az időben Guido, a tiszteletreméltó assisi püspök, aki nagyon kedvelte és bensőségesen szerette Szent Ferencet, de a többi testvért is, szintén Rómában időzött. Mikor megpillantotta Ferencet és a testvéreket, mivel sejtelve sem volt jövetelük céljáról, először nagyon meghökkent, és magában neheztelt megjelenésük miatt. Attól félt ugyanis, hogy végleg el akarják hagyni szülőföldjüket, ahol már annyi nagy dolgot kezdett általuk véghezvinni az Úr. Nem győzött eleget örvendezni afelett, hogy egyházmegyéje ilyen kitűnő férfiakkal dicsekedhetik, és a lehető legszebb eredményeket várta életüktől és példamutatásuktól. Mikor tehát megtudta jövetelük okát és célját, nagyon megörült az Úrban, és megígérte, hogy tanácsával mellettük fog állni, és a segítségre lesz.

Szent Ferenc ezenkívül a sabinai püspököt, a Szent Pálról nevezett János urat is felkereste⁷², akiről a római Kúria vezető emberei közül úgy hírlett, hogy a földieket megveti és az égieket keresi⁷³. János úr jóságosan és szeretetteljesen fogadta őt, és nem győzte eleget dicsérni szándékát és elhatározását.

33 Mégis, mint afféle bölcs és körültekintő ember, alaposan vallatóra fogta őt, és azon igyekezett, hogy választását a szerzetesi, illetve remeteélet felé terelje⁷⁴. Szent Ferenc azonban a lehető legnagyobb alázatossággal kitért ellenvetései elől, nem mintha lebecsülte volna azokat, hanem mert a bensejét feszítő vágyak más, magasabb célok felé terelték törekvéseit. A jó úr váltig csodálkozott lángoló buzgóságán, és attól való félelmében, hogy esetleg visszalép nagy elhatározásától, járhatóbb utat próbált neki mutatni. De végül is állhatatosságától legyőzve beleegyezett szándékába, és most már azon igyekezett, hogy minden lehető módon elősegítse ügyét a pápa előtt.

Isten Egyháza élén abban az időben III. Ince pápa úr állott, a nagy hírű, nagy tudományú, ékes szavú és az igazságért élő-haló ember minden olyan kérdésben, mely a keresztény vallás és istentisztelet körébe tartozott. Ince, miután megismerte Isten embereinek kívánságát, előzetes megfontolás után teljesítette kérésüket, és sok buzdítás és intelem kíséretében megáldotta őket. „Járjatok az Úrral, testvéreim – mondotta nekik –, és amint az Úr jónak látja sugalmazni benneteket, hirdessétek mindenkinek a bűnbánatot. Ha azután a Mindenható Úr megsokasítja számotokat és kegyelmét, és örömtől repeső szívvel újból visszatértek hozzám,

⁷⁰ Ennek a legrégebbi regulának szövege nem maradt reánk, s a rekonstruálására tett eddigi kísérletek mind kudarccal végződtek.

⁷¹ III. Ince a Segni grófok családjából származott. Mikor 1198. január 8-án megválasztották, még csak 37 éves volt; +1216. július 16-án Perugiában.

⁷² Colonna János eredetileg a San Paolo fuori le mura monostor bencés szerzetese volt. 1193-ban bíboros, 1205-ben egyúttal sabinai püspök lett. 1215.

⁷³ Advent második vasárnapi mise postcommuniojából.

⁷⁴ Ti. arra igyekezett rábírni, hogy a már meglevő rendek valamelyikébe lépjen be.

én a mostaninál még több kedvezményt nyújtok nektek, és nyugodt lélekkel még nagyobb feladatokat bízok reátok.”

S az Úr valóban Szent Ferencsel volt: bárhová ment, mindenütt kinyilatkoztatásokkal örvendeztette és jótéteményekkel sarkallta őt. Egyszer például, mikor éjszaka mély álomba merült, úgy tűnt neki, mintha úton járt volna, és az utat egy szokatlan nagyságú fa szegélyezte volna. A fa szép és erős, vastag és igen magas volt. Mikor közelebb ért hozzá, és koronája alatt megállva nem győzte eleget csodálni szépségét és magasságát, termete ím egyszerre annyira megnyúlt, hogy kezével elérte a fa csúcsát, és könnyűszerrel egészen a földig lehúzta azt. Csakugyan így is történt, mert, Ince pápa úr, a világ legmagasabb és legnemesebb fája a lehető legkegyesebben hajolt kérésére, és teljesítette óhajtását.

XIV. fejezet.

Visszatérése Rómából a spoletói völgybe és megpihenése útközben

34 Szent Ferenc, miután testvéreivel együtt kellőképpen kiörvendezte magát az oly hatalmas úr és atya bőkezűségén és kegyességén, hálát adott a mindenható Istennek, aki felemeli az alázatosakat, és jólétet ad a szomorkodóknak⁷⁵. Utána mindjárt a Szent Péter-templom meglátogatására indult, s imádsága végeztével elhagyta a várost, és társaival együtt a spoletói völgynek vette útját. Útközben alaposan meghányták-vetették, milyen sok és nagy ajándékkal halmozta el őket a jóságos Isten: milyen szíves fogadtatásban részesültek Krisztus helytartója, az egész keresztény világ ura és atyja részéről, és hogy viszonzásul hogyan igyekeznek majd teljesíteni intelmeit és parancsait; hogyan vetik majd latba minden erejüket a kapott szabályzat pontos és legkisebb elhajlás nélkül való teljesítése érdekében, hogyan járnak majd állandóan a tökéletes szentség és a teljes odaadás útján a Magasságbelinek színe előtt, és végül hogyan törekszenek majd életükkel, valamint magatartásukkal, s erényeik számának szüntelen növelésével példát adni felebarátaiknak.

Miközben Krisztus új tanítványai az alázatosság iskolájában ilyen és hasonló témákról vitatkoztak, a nap meglehetősen előrehaladt, és az idő eljárt fölöttük.

Éppen egy puszta helyre értek, s bár a hosszú úttól nagyon fáradtak és éhesek voltak, semminemű ételmezt nem tudtak felhajtani, mivel a mondott hely távol esett minden emberi lakástól. De ím a Gondviselés jóvoltából egyszer csak eléjük toppant egy ember, kezében kenyert tartott, odanyújtotta nekik, s utána megint eltűnt.

A testvérek közül senki sem ismerte az illetőt; erősen csodálkoztak tehát magukban, és alázatosan buzdították egymást, hogy ezután még jobban kell bízniuk az isteni könyörületességben. Miután az ételtől felfrissültek és megerősödtek, tovább folytatták útjukat, és Orte város közelében mintegy tizenöt napra letáboroztak.

Néhányan közülük bementek a városba alamizsnát kéregetni, és ami keveset ajtóról ajtóra járva össze tudtak gyűjteni, odavitték a többi testvérhez, s örvendező szívvel együtt fogyasztották el velük, s együtt is adtak érte hálát. Ami megmaradt, mivel ott nem volt, kinek adniuk, egy sírban rejtették el, melyben valamikor a halottak tetemei nyugodtak, hogy aztán másnap elfogyasszák. Tartózkodási helyük egészen puszta és elhagyatott volt; emberek csak ritkán vagy egyáltalán nem keresték fel.

35 Nem győztek eleget örülni szívükben annak, hogy semmit sem láttak és semmit sem mondhattak a magukénak, ami haszontalan vagy testi gyönyörűséget szerezhetett volna nekik. Ezért kezdtek a szent Szegénységgel benső frigyre⁷⁶ lépni, és mindannak hiánya, ami a világé, nagy vigasztalásukra szolgált; eltökélték, hogy mint itt és most, azonképpen másutt is és egész életükre a legbensőbb életközösségben maradnak vele. És mivel minden földi gondot elvetve maguktól egyedül az isteni vigasztalásban keresték és találták gyönyörűségüket, szentül feltették magukban, hogy minden szorongattatás és kísértés ellenére hűségesen kitartanak mellette.

Bár a hely megigéző szépsége, mely különben fölöttébb alkalmas a lélek figyelmének elterelésére, legkisebb mértékben sem zavarta őket, mégis, nehogy a hosszabb ideig tartó ott

⁷⁵ Jób 5,11

⁷⁶ A latin szöveg – „Cooperunt... cum sancta paupertate ibidem habere commercium” – emlékeztet minket a „Sacrum commercium S. Francisci cum domina Paupertate” (Szent Ferenc mennyeigzója a Szegénység Úrnővel, Bp., 1981.) A „commercium” szó szerződést jelent. Senecánál is olvashatunk hasonlót a szegénységről (Epist., lib. 1, ep. 2, n.4): „Tisztességes dolog a boldog szegénység.”

időzés a birtoklás valamilyen külső látszatát keltse, késedelem nélkül felkerekedtek, és a boldogságos atya vezetésével a spoletói völgybe tértek.

Az igazság valódi követői abban az időben nagyon sokat vitatkoztak arról, vajon az emberek között kell-e maradniuk, vagy pedig remeteségbe vonulniuk. Szent Ferenc azonban, aki legkevésbé sem bízott magában, hanem minden ügyes-bajos dolgában buzgó imádsággal igyekezett kiérdekelni a döntést, úgy határozott, hogy nem magának, hanem Annak szenteli életét, aki mindnyájunkért meghalt. Tudván tudta ugyanis: neki az a küldetése, hogy Istennek nyerje meg mindazokat a lelkeket, akiket a sátán készült hatalmába keríteni.

XV. fejezet.

Boldogságos Ferenc növekvő híréről és sokaknak Istenhez téréséről; hogyan keletkezett a Kisebb Testvérek Rendje elnevezés, és hogyan oktatta boldogságos Ferenc a Rendjébe lépőket

36 Krisztus vitéz katonája, Ferenc ezután bejárta a városokat és falvakat, és nem az emberi bölcsesség meggyőző szavaival, hanem tudással és a Lélek erejével⁷⁷ hirdette az Isten országát, prédikálta a békességet, tanította az üdvösség útját és a bűnbánatot a bűnök bocsánatára. A ráruházott apostoli tekintély jegyében mindenütt bátran forgolódott, és messze került minden hízelgő beszédet és minden félrevezető tetszelgést. Senki bűnét nem dédelgette, éppen ellenkezőleg, kíméletlenül napvilágra tárta; ugyanígy nem szépitgette a bűnösök életét, hanem kemény szemrehányásokkal ostromozta. Semmit másnak nem ajánlott szóval, amit ő maga előbb cselekedett ki nem próbált. Nem félt az ellenvetéstől, hanem teljes bizalommal hirdette az igazságot úgy, hogy még a legnagyobb tudósok s a hatalom és dicsőség fényében sütkérező emberek is álmélkodtak beszédein, és jelenlétében üdvös félelemmel teltek el.

Futottak utána a férfiak, futottak a nők, tódultak hozzá a papok, körülrajongták a szerzetesek, csakhogy lássák és hallják Isten szentjét, aki mindannyiuk szemében egy más kor emberének⁷⁸ tűnt.

Mindenféle korosztályból, mindkét nemből csak úgy áradtak feléje, hogy tulajdon szemükkel lássák az új csodákat, melyeket szolgájával a világban művelt az Úr. Valóban úgy tűnt akkor, mintha Szent Ferenc megjelenése, sőt pusztá híre nyomán új fénysugár ereszkedett volna le az égből a földre, és elűzte volna a sötétség homályát, mely már szinte az egész vidéket elborította úgy, hogy alig akadt ember, aki magától rá tudott volna találni a helyes ösvényre. Akkoriban valóban a legtöbb ember olyan mélyen megfélemedezett Istenről, és olyan tökéletesen elhanyagolta parancsainak teljesítését, hogy csak nagy ügyel-bajjal lehetett régi és áporodott bűneikből új életre kelteni őket.

37 Úgy ragyogott ő, mint a csillag az éjszaka homályában, és mint a kelő hajnal a sötétség peremén. Így történt, hogy az egész tartomány képe egészen rövid idő alatt megváltozott, és előbbi komorsága helyett vidámabb arcot öltött. Elűzetett az addigi szárazság, s a kopár mezőn a vetés csakhamar szárba szökken. Hasonlóan a műveletlenül hagyott szőlőkert is az Úr édes illatának hajtásaival telt el, és bódító virágainak elhullatása után a tisztelet és tisztesség gyümölcseit érlelte. Mindenütt a hálaadás és vigasság hangja verte fel a csendet úgy, hogy boldogságos Ferenc atya életének és példájának láttán nagyon sokan elvetettek maguktól minden világi gondot, és helyesebb önismeretre jutva a Teremtő tiszteletére és szeretetére áhítoztak. Érthető tehát, hogy a nép köréből nemesek és nem nemesek, klerikusok és laikusok mintegy isteni sugallatra egyre többen járultak Szent Ferenc elé azzal a vággyal, hogy véges-végig az ő fegyelme és vezérlete alatt vitézkedhessenek. Isten szentje pedig, mint az égi kegyelem bőven csörgedező patakja, valamennyiüket megöntözte a kegyelem harmatával, és szívük talaját gazdagon felékesítette az erények virágaival. Mert ő volt az a kiváló mester, kinek nyomában s regulája és tanítása szerint mindkét nemből

⁷⁷ 1Kor 2,4

⁷⁸ vö. 1Cel 82 – *A homo alterius saeculi* „más kor embere” megjelölés két dologra irányul: 1. Ferenc abból a mély hitből élt, hogy Krisztus halálával és feltámadásával már beköszöntött a végidő, amely az Úr újrajövetelével teljesül majd be. 2. Kortársai úgy vették észre, hogy Ferencben ez a másik, eljövendő kor már betört ebbe a világba.

megújult Krisztus Egyháza, és az üdvözülésre kiszemelteknek hármas hadsora⁷⁹ diadalmaskodott.

Ő ugyanis életszabályt adott mindenkinek, és hivatása szerint kinek-kinek megmutatta az üdvösség útját.

38 Rendjéről, melyet annyi szeretettel és odaadással vett körül és dédelgetett, külön is szólnunk kell.

Hiszen a Kisebb Testvérek Rendjét ő plántálta. Nevét a következő módon adta neki: a szabályzatban ez áll: „És legyenek kisebbek”. Egy napon tehát, mikor ezt a szakaszt olvasták előtte, hirtelen felkiáltott: „Azt akarom, hogy testvéri közösségünket ezentúl a Kisebb Testvérek Rendjének⁸⁰ nevezzék!”

És valóban kisebbek voltak, mivelhogy mindenkinek alá voltak rendelve, mindig az utolsó helyet keresték, és a legmegvetettebb szolgálatokat vállalták, olyanokat, melyekben forgolódní már szinte megalázásszámba ment. Ezzel érdemelték ki, hogy az igazi alázatosság sziklaszilárd talaján verjenek gyökeret, és ezen szerencsés tervezéssel hajlékra találjon bennük az összes erény.

Ezen a szilárd alapon épült fel azután a szeretet pompás palotája, melyben a világ minden részéből egybegyűjtött élő kövek szervesen be voltak építve a Szentlélek hajlékába. Ó, mily nagy szeretettől lángoltak Krisztus új katonái! Mily nagy volt bennük a jámbor együttélés kedvelése! Ha ugyanis valahol összegyűltek vagy esetleg, mint történni szokott, az úton véletlenül szembejöttek egymással, a gyengéd testvéri érzés, mely kezdete minden igazi szeretetnek, azon nyomban föléje kerekedett bennük minden más érzésnek. Mit mondjunk még többet tiszta öleléseikről, megható ragaszkodásukról, szent csókjaikról, édes társalgásukról, szerény nevetésükéről, vidám tekintetükről, egyszerű nézésükről, alázatos lelkületükről, békülékeny nyelvükről, szelíd feleleteikről, szándékaik és tetteire való készségük tökéletes összecsengéséről, s végül pihenést nem ismerő munkatempójukról!

39 És valóban, azzal, hogy minden földi dolgot megvetettek, és maguk iránt a legkisebb önszeretetet sem érezték, szívük egész szeretetét a közösségre árasztották, és egy pillanatig sem szüntek meg azon fáradozni, hogy testvéreiknek minden szükségükben segítségére legyenek. Vágyva vágyták a velük való találkozást, és akkor voltak igazán boldogok, ha együtt lehettek velük; viszont nehéznek érezték a tőlük való elválást, keserűnek a távozást s fájdalmasnak a távollétet. A szent engedelmesség parancsának semmit sem mertek eléje helyezni ezek a csodálatosan készséges katonák, akik, még mielőtt a parancsszó elhangzott volna, máris a teljesítésére készültek, s akik nem téve különbséget parancs és parancs között, szinte törték magukat a rájuk bízott feladatok teljesítésében.

Mint a szent szegénység követői semmit magukénak nem mondtak, semmihez nem ragaszkodtak, és ezért semminek elvesztésétől nem félték. Beérték egy kívül-belül foltozott habitussal; semmi fényűzés nem látszott rajtuk, elhanyagoltaknak és szegényeknek látszottak, hogy ezáltal a világ számára teljesen megfeszítettnek tűnjenek. Dereukat kötéllel övezték, durva alsóruhát viseltek, és el voltak szánva, hogy véges-végig megmaradnak ebben az állapotban, s ezentúl semmi másra nem törekszenek. Ennek megfelelően mindenütt teljes biztonságban érezték magukat; a félelmet hírből sem ismerték, nem bántotta őket a gond, minden aggodalom nélkül tekintettek a holnap elé, s még a hosszú és veszélyes út bizonytalanságában sem jutott eszükbe az éjjeli szállás miatt aggódni. Ha, mint gyakran megtörtént velük, kemény téli hidegben szállás nélkül maradtak, egy-egy kemencepadkán⁸¹, vagy pedig teljes alázatossággal sírboltokban, barlangokban töltötték az éjszakát.

⁷⁹ Célzás Szent Ferenc alapításának hármes tagozódására, az Első, Második, és Harmadik Rendre.

⁸⁰ Szent Ferenc maga adja a testvéri közösségnek az „ordo”, rend megjelölést.

⁸¹ Sok falunak volt közös sütőkemencéje.

Napközben, ha értettek valamilyen mesterséghez, két kezükkel dolgoztak. Idejüket a leprások házaiban vagy más tisztességes helyen töltötték, s áhítattal és alázattal szolgáltak mindenkinek. De semmi olyan munkát nem voltak hajlandók vállalni, amelyből botrány támadhatott volna, hanem csak szent és igazságos, tisztességes és hasznos dolgot cselekedve az volt legfőbb törekvésük, hogy mindenkinek, akivel csak érintkezésbe kerültek, jó példát adjanak az alázatosság és a türelem gyakorlására.

40 Így aztán a türelem erénye idővel annyira lényükké vált, hogy inkább kíváncsok voltak olyan helyen tartózkodni, ahol testi szenvedések vártak rájuk, mint ott, ahol szent életük és dicsőségük jutalmaként a világ kitüntetései számíthattak. Mert sokszor gyalázzal és bántalmakkal illették őket, sokszor megfosztották őket ruháiktól, megkorbácsolták, megkötözték, sőt börtönbe vetették őket, és ők mindezt egyetlen védő nélkül, férfiasan kiállották, anélkül, hogy ajkukon a hálaadás és dicséret szózatán kívül esetleg panasz fakadt volna.

Alig, helyesebben sohasem hagytak fel Isten dicséretével és az imádsággal, hanem szüntelenül tetteiken jártatták eszüket és szájukat, és amit helyesen végeztek, azért hálát adtak Istennek, amit pedig helytelenül cselekedtek, vagy éppen elmulasztottak, azért sóhajtásokkal és könnyekkel engesztelték az Urat. Mindannyiszor Istentől elhagyottaknak érezték magukat, valahányszor a lélek áhítatában nem érezték az Úr szokott látogatásait. Mikor imádsághoz készültek, nehogy az álom meglepje őket, különböző mesterfogásokhoz folyamodtak. Így némelyek kifeszített kötélre támaszkodtak, nehogy az álom meglepje és imádságukban zavarja őket; mások viszont vasból vagy fából készített vezeklő eszközökkel övezték körül magukat. Ha pedig étel vagy ital dolgában megesett velük, hogy túllépték a megengedett mértéket, vagy ha a hosszú úttól elcsigázva valamivel több pihenést engedtek meg maguknak, mint amennyit a természet okvetlenül megkívánt, sok-sok napi vezekléssel büntették magukat. Végül testi vágyaik megfékezésére olyan kegyetlen szigorúsággal jártak el, hogy nem haboztak anyaszült meztelenül jéghideg vízbe ugrani, vagy pedig addig forgolódni egy-egy tüskebokorban, míg csak egész testüket el nem öntötte a vér.

41 Így minden földi dolgot annyira semmibe vettek, hogy utoljára már az élethez okvetlenül szükséges dolgokat is alig akarták elfogadni, és mivel a hosszú gyakorlás folytán elszoktak minden testi kényelemtől, még a legkeményebb megpróbáltatások sem riasztották el őket.

Ezenfelül mindenkivel békességre és egyetértésre törekedtek; tisztességesen és békésen végezték munkájukat, messze elkerültek minden megbotrányoztatást. Csak akkor beszéltek, ha okvetlenül szükséges volt, és soha egyetlen léha vagy fölösleges szó nem hagyta el ajkukat. Természetes tehát, hogy életükben és társalgásukban a legkisebb illetlenséget vagy megrónivalót sem lehetett találni. Minden cselekedetük fegyelmezett volt, járásuk szerény és érzékszerveik annyira fékhez szokottak, hogy csak azt látták és hallották meg, aminek látását és hallását céljuk megkívánta. Egyébként földre szegezett szemekkel és égbe emelt lélekkel jártak. Irigységnek, rosszakaratnak, haragtartásnak, feleselésnek, gyanúsításnak, keserű érzésnek híre-hamva sem volt közöttük; ellenben annál bővebben lakozott bennük az egyetértés, a zavartalan nyugalom s a hálaadás és dicséret szózata⁸².

Íme, ezek voltak a szent atya tanításai, melyekkel, nem annyira szóval és nyelvvel, mint sokkal inkább cselekedettel és igazsággal, új gyermekeit tanítgatta.

⁸² Iz 51,3

XVI. fejezet.

A Rivo Tortónál való tartózkodásról és a szegénység megtartásáról

42 Boldogságos Ferenc társaival együtt Assisi tőszomszédságában azon a helyen állapodott meg, melyet Rivo Tortónak neveztek⁸³. Itt egy pajta állt magában. Ennek fedele alatt vonták meg magukat semmibe véve a nagy és fényes palotákat, és kerestek oltalmat az esők és viharok tombolása elől. „Mert a pajtából – szokta mondogatni a szent – sokkal rövidebb út vezet a mennybe, mint a palotából.”

Itt éltek a fiak és testvérek boldogságos Ferenc társaságában, sok munkában és a legnagyobb nélkülözésben; sokszor még a mindennapi kenyérnek is híjával voltak, és kénytelenek voltak beérni azzal a répával, amit végső szükségükben az assisi lapályon itt is, ott is összekoldultak. És a hely annyira szűk volt, hogy kényelmesen sem ülni, sem feküdni nem tudtak rajta. „De azért egyetlen zokszó, egyetlen panasz nem hangzott közöttük, hanem derűs szívvel, örömtől repeső lelkük megőrizte nyugalmát.”⁸⁴

Szent Ferenc mindennap, sőt minden percben szigorú felügyeletet gyakorolt maga és a testvérek fölött, és a viláért sem tűrte volna, hogy valami illetlen gondolatot rejtegensenek bensejükből; ellenkezőleg, azon igyekezett, hogy minden hanyagságot eltávolítson szívéből. Önmagával szemben rendkívül szigorú fegyelmet gyakorolt, és minden percre erősen felügyelt. Ha mégis, mint történni szokott, testi vágyai támadtak, akkor még télvíz idején is egy jeges vízzel teli árokba vetette magát, és mindaddig benne maradt, míg csak kísértése meg nem szűnt. A többiek pedig készségesen követték az önsanyargatásnak ezt a példáját.

43 De nemcsak a bűnök és a testi kísértések megfékezésére oktatta őket, hanem arra is, hogy örködjenek külső érzékszerveik fölött, mert a halál azokon keresztül hatol be a lélekbe.

Mikor Ottó császár a földi hatalom koronájának elnyerésére nagy zajjal és pompával éppen azon a tájon vonult át, a szent atya, bár a többiekkel együtt az útvonal mentén a már említett pajtában tartózkodott, nem ment ki a menet megtekintésére, de a többieknek sem – egynek kivételével – engedte meg a kimenetelt. Annak az egy testvérnek is az volt a feladata, hogy a császárt dicsőségének hamaros elmúlására figyelmeztesse⁸⁵.

Dicsőséges szentünk ugyanis, mivel állandóan befelé tekintett és szívének tágas útján járt⁸⁶, méltó hajlékot készített magában az Úrnak. Ezért fülét nem szórakoztatta semmiféle külső zaj, és a maga elé tűzött nagy feladat végzésében nem zavarta, még kevésbé akadályozta bárminemű emberi hang. Minthogy pedig apostoli tekintéllyel volt felruházva, nem érezte kötelességének, hogy csak a legkisebb mértékben is hízelegjen a királyoknak és fejedelmeknek.

44 Mindenben a szent egyszerűséget kereste, és semmiképpen sem akarta engedni, hogy a hely szűkössége akadálya legyen a szívek kibontakozásának. Ezért a pajta gerendáira sorra felírta a testvérek nevét, hogy mikor imádkozni vagy pihenni akarnak, megtalálják helyüket, s így a hely szűkössége ne zavarja lelkük csendjét.

Már hosszabb ideje éltek itt, mikor egy napon egy szamaras ember állított oda a pajta elé, melyben Isten embere társaival éppen bent időzött. Az ember félt, hogy esetleg elutasítják;

⁸³ Rivo Torto a Monte Subasio egyik patakjának kanyargós medrétől kapta a nevét. Hollétére lásd Balanyi: Assisi Szent Ferenc. 181. o.

⁸⁴ Non murmur resonet, non querimonia/Sed corde tacito, mens bene conscia/Conservat patientiam. A zsolozsmáskönyv több vértanú ünnepére rendelt officiumának vesperásából.

⁸⁵ IV. Ottó császárt 1209. október 4-én koronázták meg. Assisit visszatérő útjában, 1210. november 4-én érintette.

⁸⁶ Zsolt 118,45

ezért így kezdte biztatni szamarát a belépésre. „Menj csak be, mert itt jól fogjuk magunkat érezni.” Szent Ferencet, mikor ezt hallotta, módfelett bántotta a dolog, mivel a szamár gazdája szemmel láthatóan azt hitte róluk, hogy ők egész életükre ott akarnak maradni, sőt még terjeszkedni is akarnak, házat ragasztván házhoz. A paraszt sértő szavának hallatán azonnal felugrott tehát, és egy attól nem messze eső helyre húzódott át, mely Porciunkula néven volt ismeretes. Itt állott a Szent Szűz temploma, melyet a szent, mint már említettük, néhány évvel előbb restaurált. Mert ő semmit sem akart a magáénak vallani, hogy annál teljesebben övé legyen minden az Úrban.

XVII. fejezet.

Hogyan tanította boldogságos Ferenc imádkozni a testvéreket; a testvérek engedelmességéről és tisztaságáról

45 Akkoriban a testvérek kérték a szentet, tanítsa meg őket imádkozni, mert a lélek egyszerűségében járva akkor még nem ismerték az egyházi zsolozsmát. Ő erre így felelt nekik: „Amikor imádkoztok, ezt mondjátok: Mi Atyánk!”⁸⁷ Továbbá: „Imádunk téged, Krisztus, minden templomodban, mely a földkerekségen van, és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot”⁸⁸. És a testvérek, az istenfélő mester tanítványai a legnagyobb odaadással igyekeztek teljesíteni mindent; sőt, nemcsak azt iparkodtak a tőlük telhető legteljesebb pontossággal megtenni, amit boldogságos Ferenc atya testvéri tanácsként vagy atyai parancsként mondott nekik, hanem – ha valami módon rájöhettek – azt is, amit csupán gondolt vagy tervezett magában.

A boldogságos atya ugyanis arra tanította őket, hogy az igazi engedelmesség nem annyira a kimondott, mint inkább a kitalált akarat, s nem annyira a kötelező, mint inkább az óhajtó formában kifejezett parancs teljesítésében áll. Szavajárása volt: „Ha az alattvaló testvér nemcsak meghallja az előljáró testvér szavát, hanem meg is érti parancsát, azonnal össze kell szednie magát és megtenni akaratát, amit bármi jelből tudomásul vett.” Ha tehát valahol templom állott, még ha nem is jártak közelében, hanem csak távolból látták feltűnni, feléje fordulva földre borultak, s a test és lélek mély meghajlásával⁸⁹ így imádták a Mindenhatót: „Imádunk téged, Krisztus, minden templomodban”, szakasztott úgy, ahogyan a szent atyától tanulták. Nem kevésbé áhítatra indító volt, hogy ahol csak keresztet vagy a kereszt jelét látták, akár földeken, akár falakon, fákon vagy kerítéseken, mindenütt ezt imádkozták.

46 Annyira eltöltötte őket a szent egyszerűség, annyira teljesek voltak az élet ártatlanságával és a szív tisztaságával, hogy a kétlelkűséget még hírből sem ismerték. Amint egy volt bennük a hit, azonképpen egy volt a lélek, egy az akarat, egy a szeretet, s egész életüket szoros egységbe fűzte gondolkodásuk azonossága, viselkedésük tökéletes harmóniája, erényeik hasonlósága, értelmük összecsengése és jámbor cselekvésük egyöntetősége.

Valamikor a testvérek gyakran gyóntak egy világi papnál, aki bűnei miatt nagyon rossz hírben állott, és botrányos kicsapongásai miatt általános megvetés tárgya volt. Bár mások révén ők is tudtak a pap kicsapongásairól, nem akarták azokat elhinni róla, és a megszokott módon továbbra is nála végezték gyónásukat, aminthogy továbbra is megadták neki a papnak kijáró tiszteletet. Egy alkalommal ez a pap, esetleg másik, azt találta mondani az egyik testvérnek: „Vigyázz, testvér, ne légy képmutató!” És a testvér a pap szavára azonnal elhitte, hogy ő képmutató. Emiatt éjjel-nappal panaszkodott, és szinte magánkívül volt a fájdalomtól. Mikor társai tudakozódtak tőle, mit jelent ez a nagy szomorúság és ez a határtalan bánkódás, ő így felelt: „Egy pap ezt és ezt mondotta rólam, és azóta olyan fájdalom kínoz, hogy miatta nem tudok másra gondolni.” A testvérek igyekeztek őt vigasztalni, és váltig kérték, ne értelmezze szó szerint a pap szavait. Ő azonban így válaszolt nekik: „Mit beszéltek ti, testvérek? Aki ezt nekem mondotta, pap volt. Hát hazudhat egy pap? Ha pedig nem hazudhat, minden szavát színigazságnak kell elfogadnunk.” És sokáig megmaradt ebben az egyszerűségben; csak a boldogságos atya szavaira nyugodott meg, aki megmagyarázta neki a pap szavait, és bölcsen tisztázta szándékait. Alig akadt testvér, aki bensőleg annyira

⁸⁷ Lk 11,2. Mt 6,9.

⁸⁸ A szent Végrendeletéből.

⁸⁹ Inclinatorio utroque homine – a külső és a belső („mindkét”) ember hódolatával.

összezavarodott volna, hogy az ő tüzes ékesszólására a felhők el nem oszoltak volna felette,
és a verőfény vissza nem tért volna életébe.

XVIII. fejezet.

A tüzes szekérről és arról, hogy boldogságos Ferenc ismerte távollevő testvéreinek titkát

47 A testvéreket, akik egyszerűségben és bizalomteljesen jártak Isten és az emberek színe előtt, ekkoriban isteni kinyilatkoztatás örvendeztette meg. A Szentlélek tüzetől felgyújtva ugyanis szokásukká vált, hogy nemcsak az előírt órákban, hanem a napnak úgyszólván minden órájában – hiszen földi gondok és anyagi aggályok alig foglalkoztatták őket – a lélek könnyörgő hangján újra meg újra elénekelték a Mi Atyánkot.

Történt, hogy boldogságos Ferenc atya testileg éppen távol volt, úgy éjfél tájban, mikor némelyek már szenderegtek, mások pedig magukba mélyedve csendben imádkoztak, egy fénylő tüzes szekér gördült be a ház ajtaján, és kétszer vagy háromszor megfordult a szobában; fölötte egy nagy gömb ragyogott, mely a naphoz hasonlított, és fénnel hintette be az éjszakát. A virrasztó testvérek álmélkodtak, az alvók felriadtak, és nemcsak a test külső, hanem a szív belső megvilágosítását is érezték. Utána összeültek és azon kezdtek tanakodni, mit jelenthet ez. És íme, a nagy fény ragyogásánál és kegyelemáradásánál világosan olvastak egymás lelkiismeretében. Végre megértették és belátták, hogy a szokatlan fényességben szent atyjuk lelke ragyogott, s hogy e nagy kitüntetés áldását elsősorban tisztaságával és fiai iránt tanúsított gyöngéd gondosságával érdemelte ki.

48 De nyilvánvaló jelekből azt is többször észrevették és tapasztalták a testvérek, hogy szívüknek titkai nincsenek rejtve szentséges atyjuk előtt. Ó, hányszor megtörtént, hogy nem embertől származó tudásból, tisztán a Szentlélek sugallatából megtudta távollevő testvérei cselekedeteit, belátott szívük rejtekébe, és olvasott lelkiismeretükben! Ó, hányat megintett közülük álmukban; megmondta nekik, mit kell cselekedniük, mit kell elhagyniuk. Ó, hányszor jövendölte meg bekövetkezendő bukását olyanoknak, akik meg voltak győződve, hogy helyes életúton járnak! És viszont szerencsés végük tudatában számtalan bűnösnek előre megmondta: végül is elnyerik az üdvözülés kegyelmét. Sőt, ha valaki különösen kitűnt a tisztaság és egyszerűség erényében, azt megjelenésének egészen kivételes vigasztalásával tüntette ki, olyannal, amilyenben a többieknek nem volt részük.

A sok közül elmondok egy esetet, melyet egészen szavahihető tanúktól hallottam. Firenzei János testvér⁹⁰, akit Szent Ferenc a provencei rendtartomány irányításával bízott meg, s akit az Úristen szokott kegyességéből olyan bőven elárasztott az ékesszólás ajándékával, hogy emiatt mindig szívesen és figyelemmel hallgatták a testvérek; a mondott rendtartomány tagjait káptalanra hívta össze⁹¹. A testvérek között ott volt egy nagy hírben álló, de még szentebb életű paptestvér is, névleg Monaldus, akinek életszentsége az alázatosságon alapult, a gyakori imádságból táplálkozott, s a türelem pajzsának oltalma alatt állott. Jelen volt a káptalanon Antal testvér is⁹², akinek az Úr megnyitotta elméjét, hogy értse az írásokat⁹³, és hogy méznél, sőt lépesméznél is édesebb szavakkal tudja hirdetni a népnek Jézust. Mialatt Antal testvér nagy hévvel és buzgósággal prédikált a testvéreknek erről a témáról: „Názáreti Jézus, a zsidók királya”, a nevezett Monaldus testvér a ház ajtajára emelte tekintetét, melyben a testvérek együtt voltak, és íme, testi szemeivel ott látta a levegőben lebegni boldogságos Ferencet, amint keresztformában kitárt karral áldást adott a testvéreknek. És szemmel láthatólag mindnyájan beteltek a Szentlélek vigasztalásával, és üdvösségük fölött

⁹⁰ Bonelli János

⁹¹ Szerzőnk valószínűleg az 1224. évi arlesi káptalanra gondol.

⁹² Pádúai Szent Antal, +1231. június 13.

⁹³ Lk 24,45

érzett örömeiben teljesen hihetőnek tartották, amit dicsőséges atyjuk megjelenéséről és közöttük való időzéséről hallottak.

49 Hogy pedig csakugyan ismerte a szívek titkát, arra a sok eset közül, melyeket sokan és sokszor tapasztaltak, elmondok egyet, melynek hitelessége minden kétségen felül áll. Egy bizonyos Richerius nevű testvér⁹⁴, nemes származású, de még nemesebb erkölcsű, Istent szerető, önmagát ellenben kevésbe vevő ember, jámbor vágyakozással és teljes eltökéléssel feltette magában, hogy mindenáron megszerzi és biztosítja magának Szent Ferenc atyánk bensőséges szeretetét. De nagyon félt, hogy a szent valamilyen rejtett okból netalán rosszul találja őt megítélni, és emiatt megvonja tőle szeretetének kegyelmét. A jámbor testvér azt gondolta, hogy akit Szent Ferenc bensőséges szeretettel szeret, az egyben méltó az isteni kegyelem kiérdemlésére is; aki iránt ellenben nem mutat jóakaratot és kedvességet, annak okvetlenül számolnia kell az örök Bíró ítéletével. A jó ember gyakran forgatta ezt elméjében, de másnak a világért sem árulta volna el titkát.

50 Egy napon azután a mondott testvér szokásos problémájával bajlódva éppen akkor talált megérkezni, mikor Szent Ferenc a cellácskájában imádkozott. Isten szentje abban a pillanatban észrevette jövetelét, és megértette azt is, amit lelkében forgatott. Azonnal magához hívatta tehát, és így szólt hozzá: „Fiacskám, ne zavarjon semmi kísértés, és ne gyötörjön semmiféle aggályoskodás, mert tudd meg, hogy legkedvesebb fiam vagy, és azok között, akik közel állnak szívemhez, te különösen méltó vagy szeretetemre és bizalmamra. Valahányszor tehát szükségét érzed, csak lépj be hozzám bátran és beszélj velem, mint bizalmas barátoddal!” Testvérünk módfelel elsodálkozott ezen, és ettől kezdve visszanyerte önbizalmát, s amilyen mértékben nőtt a szent atya előtt kedvességben, abban a mértékben gyarapodott Isten irgalmasságába vetett hite is.

Ó, szentséges atyánk, milyen nehezen viselik el hiányodat azok, akik tudván tudják, hogy hozzád hasonló embert nem találnak többé a földön! Segítsd, kérünk, közbenjárásoddal azokat, akiket a bűn fertőjében látsz vergődni! Hiszen te, bár teljes voltál az összes igazak lelkével, előre láttad az elkövetkezendőket, s tudtad a jelenvalókat, mégis, hogy elkerülj minden kérkedést, szüntelenül a szent egyszerűség képét öltötted magadra.

De térjünk vissza ez elejtett fonalhoz, és kövessük az események sorrendjét!

⁹⁴ A picenói Mucciából. A bolognai egyetem hallgatója volt, mikor Szent Ferenc prédikálására megtért. Később a márkai rendtartomány provinciálisa lett.

XIX. fejezet.

Hogyan őrködött a testvérek fölött; önmegvetéséről és az igazi alázatosságról

51 Boldogságos Ferenc atya testileg gyakran visszatért a testvérekhez, akiktől, mint említettük, lelkileg sohasem szakadt el. Szorgosan és gondosan számba vette minden cselekedetüket, és mindig szent kíváncsisággal forgolódott alattvalóinak körében. Eközben semmit, még a legkisebb bűnt sem hagyta büntetés nélkül. Elsősorban a benső bűnöket tekintette és csak azután a külsőket. Mindenekfölött pedig arra törekedett, hogy elhárítson minden alkalmat, mely rendszerint utat szokott nyitni a bűnöknek.

Legnagyobb buzgósággal és odaadással a szent Szegénység úrnőt védte, és nehogy valami fölösleges kerüljön be, a legkisebb edényt sem tűrte meg a házban, amely nélkül végső szükség esetén még ki lehet elégíteni az igényeket. Azt szokta mondani: „Lehetetlen kielégíteni a szükségleteket anélkül, hogy az élvezetvágynak is ne szolgálnánk vele.” Főtt ételleket alig vagy csak nagyon ritkán engedett feladatni, akkor is előbb porral szórta tele, vagy pedig hideg víz hozzáadásával tette élvezhetetlenné. Ó, hányszor megtörtént, hogy miközben Isten Evangéliumának hirdetésében a világot járta, hatalmas fejedelmek, akik bámulatos tisztelettel viseltettek iránta, asztalukhoz hívták ebédre. Ő azonban a szent Evangélium parancsára való tekintettel éppen csak megkóstolta a különböző húsételeket, a maradékot pedig evést színlelve a keblébe rejtette, de nehogy a többiek észrevegyék, mit művel, a húst kezével előbb szájához emelte. Mit mondjak borivásáról, mikor még azt sem akarta engedni, hogy valaki szomjúságának oltására elegendő vizet igyék?

52 Bárhol szállott meg éjszakára, sohasem engedte, hogy szalmával vagy ruhával terítsék be ágyát, hanem azt akarta, hogy csupasz teste csupasz földön nyugodjék; mindössze köpenyét teríthették a földre. És akkor is, amikor üdítő álom erősítette fáradt testét, legtöbbször ülve és nem fekvé aludt, s vánkosul fát vagy egy darab követ használt. Ha pedig valamilyen ételre különös étvágya támadt, néha megtörtént, alig lehetett rábeszélni, hogy egyik is belőle valamit.

Egy alkalommal súlyos betegsége alatt egy kevés csirkehúst fogyasztott. Utána, alighogy felépült, azonnal Assisibe sietett. Mikor a város kapujához ért, a kíséretében levő testvérnek megparancsolta, hogy vessen a nyakába kötelet, és mint valami csirkefogót, úgy vezesse végig a városon, és közben nyilvános kikiáltó módjára szüntelenül kiáltozza: „Íme, lássátok a híres nagyevőt, hogy felhizlalta magát a tudtokok nélkül elfogyasztott tyúkok húsán!” A nevezetes látványra természetesen sokan összefutottak, és a megjelentek sűrű sóhajtások közt könnyezve mondogatták: „Jaj nekünk, szegény nyomorultaknak, akik egész életünkön át vérben gázolunk, kicsapongásokkal és részegeskedéssel vastagítjuk szívünket és testünket.” Így megilletődtek szívükben⁹⁵, és a megrázó példa láttán jobb életre buzdultak.

53 Sok ilyen és hasonló dolgot művelt, hogy így tökéletesen megalázza magát, s viszont másokat az örök dicsőség keresésére sarkalljon. Olybá vette magát, mint valami törött cserépedényt⁹⁶; testének féltésére és ápolására semmi gondja nem volt, hanem bátran kitette magát minden megaláztatásnak, nehogy az önszeretet révén valami földi érzés befészkelje magát szívébe. Mivel önmagát semmibe sem vette, szóval és példával másokat is önmaguk megvetésére tanított. Sőt mi több! Bár mindenki dicsőítette és egybehangzó ítélettel magasztalta, ő a leghitványabb embernek tartotta magát, és szinte lángolt önmaga megvetésétől.

⁹⁵ ApCsel 2,37

⁹⁶ Zsolt 30,13

Sokszor valósággal fájdalmat okozott neki, mikor látta, hogy mindenki tisztelettel közelít feléje, és ezért, hogy legalább kifelé ellensúlyozza az emberek dicséretét, időről időre megkívánta, hogy valaki szidalmakkal illesse. Egyszer például magához intette az egyik testvér, és így szólt hozzá: „Az engedelmesség erejénél fogva mondom neked, hogy durva szidalmakkal illess engem, és ezek hazug fecsegéseivel szemben mondd meg rólam az igazságot!” És amikor a testvér, bár kelletlenül, parasztnak, uzsorásnak, semmirekellőnek mondotta, ő mosolyogva és hangosan tapsolva így kiáltott: „Áldjon meg téged az Úr, mert igazat mondottál! Pietro de Bernardone⁹⁷ fiának ilyeneket illik hallania.” Ezzel alacsony származására akart célozni.

54 Sőt hogy megmutassa, mennyire hitvány ember ő, és egyben példát adjon másoknak az őszinte bűnvallomásra, ha vétett valaki ellen, nem restellte hibáját prédikációjában az egész nép előtt meggyónni. Ha pedig esetleg rosszat tételezett fel valakiről, vagy a kelleténél érdesebb szavakat használt, teljes alázattal tüstént odament az illetőhöz, akiről rosszat gondolt, és bocsánatot kért érte. Mert lelkiismerete, ártatlanságának éber őre, mely teljes buzgósággal állott résen, nem nyugodott addig, míg lelkének sebét gyöngéd simogatással meg nem gyógyította. Egyébként nem kitűnni, hanem minden erényben előrehaladni kívánt; minden lehetséges módon kerülte az emberek csodálatát, nehogy a hiúság bűnébe essék.

Jaj nekünk, szentséges atyánk, hogy téged, minden jónak és alázatosságnak eleven képét, elveszítettünk; mégpedig igazságos ítélettel veszítettünk el, mert amíg éltél, nem igyekeztünk eléggé megismerni téged!

⁹⁷ A latinban a szabályos genitívus „*Petri*” után az óumber „de Bernardone” alak áll, melyet a fordításban megtartottunk. (Csak a Faleronei Kódexben található meg a latinos „*Bernardonis*” forma). Bernardone a szent nagyapja. Őt állítja Szent Ferenc apjával szembe, aki igen gazdag volt, nagyapja viszont valószínűleg kevésbé módos és alacsony sorból származott.

XX. fejezet.

A szent sóvárgása a vértanúság elnyerésére; spanyolországi és szíriai útja; közbenjárására hogyan szabadította ki Isten az élelmiszerek megsokasításával a hajósokat az éhhalál veszedelméből

55 Boldogságos Ferenc atyánk az isteni szeretet tüzétől lángolva folyvást azon igyekezett, hogy erős karral lásson dolgához⁹⁸, és kitárt szívvel fussa Isten parancsainak útját⁹⁹, mert elérendő cél gyanánt mindig a tökéletesség lehető legmagasabb csúcsának megközelítése lebegett előtte.

Megtérése hatodik esztendejében a szent vértanúság vágyától sarkallva Szíriába szeretett volna eljutni, hogy ott a szaracénok és más hitetlenek közt a keresztény hitet és a bűnbánatot hirdesse. Tervének megvalósítására hajóra is szállott, de az ellenkező szelek társaival együtt a szlavón partokra úzték¹⁰⁰. Mivel látta, hogy számításában csalódott, rövid habozás után bizonyos anconai hajósokhoz fordult, és kérte őket, vigyék őt is magukkal. Abban az évben ugyanis már semmi kilátás nem volt rá, hogy akár csak egy hajó is Szíriába induljon. Mivel azonban az anconai hajósok az útiköltség hiánya miatt makacsul megtagadták kérése teljesítését, Isten szentje az Úr jóságában bízva társával együtt mégis a hajóra lopakodott. És íme, a Gondviselés bölcs rendelkezéséből abban a pillanatban egy teljesen ismeretlen ember lépett a fedélzetre, dusan megrakva élelmiszerekkel, magához intett egy istenfélő hajóst, és így szólt hozzá: „Fogd ezeket, és szükség esetén juttass belőlük bőkezűen a hajón rejtőző szegényeknek!” Úgy is történt. Mivel azonban közben nagy vihar támadt, a hajósok több napon át hiába küszködtek az evezéssel. Ezalatt élelmiszerkészleteik teljesen kifogytak, a szegény Szent Ferencéi ellenben még szinte érintetlenül állottak. Sőt, Isten különös kegyelméből és jóságából annyira megszaporodtak, hogy, bár a hajóút még sok napig tartott, egészen az anconai kikötő eléréséig bőségesen elegendők voltak valamennyiük szükségletének kielégítésére. A hajósok tehát, mikor látták, hogy Isten szolgájának, Ferencnek érdeméért menekültek meg a tenger veszedelmeitől, hálát adtak a mindenható Istennek, aki szentjeiben mindig olyan csodálatosnak és szeretetre méltónak mutatkozik.

56 A fölséges Isten szolgája, Ferenc, a tengert elhagyva megint a szárazföldet kezdte járni; felszántotta azt igéjének ekéjével, és bevetette az élet magvával, mely áldásos termést hozott. Mert íme, a Magasságbelinek akaratából és rendelkezéséből számos jó és derék ember, klerikus és laikus, a világból menekülve és a sátán támadásait vitézül visszaverve teljes elszántsággal és buzgósággal tüstént csatlakozott hozzá.

De bár ez az evangéliumi szőlőtő az ízesebbnél ízesebb gyümölcsök gazdag bőségét termette, azért a vértanúság feltett szándéka és égő vágya semmivel sem lohadt szívében. Nem sok idő múltán Marokkó felé vette tehát útját azzal a szándékkal, hogy megkísérli a miramolinnak¹⁰¹ és alattvalóinak Krisztus Evangéliumát hirdetni. Annyira égett a vágytól, hogy kísérőjét akárhányszor messze maga mögött hagyta, és bizonyos szent bódulatban sietett célja elérésére. De a jó Isten, aki irgalmasságában kegyes volt reám¹⁰² és sok másra

⁹⁸ Péld 31,17

⁹⁹ Zsolt 118,32

¹⁰⁰ Karácsonyi János véleménye szerint a dalmáciai Zára kikötőjébe. Szent Ferenc rendjének története Magyarországon. I. Budapest, 1922. 6. o.

¹⁰¹ Miramolín, tulajdonképpen Emir-el-mumenin, a hívők ura, a marokkói szultánok állandó címe. Ez idő szerint Mohamed-ben-Nasser volt a miramolín.

¹⁰² Tamás testvér ti. a szent spanyolországi útja után lépett be a Rendbe.

tekinteni, mikor már Spanyolország határában járt, szembeszállott vele¹⁰³, és nem engedte őt továbbmenni. Betegséggel sújtotta, így kényszerítette, hogy megkezdett útját szakítsa félbe.

57 Kevéssel azután, hogy a Sancta Maria de Portiuncula templomához érkezett, ismét több tanult férfi és nemes csatlakozott hozzá. És ő, amilyen nemes és tapintatos lélek volt, mindegyikkel tiszteletteljesen és illő módon beszélt, és mindegyiknek megadta az őt megillető tiszteletet. Finom tapintatával ugyanis azonnal meglátta mindenkiben érényeinek fokát.

De hiába, mindaddig nem találta lelkének nyugalma, amíg csak egyre hevesebb lánggal égő vágyát ki nem elégítette. Ezért megtérése tizenharmadik esztendejében újból Szíriába indult, ahol akkoriban kemény és szívós harcok folytak a keresztények és a pogányok közt. Nem félt egyetlen kíséző¹⁰⁴ társaságában a szaracén szultán elé járulni¹⁰⁵. De ki tudná szóval elmondani, milyen elszántsággal lépett az uralkodó elé, milyen meggyőző erővel beszélt neki, s milyen ékesszólással és magabiztossággal felelt a keresztény hit gúnyolóinak? Mielőtt ugyanis a szultán elé jutott volna, katonái elfogták; de ő sem a szidalmaktól és verésektől nem ijedt meg, sem a kilátásba helyezett büntetésektől nem riadt vissza, sőt a fenyegető haláltól sem rettent meg. De ha így sokan ellenséges érzületet mutattak is iránta, és szidalmakkal is illették őt, maga a szultán a lehető legnagyobb előzékenységgel fogadta. Általában minden tőle telhető módon iparkodott kimutatni iránta érzett tiszteletét. Többek közt gazdag ajándékok felajánlásával megpróbálta a világ hiú javai felé fordítani lelkét. Mikor azonban meggyőződött róla, hogy a szent következetesen annyiba vesz mindent, mint a szemetet, igen elcsodálkozott rajta, és úgy tekintett fel rá, mint akinek nincsen párja az emberek között. Nagyon épült szavain, és örömet hallgatta őt.

Az Úr tehát ebben a vonatkozásban nem teljesítette hő vágyát, hanem nagyobb kegyelem kiváltságát tartogatta számára¹⁰⁶.

¹⁰³ Gal 2,11

¹⁰⁴ Illuminátus testvér

¹⁰⁵ Melek-el-Kamel szultán 1218–1238.

¹⁰⁶ A szent szíriai látogatására vonatkozó egykorú hiteles adatok legteljesebb összeállítását Golubovich J. nagy munkájában találjuk: Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente francescano. I. Quaracchi, 1906. 2–41. o.

XXI. fejezet.

A madaraknak szóló prédikációról és a teremtmények engedelmességéről

58 Akkoriban történt, mikor, mint már említettük, tömegesen csatlakoztak a testvérekhez, hogy boldogságos Ferenc atyánknak a spoletói völgyön át vezetett az útja. Mikoron útközben egy Bevagna közelében fekvő helyre érkezett, ott a különböző madaraknak, főleg galamboknak, varjaknak és szarkáknak töméntelen sokaságát találta. Isten boldogságos szolgálja, Ferenc, aki különben is könnyen hevülő természet volt, s aki az alsóbbrendű és oktalan teremtmények iránt is gyöngéd és bensőséges szeretettel viseltetett, amikor megpillantotta őket, társait az útfélen hagyva vidám orcával egyenesen feléjük futott. Mikor már eléggé megközelítette őket, és látta, hogy egyenesen várják őt, szokásos módon köszöntötte őket. Közben nem győzött csodálkozni, hogy a madarak nem kapnak szárnyra, mint máskülönben tenni szokták; ezért örömtől repeső szívvel és teljes alázattal kérte őket, hogy hallgassák meg Isten igéjét. Többek közt ezeket mondta nekik: „Madártestvéreim, nagyon, de nagyon kell magasztalnotok és szeretnetek a ti Teremtőtöket, aki tollakat adott nektek a ruházkodásra, szárnyakat a repülésre és általában minden szükségessel ellátott benneteket. Minden más teremtmény fölött felmagasztalt titeket, és tartózkodási helyet a tisztaságos levegőben jelölt ki számotokra; azután lám sem nem vetek, sem nem arattok: ő legkisebb fáradozástok nélkül gondoz és elkormányoz benneteket.” E szavak hallatán a madarak, mint később ő maga és a kíséretében levő testvérek elbeszélték, a maguk természetének megfelelően igyekeztek kifejezést adni módfelelőti örömüknek: nyakukat nyújtogatták, szárnyukat emelgették, csőrüket nyitogatták, és rászegezték szemüket. Ő pedig átmenvén közöttük eltávozik¹⁰⁷, majd meg visszafordult, s közben ruhájával súrolta fejüket és testüket. Végül megáldotta őket, és a kereszt jelével engedélyt adott nekik, hogy elrepüljenek. Ezután a boldogságos atya társaival együtt tovább folytatta útját, s közben örült és hálálkodott Istennek, akit ím az összes teremtmények alázatos megvallással dicsőítenek.

És amilyen egyszerű volt, már nem természeténél, hanem a kegyelemnél fogva, hanyagsággal kezdte magát vádolni, amiért eddig nem prédikált a madaraknak, holott ezek oly nagy tisztelettel hallgatták Isten igéjét. Így történt, hogy ettől a naptól kezdve a Teremtő rendszeres dicsőítésére és szeretetére buzdította az összes madarakat, az összes állatokat, az összes csúszómászókat, sőt még az érzéketlen teremtményeket is. És nap nap után saját tapasztalatából győződött meg arról, hogy az Üdvözítő nevének hallatára milyen készsleges engedelmességet tanúsítanak mindahányan.

59 Egy napon bizonyos Alviano nevű helységbe érkezett, hogy ott Isten igéjét hirdesse. Hogy mindenki jól láthassa, egy magaslatra lépett, és csendet kért. Erre mindenki elhallgatott és figyelmesen várt. De éppen azon a helyen tömérdek fecske fészkel, s éktelen csivitelésükkel és csicsergésükkel betöltötték az egész környéket. Boldogságos Ferenc, mivel fülsiketítő lármájuk miatt egyetlen szavát sem lehetett érteni, végre így szólt hozzájuk: „Fecskenovéreim, ideje már, hogy én is szóhoz jussak, mert ti eddig ugyancsak kibeszélhettétek magatokat. Halljátok meg tehát az Úr szavát¹⁰⁸, legyetek csendben és vesztég, míg csak be nem teljesedik az Úr beszéde.¹⁰⁹” És íme, a madarak a jelenlevők általános csodálkozására és álmélkodására rögtön elhallgattak, és mindaddig, amíg a prédikáció be nem fejeződött, meg se moccantak helyükön. Az emberek e jel láttára

¹⁰⁷ Lk 4,30

¹⁰⁸ Iz 1,10

¹⁰⁹ 2Krón 36,21

mindnyájan nagy csodálkozással teltek el, és egymás közt mondogatták: „Ez valóban szent ember és a Magasságbelinek barátja.” És áhítatukban siettek ruhájának legalább a szegélyét érinteni, s közben szüntelenül dicsérték és magasztalták Istent. És valóban csodálatos, hogy még az oktalan teremtmények is megéreztek azt a szeretetet és édes vonzódást, melyet Ferenc irántuk érzett.

60 Más alkalommal pedig, mikor Greccióban tartózkodott, az egyik testvér egy törrel fogott eleven nyulat vitt eléje. Mikor a boldogságos férfiú meglátta, részvevően így szólt hozzá: „Nyúltestvérkém, jér ide; miért is engedted törbe csalni magadat?” Midőn erre a testvér, aki eddig karjában tartotta, szabadon engedte, a nyúl minden kényszerítés nélkül a szent keblébe, mint legbiztosabb helyre rejtőzött. Miután egy ideig ott nyugodott, a szent atya előbb anyás szeretettel megsimogatta, utána pedig elengedte, hogy szabadon visszatérjen az erdőbe. A nyúl azonban, bár több ízben letették a földre, mindannyiszor a szent keblébe menekült vissza. Végül is a testvéreknek úgy kellett erőszakkal visszavinniük a közeli erdőbe. A Trasimenusi-tó szigetén való tartózkodása idején ugyanez az eset ismétlődött meg egy tengeri nyúllal, mely pedig a legnehezebben megszelídíthető állatok közé tartozik.

61 Hasonló szeretettel viseltetett szentünk a halak iránt is: ha csak tehetett, elevenen visszaengedte őket a vízbe azzal a szigorú meghagyással, hogy semmi körülmények közt se engedjék magukat újból megfogni. Mikor egy alkalommal a Rieti-tó kikötője közelében egy bárkán tartózkodott, az egyik halász egy nagy halat fogott, melyet közönségesen compónak neveznek, és azt tisztelete jeléül neki ajánlotta fel. Ő szíves örömet elfogadta az ajándékot, testvérének nevezte a halat, majd a hajó oldalán visszaengedte a vízbe. Utána áhítattal dicsérni kezdte az Úr nevét. Amíg csak imádsága tartott, a hal ott játszadozott a bárka körül, és mindaddig nem távozott onnét, míg Isten szentje imádsága befejeztével engedélyt nem adott neki a távozásra.

Ilyenképpen dicsőséges Ferenc atyánk azzal, hogy az engedelmisség útján járt, és minden fenntartás nélkül magára vette az isteni alárendelés igáját, a teremtmények engedelmisségében nagy tisztességet nyert Isten előtt. Sőt a víz is borrá változott a kezén, midőn egyszer a Speco di San Urbanó-i remeteségben súlyosan megbetegedett. A bor megízlelésére olyan gyorsan visszanyerte egészségét, hogy mindenki csodának hitte, amínthogy csakugyan az is volt.

Ó, valóban szent ember, akinek a teremtmények is engedelmeskednek, s kinek szavára az elemek is átalakulnak.

XXII. fejezet.

Ascoli prédikálásáról; távollétében hogyan gyógyultak meg betegek olyan tárgyak érintésére, melyek előbb az ő kezében voltak

62 Tiszteletreméltó Ferenc atyánk abban az időben, mikor, mint már említettük, a madaraknak prédikált, fáradhatatlanul járta a városokat és falvakat, és mindenütt hintegette az áldás magvait. Így jutott el többek között Ascoli Picenóba is. Mikor rendes szokásához híven itt is elragadó hévvel hirdette Isten igéjét, a Magasságbeli jobbjának változásából jóformán az egész népet olyan áhítat és kegyelem utáni sóvárgás fogta el, hogy az emberek szinte egymást taposták, csak hogy láthassák és hallhassák őt. Akkoriban nem kevesebb, mint harminc ember – klerikus és laikus vegyesen – vette fel kezéből a szent szerzet ruháját. Olyan nagy volt a férfiak és asszonyok bizalma és áhítata Isten szentje iránt, hogy boldognak mondotta magát az, aki akárcsak ruhája szegélyét érinthette.

Ha valamely városban megjelent, örvendezett a papság, zúgtak a harangok, ujjongtak a férfiak, örültek a nők, tapsoltak a gyermekek, és gyakran zöld gallyakkal kezükben s énekszóval ajkukon vonultak eléje. Megjelenésére megszégyenült a gonosz eretnecség, felmagasztosult az Egyház hite, a hívők örömben hangos kiáltásban törtek ki, az eretnekek ellenben elrejtőztek. Az életszentség jelei ugyanis olyan szembetűnően mutatkoztak rajta, hogy senki sem mert vele vitába szállni, mikor a sokaság tekintete rajta függött.

És ő azt vallotta, hogy mindenben és mindenekfölött a szent római Egyház tanítását kell megtartani, tisztelni és követni, mert egyedül ebben áll az összes üdvözülendőknek üdvössége. A papokat tisztelte, és az egész egyházi rendet mély tisztelettel vette körül.

63 Gyakran kenyeret vittek hozzá megáldás céljából; ezeket azután hosszabb időn át tartogatták, és fogyasztásuk közben számos betegségből kigyógyultak. Sőt az is megtörtént, hogy a hívők bizakodva hitükben kisebb-nagyobb darabokat levágtak ruhájából, úgyhogy sokszor félig mezítelenül maradt. De a legcsodálatosabb mégis azt volt, hogyha csak kezével is érintett valamit a szent atya, többen attól is visszanyerték egészségüket.

Arezzo környékén egy jelentéktelen falucskában élt egy várandós asszony. Mikor eljött szülésének ideje, több napon keresztül vajúdott, és olyan szörnyű fájdalmakban vergődött, hogy azt sem tudta, él-e, hal-e. Szomszédai és rokonai valahogyan megtudták, hogy boldogságos Ferenc atya éppen arrafelé készül átmenni az egyik remeteségbe. Mialatt azonban érkezésére vártak, boldogságos Ferenc történetesen más úton ment a kérdéses remeteségbe; mégpedig, betegségére és gyöngeségére való tekintettel, lóháton. Mihelyt megérkezett, a lovat bizonyos Péter nevű testvér útján visszairányította ahhoz az emberhez, aki jószívűségéből rendelkezésére bocsátotta. Péter testvér visszamenőben azon az úton haladt, mely mellett az asszony lakott. Az odavaló emberek, mikor megpillantották, rögtön eléje futottak, mert azt gondolták, hogy maga boldogságos Ferenc jött hozzájuk. Midőn tehát látták, hogy nem ő az, nagyon elszomorodtak. Egy idő múlva tanakodni kezdtek, nincs-e ott valami, amit boldogságos Ferenc a kezével érintett. Sok időt töltöttek el a keresgéléssel; végre megtalálták a kantárszarat, melyet lovaglás közben a kezében tartott. Azonnal kivették tehát a kantárt a ló szájából, és a kantárszarat, melyet a kezében tartott, rátették az asszonyra. És íme, abban a pillanatban megszűnt a veszély, és az asszony örömmel és szerencsésen megszülte gyermekét.

64 Gualfreduccio, Città della Pieve-i lakos, vallásos, istenfélő és egész házanépével Istent buzgón tisztelő férfiú, egy kordát őrzött magánál, melyet valamikor boldogságos Ferenc a derekán viselt. Történt, hogy azon a környéken sok férfi és nem kevés asszony különböző betegségbe és lázba esett. Emberünk tehát sorra járta a betegek házait, a kordát vízbe áztatta, vagy néhány szálat belőle vízbe vetett, s a vízből inni adott a betegeknek, és íme azok Krisztus nevében mindannyian visszanyerték egészségüket.

Mindez pedig boldogságos Ferenc távollétében történt, sőt ennél is sokkal több. Hosszú volna mindet felsorolni. Azok közül azonban, melyeket jelenlétében kegyes volt a mi Urunk és Istenünk művelni, egy párat röviden beleszövünk előadásunkba.

XXIII. fejezet.

Hogyan gyógyított meg Toscanellában egy sántát, Narniban pedig egy bénát

65 Isten szentje, Ferenc, miközben Isten országának hirdetésére nagy és változatos tájakat bejárt, többek közt bizonyos Toscanella nevű városba¹¹⁰ is eljutott. Itt, mialatt szokásához híven az élet magvait hintegette, a város egyik lovagjánál vett szállást, akinek egyetlen fia sánta, azonfelül egész testében gyöngé és fejletlen volt. Bár még gyermekkorban volt, s a szoptatás évein már réges-régen túljutott, ennek ellenére mégis bölcsőben kellett tartani. A gyermek atyja, mikor Isten emberének nagy szentségét látta, alázattal odavetette magát lábaihoz, és gyógyulást kért tőle fia számára. Ő azonban, mivel méltatlannak és alkalmatlannak érezte magát ilyen nagy kitüntetésre és kegyelemre, sokáig ellenállott az unszolásnak. De végül is állhatatos könyörgésétől legyőzve, rövid imádságot mondott, majd rátette kezét a gyermek fejére, megáldotta, és egyben talpra segítette őt. És a gyermek valamennyiük szeme láttára és örömujjongása közepette a mi Urunk Jézus Krisztus nevében azon nyomban gyógyultan állott fel, és ide-oda kezdett járni a szobában.

66 Más alkalommal pedig, mikor Narniban járt Isten embere, Ferenc, s több napig ott időzött, a város egyik polgára, bizonyos Péter nevezetű, bénultan feküdt ágyában. Már vagy öt hónapja meg volt fosztva minden tagjának használatától, úgyhogy se felkelni, se mozdulni nem tudott. Sem kezeinek, sem lábainak, sem fejének nem tudta hasznát venni, egyedül nyelvét tudta mozdítani, és szemét felnyitni. Midőn meghallotta, hogy Szent Ferenc Narniba jött, hírnök útján arra kérte a város püspökét, hogy Isten szerelmére¹¹¹ kegyeskedjék a magasságbeli Isten szolgáját hozzá küldeni. Szentül hitte ugyanis, hogy megjelenésére és puszta látására megszabadul kínzó betegségétől. Valóban úgy is történt. Mikor boldogságos Ferenc megjelent nála, s fejétől a lábáig megjelölte őt a kereszt jelével, a betegség abban a pillanatban elhagyta, és ő visszanyerte korábbi egészségét.

¹¹⁰ Viterbo közelében

¹¹¹ Ti. a szeretet miatt, amellyel Isten szeret minket (genitivus subiectivus!). Ez a kifejezés gyakran előfordul Szent Ferenc irataiban és Tamás testvérnél is. Szent Ferencnél mindig, Tamás testvérnél szinte mindig ez az érteleme. A szent mindig arra figyelmeztet, hogy szeretnünk kell Istent, de soha nem használja az „Isten iránti szeretet” (genitivus obiectivus) kifejezést, mintha az Isten szeretésében bármi előrehaladást is tettünk volna, vagy már a miénk lenne ez a szeretet. Ő tudja, hogy ehhez nem elég az emberi erőfeszítés. (Vö. ennek megértéséhez 2Cel 196, ahol az utolsó mondatból kell kiindulni!)

XXIV. fejezet.**Hogyan adta vissza egy vak asszonynak szeme világát, és Gubbióban hogyan gyógyított ki egy másikat zsugorodásából**

67 Az említett városban egy asszony, aki vaksággal volt megverve, mihelyt boldogságos Ferenc kereszttel megjelölte szemét, azonnal visszanyerte régóta áhított látását.

Gubbióban viszont egy olyan asszony élt, akinek mind a két keze össze volt zsugorodva, úgyhogy semmi munkát nem tudott velük végezni. Ez amint meghallotta, hogy Szent Ferenc a városba jött, rögtön hozzá sietett, bánatos arccal és mély szomorúsággal feléje tárta zsugorodott kezeit, és esengve kérte őt, kegyeskedjék legalább megérinteni őket. A szent az asszony állhatatos könyörgésére csakugyan megfogta és meggyógyította kezeit. Erre az asszony nagy vidáman hazasietett, otthon saját kezűleg egy sajtot készített, és azt felajánlotta a szent férfinak. Ő szívesen fogadta az ajándékot, letört belőle egy darabkát, a többit pedig visszaadta az asszonynak azzal, hogy odahaza családjával együtt fogyassza el.

XXV. fejezet.

Hogyan gyógyított ki egy testvért a nyavalyatörésből, helyesebben szólva: hogyan szabadította meg az ördögtől; hogyan szabadított meg Sangeminiben egy megszállott asszonyt

68 Az egyik testvér nagyon súlyos és már látásra is borzasztó betegségben szenvedett, melynek nevét hamarjában nem is tudnám megmondani; némelyek egyenesen a gonosz lélek művének tulajdonították. Gyakran egész testében görcsösen rángatózott, és ijesztő képeket vágva tajtékozva fetrengett. Tagjai egyszer összezsugorodtak, máskor meg kinyúltak; egyszer összevissza görbültek, máskor pedig megmerevedtek és hajlíthatatlanokká lettek. Az is megtörtént, hogy egészen kinyúlva és megmerevedve, vállig felhúzott lábakkal embermagasságra vetette fel magát a levegőbe, s azután hirtelen a földre zuhant. Szent Ferenc atyánk végre megkönnyorült súlyos betegségén: odament hozzá, s miután imádkozott érte, megjelölte őt a kereszt jelével és megáldotta. És ő abban a pillanatban meggyógyult, és betegségének káros következményeit ettől kezdve sohasem érezte.

69 Egy napon, mikor boldogságos Ferenc atyánk a narni püspökség területén haladt át, bizonyos Sangemini nevű helységbe¹¹² érkezett. Itt, miközben Isten országát hirdette, a kíséretében levő három testvérral együtt egy jámbor és istenfélő s az egész környéken jó hírben álló ember fogadta magához szállásra. Az illetőnek feleségét, amint azt a környék minden lakosa jól tudta, a gonosz lélek gyötörte. Ezért alázattal könyörgött érte boldogságos Ferenchez. Erősen hitte ugyanis, hogy az ő érdemeiért megszabadulhat bajától. De a szent, mivel egyszerűségében inkább kívánt megvetésben állni, mint szentségének fitogtatásával a világ magasztalását magára vonni, a leghatározottabban elutasította kérése teljesítését. De utoljára, mivel Isten ügyéről volt szó, hosszas unszolásra beleegyezését adta. Magához hívatta tehát a három testvért, akik vele voltak, és a ház minden szögletébe odaállított közülük egyet-egyét. Azután így szólt: „Imádkozzunk, testvérek, az Úrhoz ezen asszonyért, hogy Isten saját dicséretére és dicsőségére levegye nyakáról a gonosz lélek igáját! Külön-külön álljunk a ház szögleteibe, nehogy a gonosz lélek elfusson előlünk és megcsúfoljon bennünket, s a szögletek réseiben búvóhelyet találjon.”

Imádságának végeztével boldogságos Ferenc a Szentlélek erejével eltelve odalépett az asszonyhoz, aki borzalmasan szenvedett, és ijesztő módon kiabált, és így szólt: „A mi Urunk Jézus Krisztus nevében az engedelmség erejével parancsolom neked, sátán, hogy menj ki belőle, és ne merészd őt többé háborítani!” És alig fejezte be szavait, a sátán olyan gyorsan és akkora zajjal és csörömpöléssel távozott, hogy a szent atya az asszony hirtelen meggyógyulása és a gonosz lélek készséges engedelmsége miatt egészen megzavarodott. Bizonyos szégyenkezéssel azonnal továbbállt tehát, nehogy eszébe jusson olyasmivel dicsekedni, amit az isteni Gondviselés vitt végbe.

Egy más alkalommal történt, hogy boldogságos Ferenc atya Illés testvér kíséretében ugyanazon helysége ment keresztül. Az asszony, mihelyt hallott jöveteléről, azonnal felkelt, a piacra sietett, és utána kiabált, hogy kegyeskedjék legalább néhány szót szólni hozzá. Ő azonban semmiképpen sem akart szóba elegyedni vele, mert tudván tudta, hogy ő az az asszony, akiből valamikor Isten erejével kiűzte a gonosz lelket. Az asszony pedig lába nyomát csókolgatta, és nem győzött hálálkodni Istennek és szolgájának, Szent Ferencnek, amiért kiszabadította őt a halál kezéből. Illés testvérnek végre sikerült szóra bírnia a szentet; elmondta neki az asszony betegségének és meggyógyulásának történetét, és a jelenlevők közül sokan megerősítették szavait.

¹¹² Umbriában, Todi és Terni között.

XXVI. fejezet.

Hogyan űzte ki Città di Castellóban is az ördögöt

70 Città di Castellóban egy asszonyt szintén megszállva tartott a gonosz lélek. Mikor boldogságos Ferenc atyánk a városban időzött, ezt az asszonyt odavezették a szállásául szolgáló házhoz. Odaérve az asszony megállott kívülről, elkezdte fogait csikorgatni, és ijesztő fintorgatás közben rémes hangon sivalkodott, amint ez a tisztátalan lelkeknek szokása. Közben a városból sok férfi és nő verődött össze, és könyörögtek Szent Ferenchez az asszonyért. Mert a gonosz lélek nemcsak a szerencsétlen asszonyt gyötörte már jó ideje, hanem sivalkodása révén az ő nyugalma is zavarta. A szent atya először a kíséretében levő testvért küldte ki hozzá, hogy megpróbálja, csakugyan ördögi mesterkedésről van-e szó, vagy csupán asszonyi furfangról. Az asszony, mikor a testvért meglátta, gúnyosan a szemébe nevetett, mert azonnal látta, hogy nem azonos Szent Ferencel. Eközben a szent atya buzgón imádkozott magában, s imádsága végeztével maga is kiment. Az asszony azonnal elkezdett rángatózni és a földön fetrengeni, és semmiképpen sem tudta elviselni a feléje sugárzó erőt. Szent Ferenc ekkor magához intette őt, és így szólt: „Az engedelmisség nevében parancsolom neked, tisztátalan lélek, hogy menj ki belőle!” És az nyomban elhagyta az asszonyt, s nagy méltatlankodás közepette, de minden bánalom nélkül eltávozott.

Hála a mindenható Istennek, aki mindenekben és mindent munkál. Mivel azonban feltettük magunkban, hogy csodák helyett, melyek különben sem teszik, csupán mutatják az életszentséget, inkább életének fönségéről és egész magatartásának utánozhatatlan mintaszerűségéről beszélünk, a fölös csodák elhagyásával mindjárt örök üdvösségre érdemes cselekedeteire térünk át.

XXVII. fejezet.

Szellemének tisztánlátásáról és állhatatosságáról; Honorius pápa úr előtt mondott prédikációjáról; hogyan bízta magát és a testvéreket Hugolino ostiai püspök úrra

71 Isten embere, Ferenc, kitűnően értett hozzá, hogy ne a magáét keresse, hanem elsősorban azt, ami mások üdvösségére tartozik; mindenekfölött pedig kívánt feloszlani és Krisztussal lenni¹¹³. Ezért legfőbb törekvése az volt, hogy szabad maradjon mindentől, ami a világé, és hogy lelkének ragyogó fényét megóvja a földi élet szennyének fertőzésétől. Érzéketlenné tette magát minden külső behatás iránt, s mivel egy pillanatra sem lankadó figyelemmel vigyázott külső érzékeire, és fékezte lelkének indulatait, egészen Istené tudott lenni. Sziklaüregben fészkelte, és a kőszál rejtékében volt az ő lakása¹¹⁴.

Valóban különös buzgalommal kereste a magányos helyeket, és teljesen kiüresedve huzamosan elidőzött ott Krisztus sebeiben. Gyakran kereste fel tehát a remeteségeket, hogy ott egészen Isten felé tudja irányítani lelkét. Mindazonáltal, ha elérkezettnek látta az időt, nem volt rest belevegyülni a világ dolgaiba, és teljes odaadással munkálkodni felebarátainak üdvösségén.

Legbiztosabb kikötője az imádság volt. Imádsága nem volt rövid lélegzetű, sem üres vagy elbizakodott, hanem ellenkezőleg, hosszú s buzgósággal és szelíd alázattal teljes. Ha későn fogott hozzá, reggel is alig tudta befejezni. Imádkozott, ha járkált, imádkozott, ha ült, imádkozott, ha evett, vagy ivott. Éjszakánként rendszerint magányosan ment elhagyatott és omladozó templomokba imádkozni. Az itt töltött órákban az isteni kegyelem erejével sok félelmet és lelki szorongást sikerült leküzdenie.

72 Olykor közelharcot kellett vívnia a sátánnal, mivel az ilyen helyeken nemcsak benső kísértésekkel zaklatta, hanem ijesztő zajjal és dörömböléssel külsőleg is megfélemlíteni igyekezett. Isten rettenthetetlen bajnoka azonban, mivel tudta, hogy az Úrnak hatalmában áll mindenütt mindent megtenni, nem engedte magát megfélemlíteni, hanem így beszélt magában: „Nem tehetsz bennem, gonosztevő, nagyobb kárt csalárdságod fegyvereivel, mint tehetnél akkor, ha a nyilvánosság előtt küzdenénk.”

Valóban állhatatos volt a legmagasabb fokon, és semmi másra nem volt gondja, mint ami az Úré. Mert bár nagyon sokszor és sok-sokezer ember előtt hirdette Isten igéjét, mindig olyan nyugodtnak tűnt, mintha csak valamelyik bizalmas barátjával beszélgetett volna. A nagy sokaságot úgy tekintette, mintha egyetlen ember állott volna előtte, és ennek az embernek úgy és olyan odaadással prédikált, mint amilyennel a sokaság előtt beszélt volna. A szív tisztasága megadta neki a biztos beszéd ajándékát, úgyhogy külön készüllet nélkül is csodálatos és addig nem hallott dolgokat tudott mondani.

Ellenben, ha előzetesen átgondolta beszédét, megtörtént, hogy ott, az egybesereglett nép előtt nem jutottak eszébe előre kigondolt mondatai, és mivel hirtelenében nem tudott mást mondani, minden pironkodás nélkül megvallotta, hogy ő bizony sok mindent kigondolt magában, de most semmi sem jut belőle eszébe. Ebből kiindulva azután váratlanul olyan ékesszólással telt el, hogy hallgatói magukon kívül voltak az ámulattól. De néha az is megtörtént vele, hogy egyáltalán semmit sem tudott mondani; ilyenkor áldással bocsátotta el a népet, és ezzel sokszor nagyobb hatást ért el, mint legjobb prédikációjával.

¹¹³ Fil 1,23

¹¹⁴ Én 2,14

73 Egyszer, midőn szerzete ügyében Rómában járt, erős vágya támadt, hogy Honorius pápa¹¹⁵ és a tiszteletreméltó bíborosok előtt prédikálhasson. Hugó úr, a dicsőséges ostiai püspök, aki különös szeretettel viseltetett Isten szentje iránt, mikor erről értesült, félelemmel vegyes örömmel telt el. Egyrészt ugyanis bámulta a szent lángoló hevét, másrészt meg jól ismerte egyszerűségét. De bízott a Mindenható irgalmasságában, aki szükség idején sohasem hagyja el a benne bízókat; ezért habozás nélkül odavezette őt a pápa úr és a tiszteletreméltó bíborosok színe elé. Ő tehát, az engedély és az áldás elnyerése után, ilyen előkelő személyek előtt minden félelem nélkül kezdett szólani. És olyan hévvel beszélt, hogy örömének nem tudott határt szabni: mialatt ajkáról áradt a szó, lábait mintegy táncra igazította, de korántsem pajkosságból, hanem az isteni szeretet tüzétől való lángolásból, s nem azért, hogy nevetésre ingereljen, hanem hogy a fájdalom könnyeire indítsón. Mert sokakat szíven ütöttek szavai, és nem győzték eleget csodálni az isteni kegyelem gazdag áradását és a szent férfiú magabiztos fellépését. A tiszteletreméltó ostiai püspök úr ellenben egész idő alatt állandó rettegésben volt, és buzgó szívvel kérte az Urat, ne engedje, hogy a boldogságos férfiú együgyűsége megszegyenüljön. Tudnunk kell ugyanis, hogy a szent férfiú minden dicsősége és szégyene őrája hárult, mivelhogy ő volt a háza népe fölé rendelt atya.

74 Szent Ferenc csakugyan úgy ragaszkodott hozzá, mint fiú az atyjához, mint az egyetlen gyermek anyjához; nyugodtan pihent és aludt kegyességének ölében. A pásztor szerepét tulajdonképpen ő töltötte be, ő végezte munkáját, de a pásztor nevet a szent férfiúnak hagyta. A szükséges lépéseket a szent atya tervezte el, megvalósításukról azonban ez az áldott úr gondoskodott. Ő, hányan acsarkodtak, különösen kezdetben, mikor ezek történtek, a Rend új ültetvénye ellen; hányan iparkodtak azt elpusztítani! Ó, hányan igyekeztek megfojtani ezt a kiválasztott szőlőt, melyet az Úr kegyes keze újonnan plántált a világra!

Hányan próbálták elorozni és megenni első és legszebb gyümölcseit! A tiszteletreméltó atya és úr azonban mindezeket megölte, és semmivé tette kardjával. Mert ő valóban az ékesszólás bővizű folyója, az Egyház védőfala, az igazság védelmezője és az alázatosak szeretője¹¹⁶. Áldott és emlékezetes tehát az a nap, melyen Isten szentje erre a tiszteletreméltó úrra bízta magát. Ez akkoriban történt, mikor Hugolino úr, mint máskor is gyakran megtette, Toscanában pápai követi tisztet töltött be. Boldogságos Ferenc, akinek akkor még kevés követője volt, Franciaországba tervezett útjában Firenzébe érkezett, ahol az idő tájt a mondott püspök is tartózkodott¹¹⁷. Akkor még nem volt közöttük különösebb barátság, de szent életük híre már kölcsönös és meleg szeretettel fűzte őket egymáshoz.

75 Boldogságos Ferencnek egyébként is az volt a szokása, hogy ha egy városba vagy helységbe érkezett, elsőnek a püspököt, illetve az odavaló papokat kereste fel. Mikor tehát ilyen előkelő főpap jelenlétéről hallott, nagy tisztelettel azonnal kegyességébe ajánlotta magát. A püspök úr, mihelyt megpillantotta őt, alázatos tisztelettel fogadta, mint különben más szerzetesekkel is tenni szokta, főleg olyanokkal, akik a boldogító szegénység és a szent egyszerűség jelvényét viselték. És mivel mindig kész volt a szegényeknek szükségükben segítségére lenni és ügyes-bajos dolgaikat tüzetesen kivizsgálni, szentüinktől is azonnal jövetelének célját tudakolta, s jóakarattal végighallgatta elképzelését. Mivel látta, hogy a földi javak megvetésében messze fölötte áll másoknak, és attól a tűztől lángol, melyet Jézus bocsátott a földre, lelke attól a perctől kezdve összeforrott lelkével; ezért alázatosan imádságát kérte, s viszont a maga részéről mindenben készséges támogatását ígérte. Mindjárt azon melegében intette is, hogy álljon el megkezdett útjának folytatásától, s helyette inkább azok gondozásával és őrzésével törődjék, akiket rá bízott az Úristen. Szent Ferenc, látva,

¹¹⁵ III. Honorius pápa, családi nevén Savelli Cencius, megválasztották 1216. július 18-án, +1227. március 18-án.

¹¹⁶ A túlzott dicséret megértésére figyelembe kell vennünk, hogy Tamás testvér Hugolino bíboros, akkor már IX. Gergely pápa megbízásából fogott hozzá Szent Ferenc életének megírásához.

¹¹⁷ A firenzei találkozás minden valószínűség szerint 1217. nyarán történt.

hogy a tiszteletreméltó úr ilyen kegyes indulattal, édes vonzalommal és hatékony szóval viseltetik irányában, nagyon megörült; odaborult tehát lába elé, s magát és testvéreit alázatos lélekkel gondjaiba ajánlotta.

XXVIII. fejezet.

A szeretet szelleméről és a részvétről, mellyel a szegények iránt viseltetett; mit tett egy juhval és a báránykakkal

76 A szegények atyja, a szegény Ferenc, mindenben a szegényekhez igazodott, és nehezen tudta elviselni, ha magánál szegényebb emberrel találkozott; természetesen nem hiú dicsőségvágyból, hanem kizárólag részvétből. És jóllehet egyetlen hitvány és durva habitussal is beérte, sokszor ezt is kész volt megosztani egy-egy szegénnyel. Hogy mint a szegények leggazdagabbja, valahogyan segíteni tudjon a szegényeken, télvíz idején merő könyörületből elvárta e világ gazdagjaitól, hogy egy-egy köpennyel vagy bundával szolgáljanak neki. És mikor ezek kész örömet teljesítették, amit a boldogságos atya kívánt tőlük, rendszerint ezt mondta nekik: „Csak azzal a feltétellel fogadom el tőletek, hogy semmi körülmények közt sem kívánjátok vissza.” Mihelyt azután szeme elé került az első szegény, túlaradó örömmel kanyarította nyakába az ajándékba kapott ruhadarabot.

Nagyon nehezére esett, ha látta, hogy egy szegényt szidalmakkal illetnek, vagy hallotta, hogy valamely teremtményre átkot szórnak. Megtörtént, hogy az egyik testvér egy alamizsnát kérő szegényre keményen rátámadt, és többek közt ezt mondta neki: „Vigyázz, nehogy gazdag létedre szegénységet színlelj!” A szegények atyja, Szent Ferenc, mikor ezt meghallotta, nagyon elszomorodott; a bűnös testvért keményen megfeddte, és megparancsolta neki, hogy a szegény előtt vetközzék le, és lábát csókolva kérjen tőle bocsánatot. Majd ezt fűzte hozzá: „Aki a szegényt gyalázza, Krisztust bántja meg, akinek nemesi címerét viseli, és aki szegénnyé lett érettünk e világon.” Az is gyakran megesett, hogy ha fát vagy más terhet vivő szegénnyel találkozott, tulajdon vállával sietett a segítségére, pedig nagyon gyenge ember volt.

77 De nemcsak a szükséget szenvedő emberek, hanem a néma és okatlan állatok, a csúszómászók, madarak és más érző és érzéketlen teremtmények iránt is túlaradó szeretettel és részvétellel viseltetett. Az állatok minden fajtája közül legnagyobb szeretettel és gyöngédséggel a bárányokat vette körül, mivel a mi Urunk Jézus Krisztus alázatossága a Szentírásban legtöbbször és legáltalában a bárányhoz hasonlított. Márpedig ő mindent, amiben Isten Fiának bármily csekély hasonlósága volt felismerhető, különös szeretettel szemlélte és ölelte magához.

Mikor egyszer az anconai Márkában járt és ott Isten igéjét hirdette Pál testvér társaságában, akit az összes ottani testvérek miniszterévé¹¹⁸ rendelt, Osimo városa felé tartott. Útközben a mezőn egy pásztorra talált, aki a kecskék és bakok nyáját legeltette. A kecskék és bakok sokaságában egy juhocska is akadt, mely alázatosan lépegetett, és békésen legelészett. Mikor Szent Ferenc ezt látta, megállt s mély fájdalommal szívében hangos sóhajtással így szólt a kísérő testvérhez: „Látod-e azt a juhot, mely olyan szelíden lépeget a kecskék és bakok közt? Bizony mondom neked, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus is ilyen szelíden és alázatosan járt-kelt a farizeusok és papi fejedelmek közt. Kérlek tehát, fiam, hogy iránta való szeretetből indulj te is részvétre ezen juhocska iránt. Legjobb lesz, ha megvásároljuk, és így kivonjuk a kecskék és bakok társaságából.”

78 Pál testvér a szent fájdalmának láttán maga is részvétre gyulladt. De hitvány ruhájukon kívül, melyet magukon viseltek, az égvilágon semmijük sem volt. Mialatt azonban a kívánt ár előteremtésén törték a fejüket, váratlanul ott termett egy utazó kereskedő, és a legnagyobb készséggel rendelkezésükre bocsátotta a kért összeget.

¹¹⁸ miniszter – a kisebb testvéreknél „szolga” jelentésben; már az elnevezés is utal arra, hogy mi az előjáró feladata.

Ők pedig hálát adtak Istennek, és a vásárolt juhval egyenesen Osimóba mentek. Megérkezésük után azonnal a város püspöke elé járultak, aki nagy tisztelettel fogadta őket. De egyúttal erősen el is csodálkozott a püspök úr egyrészt a juhon, melyet Isten embere magával hozott, másrészt meg a különös szereteten, melyet iránta mutatott. Mikor azonban Krisztus szolgája hosszú példázatot mondott neki a juhról, a püspököt szíven találta Isten emberének tiszta egyszerűsége, és hálát adott az Istennek. Másnap, a város elhagyása után Ferenc váltig azon törte a fejét, mit kezdjen a juhval. Végre a kísérő testvér tanácsára Krisztus szolgálóinak¹¹⁹ San Severino közelében épült kolostorába adta be továbbtartás céljából. Krisztus tiszteletreméltó szolgálói egyenesen Isten ajándékának tekintették, és nagy örömmel fogadták a juhocskát. Hosszú időn át gondosan vigyáztak rá; gyapjából ruhát szöttek, és azt egy káptalan alkalmával Porciunkulába küldték boldogságos Ferenc számára. Isten szentje nagy tisztelettel és örvendező lélekkel vette az ajándékot, keblére szorította, megcsókolta és a körülállókat is buzdította, hogy szintén vegyék ki részüket öröméből.

79 Más alkalommal, mikor ugyanazon testvér társaságában ugyancsak az anconai Márka tartományt járta, egy emberrel találkozott, aki vállára vetve két összekötött bárányt vitt a piacra eladni. Boldogságos Ferencnek, mikor a bárányok bégetését hallotta, megesett rajtuk a szíve: odament hozzájuk, megsimogatta őket, mint az édesanya szokta síró gyermekét, és többféle módon kimutatta irántuk részvétét. Azután az emberhez fordult: „Miért kínzod báránytestvéreimet, s miért viszed őket összekötve és felfüggesztve?” Az pedig így felelt: „A piacra viszem őket eladni, mivelhogy szükségem van az árukra.” A szent tovább tudakozódott: „Hát aztán mi történik velük?” „A vevők – mondta az ember – levágják és megesszik őket.” „Isten őrizz! – kiáltotta a szent atya –, ennek nem szabad megtörténnie! Hanem, nesze, fogadd el áruk fejében a köpenyt, mely rajtam van, s a bárányokat engedd át nekem.” Az ember kész örömet odaadta a bárányokat, és átvette a köpenyt, mert az sokkal nagyobb értékű volt a bárányoknál: a szent a nagy hidegre való tekintettel épp aznap kapta kölcsönbe egyik hűséges tisztelőjétől. Szentünk azonban a bárányok átvétele után nagy gondba esett, mit tegyen velük. Utoljára a kísérőjével folytatott tanácskozás után további tartásra újból visszaadta a bárányokat volt gazdájuknak, de azzal a szigorú kikötéssel, hogy el nem adhatja, meg nem ütheti őket, hanem köteles lelkiismeretesen tartani, etetni és gondozni az állatokat.

¹¹⁹ Szent Ferenc második rendjének, a klarissza rendnek tagjai.

XXIX. fejezet.

A szeretetről, mellyel a Teremtő kedvéért valamennyi teremtmény iránt viseltetett; a külső és belső ember leírása

80 Nagyon hosszadalmas és talán kivihetetlen is volna, ha mindent fel akarnánk sorolni és előszámlálni, amit dicsőséges Ferenc atyánk még testi életében tett és tanított. Mert ki tudná szóval kifejezni határtalan szeretetét minden iránt, ami az Istené? Avagy ki tudná érzékeltetni azt az édességet, melyet érzett, miközben a Teremtő bölcsességét, hatalmát és jóságát szemlélte a teremtményekben? Valóban ez a látvány lépten-nyomon csodálatos és kimondhatatlan örömmel töltötte el; különösen, ha a napot nézte, a holdat szemlélte vagy a csillagokra és az égboltra vetette tekintetét. Ó, együgyű jámborság, ó, jámbor együgyűség! Szeretetét még a férgekre is kiterjesztette, mert az Üdvözítőről ezt olvasta: „Én csak féreg vagyok, nem ember”¹²⁰.

Ezért gondosan felszedte őket az útszélekről, és védett helyre tette, nehogy az arra járók lábukkal eltapossák őket. És mit mondjunk az alsóbbrendű lényekről, amikor télvíz idején a méhek elé mézet vagy jóféle bort tétetett, nehogy elpusztuljanak a nagy hidegben? Mert munkájuk leleményességét és ösztönük csalhatatlanságát olyan nagyszerű himnusznak érezte Isten dicsőségére, hogy nem sajnálta egész napját az ő és a többi teremtmények dicséretére áldozni.

Miként hajdan a tüzes kemencébe vetett három ifjú minden elemet a mindenség Teremtőjének dicséretére és magasztalására hívott fel, azonképpen ez az Isten lelkével teljes férfiú sem győzte minden elemben és teremtményben mindenképp Teremtőjét és Kormányzóját dicsőíteni, magasztalni és áldani.

81 Mily nagy örömet szerzett neki a virágok szépsége, miközben bájos alakjukat szemlélte, és kellemes illatukat élvezte! És lelki szemei rögtön annak a virágnak szépségére fordultak, mely a tavasz napjaiban fénylően hajtott ki Jessze törzséből, és illatának élvezésére sok ezer halottat keltett életre. Ha valahol sok virágot látott, szakasztott úgy prédikált nekik, és úgy buzdította őket az Úr dicséretére, mintha csak eszes lények lettek volna. Hasonlóan a vetéseket, szőlőket, köveket, erdőket, a mezők vadvirágait, a csörgedező patakokat, a zöldellő kerteket, a földet és tüzet, a levegőt és szelet is tökéletes egyszerűséggel és tisztasággal Isten szeretetére és a Neki való készsége hódolatra intette.

Végül valamennyi teremtményt testvér néven szólította, és szívének titkos ösztönével egészen különleges és senki másnál nem észlelt módon belelátott a természet titkaiba, mintha már eljutott volna Isten fiainak dicsőséges szabadságára¹²¹. És most, ó, jóságos Jézus, a mennyekben az angyalokkal együtt hirdeti a te csodálatosságodat az, aki itt a földön valamennyi teremtményed előtt szeretetre méltónak vallott téged.

82 Valahányszor csak kiejtette nevedet, szent Urunk, mindannyiszor minden emberi képzeletet meghaladó megindultság vett rajta erőt: egész lényét olyan öröm és vidámság öntötte el, hogy egészen új embernek látszott, aki már nem is ebből a világból¹²² való. Ezért ha valahol, útszéleken, házban vagy kint a határban valami írást talált, akár isteni, akár emberi szó volt rajta, azt a legnagyobb tisztelettel felemelte, és szent, vagy legalább tisztességes helyre rejtette azzal a megokolással, hogy esetleg az Úr neve vagy más Rá vonatkozó szó is előfordulhat rajta.

¹²⁰ Zsolt 21,7

¹²¹ Róm 8,21

¹²² Másképpen: egy más kor embere; vö. 1Cel 36

Mikor egyszer az egyik testvér megkérdezte tőle, miért gyűjti olyan szorgalmasan a pogányok¹²³ írásait és általában olyan írásokat, melyeken nem fordul elő az Úr neve, ő így válaszolt neki: „Azért, fiam, mert ott azok a betűk is szerepelnek, melyekből az Úristen dicsőséges neve összetevődik. Ami jó tehát bennük foglaltatik, az nem a pogányokra, sőt általában nem az emberekre, hanem egyes-egyedül Istenre tartozik, akié minden jó.” Nem kevésbé csodálatos, hogy ha üdvözlő vagy buzdító levelet íratott, a világ minden kincséért meg nem engedte volna, hogy akár csak egy betűt vagy szótagot is kitöröljenek belőle, még akkor sem, ha az fölösleges vagy éppen hibás volt.

83 Ó, mily szép, mily ragyogó, mily dicsőséges volt ő életének ártatlanságában, szavainak egyszerűségében, szívének tisztaságában, Isten szeretetében¹²⁴, a testvéri szeretetben, készséges engedelmisségében, finom modorában és anyagi tekintetében! Magatartásában szeretetre méltó, természeténél fogva szelíd, nyájas beszédű, a buzdításban alkalmazkodó, a vállalt feladatok teljesítésében hűséges, a tanácsadásban előrelátó, a cselekvésben serény, és minden dologban megnyerő volt. Lelke derűs, kedélye vonzó, szelleme józan volt; egészen beletemetkezett a szemlélődésbe, kitartó volt az imádságban és buzgó minden munkájában; elhatározásaiban állhatatos, az erényben szilárd, a kegyelemben kitartó és önmagával szemben mindig egyforma. Gyors volt a megbocsátásra, késedelmes a haragra; szelleme szabadon szárnyalt, emlékezete kitűnően működött; finom volt a beszédben, körültekintő a döntésben és mindenben egyszerű. Önmagához szigorú, másokkal szemben elnéző, s mindenkire tapintatos volt.

Édes szavú, vidám orcájú, nyájas tekintetű, a restséget és gőgöt hírből sem ismerő ember volt. Termetre közepes, de inkább alacsony növésű volt; feje közepes nagyságú és kerek, arca kissé megnyúlt és előreálló, homloka lapos és alacsony, szemei közepes nagyságúak, feketék és egyszerűséget sugárzóak, haja sötétbarna, szemöldöke egyenes vonalú, orra szabályos, finom metszésű és egyenes, fülei szétállóak, de kicsinyek, halántéka lapos, nyelve békülékeny, tüzes és éles, hangja erős, behízalgó, tiszta csengésű és érces, fogai tömörtek, egyenletesek és fehérek, ajkai kicsinyek és finom metszésűek, szakálla fekete, ritkás, nyaka finom hajlású, vállai egyenesek, karjai rövidek, kézfeje keskeny, ujjai hosszúak, körmei kiállóak, lábszárai vékonyak, lábfeje kicsiny, bőre finom volt. Hús alig volt rajta. Ruhája szakadozott, alvása a lehető legrövidebbre szabott. Keze mindig kész volt az alamizsnálkodásra. És mivel maga volt a megtestesült alázatosság, mindig szelídséget tanúsított mindenki iránt, és bölcsen alkalmazkodott mások szokásaihoz. Ezért, bár szentebb volt minden szentnél, a bűnösök között mégis olyan volt, mint egy közülük. Szentséges atyánk, a bűnösök barátja, segíts hát rajtunk, bűnösökön, és akiket a bűnök fertőjében látsz szánalmasan vergődni, halhatatlan érdemeidért kegyeskedjél irgalmasan felemelni!

¹²³ Elsősorban az ókori latin és görög szerzőkre utal.

¹²⁴ Ez azon kevés helyek egyike, ahol Tamás testvér genitivus obiectivust használ.

XXX. fejezet.

A jászolról, melyet az Úr születésnapján állítottak

84 Szentünknek legfőbb törekvése, legforróbb vágya és legelszántabb eltökélése az volt, hogy mindenütt és mindenben megtartsa a szent Evangéliumot, és tökéletesen, teljes éberséggel, teljes odaadással, elméjének teljes megfeszítésével és szívének minden rezdülésével kövesse a mi Urunk Jézus Krisztus tanítását és utánozza példáját.

Egy pillanatra sem szűnt meg tehát szavairól elmélkedni, és beható szemlélődéssel szüntelenül szem előtt tartotta cselekedeteit. Különösen a megtestesülés alázatossága és a kinszenvedés szeretete fészkelte be magát olyan mélyen emlékezetébe, hogy mellettük alig tudott másra gondolni.

Ebből a szempontból különösen nevezetes és emlékezetre méltó az az ünnepség, melyet halála előtt három esztendővel¹²⁵ Greccio városka határában a mi Urunk, Jézus Krisztus születésnapjának tiszteletére rendezett.

Élt azon a környéken egy bizonyos János nevű jó hírű, de még jobb életű ember. Boldogságos Ferenc nagyon szerette ezt az embert, mivel, bár nemessége révén messze földön nagy tekintélynek örvendett, a vér nemességét semmibe sem véve egyedül a lélek nemességére törekedett. Boldogságos Ferenc, mint már azelőtt is többször megtette, Karácsony előtt vagy tizenöt nappal magához hívatta János urat, és így szólt hozzá: „Ha azt akarod, hogy az Úr közelgő ünnepét Greccióban üljük meg, úgy siess, és szorgalmasan tégy meg mindent, amit mondok neked! Meg akarom ugyanis eleveníteni a betlehemi kisdéd emlékezetét, és tulajdon testi szemeimmel akarom szemlélni gyermeki korlátoltságának kényelmetlenségeit, látni akarom, hogyan helyeztetett a jászolba és hogyan feküdt az ökrök és a szamarak előtt a szénán”. A derék és hűségese ember a parancs hallatára gyorsan elsietett, és a kitűzött helyen előkészített mindent, amit a szent kívánt tőle.

85 Eközben elérkezett az öröm napja, megjött az örvendezés ideje. Megérkeztek a különböző helyekről odahívott testvérek, úgyszintén a környék lakói, férfiak és nők; tehetségéhez képest mindenki gyertyát vagy fáklyát tartott a kezében, hogy örvendező lélekkel bevilágítsa az éjszakát, mely ragyogó csillagaival fényt hintett a napok és esztendők végelethetetlen sorára. Megjött Isten szentje is, és mivel mindent készen talált, látta és örvendezett. Készen állott a jászol, ott volt a széna, odavezették az ökröt és a szamarat. Ünnepelt itt az egyszerűség, vigadozott a szegénység, felmagasztaltattott az alázatosság, és Greccio mintegy új Betlehemmé alakult át.

Az éjszaka fénylik, mint a nappal¹²⁶, és gyönyörűségére szolgált az embereknek és állatoknak egyaránt. Az odaérkező emberek újult örömmel örültek a titok megismétlődésének. Az erdő kiáltásoktól visszhangzott, s a sziklák szent énekek hangját verték vissza. A testvérek az Úr szokásos dicséretét zengték, és az egész éjszaka örömujjongással telt el.

Isten szentje megállott a jászol előtt, nagyokat sóhajtott, s közben a fájó részvét és túláradó öröm csatáztak szívében. A jászol fölött kezdetét vette az ünnepi mise, és a miséző pap szíve újszerű vigasztalással telt el.

86 Isten szentje szintén magára öltötte a szerpapi ruhadarabokat – tudniillik szerpap volt –, és csengő hangján megkezdte a szent Evangélium éneklését. Hangja, erős hangja, behízogató hangja, tiszta csengésű hangja, érces hangja a legnagyobb boldogság élvezésére hívogatta az összes jelenlevőket. Utána prédikálni kezdett a körülálló népnek, és mézédés

¹²⁵ Azaz 1223. december 25-én.

¹²⁶ Utalás a húsvéti Örömeinkre (Exsultet).

igéket mondott a szegény Király születéséről és Betlehem kicsiny városáról. Mikor Krisztust Jézusnak akarta mondani, a szeretet szertelen lángolásában többször betlehemi kisdéd néven említette, és a Betlehem szót bégető báránka módjára ejtette ki; közben száját egészen betöltötte nem is annyira a szó, mint inkább a túlradó érzelem édessége. A betlehemi kisdéd és Jézus nevének kiejtésekor nyelvvel mintegy végignyalta ajkát, és ínyével boldogan élvezte a szó édességét.

És íme, megsokasodtak a Mindenható ajándékai: egy erényes férfiú elé csodálatos látomás tárult. A jászolban ugyanis egy élettelen gyermeket látott feküdni; amikor azonban Isten szentje odalépett hozzá, úgy tűnt, mintha a gyermeket mintegy álomból új életre támasztotta volna. És nem is volt egészen alaptalan ez a látomás. Mert lám, a kisdéd Jézus sokak szívében egészen feledésbe merült; most ellenben Isten kegyelméből szolgájának, Szent Ferencnek segítségével megint életre támadt, és kitörölhetetlenül mélyen belevésődött az emberek emlékezetébe.

Az ünnepi virrasztás végeztével ki-ki örvendezve tért vissza otthonába.

87 A jászolba tett szénát gondosan megőrizték, hogy felhasználásával állatokat és barmokat gyógyítsanak az Úr nevében, aki ím megsokasította könyörülő irgalmát. És valóban, ha a beteges állatok és barmok ettek ebből a szénából, meggyógyultak. Ugyanígy, néhány, nehéz szülés előtt álló nő magára rakott a szénából, és így könnyen megszülte gyermekét. Hasonló módon sok férfi és nő visszanyerte vágyva vágyott egészségét.

Később a jászol helyét az Úrnak szentelték, s föléje boldogságos Ferenc atyánk tiszteletére oltárt és templomot emeltek, hogy ahol valamikor az állatok a szénát ették, ott azontúl testük és lelkük egészségére az emberek vegyék az ártatlan és érintetlen Báránynak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak testét, aki kimondhatatlanul nagy szeretetében önmagát adta érettünk, s aki az Atyával és a Szentlélekkel egyetemben örökkön-örökké él, és dicsőségesen uralkodik minden századokon át. Ámen. Alleluja, Alleluja.

Vége a boldogságos Ferenc életéről és cselekedeteiről írt mű első részének.

Második könyv

I. fejezet.

E könyv tartalmáról, Szent Ferenc halálának idejéről és az érényekben tett előrehaladásáról

Kezdődik a második könyv, mely boldogságos Ferenc atyánk életének csupán két utolsó esztendejéről és boldog haláláról szól

88 Az előző könyvben, melyet az Üdvözítő kegyelméből szerencsésen befejeztünk, megtérése tizennyolcadik esztendejéig beszéltük el, illetve tehetségünkhöz képest írtuk meg boldogságos Ferenc atyánk életét és cselekedeteit. Jelen munkácskánkba azon cselekedeteit szándékozunk vázlatosan beleszőni, amelyeket élete utolsó előtti esztendejétől kezdve vitt végbe, már amennyiben hiteles értesüléseket tudtunk róluk szerezni. Egyelőre csak a lényegbevágó eseményekre térünk ki, hogy utódainknak, akik nem érik be ennyivel, legyen még mit elmondaniuk.

Boldogságos Ferenc atyánk az Úr megtestesülésének 1226. esztendejében, a 14. indictio folyásában, október hó 4-én, vasárnap Assisi városában, ahol annak idején született, s a Porciunkuláról nevezett Boldogasszony templom tőszomszédságában, ahol Rendjét megalapította, szabadult ki a testnek tömlőcéből¹²⁷, miután előbb húsz esztendőn át a leghűségesebben szolgált Krisztusnak, s követte az apostolok életét és nyomdokait. Amit tökéletesen kezdett, azt szerencsésen bevégezte, s utána az égi szellemek honába távozott. Szentséges testét himnuszok és dicsőítő énekek zengedezése közben a legnagyobb tisztességgel szülővárosában helyezték örök nyugalomra. A Mindenható dicsőségére töméntelen csodákkal ma is ott tündöklük. Ámen.

89 Ferenc, mivel kora fiatalságában nagyon hiányos, sőt azt lehet mondani, semmiféle oktatásban nem részesült Isten útjáról és ismeretéből, hosszú időn át természetes szabadosságban és a szenvedélyek féktelen lángolásában élt, mígnem a Fölséges jobbjának érintésére felszabadult a bűn alól¹²⁸, és a Magasságbelinek kegyelméből és erejéből minden kortársát messze túlhaladó isteni bölcsességgel telt el. Mivel ugyanis az evangéliumi tanítás, nem annyira részleteiben, mint egészében mindenütt nagyon lehanyaglott, ő volt Istentől kiszemelve arra, hogy az apostolok példájára az egész világon egyetemes bizonyosságot tegyen az igazságról. Így történt, hogy tanításával kézzelfoghatóan bebizonyította, hogy oktalan a világ minden bölcsessége, és Krisztus útmutatása mellett rövid idő alatt balgaságnak látszó igehirdetéssel Isten igazi bölcsességére fordította azt.

Mert az új evangélista ebben az utolsó időben, mint a paradicsom folyóinak egyike, evangéliumi vizével előntötte az egész földet, s tetteivel hirdette Isten Fiának útját és tanításának igazságát. Benne és általa nem várt öröm és szent megújulás köszöntött a világra; a régi hit új hajtása új életre zsendítette a száradásnak indult régi ágakat. A választottak szívébe új lelket költözött, és az üdvösség kenete áradt el közöttük. Krisztus szolgálja és

¹²⁷ Az indictio 15 éves időszakasz, melyet Kr. e. 3-tól számítanak. Így 1226 a 82. indictio 14. éve. Szent Ferenc tulajdonképpen október 3-án, szombaton este, napnyugta után halt meg. Az eltérés onnét van, hogy az akkori olaszok nem éjféltől éjfélig, hanem napnyugtától napnyugtáig számították a napot. Így tehát 3-a napnyugtától kezdve már 4-ének számított. Illés testvér a szent halálát jelentő körlevelében csakugyan így jelöli meg a halál idejét: „Quarto Nonas Oct. die Dominica prima hora noctis praecedentis pater et frater noster Franciscus migravit ad Christum.”

¹²⁸ Zsolt 76,11 és Róm 6,7

szentje, mint a világító égitestek egyike, az életszentség új formájával és újszerű csodákkal árasztotta szerte fényét.

Általa megújultak a régi csodák, mikor e világ pusztaságában régi módon ugyan, de nem régi renddel, termékeny szőlőtőt plántáltak, mely azóta bőven ontja a szent erények bódító illatú virágait, és mindenfelé nyújtogatja a szent hit hajtásait.

90 Mert ámbár hozzánk hasonlóan ő is esendő ember volt¹²⁹, alá volt vetve a szenvedésnek, egy pillanatra sem érte be a mindenkire érvényes parancsok megtartásával, hanem a tökéletesség teljességének útját kívánta járni, a hiánytalan szentség egésze után sóvárgott, s elérte az elérhető legnagyobb tökéletességet. Ezért benne minden rend, minden nem és minden életkor az üdvösségre vezető tanításnak ragyogó bizonyítékait és az üdvös cselekedeteknek főséges példáit szemlélheti.

Akik tehát magasabb célokra törnek, és a tökéletesebb élet jobb adományait kívánják elnyerni, csak tekintsenek lelkének tükrebe, és tanulják el tőle a tökéletesség hiánytalan teljességét. Akik viszont félnek a meredélyes utakon való járástól, és visszariadnak a magas hegyormoktól, s inkább az alázatosság útján kívánnak járni, ehhez az életformához is tömérdék indítást találnak nála. Végül, akik jeleket és csodákat óhajtanak látni, vegyék szemügyre életszentségét, és mindjárt megtalálják, amit kívánnak.

Szentünk dicsőséges élete ragyogóbb fényvel világít rá az előtte járó szentek tökéletességére; bizonyítja ezt Jézus Krisztus kínszenvedése, és szinte kézzelfoghatóan hirdeti szent keresztje. Hiszen ismeretes, hogy a tiszteletreméltó atya, mintha csak együtt függött volna Isten Fiával a kereszten, testének öt helyén a szenvedés és a kereszt jelével volt megjelölve. Nagy titok ez¹³⁰ és a különös szeretet főségének jele, de egyúttal különleges elgondolás és tiszteletet ébresztő misztérium is lappang mögötte, amelyet, hitünk szerint, egyedül Isten és az a néhány ember ismer, akiknek maga a szent jónak látta kijelenteni.

De nem célszerű huzamosan időzni azok dicséreténél, akiknek dicsősége Attól van, aki dicsősége mindeneknek, bővizű forrása minden tisztességadásnak, s aki világossággal jutalmaz. Áldjuk tehát a szent, igaz és dicsőséges Istent, s azután térjünk vissza az események elbeszéléséhez.

¹²⁹ Jak 5,17

¹³⁰ Ef 5,32

II. fejezet.

Boldogságos Ferenc hő vágyáról és arról, hogyan értette meg a könyv fellapozásából az Úrnak rá vonatkozó szándékát

91 Boldogságos és tisztelendő Ferenc atyánk egy alkalommal otthagya a világiak sokaságát, mely nap nap után mélységes áhítattal özönlötte őt körül, hogy hallgassa és lássa őt, s egy csendes és magányos helyre vonult vissza, hogy ott kizárólag Istennel társalogjon, s lelkéről lerázza a port, ami az emberekkel való érintkezés révén esetleg rátapadt. Az volt a szokása, hogy a kegyelem kiérdeklésére szánt időt két részre osztotta: egyik részét, amennyiben szükségesnek látta, embertársai lelki javára fordította, másik részét pedig a szemlélődés boldog elragadtatásainak szentelte. Csak nagyon kevés társát vitte magával, csak olyanokat, kiknek a többiekét meghaladó életszentségét jól ismerte; részben azért, hogy megvédjék őt az emberek tolokodásától és háborgatásától, részint, hogy velük is megkedveltesse és megtartassa lelki magányát. Mikor már huzamosabban időzött magányában, és szüntelen imádsággal és gyakori szemlélődéssel egészen rendkívüli módon kiérdemelte Isten bizalmas barátságát¹³¹, forró vágya támadt megtudni, mi lehetne benne és általa még kedvesebb az örök Király szemében. Szorgosan kutatta és szent mohósággal tudni kívánta, hogyan, milyen úton és miféle vágyakozással forrhatna még szorosabban egybe – szent akaratának végzése és tetszése szerint – Urával és Istenével. Egész életfilozófiája akörül forgott, legfőbb vágya, melytől élte fogytáig lángolt, abban csúcsosodott ki, hogy mindenkitől: együgyűektől és bölcsektől, tökéletesektől és kevésbé tökéletesektől folyvást azt tudakolta, hogyan léphetne rá az igazság útjára, és hogyan juthatna a tökéletesség magasabb fokára.

92 Mivel azonban, bár a tökéletesek közt is a legtökéletesebb volt, a maga tökéletességét tudatlanra vette, teljességgel tökéletlen lénynek tartotta magát. Megízlelte és látta, milyen édes, kellemes és jó Izrael Istene azokhoz, akik igaz szívűek¹³², és tiszta egyszerűségében és hamisítatlan tisztaságban keresik őt. Valóban, a beléje öntött gyönyörűség és a kevés választottak közül is csak keveseknek juttatott megnyugvás, melyet onnét felülről érzett lelkébe szállani, szinte kényszerítette őt, hogy egészen elszakadjon magától, és határtalan örömtől repesve mindenképpen egészen el akart jutni oda, ahová az önmagáról való lemondás által félig-meddig már eljutott. Mint az Isten lelkével eltelt ember kész volt minden lelki szorongást, minden testi gyötrelmet elviselni, csak hogy megadassék neki, hogy a mennyei Atya könyörülő akarata betelje benne. Egy napon odajárult a remeteségében felállított oltár elé, fogta az evangéliumos könyvet, és azt mély tisztelettel az oltárra helyezte. Azután leborult, s testben és lélekben Isten imáadásába merülve alázatosan esengett, hogy a jóságos Isten, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene¹³³ kegyesen nyilvánítsa ki neki akaratát; hogy tökéletesen véghezvihesse azt, amit annak idején egyszerűségben és alázatosságban kezdett; buzgón kérte Őt, hogy a könyv első fellapozására mutassa meg, mit lesz legcélszerűbb tennie. Mikor ezt tette, szent és tökéletes férfiak példáját követve tette, kik a szentség vágyától vezéreltetve szintén hasonló módon jártak el¹³⁴.

93 Azután felkelt az imádságtól, s miután alázatos lélekkel és megtört szívvel megjelölte magát a szent kereszt jelével, az oltárról felemelte a könyvet, és azt nagy tisztelettel és félelemmel kinyitotta. És íme, amint kinyitotta, tekintete elsőnek a mi Urunk Jézus Krisztus

¹³¹ A latinban a *familiaritas* szó áll, amit egyetlen szóval nehéz visszaadni.

¹³² Zsolt 72,1

¹³³ 2Kor 1,3

¹³⁴ Szerzőnk itt minden valószínűség szerint Szent Antal remete, Szent Ágoston, Szent Márton és talán Toursi Szent Gergely példájára céloz.

kínszenvedésének történetére esett, pontosan arra a helyre, ahol először jövendölte meg elkövetkezendő szenvedését. De nehogy a véletlen közbejátszására lehessen gyanakodni, másodszor, sőt harmadszor is belelapozott a könyvbe, s mindannyiszor ugyanott, illetve hasonló értelmű helyen nyílt ki az. Ebből megértette az Isten lelkével teljes ember, hogy sok szenvedésen, sok viszontagságon és sok harcon át kell bejutnia az Isten országába.

De a bátor harcos nem csügged el a küszöbön álló harc miatt, s lélekben nem omlik össze az, akinek a világ csatamezején az Úr harcait kell harcolnia. Nem félt, hogy alulmarad az ellenséggel szemben; sőt még magának sem engedett az emberi erőt sokszorosan meghaladó feladatok vállalásában és viselésében. Igazán égett a buzgóságtól; ha az előző korokban talán akadt is hozzá fogható a nagy elhatározásokban¹³⁵, olyannal nem találkozott senki, aki a lángoló vágyakozásban felülmúlta volna. Mindig könnyebb volt számára a jót tenni, mint mondani: a szavak helyett, amelyek csak mutatják, de nem valósítják a jót, inkább szent cselekedetekkel serénykedett az igyekvésben és a végrehajtásban. Ezért mindig nyugodt és vidám maradt, és szívében az öröm dalait zengedezte magának és az Úrnak. Érthető tehát, hogy nagyobb kinyilatkoztatásra találtatott méltónak az, aki ennyire örülni tudott a kicsinynek; mert aki a kevésben hűnek találtatik, arra sok bíztat¹³⁶.

¹³⁵ Tamás testvér talán Szent Mártonra gondol.

¹³⁶ Mt 25,21

III. fejezet.

A Szeráf képét viselő megfeszített ember látomásáról

94 Amikor – halála előtt két évvel – az Alverna hegyén épült és róla Alvernának nevezett remeteségben időzött, egy isteni látomás keretében úgy tűnt szentünknek, mintha egy férfiú lebegett volna fölötte, akinek Szeráf módjára hat szárnya volt, s aki kiterjesztett karjaival és összekötött lábaival egy keresztre volt szegezve. Két szárnya magasan feje fölé nyúlt, kettő repülésre, míg másik kettő egész testének befödésére szolgált. A Magasságbeli boldogságos szolgálja, mikor megpillantotta a látomást, nagy csodálkozással telt el, de semmiképpen sem tudta kihámozni értelmét. Egyrészt módfelett örült a kegyes és szeretetteljes tekintetnek, melyet a kimondhatatlan szépségű Szeráf rávetett, másrészt viszont a kereszt látása, melyre rá volt szegezve, valamint kínszenvedésének keserősége mély megrendüléssel töltötte el. Miközben tehát felemelkedett térdelő helyzetéből, örült is, meg szomorkodott is. Bízást mondhatjuk, hogy szívében az öröm és bánat csatáztak egymással. Közben pedig folyvást azon törte a fejét, mit jelenthet e látomás. Azonban hiába feszítette meg minden szellemi erejét, a látomás értelmét nem tudta világosan felfogni, sem újszerűségére nem tudott kielégítő magyarázatot találni. Eközben kezén és lábán kezdtek kiütközni a szegek nyomai úgy, amint azt az előbb a keresztre feszített férfiún látta.

95 Kezei és lábai közepén szegekkel átverteknek látszottak; a szegek feje a tenyereken és a lábfejek felső részén domborodott, hegyük pedig az átellenes oldalon nyúlt ki, és egy húsdarabocská a szegek erősen visszagörbített hegyére emlékeztetően szemmel láthatólag kiemelkedett környezetéből. Ugyanígy látszottak és szintén jól kivehetők voltak a szegek nyomai a lábakon is. Testének jobb oldalán pedig, mintha lándzsával szúrták volna át, egy behagedt seb látszott, amelyből időről időre vér szivárgott, úgyhogy alsó ruháján kívül sokszor tunikáját is átnedvesítette.

Bizony nagyon kevesen voltak, akik a keresztre feszített Úr keresztre feszített szolgálójának életében méltónak találtattak arra, hogy meglássák oldalának szent sebet. Ilyen szerencsés volt Illés testvér, akinek azt még a szent életében sikerült körvonalában meglátnia. Nem kevésbé szerencsés volt Rufinus testvér¹³⁷, akinek megadatott tulajdon kezével érintenie a szent sebet. A mondott testvér ugyanis egy ízben a szent keblébe mélyesztette kezét, hogy azt megdörzsölje. Ez alkalommal, mint különben már máskor is megtörtént, egészen jobb oldaláig lecsúszott a keze, és így sikerült megérintenie a drágalátos sebhelyet. Isten szentje az érintésre erős fájdalmat érzett, és a kezét eltaszítva magától így kiáltott fel: „Az Úr legyen hozzá irgalmas!” Mert nemcsak idegenek, hanem hozzátartozói előtt is gondosan rejtegetni igyekezett a titkot. Így történt, hogy még a hozzá legközelebb álló testvérek és legbizalmasabb barátai is hosszú időn át semmit sem tudtak róla. De bár ilyen nagy és felbecsülhetetlen értékű gyöngyökkel, mint megannyi egyedülálló drágakővel felékesítettnek és minden emberi dicsőség és tisztelet fölé emeltnek látta magát, a Magasságbeli szolgálja és barátja egy pillanatra sem bizakodott el szívében, és nem keresett benne ürügyet a hiú dicsőség fitogtatására. Sőt, nehogy az emberek tetszésének keresése elorozza tőle a kapott kegyelmet, mindenképpen titkolni igyekezett azt.

96 Az volt ugyanis a szokása, hogy csak kivételesen, helyesebben soha senki előtt nem fedte fel a nagy titkot, mert attól félt, hogy barátai, mint már ilyenkor történni szokott, a megkülönböztetett szeretet címén elhíresztelik a világban, és így megrövidítik őt a neki szánt kegyelemben. Ezért szüntelenül szívében hordta és ajkával gyakran hirdette a prófétai szót:

¹³⁷ Rufinus testvér Szent Klára rokonságából való volt.

„Szívembe rejtem szavaidat, nehogy vétkezzem ellened.”¹³⁸ Sőt megegyezett testvéreivel és fiaival, akik állandóan társaságában voltak, hogy világi látogatóival kezdett társalgásának abbahagyására, akik valamilyen ügyes-bajos dolguk megbeszélésére jöttek hozzá, ezentúl ennek a versnek recitálásával adja meg a jelet: hallatára a látogatókat udvariasan útra kellett bocsátani. Tapasztalatból tudta ugyanis, milyen nagy baj mindenkinek mindent az orrára kötni; ugyanakkor tudta azt is, hogy nem lehet igazán lelki ember az, akinek nincs több és rejtettebb titka, mint amennyit arcáról le lehet olvasni, és amennyit külső jelek után bármikor megítélhetnek az emberek. Hiszen bőven találkozott olyan emberekkel, akik külsőleg úgy mutatták, mintha teljesen egy véleményen volnának vele, magukban ellenben egészen másként gondolkoztak; akik színleg helyeseltek neki, magukban ellenben gúnyolódtak fölötte; s végül, akik jogot követeltek maguknak, hogy ítélkezzenek, és még a jókat is gyanúba keverték előtte.

Mert hát a gonoszság befeketíteni igyekszik a tisztaságot, és mivel a hazugság rengeteg embernek közös bűne, a kevesek igazmondása kevés hitelre talál.

¹³⁸ Zsolt 118,11

IV. fejezet.

Boldogságos Ferenc buzgóságáról és szembajáról

97 Ettől az időtől kezdve még több és súlyosabb testi betegségben kezdett szenvedni, mint azelőtt. Gyakori betegeskedése annak a következménye volt, hogy keményen sanyargatta és már sok esztendő óta szolgaságban tartotta testét. Hiszen teljes tizenhét esztendőn át jóformán semmi pihenést nem engedett neki; különböző, részben nagyon messze eső tartományokat járt be, hogy a benne lakozó egészséges, alázatos és lángoló buzgóságú lélek készítésére mindenütt Isten igéjének a magvait hintesse. Az egész földkerekséget betöltötte Krisztus Evangéliumával; naponként négy-öt falut, illetve várost is bejárt, mindenütt serényen hirdette az Isten országát, s példájával ugyanúgy épülésére szolgált hallgatóinak, mint beszédével. Egész testéből nyelvet csinált¹³⁹.

Olyan tökéletes volt benne a test és lélek harmóniája, olyan egészséges testének engedelmsége, hogy nemcsak hogy nem ellenkezett a lélek hiánytalan szentségre való törekvésével, hanem ellenkezőleg, igyekezett útját egyengetni egészen úgy, amint az Írás mondja: „Reád szomjazik a lelkem, utánad oly nagyon sóvárog a testem.”¹⁴⁰ A megszakítás nélküli folytonosság azután önkéntes szolgálattá alakította a test alávétését, és erénnyé nemesítette mindennapi engedelmségét. Hiszen a szokás gyakran természetünké válik.

98 Mivel azonban a természet rendje és az emberi élet törvénye szerint a külső ember napról napra hanyatlak, még ha a belső ember képes is megújulni, az a drágalátos edény is, melyben a mennyei kincs volt elrejtve, rohamosan gyengülni és erőiben fogyatkozni kezdett. Mivel azonban az Írás szava szerint: „Mikor bevégzi az ember, akkor kezdi csak, és amikor abbahagyja, akkor dolgozik igazán”¹⁴¹, a lélek még egészségesebb lett a beteg testben: annyira égett a lelkek üdvéért, és annyira szomjúhozta embertársainak Istenhez vezetését, hogy amikor már nem tudott gyalogszerrel járni, számárhátra ült és úgy járta a határt. Testvérei váltig biztatták és kérve kérték, hogy beteg és elgyengült testének megerősítésére vegye igénybe az orvosok segítségét. Ő azonban azzal a nemes lelkülettel, mely mindig csak az eget kereste és nem kívánt mást, mint feloszlani és Krisztussal lenni¹⁴², hallani sem akart erről.

De mert testében még nem egészítette ki, ami hiányzott Krisztus szenvedéseiből¹⁴³, jóllehet sebhelyeit már testén viselte, az isteni irgalom megsokasítására igen súlyos szembetegség támadta meg. Minthogy pedig baja napról napra súlyosbodott, és attól lehetett tartani, hogy a kellő ápolás hiánya miatt még jobban elhatalmasodik, Illés testvér, akit a maga számára anyául választott, a többi testvér fölé pedig atyául rendelt¹⁴⁴, végre rábeszélte, hogy ne húzódozzék az orvosságtól, hanem Isten Fiának nevében, aki azt is teremtette, vegye be bizalommal. Hiszen az Írás azt mondja: „A Magasságbeli teremtette a földből az orvosságokat, és okos ember nem iszonyodik tőlük.”¹⁴⁵ A szent atya tehát szelíden belenyugodott és alázatosan engedelmeskedett a jóakarató tanácsnak.

¹³⁹ Celanói ezzel a találó metonymiával summázza a 73. részben megrajzolt képet.

¹⁴⁰ Zsolt 62,2

¹⁴¹ Sirák 18,6

¹⁴² Fil 1,23

¹⁴³ Kol 1,24

¹⁴⁴ Illés testvér Cattani Péter halála óta (1221. március 10.) helyettese, vikáriusa volt Szent Ferencnek a generálisságban.

¹⁴⁵ Sirák 38,4

V. fejezet.

Hogyan fogadta szentünket Rieti városában Hugó, ostiai püspök úr, és hogyan jövendölte meg neki a szent, hogy az egész világ püspöke lesz

99 Miután többen próbáltak orvosságukkal segíteni rajta, de eredménytelenül, mert a baj ellenszerét egyikük sem találta meg, szentünk Rieti városába ment, ahol akkoriban egy igen híres szemorvos tartózkodott. Mikor odaérkezett, az egész pápai udvar, mely abban az időben Rietiben székelt¹⁴⁶, nagy tisztességgel és kitüntetéssel fogadta őt. Különösen Hugó, ostiai püspök úr, aki erkölcsének érintetlenségével és életének szentségével messze kortársai fölé emelkedett, mutatott iránta nagy szeretetet.

Boldogságos Ferenc Honorius pápa úr engedélyével és akaratából már korábban őt választotta a testvérek rendjének atyjául és urául, főleg azért, mert fölötté igen kedvelte a boldog szegénységet, és különös megbecsülésben tartotta a szent egyszerűséget. A jó úr magatartásában utánozta a testvéreket, és a szentség utáni izzó vágyában egyszerű volt az egyszerűekkel, alázatos az alázatosakkal, szegény a szegényekkel. A testvérek közt testvér volt, a kisebbek közt legkisebb, és amennyire csak tehetette, életmódjában és szokásaiban úgy igyekezett mutatkozni, mint azok egyike. Nagy igyekezetet fordított a szent szerzet terjesztésére is, és ragyogó példájának tündöklő hírével messze tájakon is nagyban közrejátszott rendi kereteink kitágításában. „Az Úr megadta neki az értelmes nyelv adományát”¹⁴⁷; ennek erejével cáfolta meg az igazság ellenségeit, verte vissza Krisztus keresztje ellenlábásainak támadásait, vezette vissza helyes útra a tévelygőket, békéltette össze a viszálykodókat, és fűzte még erősebben egymáshoz a szeretet bilincseivel az egyetértőket. Égő és világító lámpás volt ő Isten Egyházában¹⁴⁸, kiválasztott nyíl, alkalmas időre tartogatva. Ő, hányszor megtörtént, hogy fényes öltözékét félredobva a testvérek módjára hitvány ruhadarabokat öltött magára, és mezítláb járva szüntelenül a békéért könyörgött. Valahányszor csak alkalma nyílott rá, fáradhatatlanul békét közvetített ember és felebarátja, Isten és ember között. Éppen ezért választotta őt Isten kevéssel utóbb egész Anyaszentegyháza pásztorává, s a törzsek és népek fölé emelte fejét.

100 És hogy ez isteni sugallatból és Jézus Krisztus akaratából történt, bizonyítja, hogy boldogságos Ferenc atyánk már sokkal előbb szóval is megjövendölte és cselekedettel is bizonyította. Mikor ugyanis a testvérek rendje Isten kegyelméből már meglehetősen elterjedt, mikor mint az Isten paradicsomában álló cédrusfa szent érdemeinek csúcsával az eget kezdte verdesni, és mint a kiválasztott szőlőtő szent hajtásait az egész földkerekségre kiterjesztette, Szent Ferenc odajárult Honorius pápa úr, a római Egyház akkori feje elé, és alázatosan kérte őt, hogy Hugó, ostiai püspök urat rendelje ő és testvérei fölé atyának és úrnak. A pápa úr készséggel hozzájárult a szent kéréséhez, és a testvérek fölött eddig gyakorolt joghatóságát vonakodás nélkül átruházta a püspökre. Hugó úr tisztelettel és alázattal fogadta a megbízatást, és mint az Úr családja fölé rendelt hű és okos szolga, minden igyekezetével azon volt, hogy alkalmas időben az örök élet kenyerét nyújtsa a gondjaira bízottaknak. Ezért a szent atya a legnagyobb készséggel engedelmeskedett neki, csodálatos és bensőséges szeretettel fonta őt körül.

Isten lelkétől eltelve és vezéreltetve, sokkal előbb meglátott olyan dolgokat, melyek mások szemében csak később teljesedtek be. Így valahányszor rendi ügyben vagy inkább a

¹⁴⁶ A pápai udvar 1225. június 23-tól 1226. január 31-ig tartózkodott Rietiben.

¹⁴⁷ Iz 50,4

¹⁴⁸ Jn 5,35

szerepet ösztönzésére, mellyel Krisztusban iránta viseltetett, írni akart Hugó úrnak, sohasem érte be azzal, hogy őt leveleiben ostiai vagy velletri püspöknek címezze, ahogyan mások köszönteni szokták, hanem mindig így írta: „Főtisztelendő Hugó atyának, azaz hogy úrnak, az egész világ püspökének.” Máskor meg egészen szokatlan áldásokkal illette őt, és bár mint fiú atyjának, a legteljesebb mértékben alárendelte magát, olykor-olykor a Lélek sugalmazására atya módjára szólott hozzá, hogy megerősítse fölötté az atyák áldását, míg eljön az örök halmok kívánsága¹⁴⁹.

101 Ugyanakkor Hugó úr is nagy szeretettel viseltetett a szent férfiú iránt, s bármit mondott neki a boldogságos atya és bármit tett, az feltétlen helyesléssel találkozott; már a puszta látása is jóleső érzéssel töltötte el őt. Ő maga mondotta, hogy kedélyének egyensúlyát nem tudta olyan felindulás megzavarni, hogy Szent Ferenc megpillantására és szavának hallatára lelkének borús felhői fel nem szakadtak, és derűje vissza nem tért volna, s az unalom helyébe a vidámság nem lépett volna. Úgy szolgált Szent Ferencnek, mint a szolga szokott urának, és valahányszor csak találkozott vele, mindig Krisztus apostolának kijáró tisztelettel bánt vele, s testben és lélekben meghajolva¹⁵⁰ olykor még kezét is megcsókolta szent ajkaival.

Nagy gondot és igyekezetet fordított arra is, hogy a szent atya minél előbb visszanyerje szemeinek korábbi épségét, hiszen tudván tudta, szent és igaz s az Egyház szempontjából módfelelő szükséges és hasznos emberről van szó. Miatta mélységes rokonszenvvel viseltetett a testvéri közösség iránt is, és az atyában könyörült a fiakon is. Váltig biztatta tehát a szent atyát, hogy fordítson nagyobb gondot magára, és ne hanyagolja el a betegségében szükséges orvosságok szedését, nehogy gondatlansága erényből bűnre forduljon.

Szent Ferenc alázatosan megfogadta, amit ilyen nagy tiszteletű úr és ilyen szerető atya mondott neki. Ezentúl óvatosabban járt el, és nagyobb gondot fordított egészségének ápolására. De akkorra már annyira elhatalmasodott baja, hogy gyógyítása a legélesebb elmét és a legfájdalmasabb módszerek alkalmazását tette szükségessé. De mindhiába; a fej különböző helyein eszközölt égetés, érvágás, különböző tapaszok felrakása és szemvizek befecskendése mind nem használt. Ellenkezőleg, állapota egyre rosszabbra fordult.

¹⁴⁹ Ter 49,26

¹⁵⁰ vö. 1Cel 45

VI. fejezet.

A Szent Ferenc körül szorgoskodó testvérek erényeiről; hogyan kívánta ő maga berendezni életét

102 A hátralevő közel két esztendő teljes türelemben és alázatosságban töltötte el, és mindenért hálát adott Istennek. Hogy pedig figyelmét szabadabban irányíthassa Isten felé; hogy gyakori elragadtatásai során lélekben akadálytalanul vehesse szemügyre és járhasa be az üdvözülteknek szánt mennyei lakóhelyeket; hogy a kegyelem bő áradásában szüntelenül a mindenség édes és fölséges Urának színe előtt időzhessék, személyének gondozását néhány, hozzá egészen közel álló testvérré bízta.

Igazán erényes emberek voltak ezek: alázatosak Isten iránt, kedvesek a szentek és szeretetre méltóak az emberek előtt; boldogságos Ferenc atya élete úgy nyugodott rajtuk, mint a ház négy tartóoszlopán. Nevüket azonban elhallgatom, hogy kíméljem szerénységüket, amely mint lelki embereknek bizalmas barátjuk volt. Mert a szerénység (méltó) dísz minden életkornak: kézzelfogható bizonyítéka az ártatlanságnak, ismertetőjegye a lelki tisztaságnak, pálcája a fegyelemnek, különleges dicsősége a lelkiismeretnek, őrzője a jó hírnék és jele a minden néven nevezhető tisztességnek. Elsősorban ez az erény ékesítette ezeket az embereket, ez tette szeretetre méltókká és kívánatosakká az emberek szemében. Ez volt közös erénye valamennyiüknek; ezenfelül azonban mindegyiküket még külön erények is díszítették; egyiket a finom udvariasság, a másikat a páratlan türelem, a harmadikat az utolérhetetlen egyszerűség, s végül a negyediket a nagy testi erőn kívül a különleges lelki szelídség¹⁵¹. Ők négyen teljes odaadással vigyáztak, és teljes elszántsággal örködtek a boldogságos atya lelki nyugalomán, és hűségesen ápolták őt betegségeiben. Szívesen vállaltak minden terhet, munkát, és a legteljesebb mértékben a szent szolgálatára állottak.

103 A boldogságos atya azonban, bár kegyelem dolgában már egészen éretten állott Isten színe előtt, és szent cselekedeteivel utolérhetetlen fényben ragyogott a világ szemében, mégis szüntelenül azon jártatta az eszét, hogy valami újat, tökéletesebbet kellene kezdenie, és mint Isten táborának harcedzett katonája folyvást újabb harcra ingerelte ellenfelét. Feltette tehát magában, hogy Krisztus útmutatásával rendkívüli dolgokat fog művelni, és bár félig halott testének tagjai már kezdték felmondani a szolgálatot, még mindig remélte, hogy az új harcban új győzelmeket fog aratni. Hiszen az igazi erény nem gondol az idő végére, mikor az érdemszerzés lehetősége örökké tartó. Égett tehát a szertelen vágytól, hogy újra előlről kezdhesse a pályáját; szeretetének lángoló hevében és örvendező reménykedésében azt tervezte, hogy végső nyomorúságra jutott testét megint a régi szolgálat alá fogja. Ezért minden ápolás okozta akadályt elhárított magától, és minden emberi tekintetből következő ellenvetést elnémított. Mikor betegségére való utalással régi buzgalomának mérséklését ajánlották neki, ő ezt mondta: „Testvérek, kezdjünk már szolgálni a mi Urunknak és Istenünknek, mert eddig édeskevés, jóformán semmi haladást nem tettünk.” Egy pillanatra sem képzelte, hogy már célhoz ért, és mint a szent megújulás terveinek fáradhatatlan szövögetője, sohasem adta fel az újrakezdés reményét. Újra vissza akart térni a leprások ápolásához és az emberek megvetésének kereséséhez, amint azt hajdan tette. Azt a gondolatot is felvetette, hogy talán legjobb volna egészen kiszakadniuk az emberi közösségből, és minél nehezebben megközelíthető remetésegekbe vonulniuk, hogy így minden gondot és másokért

¹⁵¹ E célzások valószínűleg Tancredi Angelus, Rufinus, Leó és de Laudibus János testvérré vonatkoznak. A hagyományos felsorolás azonban Rufinus helyett Masseus, János helyett pedig Quintavallei Bernát testvért említi.

való aggodást elvetve maguktól, ne maradjon közöttük és Isten között más választófal, mint tulajdon testük.

104 Láta ugyanis, hogy sokan csak külső érvényesülésért törik magukat. Az ilyenek vakmerőségét mélyen fájalta, és az efféle pestistől saját élete példájával igyekezett elcsalogatni őket. Azt szokta mondani, hogy helyes és Istennek tetsző dolog másokról gondoskodni, de csak olyanoknak volna szabad a lelkek ápolására vállalkozni, akik ebben nem a maguk érdekét keresik, hanem egyedül Isten akaratára figyelnek. Vagyis olyanoknak, akik saját lelkük üdvösségét mindennél előbbre valónak tartják, és alárendeltjeiknek nem tetszését, hanem mindenképp Isten dicsőségét tartják szem előtt; olyanoknak, akik nem keresik, hanem ellenkezőleg, kerülnek a vezető állásokat, és ha elnyerik, nem bizakodnak el; ha elveszítik, nem csüggednek, hanem inkább kitüntette érzik magukat. Különösen olyan időben, mikor a gonoszság annyira elterjedt, és az igazságtalanság annyira eluralkodott, tartotta kétszeresen veszedelmesnek a vezető állások keresését, s hasznosnak a mások vezetése alatt való állást. Mődfőlt fájalta, hogy egyesek elpártoltak a kezdeti lelkesedéstől, és az új életstílus kedvéért elfelejtették a régi egyszerűséget. Nem győzött panaszkodni azok miatt, akik eredetileg magasabbra törtek, de azután a mélységbe zuhantak, és most az igazi öröme forrásait elhagyva a hiú szabadság lapályán haszontalanságok és hiábavalóságok közt bolyonganak. Éppen ezért kérte Istent fia megszabadítására és a kapott kegyelemben való megtartására.

VII. fejezet.

Hogyan ment Sienából Assisibe; a Santa Maria de Portiuncula templomáról és a testvérek megáldásáról

105 Szentünk a halála előtti hatodik hónapban, mialatt szembajának kezelésére Sienában időzött, egész testében súlyosan megbetegedett, s idült gyomorbaja és májdaganata következtében sok vért vesztett. Már-már úgy látszott, hogy a halál küszöbén áll. Illés testvér, mikor erről értesült, a nagy távolság ellenére azonnal hozzá sietett. Megérkezésére a szent atya állapota annyira megjavult, hogy társaságában elhagyhatta Sienát, és a Cortona közelében fekvő Cellébe távozhatott. De alighogy ideérkezett, némi pihenő után hasa megduzzadt, lábszárai és lábai megdagadtak, s mindezek felül gyomra teljesen felmondta a szolgálatot. Jóformán semmi ételt nem tudott befogadni. Arra kérte tehát Illés testvért, hogy haladéktalanul vesse őt Assisibe. És a jó fiú készségesen engedelmeskedett a kegyes atya parancsának: megfelelő előkészületek után a kívánt helyre szállította őt. A boldogságos atya megérkezésének hírére az egész város örömujjongásban tört ki; az emberek hangos szóval magasztalták Istent, mert mindnyájan biztosra vették, hogy Isten szentje hamarosan meg fog halni. Ezért nem győztek eleget örülni¹⁵².

106 Bizonyára Isten rendeléséből történt, hogy ez a szentséges lélek a testtől való elválása után ugyanonnét szárnyaljon az égbe, ahol, míg a halandó testben lakozott, a természetfölötti dolgok első kinyilatkoztatását és a kegyelem első ösztönzését nyerte. Mert tudta ugyan, hogy a mennyek országa a földkerekség minden pontján fellelhető, és hitte, hogy Isten választottai mindenütt elnyerhetik az isteni kegyelmet, mégis tulajdon tapasztalásból tudta, hogy a Sancta Maria de Portiuncula templom melletti kicsiny lakóhely minden másnál jobban bővelkedik kegyelemben és angyali látogatásokban. Ezért gyakran szokta mondani a testvéreknek: „Vigyázzatok, fiaim, nehogy valaha is elhagyjátok ezt a helyet! Ha az egyik oldalon kiűznek benneteket, térjete vissza a másikon. Mert valóban szent ez a hely és az Isten lakása. Itt, míg kevesen voltunk, megsokasított bennünket a Magasságbeli. Bölcsességének fényével itt világított be szegényeinek szívébe; szeretetének tűzével itt gyullasztotta föl akaratumkat. Aki itt buzgó szívvel imádkozik, minden bizonnal megnyeri, amit kér; aki ellenben itt vét, az súlyosabb büntetésben részesül. Ezért hát, fiaim, mindig tartsátok tiszteletben Istennek ezen lakóhelyét, s teljes szívetekből ujjongással és hálálkodással magasztaljátok benne Istent.”

107 Eközben betegsége még jobban elhatalmasodott; testi ereje annyira elernyed, hogy erői fogytán már mozdulni sem tudott. Mikor ilyen állapotban az egyik testvér azt kérdezte tőle, mit viselne el szívesebben: ezt a hosszú és enyhülést nem ismerő betegséget-e, vagy pedig a kínos vértanúhalált a bakó kezéből, ő így válaszolt: „Nekem, fiam, mindig az volt és az lesz kedvesebb, kívánatosabb és édesebb, amit az én Uram Istenem akar, hogy bennem és általam történjék. Ezért mindig azt kívánom, hogy akaratom mindenben tökéletes összhangban legyen az ő akaratával! Mindazonáltal a vértanúsághoz képest sokkal súlyosabbnak érezném, ha akár csak három napig is ezt a betegséget kellene szenvednem. Ezt természetesen nem a jutalomra, hanem egyes-egyedül az okozott fájdalomra vonatkozólag mondom.”

Ó, kétszeresen vértanú, aki mosolyogva és vidám orcával tűrte, amit nekünk, többieknek csak látni is kínkeserves volt! Valóban „egyetlen tagja sem maradt ment a gyötrő

¹⁵² Ne felejtsük: a középkori ember szemében egy általános tiszteletben álló szent ereklyéje nagyobb kincset jelentett minden aranynál, ezüstről.

fájdalomtól.”¹⁵³ Mivel napról napra többet veszített benső melegéből, egyre jobban közeledett a végkifejlethez. Az orvosok csodálták, a testvérek bámulták, hogyan élhet még a lélek ennyire elnyűtt testben. Hiszen húsa teljesen elsorvadt, és bőre már csupán csontjaihoz tapadt.

108 Mikor tehát látta, hogy rohamosan közeledik a vég, amit különben egy isteni kinyilatkoztatás már két esztendővel előbb tudtára adott, magához hívatta testvéreit, hogy még egyszer lássa őket, utána, miként egykoron Jákob patriarcha, sőt mint egy második Mózes, aki mielőtt felment volna a hegyre, melyet Isten jelölt ki számára, áldásával gazdagította Izrael fiait, megáldotta lelki gyermekeit.

Illés testvér a többiek körében a bal oldalán foglalt helyet; ő pedig, miután keresztbe fonta kezeit, jobbát fejére helyezte. Mivel azonban már semmit sem látott, megkérdezte: „Ki fölött tartom jobbomat?” „Illés testvér fölött” – felelték neki. „Magam is így akarom – mondotta erre. Megáldalak tégedet, fiam, mindenben és mindenekfölött, és amint kezeidben megsokasította a Magasságbeli testvéreimet és fiaimat, azonképpen megáldalak téged és benned a többieket. Áldjon meg téged a mennyben és földön minden teremtmények királya, Isten. Megáldalak tégedet, amennyire csak tőlem telik, sőt azonfelül is olyképpen, hogy ami tőlem nem telik, azt adja meg Az, aki mindent megtehet. Emlékezzék meg munkádról és fáradozásaidról az Isten, és az igazak jutalmazásánál adja meg jutalmadat. Legyen részed minden áldásban, amit csak kívánsz, és találj meghallgatásra minden igaz kérésedben”¹⁵⁴ Isten veletek, összes fiaim, éljtek Isten félelmében és maradjatok meg Őbenne, mert félelmetes kísértés és megpróbáltatás fenyeget benneteket! Boldogok azok, akik kitartanak abban, amit kezdtek; mert fájdalom, lesznek, akiket a bekövetkező botrányok eltántorítanak. Én immáron az Úrhoz sietek, és bizton remélem, hogy eljutok az én Istenemhez, akinek alázatosan szolgáltam szívvel-lélekkel.”

Akkor még az assisi püspök palotájában feküdt. Ezért kérte a testvéreket, hogy minél gyorsabban szállítsák át őt a Sancta Maria de Portiuncula mellé, mert ott akarta visszaadni lelkét Istennek, ahol, mint említettük, először ismerte meg tökéletesen az igazság útját.

¹⁵³ Illés testvér 1226. október 4-én kelt körlevele. Boehmer H.: *Analekten zur Geschichte d. Franciscus v. Assisi*. Tübingen-Leipzig, 1904. 91. o.

¹⁵⁴ Tamás testvér itt nyilván erősen elfogult Illés testvér, műve írása idején a rend helyettes generálisa javára. A szigorúbb irányzatot képviselő, ún. spirituális írók előadása szerint a szent atya nem Illést, hanem elsőszülöttjét, Quintavallei Bernát testvért részesítette különleges áldásában. A testvér névtelen életírójánál így olvassuk: „Halála közeledésekor Szent Ferenc, mint egykoron Jákob patriarcha, így szólt fiaihoz, akik körülötte állottak és szeretetreméltó atyjuk elvesztésén siránkoztak: „Hol az én elsőszülöttem, Bernát testvér; jer ide, fiam, hadd áldjalak meg, mielőtt meghalnék.” Ekkor Bernát testvér alázatosan és egész halkan, hogy a többiek meg ne hallják, odaszólt Illés testvérhez: „Atyám, állj oda jobbjára, hogy megáldjon!” Illés testvér valóban úgy is tett. A szent azonban, aki a sok sírástól egészen megvakult, jobbjával megérintvén Illés fejét, felkiáltott: „Ez nem az én elsőszülöttem, Bernát testvér feje.” Erre Bernát odaállott bal oldalára; Szent Ferenc pedig balját Illés, jobbát meg Bernát fejére téve így szólott: „Áldjon meg tégedet az én Uram, Jézus Krisztus Atyja... aki téged választott ki elsőnek, hogy példát adj a rendben az evangéliumi élet követésére... Áldjon meg tehát az Úr Jézus Krisztus és én, az ő szegény szolgálója, szintén megáldalak mindörökre... Légy parancsolója testvéreidnek, és azok legyenek alávetve a te főhatóságodnak. „*Chronica XXIV. Generalium Ordinis Minorum. Analecta Franciscana III. Ad Claras Aquas, 1897. 42. s k. o.*

VIII. fejezet.

Mit tett és mit mondott, mikor boldogan jobblétre szenderült

109 Megtérése óta már húsz esztendő telt el, mikoron elérkezett életének vége úgy, ahogyan az isteni végzés jó előre tudtára adta neki. Egyszer ugyanis, midőn a boldogságos atya Illés testvér társaságában Folignóban időzött, éjszakának évadján, mialatt mind a ketten mélyen aludtak, Illés testvér előtt egy fehér ruhába öltözött, fölötte igen koros és tiszteletreméltó külsejű papi ember jelent meg, és így szólt hozzá: „Kelj fel, testvér, és mondd meg Ferenc testvérnek, hogy immár tizennyolc esztendeje múlt, hogy szakított a világgal, és kizárólag Krisztus szolgálatára szentelte magát; mostantól számítva azonban már csak két esztendeig maradhat e világban, utána az Úr hívó szavára minden földi lény útjára kell lépnie.”¹⁵⁵

És íme, az Úr szava, melyet pedig sokkal korábban jelentett ki, a mondott időben pontosan be is teljesedett. Mikor már több napja pihent a vágyva vágyott helyen, és egyre határozottabban érezte, hogy halálának ideje közeledőben van, magához kérette két testvérét, két különösen szeretett fiát¹⁵⁶, és megparancsolta nekik, hogy közelgő halálára és utána felhajnalló új életére való tekintettel ujjongó lélekkel és messzezsengő hangon énekeljék el az Úr dicséretét¹⁵⁷. Ő maga pedig, már amennyire tőle tellett, az ismert dávidi zsoltárba kezdett: „Szavammal az Úrhoz kiáltok, szavammal az Úrhoz könyörgök”¹⁵⁸. A körülötte álló testvérek egyike, akit a szent igen nagyon kedvelt, és aki valamennyinél nagyobb mértékben viselte szívén a testvérek sorsát, mikor ezt látta, és megértette belőle, hogy a halál közvetlenül a küszöbön áll, így szólt hozzája: „Kedves atyám, jaj nekünk, fiaid immár atya nélkül maradnak, és elveszítik szemük fényét. Ne feledkezzél meg tehát árváidról, akiket itt hagysz, bocsásd meg bűneiket, s a jelenlevőket és távollevőket egyaránt örvendeztesd meg szent áldásoddal.” Mire a szent ezt válaszolta: „Fiam, engem már hív az Úr. Testvéreimnek, a távollevőknek és az itt levőknek szívesen megbocsátom minden botlását és bűnét, és amennyiben hatalmamban áll, feloldozom őket; jelentsd ezt nekik, és áldd meg nevemben valamennyiüket.

110 Azután előhozatta az evangéliumos könyvet, és olvasni kezdte belőle Szent János evangéliumát ettől a helytől kezdve: „Hat nappal húsvét előtt tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához...”¹⁵⁹ És érdekes, a minster éppen ezt a szakaszt akarta olvastatni, még mielőtt erre parancsot kapott volna, és a könyv is, jóllehet az egész Bibliát tartalmazta, első fellapozásra ennél nyílt ki. Olvasás után megparancsolta, hogy övezzék fel vezeklő övvel, és hintsék meg hamuval, mivelhogy hamarosan földdé és hamuvá lesz. Mialatt az összes testvérek, akiknek atyja és vezetője volt, összesereglettek, és tisztelettel körülállva várták boldog kimúlását és szerencsés végét, íme, szentséges lelke elvált testétől, s beletemetkezett az örök fény mérhetetlen tengerébe, teste pedig elaludt az Úrban. Testvéreinek és tanítványainak egyike, egy különben széltében-hosszában ismert ember, kinek nevét azonban jobbnak látom elhallgatni, mert életében nem kíván ilyen nagy kegyelemmel dicsekedni, látta, hogyan emelkedett a szentséges atya lelke a nagy vizek fölött

¹⁵⁵ Józs 23,14

¹⁵⁶ A Speculum Perfectionis szerint Angelus és Leó testvéreket. A tökéletesség tükre. Ford. Balanyi Gy. Budapest, 1926. 189. o.

¹⁵⁷ Azaz a Naphimnuszt.

¹⁵⁸ Zsolt 141,2

¹⁵⁹ Jn 13,1

egyenesen a mennybe. Úgy tűnt fel, mint egy csillag, melynek nagysága azonban a holdéval vetekedett; fényes volt, mint a nap, és egy fehér felhőn úszott¹⁶⁰.

111 Joggal mondhatjuk tehát róla: „Ó, mily dicsőséges ez a szent, kinek lelkét tanítványa az égbe szállani látta! Szép, mint a hold, tiszta, mint a nap¹⁶¹; mialatt fehér felhőbe burkolva a magasba szállott, vakító fényben ragyogott. Ó, te valóban égő lámpása a világnak, ki napnál fényesebben világítottál Krisztus Egyházában, immár bevontad fényességed sugarait, és az örök fény honába távozva a mi nyomorúságos társaságunkat az angyalok és a szentek közösségével cserélted fel! Ó, te a fáradhatatlan igehirdetés utolérhetetlen kedvessége, ne mulaszd el gondját viselni fiaidnak, bár már levetted a halandó test bilincseit! Hiszen tudod, nagyon jól tudod, milyen nyomorúságos helyzetben hagytad őket; mert lám, tömérdek munkájukat és sokféle szorongattatásukat egyedül a te jelenléted tette számukra elviselhetővé a napnak minden órájában. Ó, te valóban könyörületes és szentséges atya, ki mindig kész voltál megbocsátani tévelygő fiaidnak! Áldunk tehát, szent atyánk, akit megáldott a Magasságbeli, a mindenek fölött való és örökké áldandó Isten. Ámen.

¹⁶⁰ Szent Bonaventura titkára, Bessai Bernát szerint a kérdéses testvér Assisi Jakab volt. Liber de laudibus S. Francisci c. 1. Analecta Franciscana III. Ad Claras Aquas, 1897. 668. o.

¹⁶¹ Én 6,9

IX. fejezet.

A testvérek siránkozása és öröme, mikor látták, hogy a szent a kereszt jeleit viselte magán; a Szeráf szárnyairól

112 Akkoron nagy népsokaság verődött össze, mely szüntelenül magasztalta Istent, és váltig hajtogatta: „Dicsértessél és áldassál, mi Urunk és Istenünk, amiért ilyen drága kincset bízál reánk, érdemtelenekre! Dicséret és dicsőség neked, kimondhatatlan Szentháromság!” Assisi népe csapatostul vonult fel, sőt odaözönlött az egész vidék, hogy tulajdon szemével lássa Isten nagy műveit, melyeket szent szolgájában dicsőségesen megmutatott a fölséges Úr. Mindenki örömeiket zengett úgy, ahogyan szívének benső érzése ihlette, és mindenki magasztalta az Üdvözítő mindenhatóságát, hogy ím betöltötte szívük vágyát. Csak a fiak sírtak atyjuk elvesztésén, és szívük fájdalmának könnyekben és mély sóhajtásokban engedtek szabad folyást.

Fájdalmukat azonban mérsékelte a szokatlan öröm, és a megmutatkozó csoda újszerűsége valamennyiüket módfölötti bámulatra indította. Így azután gyászuk énekre, siralmuk ujjongásra fordult. Mert még senki sem hallotta, senki a szeme elé kerülő írásokban nem olvasott róla, s következésképpen nem is hitte volna, ha olyan kézzelfogható bizonyíték nem szólt volna mellette. Mert valóban a szeplőtelen Bárány keresztjének és szenvedésének képe ismétlődött meg benne, aki lemosta a világ bűneit. Úgy tűnt, mintha csak az imént emelték volna le a keresztről: keze és lába szegekkel átluggatottnak, jobb oldala pedig lándzsával általvertnek látszott. Ezenfelül bőre, mely azelőtt barna volt, most csak úgy ragyogott a fehérségtől, és szépségével mintegy a boldog feltámadás előízét érezte. Arca olybá tűnt, mintha angyalarc lett volna, s nem is halotthoz, hanem élő emberhez tartozott volna. Hasonlóan többi tagjai is olyan lágyságot és hajlékonyságot mutattak, mint egy ártatlan kisedé. Idegei nem zsugorodtak össze, mint a halottaknál szokás, bőre nem keményedett meg, s tagjai nem merevedtek meg, hanem ide-oda mozogtak, ahogyan csak akarták.

113 Mialatt valamennyiük szeme láttára ilyen csodás fényben ragyogott, és teste mind fehérebbé lett, csodálatos volt látni kezefején és lábán nem annyira a szegek okozta lyukakat, mint inkább magukat a húsból képződött szegeket, melyek a vas sötétbarna színét mutatták, és vérrel aláfutott jobb oldalát. A vértanúság eme jelei azonban nem keltettek borzalmat a szemlélők lelkében, hanem ellenkezőleg, növelték a látvány szépségét és báját, mint ahogyan a fehér padlóba rögzített fekete kövecskék fokozzák a változatosságot.

A testvérek és fiak tömegesen özönlöttek hozzá, és könnyeket hullatva csókolták a kegyes atya kezét és lábát, aki immáron örökre itt hagyta őket, nemkülönben jobb oldalát, melynek sebében annak emléke újult meg, aki az onnét kifolyó vérrel és vízzel kiengesztelte a világot az Atyával. A nép már azt is nagy kegynek vette, hogy megengedték neki, nem megcsókolni, hanem csupán látni Jézus Krisztus szentséges sebhelyeit, melyeket Szent Ferenc a testén viselt. Ezek láttára ki gondolt volna sírásra öröm helyett? Aki sírt, inkább örömeiben sírt, nem pedig fájdalmában. Kinek lett volna olyan érckeble, hogy sóhajtozásra ne indult volna; kinek olyan kőszíve, hogy részvétre ne gyulladt volna? Avagy ki lett volna olyan tompa elméjű és érzéketlen, hogy ilyen kézzelfogható tényből meg ne értette volna: szentünkre, miként különös kitüntetésben részesült a földön, azonképpen kimondhatatlan dicsőség vár a mennyekben is.

114 Ó, mily különös kegy, a kivételes szeretetnek milyen beszédes bizonyossága, hogy a közkatonát ugyanolyan ragyogó fegyverekkel ékesítik, amilyenek nagy méltóságáért egyedül a királyt illetik! Ó, örök emlékezetre méltó csoda; ó, minden tiszteletet és bámulatot keltő

nagy esemény¹⁶², mely szemmel láthatólag élénk varázsolta azt a titkot, melyben a szeplőtelen Báránynak öt nyílásból forrászó vére tisztára mosta a világ bűneit! Ó, fölséges szépsége az éltető keresztnek, mely életet ad a holtaknak, s melynek terhe olyan könnyű, sebe olyan édes, hogy a halott test új életre támad, és a beteg lélek új erőre kap benne! Nagyon, de nagyon szeretett téged az, akit ilyen különös módon megdicsőítettél! Dicsőség és áldás az egyedül bölcs Istennek, aki megújítja a jeleket, és megismétli a csodákat¹⁶³, hogy új kinyilatkoztatásokkal erősítse a gyengék lelkét, és látható csodák megmutatásával a láthatatlanok szeretetére ragadja¹⁶⁴ szívüket. Ó, csodálatos és szeretetreméltó intézkedése az isteni gondviselésnek, mely hogy a csoda újszerűségét illetőleg minden kétséget eloszlasson, előbb Abban mutatta meg, aki a mennyből szállott alá, hogy utána csodálatos módon abban ismételve meg, aki a földön élt! A könyörület igazi Atyja valóban meg akarta mutatni, milyen nagy jutalomra érdemes az, aki Őt teljes szívből kívánta szeretni, arra tudniillik, hogy a mennyei karoknak minél magasabb és Istenhez minél közelebb álló rendjében kapjon helyet.

És ezt a célt minden bizonnal elérhetjük, ha a Szeráf módjára két szárnyunkat fejünk fölé emeljük, más szóval, ha Szent Ferenc példájára minden jó cselekedetünkben tiszta szándék és helyes cselekvés vezérel bennünket, és ha minden tettünket Isten felé irányítva mindenben egyedül neki kívánunk tetszeni. A szárnyaknak a fej befedésére okvetlenül össze kell hajolniuk, mivel a világosság Atyjának szemében a cselekvés helyessége a szándék tisztasága nélkül, és fordítva, mit sem ér. Hiszen Ő maga mondja: „Ha szemed jó, egész tested világos; ha a szemed rossz, egész tested sötét.”¹⁶⁵ Mert nem az a jó szem, amelyik a valóság ismeretének hiányában nem látja azt, amit látnia kellene, még kevésbé az, amelyik a tiszta szándék hiányában azt nézi, amit nem volna szabad látnia. Az első esetben nem jónak, hanem vaknak, a másodikban pedig romlottnak kell mondanunk a szemet. E szárnyak tollai a könyörülő Atyaisten szeretete és a szigorúan ítélkező Úr félelme; ezeknek kell a választottak lelkét a földi dolgok fölé emelni azzal, hogy rendetlen kívánságaikat elfojtják és tiszta érzéseiket elrendezik. A repülésre szolgáló szárnyak a felebaráti szeretet kettős kötelességének teljesítésére képesítenek bennünket: arra tudniillik, hogy a lelket Isten igéjével felüldítsük, a testet pedig anyagi eszközökkel gyámolítsuk. A két szárny csak kivételesen ér össze, mert nagyon ritka az olyan ember, aki mind a két feladatot egyenlő mértékben teljesíteni tudná. Ezeknek a szárnyaknak tollai a különféle cselekedetek, amelyekkel embertársainknak jó tanáccsal és anyagi támogatással szolgálunk. Végül a két utolsó szárny a mezítelen testnek érdemekkel való befödésére szolgál. Ez mindannyiszor megtörténik, valahányszor a bűn elkövetésével lemeztelenített testet a bűnbánat és gyónás által visszaszerzett ártatlansággal újból felruházzuk. Ezeknek tollai a különböző érzések, melyek részben a bűn utálatából, részben az igazság szeretéséből fakadnak.

115 Boldogságos Ferenc atyánk a legtökéletesebb módon megvalósította mindezt. Hiszen ő a Szeráf képét és alakját mutatta, és azzal, hogy kitartott a kereszten, kiérdemelte, hogy a tiszta szellemek legmagasabb rendjéig szárnyalhatott. Mert mindvégig hűségesen kitartott a kereszt mellett, és sem fáradságot, sem veszélyt nem sajnált, csak hogy mindenben teljesíthesse az Úr akaratát.

A testvérek, akik együtt éltek vele, jól tudják, milyen gyakran vette ajkára Jézus nevét, s mily édesen, kellemesen, gyöngéden és szeretetteljesen szólt Róla. A száj a szív bőségéből szólt¹⁶⁶, és kiapadhatatlan szeretete átjárta egész valóját. A legbensőségesebben összeforrott Jézussal; szüntelenül Jézust hordozta szívében, Jézust hordozta ajkán, Jézust hordozta

¹⁶² memorabile sacramentum

¹⁶³ Sirák 36,6

¹⁶⁴ Utalás a karácsonyi szentmise prefációjára.

¹⁶⁵ Mt 6,22-23; *oculus simplex* – ép szem, jó szem

¹⁶⁶ Mt 12,34; Lk 6,45

fülében, Jézust hordozta szemében, Jézust hordozta kezében, Jézust hordozta minden porcikájában. Ó, hányszor, de hányszor megtörtént, hogy mialatt ebédnél ült, Jézus nevének hallatára, kiejtésére vagy csak gondolatára egészen megfeledkezett az evésről! Úgy járt ő is, mint az a szent, akiről ezt olvassuk: „Látván nem látott, hallván nem hallott.”¹⁶⁷ De az is gyakran megesett vele, hogy miközben az úton haladt, Jézusról szóló elmélkedésében és éneklésében teljesen elfeledkezett az útról, és az összes teremtményeket Jézus nevének dicsőítésére szólítgatta. És mivel túlárado szeretetében szüntelenül szívében hordozta és forgatta Jézus Krisztust, éspedig a megfeszített¹⁶⁸, azért mindenki másnál jobban megdicsőítettett annak a Jézusnak jegyével, akit elragadtatásában gyakran szemlélt kimondhatatlan és megfoghatatlan dicsőségében az Atyaisten jobbján ülve: akivel Ő, a Magasságbelinek magasságbeli Fia a Szentlélekkel egyetemben él és kormányoz, győz és uralkodik minden századokon át. Ámen.

¹⁶⁷ Szórol szóra így olvassuk Szent Bernát életében. Patrologia Latina 185, 238. és 479. o.

¹⁶⁸ 1Kor, 2,2

X. fejezet.

A San Damiano-i úrnők siratása; hogyan temették el dicsérettel és dicsőséggel

116 A testvérek és fiak, akik a szomszédos városokból megszámlálhatatlan tömegben özönlő népsokasággal érkeztek, és boldogoknak érezték magukat, hogy részt vehettek a nagy ünnepen, az egész éjszakát, melyen a szentséges atya meghalt, isteni dicséreték zengedezésével töltötték el. Az énekek olyan édesdeden zengtek, a fáklyák olyan vakító fényt árasztottak, hogy az ember szinte az angyalok társaságában érezhette magát. Mikor azután megvirradt, eljött Assisi egész népe és papsága, tisztelettel felemelte a szent tetemet arról a helyről, ahol meghalt, s himnuszok és dicséreték zengedezése közben, nemkülönben hangos trombitaszóval a városba vitte. Ki-ki olajágot vagy más gallyat tört magának, és az ünnepi menetbe beállva kísért a holttestet; közben egyre több gyertya gyúlt ki, és a jelenlevők hangos szóval zengték¹⁶⁹ az Úr dicséretét.

Mikor az atyjukat vivő fiak serege és a mindenek Pásztorához siető, pásztorát követő nyáj arra a helyre érkezett, melyen a szent valamikor a szegény úrnőknek nevezett szüzek rendjét plántálta, a holttesttel betértek San Damiano templomába, melyben a nevezett szüzek, akiket az Úr szolgálatának megnyert, tartózkodtak, és ott kinyitották azt a kicsiny ablakocskát, melyen keresztül Krisztus szolgálói megszabott időben az Úr testének szentségét venni szokták. De kinyitották azt a bérkát is, melyben a természetfölötti erények drága kincse rejtőzött, s melyben csak kevesen vitték azt, aki sokakat hordozott szívében. És íme, Klára úrnő, aki méltán híres (clara) volt érdemeinek szentségéről, anyja a többieknek és első palántája a szent rendnek, többi lányával együtt odajárult, hogy még egyszer lássa atyját, aki azonban már nem beszélt hozzájuk, és nem is gondolt visszatérésre, hanem más cél felé vette útját.

117 És miután mélységes sóhajokkal, nagy szívbeli fájdalommal és bőséges könnyhullatással alaposan szemügyre vették őt, fojtott hangon így kezdtek kiáltozni: „Atyánk, atyánk, mit tegyünk? Miért hagytál el bennünket, szerencsétleneket? Avagy kinek gondjára bízol bennünket ilyen zilált állapotban? Miért nem engedted, hogy a hová te indultál, vígan elibéd vágjunk, s helyette itt hagytál bennünket búslakodni? Mit kívánsz tőlünk, hogy ebbe a börtönbe bezárva cselekedjünk, miután már sohasem fogsz meglátogatni bennünket, miként eddig szokásod volt? Veled minden vigasztalásunk elenyészett, és semmi kilátásunk többé, hogy valaha hasonlóan lesz részünk! Ó, atyja a szegényeknek és kedvelője a szegénységnek, ki segít rajtunk, akik érdemekben és anyagi javakban egyaránt olyan koldusszegények vagyunk? Ki segít bennünket a kísértésben, ha nem te, aki annyi kísértésen estél át, és oly kitűnően ismered őket? Szorongattatásunkban ki vigasztal bennünket, szerencsétleneket, ha nem te, aki segítőnk vagy a reánk zúdult tömérdek bajban? Ó, keserű elválás, ó, félelmetes eltávozás! Ó, szörnyű halál, ki azzal, hogy megfosztottad őket atyjuktól, a fiak és leányok ezreinek és ezreinek életét hervasztottad el, és siettél visszahozhatatlanul elorozni tőlünk azt, aki által igyekvéseink, már amennyire beszélhetünk róluk, a lehető legteljesebb sikerre jutottak.”

Ám a szűzies tartózkodás nem engedte túlzásba vinni a siránkozást, és különben is illetlen lett volna túlságosan siratni azt, akinek kimúlásánál az angyalok egész serege volt jelen, s akinek örültek a szentek polgártársai és Isten házanépe¹⁷⁰. Így a szomorúság és az öröm

¹⁶⁹ Utalás a virágvasárnapi himnusra: „Midőn szenvedni mentél, hódolva dicsértek ők Téged; most, midőn mennyben trónolsz, mi zengjük előtted a himnuszt.”

¹⁷⁰ Ef 2,19

állapota közt váltakozva nem győzték eleget csókolni drágakövekkel ékes és gyöngyöktől ragyogó hófehér kezét. Mikor azután továbbvitték a tetemet, bezárult a kicsiny ablak is, hogy soha többé meg ne nyílják hasonló sebek látására. Ó, mily megindító volt a gyász ezeknek a szüzeknek siralmas és kegyelettel teljes bánkódásában! De talán még nagyobb volt a porig sújtott fiak jajveszékése! Mindegyikük egyéni fájdalma beleolvadt a közösségébe, úgyhogy senki sem tudta visszatartani könnyeit. Hiszen még a béke követői is keservesen sírtak¹⁷¹.

118 Mikor végre beértek a városba, nagy vigassággal és örvendéssel egy már addig is szent, de azóta még százszor szentebb helyen elhelyezték a szentséges testet, és ott azóta a mindenható Isten dicsőségére az új csodák sokaságával ragyogja be a világot, miként előbb drágalátos igehirdetésének tanításával csodálatos módon bevilágította. Istennek Hála. Ámen.

Íme, szentséges és áldott atyám, tőlem telhető, bár távolról sem kielégítő magasztalással végigkísértem életed, és nagy vonásokban elmondtam, illetve papírra rögzítettem viselt dolgaidat. Ezért add meg nekem, szegény bűnösnek, hogy a jelen életben úgy kövessem példádat, hogy Isten kegyelméből a túlvilágon is méltó legyek nyomodba szegődni! Emlékezzél meg, kegyes atyánk, szegény fiaidról, akiknek egyetlen vigasztalásuk elvesztése után jóformán semmi más erőforrásuk nem maradt. Mert ámbár te, valamennyiük közt a legnagyobb és úttörő, már az angyalok társaságába vegyültél, és az apostolokkal a dicsőség trónján nyertél helyet, ők még sötét tömlöcbe zárva a sár fertőjében fetrengenek, és ezért siránkozva így esengenek hozzád: „Mutasd meg, atyánk, Jézus Krisztusnak, az örökkévaló Atya Fiának szentséges sebhelyeit és a kereszttel oldaladon, kezeiden és lábaidon, hogy Ő is kegyeskedjék irgalmasan az Atya elé tárni sebhelyeit, aki érdemeiért mindig kész nekünk, szegény bűnösöknek megbocsátani. Ámen. Úgy legyen! Úgy legyen!

Vége a második könyvnek.

¹⁷¹ Iz 33,7

Harmadik könyv

Kezdődik a harmadik könyv boldogságos Ferenc atyánk szentté avatásáról és csodáiról

119 Dicsőséges Ferenc atyánk megtérése huszadik esztendejében a szerencsés kezdetet még szerencsésebb véggel fejezte be, s lelkét a legteljesebb boldogság állapotában az égnek ajánlotta. Most dicsőséggel és tisztelettel koronázottan ott áll az istenség trónusa előtt a tüzes kövek közé helyezve¹⁷², és igyekszik előmozdítani mindazoknak ügyét, akiket maga után hagyott a földön. És valóban, mit is lehetne megtagadni attól, akinek szentséges sebhelyeiben Annak képe tükröződik vissza, aki egylényegű az Atyával, aki a Fölség jobbján ül a magasságban, mint Isten dicsőségének fénye és lényegének képmása, s aki megtisztulást szerzett a bűnöktől?¹⁷³ Hogyne számíthatna meghallgatásra az, aki szenvedésében és halálában hasonló lett Jézus Krisztushoz, s aki kezén, lábán és oldalán a szentséges sebhelyeket viselte?

És azóta új örömmel tölti el a világot, és az igazi üdvösség elnyerésének biztos eszközeit kínálja mindenkinek. Csodáinak ragyogó fényével besugározza az egész földkerekséget, és a csillagvilágra emlékeztető fényszórásával betölti a mindenséget. Valamikor a világ nem győzte eleget siratni elvesztését, és úgy érezte, mintha elhunytával a sötétség feneketlen örvényébe hullott volna; most ellenben, mintha egyszerre délre fordult volna az idő, új fényforrás támadtával hasonlíthatatlanul ragyogóbb sugarakba öltözött áll előtte, és a sötétség egészen elenyészett körötte¹⁷⁴. Azóta, legyen érte áldott az Isten, egészen megszűnt siratása, és érdemeiért mindenütt és mindennap új örömök gyúlnak ki, és a szent erények kincsei szüntelenül gyarapodnak. Jönnek keletről és nyugatról; jönnek délről és északról, akik már részesedtek pártfogásában, és így bizonyosságot vehetnek róla, hogy minden így történt.

Amíg testben élt, mint a természetfölötti javak nagy kedvelője, semmiféle dolgot nem akart magáénak mondani, hogy annál szabadabban és teljesebben birtokolhassa a legfőbb jót; most ellenben, mivel a résszel nem elégedett meg, az egészet elnyerte, és a múlt időt az örökkévalósággal cserélte fel. Mindenütt és mindenkinek kész segíteni, ott áll mindenkinek az oldalán, és mint az egység igazi barátja hírből sem ismeri a részrehajlást¹⁷⁵.

120 Amíg itt élt közöttünk, bűnösök között, szüntelenül a világot járta, és mindenütt prédikált; de mióta az angyalok társaságában a magasságban uralkodik, mint a nagy Király hírnöke, a gondolatnál is sebesebben szárnyal, és bőkezűen osztja pazar jótéteményeit a népeknek. Ezért kivétel nélkül minden nép tiszteli, becsüli, dicsóíti és magasztalja őt. Érthető módon valamennyien részesedni akarnak a közös kincstől. Mert ugyan ki tudná felsorolni, mily tömördek és mily nagy csodát kegyeskedett általa művelni az Úr? Csak magában Franciaországban mennyi csoda emléke fűződik Ferenc nevéhez! Mert lám, a király és a királyné¹⁷⁶, nemkülönben az országnagyok versenyezve sietnek annak a fejevánkossal látására és csókolására, melyet betegségében használt a szent. Itt még a bölcsék és a világhírű tudósok is, akikben pedig Párizs jobban bővelkedik, mint a világ bármely más városa, alázattal és hódolattal tisztelik, csodálják és magasztalják a tanulatlan Ferencet, az igazi egyszerűség és a kivételt nem ismerő őszinteség barátját. Valóban Ferenc (Franciscus) volt ő,

¹⁷² Ez 28,14

¹⁷³ Zsid 1,2-3

¹⁷⁴ vö. A Húsvéti Örömeinek (Exsultet) sorával: Örvendjen a föld is, sugárzásában e villámló fényeknek, és megvilágosítva az örök Király ragyogása által, az egész földkerekség lássa meg, hogy a sötétség már elenyészett.

¹⁷⁵ vö. És e láng [a háromágú gyertyaé] hogyha sokfelé osztjuk is, meg nem fogyatkozik a szétosztás által.

¹⁷⁶ IX. (Szent) Lajos király (1226-1270) és Margit királyné, V. Rajmund provencai gróf lánya.

mert mindenki másénál bátrabb és nemesebb volt a szíve¹⁷⁷. Akik tapasztalták nagylelkűségét, azok tudják, milyen független szellemű és nemes felfogású; milyen magabiztos és félelmet nem ismerő volt minden helyzetben; milyen bátran és mekkora hévvel tapodott mindent, ami a viláé. Avagy mit mondjak más tájról, ahol ruháinak pusztá érintésére betegek gyógyulnak meg, nyavalyák szűnnek meg, és nevének egyszerű segítségül hívására a férfiak és nők nagy sokasága szabadul meg bajától?

121 Sírjánál is állandóan újabb és újabb csodák történnek, és hathatós közbenjárására a megrázó testi és lelki jótétemények hosszú sorában részesednek a jelenlevők. A vakok visszanyerik látásukat, a süketek újból hallókká lesznek, a sánták járn tudnak, a némáknak beszédre nyílik az ajka, a köszvényesek¹⁷⁸ vidáman ugrándoznak, a leprások megtisztulnak, a vízkórban szenvedők lelappadnak, s a legkülönbözőbb és legváltozatosabb betegségben szenvedők visszanyerik áhított egészségüket; a halott test meggyógyítja az élőket, mint előbb az eleven lélek új életre keltette a holt lelkeket.

A római pápa, a főpapok főpapja, a keresztény világ feje, a földkerekség ura, az Egyház pásztora, az Úr felkentje, Krisztus helyettese szintén hall és tudomást szerez ezekről a csodákról. Örül, örvendezik, és módfölött vigadozik, hogy napjaiban új titkokkal, s ugyanakkor régi csodákkal látja megújulni Isten Egyházát; s mindez tulajdon fiában, akit ő szent méhében hordott, keblén dédelgetett, igéjével szoptatott és az üdvösség kenyerével táplált. De az Egyház többi öre: a nyáj pásztorai, a hit védelmezői, a Jegyes barátai, a pápa munkatársai, a világ sarkai¹⁷⁹, a tiszteletreméltó bíborosok is hallottak a csodákról. Együtt örvendeztek tehát az Egyházzal és a pápával, és magasztalták az Üdvözítőt, hogy íme nagy és kimondhatatlan bölcsességében: nagy és megfoghatatlan kegyelmében; nagy, felbecsülhetetlen jóságában azt választotta, ami a világ szemében ostoba és nem előkelő¹⁸⁰, nemtelen és megvetett, hogy általa magához vonja az erőseket. Hallotta és tapsolt neki az egész földkerekség, örömmel telt el az egész birodalom, a katolikus hit bölcsője és szent vigasztalás áradt el rajta.

122 Hamarosan azonban rosszra fordult a dolgok menete, és a világban új bajok ütötték fel fejüket. A béke édes nyugalma elenyészett, kigyúlt az irigység fáklyája, és az Egyházat belső háború tépte és szaggatta. A rómaiak, különben is féktelen és lázadásra mindig kész népség, szokásukhoz híven megint szomszédaik ellen fordultak, és vakmerőségükben a szent dolgokra is kezét emeltek¹⁸¹. A kitűnő Gergely pápa igyekezett a támadt veszedelmet lecsitítani, a kegyetlenkedést megakadályozni és a támadás hevét mérsékelni; mint valami égbemeredő torony védte Krisztus Egyházát. De a veszedelmek szaporodtak, új bajok támadtak, és a bűnösök Itáliának Rómán kívüli tájain is felemelték fejüket. Lássuk csak, mi történt! A pápa bölcsen fontolóra véve a jelen körülményeket és a jövő lehetőségeit, a várost a lázadókra hagyta, hogy a világot megszabadítsa, illetve megvédje a lázadástól¹⁸².

Először Rietibe ment, ahol illő tiszteességgel fogadták. Innét továbbindulva Spoletoba tért, ahol az egész lakosság nagy tisztelettel fogadta. Mivel itt több napot töltött az Egyház ügyeinek intézésével, a tiszteletreméltó bíborosok társaságában kedves leereszkedéssel Krisztusnak a világ számára meghalt és eltemetett szolgálóihoz is ellátogatott¹⁸³. Ezeknek szent élete, fölséges szegénysége és dicsőséges életmódja könnyekig meghatotta őt és

¹⁷⁷ A frank szó elsősorban szabadot, azután híreset és bátort jelent.

¹⁷⁸ Fájdalmakkal járó, nem reumás ízületi betegség (ssúz)

¹⁷⁹ cardines – szójáték a cardinales (bíboros) szóval.

¹⁸⁰ 1Kor 1,27–28

¹⁸¹ A ghibellinek 1228. március 27-én, húsvét hétfőjén magát a miséző pápát is megtámadták és kiszorították a Szent Péter-templomból.

¹⁸² Rómát 1228. április 20-án vagy 21-én hagyta el.

¹⁸³ A Spoleto melletti S. Paolo klarissza monostorról van szó.

kísérőit, s még inkább a világ megvetésére és az egyszerű élet kedvelésére hangolta őket. Ó, alázatosság, valamennyi kegyelem szeretetreméltó dajkája! Ím, a világ ura, az apostolfejedelem utóda szegény asszonyokhoz látogat el, alázatos és megvetett, (világtól) elzárt szerzetesnőket keres fel: ez az alázatosság, bár igazságos ítéletre méltó, példa nélkül áll, és az előző századokban hiába keresnénk mását.

123 Spoletoából a legnagyobb sietséggel Assisibe ment, ahol már várt rá az a drágalátos kincs, melynek erejében minden szenvedése és megpróbáltatása eloszlandó volt. Megérkezésére az egész környék örömujjongásban tört ki, a város vigassággal telt el, az összeverődött tömegek örömmünnepet ültek, és a fényes nap a meggyújtott fáklyák tüztől még nagyobb fénybe öltözött. Minden ember eléje sietett, és igyekezett bejutni ünnepi díszkíséretébe. A szegény testvérek jámbor társasága is eléje járult, és közben édes melódiákat zengett az Úr fölkenyének.

Krisztus helyettese, mihelyt megérkezett, azonnal leszállott, s mély tisztelettel és buzgó hévvel köszöntötte Szent Ferenc sírját; nagyokat sóhajtott, mellét verte, könnyeit ontotta, és mély tisztelettel meghajtotta fejét.

Közben kezdetét vette a Szent szentté avatásának ünnepélyes szertartása, és ez a körülmény a bíborosok kiváló testületének többszöri összehívását tette szükségessé. Mindenfelől rengeteg ember verődött össze azokból, akik Isten szentjének közbenjárására szabadultak meg bajaiktól. Ily módon tömérdek csoda került napvilágra; ezeket sorra megvizsgálták, hitelesítették, a tanúkat kihallgatták és megeskették. Ekkor azonban a pápa hivatalos elfoglaltsága és újabb ügyek közbejötté miatt Perugiába volt kénytelen távozni¹⁸⁴, de csak azért, hogy különös és gazdagon áradó jóindulatának ösztönzésére a kérdések kérdésének megtárgyalására megint Assisibe térjen vissza. Utána ismét Perugiába ment, és ott a bíborosokkal saját lakosztályában tartotta az utolsó konzisztóriumot ebben az ügyben. Az összes jelenlevők egyetértettek és valamennyien ugyanazt ismételték; felolvasták a csodák jegyzékét, s közben a legnagyobb dicséret és tisztelet hangján magasztalták a boldogságos atya életét és a világban való forgolódását.

124 „Ilyen nagy szent szentséges élete – mondották – nem szorul a csodák bizonyosságára. Hiszen, amit szemünkkel láttunk és kezünkkel tapintottunk, azt az igazság fényénél megvizsgáltuk.” Mindenki ujjongott, örült és sírt olyan könnyekkel, melyekben bőséges áldás van. Végre kitűzték az áldott napot, mely hivatva volt új örömet deríteni a világra.

Felvirradt tehát a nagy nap, minden idők egyik legnagyobb napja, melynek nemcsak a földre, hanem az égi hajlékokra is magasabb rendű örömet kellett sugároznia. Megjelentek a püspökök, sietve jöttek az apátok, és a világ legtávolabbi tájairól is felsorakoztak az egyházi méltóságok. Képviselve volt ott a királyi felség¹⁸⁵, s feltűnően nagy számban jelent meg a grófok és a világi nagyok előkelő gyülekezete. Valamennyien a világ urának kíséretéhez csatlakoztak, s vele együtt fényes diadalmenetben vonultak be Assisi városába.

A menet az ünnepre a már korábban előkészített helyre¹⁸⁶ vonult, és ott a pápa közvetlen közelében felállott a bíborosok, püspökök és apátok fényes gyülekezete. De ott szorongott a papok és klerikusok válogatott serege, a szerzetesek szent és boldog sokasága, ott látszott a szerzetesnők szemérmes öltözete, s végül a mindkét nemből összeverődött csaknem megszámlálhatatlan néptömeg. A világ minden tája felől özönlöttek az emberek, és minden

¹⁸⁴ IX. Gergely Assisiben első ízben 1228. május 26-tól június 10-ig, Perugiában pedig június 13-tól július 13-ig időzött.

¹⁸⁵ Szerzőnk Briennei János jeruzsálemi királyra (1210-1225), szentünk ifjúkori álmai hőséneke, B. Walternek testvérére céloz. János király mint ferences szerzetes fejezte be életét, 1237. március 23.

¹⁸⁶ A Szent György-templomhoz, mely akkor még a városon kívül állott.

életkor megfelelően képviselve volt köztük. „Együtt van ott kicsiny és nagy egyaránt, s a szolga már nem függ urától.”¹⁸⁷

125 Végre megérkezett a pápa, Krisztus Egyházának jegyese, a fiak változatos sokaságától övezve, fején a dicsőség koronájával, mintegy a szentség jelével. Azonnal fejére illesztette a főpapi süveget, s magára öltötte az egyházi ruhadarabokat, melyeket aranycsatok tartottak össze. Ott állott az Úr fölmentje dicsőségének ragyogásában, ruhája dúsan aranyozva és gazdagon behintve csillogó és különböző figurákat ábrázoló drágakövekkel. A fényes látvány akaratlanul is magára vonta a jelenlevők tekintetét. Körülötte a bíborosok és püspökök sokasága hullámzott, szintén gazdagon ékesítve drágakövekkel, és olyan vakító fehér ruhákba öltözve, melyek hófehérségükkel önkéntelenül az égi szépségek áradására és a megdicsőültek boldog örömeire emlékeztettek.

A nép azonban mindenekelőtt az öröm szavára, a vigasság igéjére, újszerű szóra, minden édességgel teljes szóra, a magasztalás és az örök áldás szavára szomjúhozott. Elsőnek maga Gergely pápa szólott a roppant tömeghez, s édes melegséggel és messze csengő hangon hirdette Isten dicsőségét. De Szent Ferenc atyánkat is közvetlen szavakkal magasztalta, és miközben cselekedetei tisztaságának felidézésénél életének tisztaságáról szólott, szinte felolvadt a könnyek árájában. Beszédét így kezdte: „Mint hajnali csillag a felhők között, mint a telihold a maga idejében és mint a ragyogó nap, úgy tündökölt ő Isten templomában”¹⁸⁸.

És alighogy befejeződött ez az igaz és minden hitelre méltó beszéd¹⁸⁹, a pápa egyik aldiákonusa, névleg Octavianus¹⁹⁰ vette át a szót, és az egész közönség előtt harsány hangon felolvasta a szent csodáinak jegyzékét. Utána Ranieri diákonus-bíboros¹⁹¹, egy rendkívül eszes és jámbor erkölcsű ember ragadta meg a szót, és sírásba fulladó ékesszólással méltatta a csodákat. Az Egyház pásztora örömmel hallotta mindezt; szíve mélyéről hosszú sóhajok szakadtak fel, és egyre sűrűbben ismétlődő nyögései végre a könnyek özönében olvadtak fel. Hasonlóan a többi egyházi méltóságok is sírásra fakadtak, és szent ruháikat a könnyek dús harmatával hintették meg. De sírt az egész nép is, és türelmetlenül várta a további fejleményeket.

126 Most újból megszólalt a pápa, és égre emelt kezekkel harsány hangon így kezdett szólani: „A mindenható Isten, Atya, Fiú és Szentlélek, a dicsőséges Szűz Mária, Szent Péter és Pál apostolok dicséretére és dicsőségére, nemkülönben a dicsőséges római Egyház tiszteletére boldogságos Ferenc atyát, kit az Úr a mennyben már megdicsőített, a földön is meg akarván tisztelni, testvéreink és más prelátusok tanácsára ezennel a szentek sorába iktatjuk, és ünnepének megülését halála napjára tűzzük ki.”

E szavak elhangzása után a tiszteletreméltó bíborosok a pápa úrral egyetemben rázendítettek a Te Deumra. Erre a megszámlálhatatlan tömeg ajkán is felcsendült Isten dicsérete; a föld csak úgy visszhangzott a harsogó énekszótól; a levegő a túlradó öröm zajával telt meg, s a talajt az ömlő könnyek áradata nedvesítette át. Az ajkakon új énekek fakadtak, és Isten szolgái a lélek melódiáiban fejezték ki örömuiket. Az orgona édesdeden búgott, és a himnuszokat mesterien modulált hangon énekelték. A légkört édes illatár töltötte be, és e kellemes muzsika mindenkinek szívét elandalította. Még a nap is jobban ragyogott a szokottnál, és a rendesnél fényesebb sugarakat ontott a földre. Úgyszintén az olajfák ágai

¹⁸⁷ Jób 3,19

¹⁸⁸ Sirák 50,6

¹⁸⁹ 1Tim 1,15

¹⁹⁰ Ubaldini Octavianust IV. Ince pápa 1244. május 28-án bíborossá nevezte ki, +1273. Gergely pápának különösen kedves embere volt.

¹⁹¹ Capoccio Ranieri eredetileg cisztercita szerzetes volt; bíborossá még III. Ince nevezte ki. +1250. Tőle származik a *Plaude turba paupercula* és talán a *Caelorum candor splenduit* kezdetű ferences himnusz.

zöldebbeknek, a többi fák hajtásai pedig frissebbeknek látszottak. Az ünnepi hangulat első pillantásra meglátszott mindenkin, és az összes jelenlevők lelkét a béke áldása töltötte be.

Végre boldogságos Gergely pápa szállott magas trónusáról, leereszkedett a lépcsőkön, belépett a szentélybe, hogy fogadalmait és ígéreteit teljesítse¹⁹², és megcsókolta boldog ajkaival a szent és Istennek szentelt tetemet magába záró koporsót, és utána bemutatta a szentmiseáldozatot. Körülötte füzér módra a bíborosok és püspökök állottak, dicsérték, imádták és áldották a mindenható Istent, aki nagy dolgokat művelt az egész földön. Az egész nép továbbzengette Isten dicséretét, és a magasságos Szentháromság tiszteletére leróta hálája adóját Szent Ferencnek. Ámen. Történt pedig mindez Assisi városában IX. Gergely pápa uralkodásának második esztendejében, július hó 16-án¹⁹³.

¹⁹² Jud 16,22

¹⁹³ A *Mira circa nos* kezdetű szentté avatási bulla 1228. július 19-én már Perugiában kelt, ahol egészen 1230. február 6-ig tartózkodott a Kúria.

Szent Ferenc csodái

Krisztus nevében kezdődnek szentséges Ferenc atyánk csodái

127 A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből a jelenvaló nemzedék buzgalmának élesztésére és az eljövendők hitének erősítésére röviden ugyan, de az igazságnak megfelelően elő akarjuk számlálni mindazokat a csodákat, amelyeket, mint láttuk, Gergely pápa úr jelenlétében felolvastak, és a nép előtt kihirdettek¹⁹⁴.

I. A meggyógyult bénákról

Még azon a napon, melyen boldogságos Ferenc atyánk szentséges testét, mint valami nem annyira földi fűszerekkel, mint inkább mennyei illatszerekkel meghintett drága kincset eltemették, egy lányt vittek a sírjához, akinek nyaka már vagy egy esztendeje különös módon elferdült, úgyhogy feje a vállát verte, és emiatt csak ferdén tudott felnézni. Mikor rövid időre a koporsó alá hajtotta fejét, melyben a szent drágalátos hamvai pihentek, íme, a szent férfiú érdeméért nyaka egyszerre kiegyenesedett, s feje rendes helyzetbe került. A lány a váratlan változás okozta csodálkozásában sírva fakadt és futni kezdett. A vállán egy kis mélyedés látszott, melyet természetellenes helyzetben levő feje vajt a betegség hosszú tartama alatt.

128 A narni tartományban élt egy fiú, akinek lábszárcsontja bénulás következtében annyira eltorzult, hogy csak két mankó segítségével tudott járni. Koldus volt az istenadta, és sem apját, sem anyját nem ismerte. Már több esztendeje szenvedett súlyos nyavalyájában. Boldogságos Ferenc atyánk közbenjárására azonban olyan tökéletesen megszabadult bajától, hogy bárhol bot nélkül tudott járni. Utána dicsérte és áldotta Istent és az ő szentjét.

129 Bizonyos Miklós nevű folignói polgárnak bal lábszára össze volt zsugorodva, és emiatt sokat szenvedett. Mivel mindenáron vissza akarta nyerni egészségét, annyit költött orvosokra, hogy már szinte nyakig úszott az adósságban. De hiába, az orvosok nem tudtak segíteni rajta. Utoljára annyira elhatalmasodtak emberfölötti fájdalmai, hogy állandóan jajgatott, és még éjjel sem engedte szomszédait pihenni. Végre fogadalmat tett Istennek és Szent Ferencnek, és odavitette magát sírjához. Miután az éjszakát imádkozgatva átvirrasztotta a szent sírjánál, lábszára, mondhatatlan öröme, egyszerre kiegyenesedett, és ő bot nélkül tudott visszatérni otthonába.

130 Egy gyermek lábszára annyira meg volt gémberevedve, hogy térdével a mellét, sarkával pedig a csípőjét érintette. Ő is odajárult boldogságos Ferenc atyánk sírjához, s mialatt atyja ciliciummal¹⁹⁵ sanyargatta magát, és anyja is szigorúan vezekelt érte, olyan hirtelen és olyan tökéletesen visszanyerte egészségét, hogy utána vígan ugrándozott a szabadban, s egyben halát adott Istennek és Szent Ferencnek.

131 Fano városában élt egy béna ember, akinek fekélyekkel borított lábszárjai testének hátsó részét érintették. Sebeiből olyan elviselhetetlen bűz áradt, hogy emiatt egyetlen kórház vezetősége sem volt hajlandó befogadni, és bent tartani őt. Ekkor boldogságos Ferenc atyánk közbenjárásáért esedezett, és kimondhatatlan öröme egykettőre tökéletesen meggyógyult.

132 Bizonyos gubbioi leánykát, aki keze megbénulása következtében egy egész esztendőre jóformán egyetlen tagját sem volt képes használni, dajkája egy viaszkép kíséretében boldogságos Ferenc atyánk sírjához vitt, hogy ott meggyógyuljon. Ott-

¹⁹⁴ Tamás testvér valószínűleg az eredeti szentté avatási aktákból merítette a felsorolt csodákat.

¹⁹⁵ *cilicium* – vezeklő öv, szőrruha

tartózkodásuk nyolcadik napján, a beteg minden tagja visszanyerte eredeti rendeltetését, és a rendesnél is alkalmasabbá lett sajátos feladatának végzésére.

133 Egy montenerói¹⁹⁶ gyermek már több napja feküdt annak a templomnak küszöbén, melyben Szent Ferenc hamvai nyugodtak¹⁹⁷, mivelhogy sem járni, sem ülni nem tudott. Teste ugyanis derekától lefelé híjával volt minden erőnek, és tagjai teljesen felmondták a szolgálatot. Egy napon mégis bevonszolta magát a templomba, és boldogságos Ferenc sírjának megérintése után teljesen épen és gyógyultan távozott. Később maga a fiúcska beszélt, hogy mialatt a dicsőséges szent sírja előtt feküdt, a síron egy ifjú jelent meg neki a testvérek szokásos ruhájába öltözötten; kezében körtét tartott, nevéen szólította őt, és egy körtét nyújtva feléje váltig biztatta, hogy álljon talpra. Ő elfogadta a körtét ezeknek a szavaknak a kíséretében: „Béna vagyok, nem tudok felállni.” A kapott körtét azonban megette, sőt a másik után is, melyet az ifjú kínált neki, kinyújtotta a kezét. Közben az ifjú egyre biztatta, hogy csak keljen fel, ám ő bénasága tudatában mozdulatlan maradt. Mikor azonban a második körte után nyúlt, az ifjú a gyümölcs átadása után megragadta a kezét, és kivezette őt a templomból, majd abban a pillanatban el is tűnt a szeme elől. Amikor a fiú meggyőződött róla, hogy valóban meggyógyult, hangos szóval hirdetni kezdte mindenkinek, ami vele történt.

134 Egy coccoranói¹⁹⁸ asszony kosárban vitette magát a dicsőséges atya sírjához, mivel nyelvén kívül egyetlen tagját sem tudta használni. Alig időzött valami keveset a szent férfiú sírjánál, máris teljesen gyógyultan állott fel.

Egy másik gubbioi polgár, aki béna fiát szintén kosárban vitte a szent atya sírjához, teljesen épen és gyógyultan nyerte azt vissza. Pedig bénulása olyan súlyos volt, hogy lábszárjai egészen teste hátsó részéig felhúzódtak, és teljesen elszáradtak.

135 Bizonyos Bertalan nevű narni polgár, aki egyébként olyan szegény volt, mint a templom egere, egy alkalommal egy diófa árnyékában aludt. Mikor felébredt, azon vette észre magát, hogy lába annyira megbénult, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudott rá állni. Baja idővel még jobban elhatalmasodott; lábszárjai a lábfejjel egyetemben egészen elsovadtak, meggömbültek, és annyira kiszáradtak, hogy sem a vas metszését, sem pedig a tűz égetését nem érezte rajtuk. Ám egy éjszaka megjelent neki álmában Szent Ferenc, a szegények igazi gyámolítója és minden elesettek atyja, és megparancsolta neki, hogy menjen el bizonyos fürdőbe, ahol majd könnyörületből meg fogja őt gyógyítani. Emberünk, mikor felébredt, hirtelen nem tudta, mit is csináljon, ezért a város püspökének mondta el álmát. A püspök hathatósan buzdította őt, hogy csak induljon minél előbb a mondott fürdőbe, miközben megáldotta és megjelölte őt a kereszt jelével. Bertalan tehát mankójára támaszkodva legjobb akarattal megpróbálta elvonszolni magát a szóban forgó helyre. Amint a nagy megerőltetéstől kimerülve szomorúan vánszorgott az úton, egyszer csak szózatot hallott, mely ezt mondotta neki: „Csak menj az Úr békéjével; én vagyok az, akinek fogadalmat tettél.” Mikor már a fürdő közelében járt, az éjszaka sötétjében elvétette a helyes utat. De megint csak hallotta a figyelmeztető hangot, hogy nem jó irányban halad; egyúttal elmagyarázta neki a helyes utat. Mikor azután szerencsésen megérkezett és belépett a fürdőbe, egyszer csak azt érezte, hogy valaki egyik kezét a lábfejére, a másikat pedig a lábszárára tette majd óvatosan kinyújtotta azt. Abban a pillanatban megszabadult bajától, és ő a fürdőmedencéből kiugorva hangos szóval magasztalni és áldani kezdte a Teremtő mindenhatóságát és Szent Ferencet, aki ilyen nagy kegyelmet eszközölt ki számára. Mert már hatodik esztendeje volt béna a szegény koldus, és egyébként is alaposan benne volt a korban.

¹⁹⁶ Umbriában két Montenerót találunk; az egyik Perugia, a másik pedig Todi közelében fekszik. A harmadik, Montenero in Sabina, már rieti területre esik.

¹⁹⁷ A Szent György-templomról van szó.

¹⁹⁸ Coccorano Assisi és Gubbio közt található.

II. A szemük világát visszanyertekről

136 Bizonyos Sibilla nevű asszonyt, aki már évek óta vakságban szenvedett, egészen elcsüggedt hangulatban vezettek oda Isten emberének a sírjához. Bezzeg, mikor visszanyerte régi látását, kitörő örömmel tért vissza otthonába.

Egy spellói¹⁹⁹ vak a szent atya sírjánál hirtelen visszanyerte régen elvesztett látását.

Egy camerinói asszonynak jobb szemére, amelyikkel semmit sem látott, rokonai olyan posztódarabot borítottak, melyet valamikor boldogságos Ferenc érintett, és egyúttal fogadalmat tettek gyógyulás esetére. Mikor azután az asszony visszanyerte látását, bőséges hálát adtak érte az Uristennek és Szent Ferencnek.

Hasonló eset történt egy gubbiói asszonnyal, aki fogadalma következtében visszanyerte elvesztett látását, és ezért nem győzött eleget örülni.

Egy assisi polgár, akit míg élt, szoros barátság fűzött boldogságos Ferenchez, már vagy öt esztendeje elvesztette szeme világát. Ezért valahányszor csak imádkozott, egyszer sem mulasztotta el régi barátságukra emlékeztetni a szentet. És íme, egy alkalommal sírjának puszta érintésére megszabadult bajától.

Bizonyos Albertinus nevű narni ember már vagy egy esztendeje teljesen megvakult, minek következtében pillái egészen a szemhéjáig lelógtak. Fogadalmat tett tehát boldogságos Ferencnek, és mihelyt visszakapta látását, azon nyomban dicsőséges sírjának meglátogatására indult, és szerencsésen el is jutott oda.

¹⁹⁹ Spello városka Umbriában, régi neve Hispellum.

III. A gonosz lelkektől megszállottakról

137 Foligno városában élt egy Péter nevű ember, aki egyszer, akár fogadalomból, akár pedig bűneire kirótt vezeklésből, Szent Mihály főangyal szentélyének²⁰⁰ meglátogatására indult. Útközben egy forráshoz érkezett. Mivel az út nagyon elbágyasztotta, jót húzott a vízből. De nyomban az az érzése támadt, mintha a vízzel a gonosz lelket is lenyelte volna. Így megszállottan három éven át látásra és hallásra egyaránt borzalmas dolgokat követett el. Mikor szent atyánk sírjához járult, a gonosz lelkek még ott is minden elképzelhető módon dühöngtek és gyötörték őt. De Péter a sír puszta érintésére világos és nyilvánvaló csodaként egyszerre megszabadult tőlük.

138 Egy narni asszonynak, akit a gonosz lélek megszállva tartott, és aki beszámíthatatlan állapotában szörnyű dolgokat művelt és mindenféle illetlenségeket beszélt, egyszer látomás formában megjelent boldogságos Ferenc, és így szólt hozzá: „Vess magadra keresztet!”, és mikor az asszony azt felelte neki: „Nem tudok”, ő maga jelölte meg a kereszt jelével. És íme, azonnal elhagyta őt minden eszelősség és ördögi képzelődés.

De sok más férfi és asszony is – akiket a gonosz lelkek különböző módokon gyötörtek és csalással ámítottak – szabadult ki szent és dicsőséges atyánk tündöklő érdemeiért hatalmukból.

Mivel azonban az effajta emberek sokszor az önámítás áldozatai, róluk röviden szólva mindjárt rendkívülibb dolgokra térünk át.

²⁰⁰ Az apuliai Monte Garganora.

IV. A haláltól megmentett betegekről, a vízkórban, köszvényben, idegbénulásban és más különböző betegségben szenvedőkről

139 Todi városában egy Máté nevű fiúcska már nyolcadik napja halottként feküdt ágyában: szája és szeme lecsukva; arcán, kezén és lábán olyan fekete volt a bőr, mint a kormos fazék. Ezért már mindenki lemondott életéről. Anyja fogadalomtétele után azonban csodálatos gyorsasággal magához tért. Előbb alvadt vért hányt a száján keresztül olyan megerőltetéssel, hogy azt hitték, már a lelkét is kihányja. Mire azonban anyja, aki alázatos térdhajtással hívta segítségül Szent Ferenc nevét, felemelkedett térdelő helyzetéből, a fiúcska kinyitotta szemét, kezdett látni, s anyjának emléke után nyúlt; kevéssel rá bőre is elvesztette feketeségét és teste visszanyerte természetes színét. Ezzel egészsége és ereje is visszatért. Mihelyt jobban lett, anyja azonnal kérdezősködni kezdett nála: „Ki szabadított meg, fiacskám?” Mire ő gügyögve így felelt: „Ciccu, Ciccu!”²⁰¹ Mikor pedig anyja tovább kérdezte: „Kinek a szolgája vagy?”, megint csak ezt válaszolta: „Ciccu, Ciccu.” Tudniillik még nem tudott jól beszélni, mert még egészen kicsiny volt; ezért rövidítette meg ilyen furcsán Szent Ferenc nevét.

140 Egy ifjú egy magas helyről lezuhanván elveszítette beszélőképességét és minden tagjának használatát. Mivel már három napja sem nem evett, sem nem ivott és egyáltalán semmi életjelt nem adott magáról, mindenki halottnak tartotta. Édesanyja azonban ahelyett, hogy az orvosok segítségét vette volna igénybe, inkább Szent Ferenchez könyörgött gyógyulásért. És íme, alighogy letette fogadalmát, máris elevenen és sértetlenül kapta vissza gyermekét, amiért nem győzte eleget magasztalni az Üdvözítő mindenhatóságát.

Egy Mancinus nevű ifjú szintén halálra vált; már mindenki lemondott felépüléséről. De Szent Ferenc nevének segítségül hívására nyomban visszanyerte egészségét.

Egy Gualterius nevű ifjút állandó láz gyötört, amellet kétszer fekélyben szenvedett. Az orvosok már lemondtak róla; de mikor szülei fogadalmat tettek Szent Ferencnek, pillanatok alatt visszanyerte áhított egészségét.

Egy másik gyermek, aki szintén már a halál küszöbén állott, minden szenvedésétől megszabadult, még mielőtt a fogadalomból felajánlott vasszekér teljesen elkészült volna.

141 Egy asszony, aki már sok esztendeje feküdt betegen, és egyedül sem megfordulni, sem mozdulni nem tudott, fogadalmat tett Istennek és boldogságos Ferencnek. Mikor azután megszabadult betegségétől, tőle telhetőleg bőségesen teljesítette ígérését.

Narni városában egy asszonynak egyik keze annyira elszáradt, hogy emiatt az égvilágon semmire sem tudta használni. Végre látomásban megjelent neki boldogságos Ferenc atyánk, és beteg kezét kinyújtóztatva a másikkal hasonlóan alkalmassá tette a munkára.

Ugyanazon városban egy ifjú tíz esztendőn keresztül rendkívül súlyos betegségben szenvedett: teste egészen felpuffadt, és semmiféle orvossággal nem lehetett rajta segíteni. Anyja fogadalmára azonban boldogságos Ferenc érdemeiért egykettőre visszanyerte egészségét.

Fano városában élt egy vízkórban szenvedő ember, akinek végtagjai borzalmasan meg voltak dagadva. Szent Ferenc azonban tökéletesen megszabadította őt nyavalyájától.

Egy bizonyos todi polgár olyan súlyos köszvényben szenvedett, hogy sem ülni, sem más módon pihenni nem tudott. A szüntelen fájdalom miatt állandóan hideg rázta, olyannyira, hogy már úgy látszott, a végét járja. Egymás után hívatta az orvosokat, bőven használt fürdőt és kipróbált minden orvosságot, de egyikkel sem tudott állapotán segíteni. Egy napon aztán egy áldozópap jelenlétében fogadalmat tett, és régi egészségének visszanyeréséért esengett

²⁰¹ Francesco (Ferenc) név népies kinyitott formája; ma inkább Cecco alakban járja.

Szent Ferenchez. A szenthez intézett buzgó könyörgésének befejeztével egyszer csak azon vette észre magát, hogy teljesen meggyógyult.

142 Gubbióban egy idegbéna asszony boldogságos Ferenc nevének háromszoros segítségül hívására tökéletesen megszabadult bajától és egészen meggyógyult.

Egy Bontadosus nevű embernek keze és lába olyan borzasztó kínokat okozott, hogy emiatt sem járni, sem mozdulni nem tudott. Azonkívül egészen elvesztette étvágyát, és aludni is képtelen volt. Történt, hogy egy napon felkereste őt egy asszony és nagy nyomatékkaal intette és buzdította, hogy ha könnyűszerrel meg akar szabadulni bajától, alázatosan ajánlja magát boldogságos Ferenc pártfogásába. Bontadosus azonban mintegy magánkívül a szörnyű fájdalomtól ezt mondotta: „Nem tartom őt szentnek.” De mivel az asszony továbbra is állhatatosan buzdította őt, végre így szólt: „Szent Ferenc pártfogásába ajánlom magamat, és elismerem őt szentnek, ha három napon belül megszabadít ettől a betegségtől.” És íme, Isten szentjének közbenjárására azon nyomban meggyógyult, járt-kelt, evett, aludt, és hálát adott a mindenható Istennek.

143 Egy ember a fején súlyosan megsebesült: a nyílvevő a szemüregébe hatolt, és ott maradt a fejében. Az orvosok a legjobb akarattal sem tudtak segíteni rajta. Emberünk ekkor alázatos könyörgéssel Isten szentjéhez, Ferenchez fordult, és szentül hitte, hogy segítségével biztosan felgyógyul. És csakugyan, alig szenderült el, Szent Ferenc álmában meghagyta neki, hogy a nyílvevőt koponyájának hátsó részén távolíttassa el. A következő napon pontosan úgy tett, ahogyan álmában látta, és minden különösebb fájdalom nélkül megszabadult a nyílvevőtől.

144 Egy Imperator nevű spellói ember két esztendőn át olyan súlyos sérvvel kínlódott, hogy belei a has alsó részén mind kifordultak. Mivel időnként hiába kísérletezett azok visszahelyezésével, utoljára kénytelen volt egy tollpárnácskát szerezni, és azzal nyomni vissza beleit. Fordult orvosokhoz is, hogy könnyebbülést találjon náluk. De ezek olyan nagy összeget követeltek tőle, hogy képtelen volt megfizetni. Hiszen keresete mindennapi élelmére és egyéb szükséges kiadásai fedezésére sem volt elegendő. Így hát az orvostudomány segítségéről egészen le kellett mondania. Végre is az isteni kegyelemhez fordult segítségért: úton-útfélen, otthon és ahol csak megfordult, mindenütt boldogságos Ferenc közbenjárását kérte nagy alázattal. Így történt, hogy Isten kegyelméből és boldogságos Ferenc érdemeiért meglepően rövid idő alatt tökéletesen visszanyerte egészségét.

145 Egyik rendi testvérünk²⁰² az anconai tartományból a medencéjében, helyesebben a bordáin támadt sipoly²⁰³ következtében rendkívül súlyosan megbetegedett. Baja olyan aggasztó méretet öltött, hogy utoljára minden orvosi segítségről le kellett mondania. Ekkor engedélyt kért ministerétől, akinek engedelmességgel tartozott, hogy ellátogathasson arra a helyre, ahol boldogságos atyánk hamvai nyugodtak. Szentül hitte ugyanis, hogy a szent érdemeiért elnyeri a gyógyulás kegyelmét. Ministere azonban megtagadta az engedélyt, mert attól félt, hogy a tartós havazások és esőzések, főleg pedig az utazás fáradalmi még rosszabbra fordítják állapotát. Az engedély megtagadása természetesen erősen felkavarta a testvér lelki nyugalmát. Egy éjszaka azonban megjelent neki Szent Ferenc atyánk, és így szólt hozzá: „Fiam, ne aggódjál többet bajod miatt, hanem vesd le a rajtad levő bőrruhát, hajítsd el a flastromot a rajta levő kötéssel együtt, tartsd meg a Regulát, és akkor meg fogsz szabadulni!” Mikor aztán reggel felserkent, mindent a vett parancsnak megfelelően intézett el, s utána hálát adott Istennek a hirtelen jött gyógyulásért.

²⁰² Az itt felsorolt gyógyultak közül ő az egyetlen kisebb testvér.

²⁰³ Kóros körülmények következtében keletkezett csatorna, amelyen át váladék ürül ki.

V. A megtisztult leprásokról

146 Az anconai tartományban fekvő San Severino városában élt egy Atto nevű ifjú, akinek egész testét rüh²⁰⁴ lepte el. Az orvosok egyhangú véleménye azonban leprának minősítette baját. Tudniillik minden tagja erősen megdagadt és megnagyobbodott, s az erek megfeszülése és felpuffadása következtében visszataszító képet mutatott. Az ifjú egyáltalán nem tudott járni, hanem, szülei mély fájdalmára és szomorúságára, állandóan ágyban volt kénytelen feküdni. Atyja, akit napról napra újabb bánat marcangolt, sokáig nem tudta, mit kezdjen vele. Végre arra gondolt, hogy boldogságos Ferenc oltalmába ajánlja őt. Mindjárt mondotta is neki: „Akarod-e, fiam, hogy Szent Ferenc pártfogásába ajánljalak, aki mindenfelé tömérdek csodával tündöklök, hogy téged is megszabadítson ettől a nyavalyától?” A fiú csak ennyit felelt: „Akarom, atyám.” Erre az apa azonnal papirost hozatott, és annak segítségével pontos mértéket vett fia magasságáról és szélességéről. „Állj csak fel, fiam – mondotta –, és fogadd meg boldogságos Ferencnek, hogy felgyógyulásod esetén, ameddig csak élsz, minden esztendőben egy, magasságodnak megfelelő gyertyát fogsz neki felajánlani!” A fiú apja parancsára nagy keservesen felemelkedett, és alázatosan összetett kezekkel kérni kezdte boldogságos Ferenc segítségét. És íme, alig vette fel a mértéket, és alig fejezte be imádságát, abban a pillanatban megtisztult a leprától, felkelt, hálát adott Istennek és boldogságos Ferencnek, és túlradó jókedvében fel s alá kezdett futkosni.

Fano városában egy Bonushomo nevű ifjút, akit az összes orvosok szélütöttnek és leprásnak tartottak, szülei alázatosan boldogságos Ferenc pártfogásába ajánlották. És íme azonnal megtisztult a leprától és megszűnt a bénulása, egyszóval tökéletesen meggyógyult.

²⁰⁴ A rühátka által okozott, erős viszketéssel járó bőrbetegség.

VI. Beszélő némákról és halló süketekről

147 Castell della Pievében élt egy nagyon szegény koldusfiú, aki születésétől fogva süketnéma volt. Nyelve ugyanis annyira rövid volt, hogy sokan, akik látták, mesterségesen megrövidítettnek tartották. A fiú egyik este már jó későn egy Márk nevű odavaló polgár házába állított be, és a némák szokása szerint jelekkel szállást kért tőle; fejét vállára hajtotta, a kezét álla alá helyezte, ily módon jelezvén, hogy az éjszakát nála szándékozik tölteni. A gazda szívesen házába fogadta őt, és kész örömet szállást adott neki, mert tudta róla, hogy nagyon jó munkás. Az ifjú valóban nagyon jó természetű volt, mert, bár születésétől fogva süketnéma volt, jelekkel minden parancsot megértett. Egy este a gazda, miközben feleségével vacsorázott, a fiú jelenlétében ezt találta mondani feleségének: „Igen nagy csodának tartanám, ha boldogságos Ferenc ennek a fiúnak visszaadná hallását és beszélőképességét.

148 Majd hozzátette: „Ím ezennel megfogadom az Úristennek, hogy ha boldogságos Ferenc kegyes lesz ezt véghezvinni, iránta való szeretetből a gyermeket mindig megbecsülöm, és egész életemre magamra vállalom eltartását.” És csodálatos! Alighogy befejezte fogadalmát, a fiú azonnal beszélni kezdett, és elsőnek ezt mondotta: „Éljen Szent Ferenc!” Majd a magasba tekintve így folytatta: „Látom Szent Ferencet itt állani; azért jött, hogy visszaadja beszélőképességemet.” Azután ezt kérdezte: „Mit mondjak tehát a népnek?” „Dicsérd az Istent, és segítsd üdvözülni az embereket” – mondotta gazdája. Majd ő maga is felállott, és örömtől áradozva valamennyiük füle hallatára részletesen elmondta a történetet. Csakhamar nagy tömeg verődött össze azokból, akik még süketnéma korából ismerték a fiút, és álmélkodással eltelve hálát adtak Istennek és boldogságos Ferencnek. Eközben a fiú nyelve meghosszabbodott, és alkalmassá vált a beszédre. Ettől kezdve, mintha egész életében mindig beszélt volna, értelmesen képezte a hangokat.

149 Egy Villa nevű másik gyermek sem beszélni, sem pedig járni nem tudott. Anyja fogadalomként egy viaszképet készített, és azt nagy áhítattal elvitte boldogságos Ferenc atyánk nyugvóhelyére. És lám, mire hazaért, fia már járt és beszélt.

A perugiai püspökség területén egy ember, aki beszélni nem tudott, mindig nyitott szájjal járt, és ijesztően lihegett, mivel torka erősen meg volt dagadva és fel volt puffadva. Mikor azonban a szentséges test nyugvóhelyére érkezett, és a lépcsőkön le akart szállani a sírba, egyszerre heves vérhányás fogta el. De utána teljesen meggyógyult: szabályosan kezdett beszélni, és egészséges ember módjára kezdte nyitogatni és csukogatni száját.

150 Egy asszony a torkában olyan égető fájdalomtól szenvedett, hogy nyelve a nagy hőtől odatapadt szápadlásához, és egészen elszáradt. Így sem beszélni, sem enni, sem inni nem tudott. Az alkalmazott flastromok és más orvosságok semmit sem könnyítettek állapotán. Végre, mivel beszélni nem tudott, csak úgy magában fogadalmat tett Szent Ferencnek. És abban a pillanatban megnyílt torkának daganata, és egy kerek kő került ki belőle, melyet azon nyomban megmutatott a körülállóknak. Ezzel egyidőben egészen meggyógyult.

Greccio városában egy fiatalember elveszítette hallását, emlékező- és beszélőképességét, és emiatt sem nem értett, sem nem emlékezett semmire. Szülei azonban nagy bizalommal viseltettek Szent Ferenc iránt, s ezért az ifjú nevében fogadalmat tettek. És alighogy teljesítették fogadalmukat, fiuk szentséges és dicsőséges Ferenc atyánk közbenjárására valamennyi nélkülözött érzékszervének használatát visszanyerte.

A mi Urunk Jézus Krisztus dicsőségére és tiszteletére, kinek birodalma biztosan és szilárdan áll mindörökkön örökké. Amen.

Vége

Befejezés

151 Néhányat elmondottunk boldogságos Ferenc atyánk csodáiból, de még többet elhallgattunk, illetve azokra hagytunk, akik követni akarják nyomdokait, és új csodák felderítésére szentelik kutatásukat. Ő pedig, aki szavával és példájával, életével és tanításával dicsőségesen megújította az egész világot, legyen kegyes az Úr nevét szeretőknek lelkét a természetfölötti kegyelmek új harmatával megöntözni.

A szegény Keresztrefeszített szerelmére és szent sebhelyeire, melyeket boldogságos Ferenc atyánk testén hordozott, kérek mindenkit, akik ezeket olvassák, látják vagy hallják, hogy az Úr színe előtt rólam, bűnösről is emlékezzenek meg.

Áldás és tisztelet és dicsőség az egyedül bölcs Istennek, aki a maga dicsőségére mindig és mindenben mindent bölcsen végez. Ámen. Ámen. Ámen.

Szent Ferenc második életrajza (Vita Secunda)

Előszó

*A mi Urunk Jézus Krisztus nevében. Ámen.
A Kisebb Testvérek Minister generálisának*

1 Az egyetemes káptalan szent gyülekezetének és neked, főtisztelendő Atyám, úgy tetszett, hogy csekélységünket bízátok meg azzal a feladattal, hogy a jelenvalók vigasztalására és a késői nemzedékek számára való megőrzésre írásba foglaljuk dicsőséges Ferenc atyánk viselt dolgait és épületes mondásait, bizonyára azért, mert mi a vele való állandó érintkezés és a kölcsönös barátság révén sokkal többet tudunk ezekről, mint bárki más²⁰⁵. Készséges engedelmisséggel meghajlunk tehát a szent parancs előtt, melyet különben sem hagyhatnánk bűn nélkül figyelmen kívül.

De erőink fogyatékosságának tudatában joggal tartunk tőle, hogy a magában kitűnő anyag, ha nem úgy adjuk elő, ahogyan megérdemli, másoknak csak unalmára szolgál. Félünk, hogy az étel, melyben egyébként minden íz édessége egyesül, a feltálas ügyetlensége következtében ízetlenné válik, és így vállalkozásunk inkább a vakmerőség, mint az engedelmisség benyomását kelti.

De ha veritékes munkánk eredménye csupán a ti jóakaró bírálatotok alá kerül is, boldogságos atyám, és méltatlannak bizonyul a nagyközönség kezébe való eljutásra, mi akkor is hálás szívvel fogadjuk akár helyesbítő megjegyzéseidet, akár dicsérő helyesléseidet. Mert a szavaknak és cselekedeteknek ebben a szédítően változatos sokféleségében ki tudna mindent olyan pontosan mérlegelni, hogy minden hallgatójának minden dolgról pontosan ugyanaz legyen a véleménye?

Mivel azonban szívünk egyszerűségében mindenkinek – az összességnek éppúgy, mint az egyeseknek – a javát akarjuk, arra kérjük olvasóinkat, hogy az olvasottakat jóakarattal mérlegeljék, és az elbeszélő együgyűségét úgy viseljék el, helyesebben úgy próbálják helyreigazítani, hogy a tisztelet az iránt, akiről az elbeszélés szól, sértetlenül megőriztessék.

Az idő múlásától is meggyengült emlékezőtehetségünk, mint általában a kevés műveltségű embereké, képtelen a szent fonséges tanításainak szárnyalását követni, és csodálatos cselekedeteinek nyomába érni. Hiszen egy megfelelően kiképzett és begyakorolt lélek is, még a közvetlen észlelés pillanatában is, éppen csak fel tudja fogni őket. Tudatlanságunk hibáit menti tehát annak tekintélye, aki többszörösen ránk parancsolta a munka megírását.

2 Munkánk elsősorban Szent Ferenc megtérésének egynémely csodás részleteit tartalmazza, melyek eddig azért nem kerültek bele a közkézen forgó legendákba, mert szerzőjüknek nem volt róluk tudomása.

Azután kifejezésre akarjuk juttatni, és éber szorgalommal meg akarjuk magyarázni, mi volt szentséges atyánk igazi, Istennek tetsző és tökéletes akarata önmagát és követőit illetően egyrészt az isteni tanítás követésében, másrészt a tökéletességre való törekvésben, ami mindig legfőbb szabályozója volt Isten iránti meleg szeretetének és embertársai előtti példaadásának. Ahol alkalom kínálkozik rá, néhány csodát is beleszövünk előadásunkba. Kevés előtanulmány után csupán azt vetettük papírra, ami szemünk elé került, mert elsősorban a kevésbé művelt olvasókra voltunk tekintettel; de amennyiben módját tudtuk

²⁰⁵ Tamás testvér itt természetesen nemcsak a maga, hanem az anyaggyűjtő testvérek nevében is beszél.

ejteni, nem hanyagoltuk el a műveltek tetszésének keresését sem. Kérünk tehát, kegyes atyánk²⁰⁶, hogy fáradozásunk nem megvetendő ajándékát, melybe nem kevés munkát fektettünk be, szenteld meg áldásoddal; javítsd ki a benne maradt hibákat, töröld belőle a fölösleges részeket, hogy amik tudós ítéleted szerint helytállóak benne, Crescentius nevednek megfelelően valóban mindenütt növekedjenek és sokasodjanak Krisztusban. Ámen.

Vége az előszónak.

²⁰⁶ vö. 2Cel 223, ahol ugyanez a megszólítás nem a Minister generálisnak, hanem Szent Ferencnek szól.

Első könyv

Megtéréséről

Kezdődik a szentséges Ferenc atyánk viselt dolgairól és tanításairól szóló „memoriale in desiderio animae”²⁰⁷

I. fejezet.

Hogyan nevezték előbb Jánosnak, később Ferencnek; mit jövendölt felőle anyja, és ő maga hogyan mondotta meg előre, hogy mi minden fog vele történni; a fogságban tanúsított béketűréséről

3 Ferenc, a Magasságbelinek szolgája és barátja, akinek az isteni Gondviselés azért adta ezt a nevet²⁰⁸, hogy különösségével és szokatlanságával hathatósan munkálja küldetése hírének terjedését, anyjától a keresztségben – amikor a vízből és Szentlélekből újjászületve a harag fiából a kegyelem gyermeke lett²⁰⁹ – eredetileg a János nevet kapta.

Ez az asszony, minden tisztesség kedvelője, már magatartásában is mintegy látható jelét adta erényességének, s ezért abban a kivételes kitüntetésben részesült, hogy bizonyos fokig Szent Erzsébethez hasonlított, és pedig nemcsak abban, hogy szintén nevet adott fiának, hanem a prófétai szellemben is. Mikor ugyanis egy alkalommal szomszédasszonyai Ferenc bőkezűségét és ritka finom modorát dicsérték előtte, ő mintegy isteni sugallattól érintve így szólt: „Mit tudjátok ti, mi lesz az én fiamból? Meglátjátok, érdemeiért Isten gyermeke lesz belőle.”

De ez volt a véleményük másoknak is, akiknek tetszését Ferenc jó tulajdonságaival már kicsi korában nagymértékben megnyerte. Így gondosan került mindent, amit más bántásnak vehetett volna, és ifjúként olyan előkelő modort árult el, hogy sokan egyenesen hihetetlennek tartották, hogy azoknak törzséből származott, akiket szüleinek mondtak.

A János név hivatására vonatkozott, melyre később vállalkozott, a Ferenc név pedig hírének terjedésére, mely teljes Istenhez térése után mindenüvé hihetetlen gyorsasággal eljutott. Ezért az összes ünnepek között Keresztelő Szent Jánosét tartotta legnagyobbnak, mivelhogy nevének méltósága bizonyos misztikus erő bélyegét nyomta életére.

Amint annál nem támadt nagyobb az asszonyok szülöttei közt²¹⁰, azonképpen nála nem támadt tökéletesebb a szerzetalapítók közt. Olyan kapcsolat ez, melyre érdemes felhívni a figyelmet.

4 János anyja méhébe rekesztve jövendölt, Ferenc pedig világi börtönbe zárva akkor mondotta meg előre az elkövetkezendő eseményeket, mikor még nem ismerte az isteni bölcsességnek rá vonatkozó terveit.

Egyszer ugyanis, mikor a perugiai és assisi polgárok közt egy háborús viszályból kifolyólag véres összetűzésre került sor, Ferenc sokadmagával fogságba került, és a többiekkel együtt bilincsekbe verve volt kénytelen túrni a börtönélet keserveit. Míg azonban fogolytársai valósággal beletemetkeztek a bánatba, és mindegyre csak a fogság megalázó

²⁰⁷ Iz 26,8 „emlékezés a lélek vágyódásában”

²⁰⁸ A Ferenc név szórványosan már Szent Ferenc előtt is előfordult, de elterjedt csak utána lett. Bihl M.: De nomine S. Francisci. Arch. Franc. Hist. 1926, 469. skk. 11.

²⁰⁹ Ef 2,3

²¹⁰ Mt 11,11; Lk 7,28

kényelmetlenségein sírángoztak, ő nem győzött eleget örvendezni az Úrban, és semmibe se vette bilincseit. A bánkódók nem győzték őt eleget feddni: hogy tud ilyen vidám lenni bilincseiben. Egyesek egyenesen beszámíthatatlannak, sőt bolondnak nézték. Ferenc azonban prófétai ihlettel így válaszolt nekik: „Mit tudjátok ti, minek örülök én? Egészen máson jár az én gondolatom: eljön az idő, mikor az egész világ szentként fog tisztelni.” És valóban úgy is történt; amit mondott, minden szó szerint beteljesedett.

Volt a foglyok között többek közt egy büszke és öntelt lovag, akit a többiek ki akartak rekeszteni baráti körükből. Egyedül Ferenc béketúrása nem tört meg. Túrta a túrhételent, és lassankint a többieket is összebékeltette vele. Az erények e választott edényéből, mely hívatta minden kegyelmet magába fogadni, már ekkor minden irányban áradtak a karizmák.

II. fejezet.

Egy szegény katonáról, akit felruházott és látomásáról, melyet még a világban látott hivatásáról

5 Miután nemsokára visszanyerte szabadságát, még nagyobb részvétet kezdett érezni a szűkölködők iránt. Fel is tette magában, hogy semmiféle szegénytől, aki – Isten szerelmére hivatkozva – kéressel fordul hozzá, nem fordítja el orcáját²¹¹. Történt, hogy egy napon egy szegény, félig meztelen katona jött vele szembe; megesett rajta a szíve, és Krisztus szerelméért azonnal odaadta neki jól szabott ruháját, amelyet éppen viselt.

Mennyivel művelt kisebbet, mint Szent Márton? Semennyivel. Mert a szándék és a megvalósítás ugyanaz volt mind a kettőnél; legfeljebb a kivitelezés módjában tértek el egymástól. Ferenc ugyanis előbb ruháját adta oda és utána mindenét, Márton ellenben előbb mindenét és csak a legvégén ruháját. Egyébként mindketten szegényen és szerényen éltek a világban, és mindketten dúsgazdagon léptek be a mennyek országába. Márton katona volt, de szegény, és hogy a koldust felruházhassa, kénytelen volt megosztani köpenyét; Ferenc ellenben nem volt katona, ám gazdag volt, és teljesen felruházta a szegény katonát. A krisztusi parancsolat tökéletes teljesítésével mindketten kiérdemelték, hogy Krisztus meglátogassa őket álmukban. Az előbbit azért, hogy megdicsérje cselekvése tökéletességét, az utóbbit pedig azért, hogy jóakarátulag buzdítsa annak megtételére, ami cselekvése tökéletességéből még hiányzott.

6 Nem sokkal ezután ugyanis álmában egy fényes palota képe jelent meg előtte, melyben mindenféle fegyverek mellett egy gyönyörűségecs menyasszony is látható volt. Még ugyancsak álmában történt, hogy nevén szólították, és a látott dolgokat mind neki ígérték oda. Menten elhatározta tehát, hogy a lovagi cím elnyerésére haladéktalanul Apuliába indul, s miután gazdagon felkészült, sietett a lovagi méltóság kezdő fokához szükséges lépéseket megtenni. Testi gondolkodásával ugyanis egészen testi módon értelmezte a látott álmot, holott Isten bölcsességének kincsesládájában sokkal mélyebb értelem rejlett.

És íme, egy éjszaka mély szendergésében valaki megint nevén szólította, és útjának célját tudakolta tőle. Ő erre részletesen elmondta úttervét, s bevallotta, hogy Apuliába szándékozik menni hadi babérokat szerezni. Mire a hang tovább kérdezte: „Ki tehet több jót, az úr-é, vagy a szolgáló?” „Az úr” – felelte ő. „Hát akkor miért keresed az úr helyett a szolgálót?” – kérdezte tovább a hang. Ferenc a kérdésre kérdéssel válaszolt: „Mit akarsz, Uram, hogy cselekedjem?” „Térj vissza szülőföldedre – hangzott a válasz –, mert látomásod lelki értelemben fog

²¹¹ Tób 4,7

beteljesedni.” Ferenc, aki közben az engedelmesség mintaképévé²¹² alakult át, habozás nélkül visszafordult, és saját akaratának megtagadásával Saulból Pállá lett. Saul a földre terült, és a kemény csapások édes szavakba mentek át nála; Ferenc a fizikai fegyvereket szellemiekre változtatta át, és hadi dicsőség helyett mennyei tisztet nyert. Ezért mondta azoknak, akik időszerűtlen vidámságát csodálták, hogy egykoron még hatalmas fejedelem lesz belőle.

III. fejezet.

Hogyan választotta a vidám fiatalok csapata a lakoma idejére vezérévé, és hogyan változott meg egyszerre

7 Ferenc kezdett tökéletes emberré átalakulni, és tökéletesen mássá lenni, mint annak előtte volt. Babilon fiai azonban visszatérése után egy ideig még nyomában jártak, és akarata ellenére is más irányba terelték, mint amerre eredetileg haladni akart. Az assisi fiatalok ugyanis, amelynek korábban mulatozásaiban vezére volt, megint kezdte őt lakomákra hívogatni, melyeken állandóan vidám pajzanság és bohóckodás járta. Vezérükévé választották őt, mert sokszor tapasztalt bőkezűsége alapján biztosra vették, hogy most is valamennyiük helyett viselni fogja a költségeket. Hogy megtölthessék gyomrukát, engedelmességet ígértek neki, és a jóllakás kedvéért jobbágyaivá szegődtek. Ő nem utasította el magától a felajánlott megtisztelést, nehogy fősvénynek tűnjék, azonkívül jámbor elmékedéseiben egy pillanatra sem feledkezett meg az udvariasság követelményeiről. Fényes lakomát rendezett, rengeteg válogatott étellel, melyekkel mindenki rogyásig ette magát. Utána részegen sorra járták a város utcáit, és közben ledér dalokat énekeltek.

Ferenc mint az ünnepség vezére bottal a kezében követte őket; de nemcsak testben maradt el mögöttük, hanem lélekben is egészen süket lett dalaikra, és szívében már az Úrnak énekelt. Később maga beszélte, hogy akkor az isteni édességnek bősége árasztotta el, hogy sem egy szót szólni, sem egy lépést tenni nem lett volna képes. Olyan lelki megindulás vett erőt rajta, mely a láthatatlan dolgok felé ragadta őt²¹³, amihez viszonyítva minden földi dolgot jelentéktelennek, sőt értéktelennek talált.

Ő, valóban csodálatos leereszkedése Krisztusnak, hogy a jelentéktelen feladatokkal bíbelődőket fölötte nagy ajándékokkal halmozza el²¹⁴, és övéit még oly hatalmas vizek árjából is kimentí és előbbre segíti²¹⁵! Íme, kenyerekkel és halakkal lakatta jól Krisztus a tömeget, és még a bűnösöket sem utasította el asztalától. Mikor azonban királlyá akarták tenni, futásnak eredt, és fölment egy hegyre, hogy ott imádkozzék. Isten titkait kereste Ferenc, és még tudatlanul is a tökéletes tudás felé irányultak lépteit.

IV. fejezet.

Egy koldus ruhájába öltözve hogyan evett együtt a koldusokkal a Szent Péter-templom csarnokában; gazdag alamizsnájáról

8 Már a szegények különös kedvelője volt, és a szerencsés kezdet már előre jelezte nála az elérendő tökéletességet. Ezért gyakran levetette ruháit, hogy a szegényeknek adja. Ahhoz azonban még nem volt elég ereje, hogy külsőleg is hasonlónak váljon hozzájuk, de szívében már versenyre kelt velük. Midőn egy alkalommal zarándokként ment Rómába, a szegénység lángoló szerelmétől vezéreltetve levetette finom ruháit, s helyettük egy koldus gúnyját

²¹² *forma* (vö. 1Pét 5,3): példa, minta, típus

²¹³ Utalás a karácsonyi szentmise prefációjára.

²¹⁴ 2Pt 1,4

²¹⁵ Zsolt 31,6

öltötte magára, azután a Szent Péter-templom előcsarnokában, mely csak úgy hemzsegett a koldusoktól, mosolygó képpel odatelepedett közéjük, és mintha csak egy lett volna közülük, nagy mohósággal enni kezdett velük. Többször is megtette volna ezt, ha az ismerősei előtt való szégyenkezés nem tartotta volna vissza. Mikor később odajárult az apostolfejedelem oltárához, nem győzött eleget csodálkozni azon, hogy a zárandokok csak olyan kis összegeket ajánlanak fel. Fogta tehát magát, és egy egész marékra való pénzt dobott bele a perselybe, hogy ily módon is jelezze: akit Isten mindenki más fölött kitüntetett, azt külsőleg is különös tiszteletben kell részesítenie mindenkinek.

Hasonló okból szegény papoknak is gyakran juttatott egyházi felszereléseket, és így a legelesettebbeknek is megadta az embernek kijáró tiszteletet. Mert aki készült felvenni az apostoli küldetést, és hiány nélkül hirdetni a katolikus hitet, annak illetéktől kezdve tisztelettel övezni Isten szolgálait és titkait.

V. fejezet.

Hogyan mutatott neki az ördög imádság közben egy öregasszonyt, és milyen feleletet adott neki Isten; mit tett a leprásokkal

9 Így már világi ruha alatt szerzetesi lelket hordott, és a nyilvános helyeknél sokkal jobban kedvelte a remeteségeket. Közben bőséges része volt a Szentlélek látogatásaiban és oktatásaiban. Mert szinte magán kívül ragadta és csalogatta az édességnek az a fönséges érzése, mely mindjárt kezdetben túlaradó mértékben elöntötte őt, s mely, amíg csak élt, soha egy pillanatra el nem hagyta.

Miközben így az imádság szellemének jobban megfelelő magányos helyeket látogatta, az ördög ravasz fondorlattal megpróbálta őt szándékától eltéríteni. Egyszer ugyanis szülővárosának egyik ismert lakóját, egy förtelmesen püpos vénasszonyt állította lelki szemei elé, akire mindenki borzalommal tekintett, és azzal fenyegette meg, hogy őt is hasonlóvá nyomorítja, ha nem hagyja abba megkezdett életét. De az Úr megerősítette őt, és bensejében örömmel hallotta az üdvösség és kegyelem biztatását: „Ferenc – mondotta szívében az Úr –, ha meg akarsz engem ismerni, a testi és hiábavaló dolgoktól fordulj a lelkiek felé, tanuld meg édesnek érezni a keserűt, és vesd meg magadat, mert akkor megfordul a dolgok rendje, és amit csak mondok neked, mind-mind tetszeni fog.” És azonnal erős ösztönzést érzett magában, hogy az isteni parancsnak eleget tegyen, és azon melegében hozzálátott a dolog kipróbálásához.

Ferenc a világ összes szerencsétlenjei és nyomorékjai közt a leprásoktól irtózott legjobban. És íme, egy napon, mikor Assisi határában lovagolt, éppen egy leprás jött vele szembe. Bár nagy undort és félelmet érzett magában, mégis, nehogy a kapott parancs és a tett eskü megszegőjének tűnjék fel, rögtön leszállott lováról, és odalépett hozzá, hogy megcsókolja. Mikor azután a leprás alamizsnát kérőleg feléje nyújtotta kezét, nemcsak pénzt adott neki, hanem csókot is nyomott a kezére. Utána rögtön lóra pattant, figyelmesen ide-oda tekingetett, s bár minden irányban nyílt mezőség tárult eléje, és látását semmi sem gátolta, a leprást sehol sem tudta többé felfedezni. Csodálkozással és örömmel eltelve néhány nap múlva tudatosan megismételte az esetet: odament a leprások telepére, mindegyiknek pénzt adott, s mindegyiket kézen és szájon csókolta.

Így a keserűt édesbe vette, és férfiasan készült a további parancsok teljesítésére.

VI. fejezet.

A Megfeszített képéről, mely szólott hozzá, és a tiszteletről, mellyel a képnek adózott

10 Miután szívében már teljesen megváltozott, és legjobb úton volt, hogy külső életmódjában is megváltozzék, egy napon San Damiano temploma mellett haladt el, mely akkoriban félig-meddig romokban hevert, és egészen elhagyottan állott. A lélek ösztönzésére betért a templomba, hogy ott imádkozzék; alázatos szívvel és buzgó könnyörgéssel borult a feszület²¹⁶ elé, és valami szokatlan kegyelem érintésére egyszerre egészen más embernek érezte magát, mint belépésekor volt. Mialatt így átalakult, a keresztre feszített Krisztus képe, amire még nem volt példa, festett ajkaival beszélni kezdett, és nevéen szólítva magához intette őt: „Ferenc – mondotta –, menj és állítsd helyre hajlékomat, mert mint látod, romokban hever!” A remegő Ferencet ámulat fogta el, és szinte eszméletét veszítette a beszéd hallatára. Mindazonáltal rögtön késznek érezte magát az engedelmességre, és serényen hozzálátott a parancs teljesítéséhez. Mivel azonban szóval ki nem fejezhető változást érzett magában, melyet maga sem tudott megfogalmazni, illendőnek tartjuk, hogy mi se feszegessük tovább a dolgot.

Bizonyos azonban, hogy a Megfeszített iránti részvét mélyen bevésődött lelkébe, és mint joggal hihetjük, a kínszenvedés szent sebhelyei, ha egyelőre nem is a testébe, szívébe már ekkor kitörölhetetlenül belenyomódtak.

11 Csodálatos és mind ez ideig hallatlan eset! Ugyan ki ne csodálkoznék rajta? Avagy ki hallott már hasonlót? Ki ne kételkednék benne, hogy a hazájába csak az imént visszatért Ferencnek csakugyan megjelent a Keresztfeszített, és ámbár külsőleg még nem szakadt el egészen a világtól, új és hallatlan csodával a keresztről beszélt hozzá? Attól az órától fogva, hogy szólott hozzá a kedves, olvadozni kezdett a lelke²¹⁷. A szív szerelme kevéssel rá a test sebeiben is megnyilatkozott²¹⁸.

Ettől az időtől kezdve nem tudta visszatartani könnyeit, és Krisztus szenvedését, mintha mindig maga előtt látta volna, fennhangon is siratta. Sóhajtozva folytatta útját, és a Krisztus sebeire való gondolás mellett semmiféle vigasztalásnak nem akart helyet engedni. Mikor egy szívbeli jó barátja jött vele szembe, és kérdésére megmagyarázta fájdalmának okát, azt is keserű könnyekre fakasztotta.

Közben nem felejtette el a szent képnek gondját viselni, sem pedig parancsának teljesítését nem hanyagolta el. Egy papnak azonnal pénzt adott, hogy rajta lámpást és olajat szerezzen, nehogy a kép csak egy percre is megfelelő világítás nélkül maradjon. Utána serényen hozzálátott a parancs második felének teljesítéséhez is, és nekifogott a nagy munkának, a templom restaurálásának. Mert ámbár az isteni parancs szava az Egyházra vonatkozott, melyet Krisztus saját vérére szerzett, mégsem emelkedhetett egyszerre a legmagasabb fokra, hanem lépésről lépésre kellett az anyagtól a szellemhez emelkednie.

²¹⁶ Ez a bizáncinak tartott feszület ma a Szent Klára bazilikában látható, ahová a klarisszákkal együtt 1260-ban költözött át.

²¹⁷ Én 5,6

²¹⁸ Nem egészen szabatos beszéd, mert a stigmatizáció huszonnégy évvel később következett be.

VII. fejezet.

Test szerinti²¹⁹ atyja és testvére üldözéséről

12 Test szerinti atyja, mikor látta, hogy egészen a jámborság cselekedeteire adta magát, üldözni kezdte őt, és mivel Krisztus szolgálatát oktalanságnak tartotta, ahol csak lehetett, mindenütt szidalmazta. Ezért Isten szolgálója egy nagyon alacsony származású és egyszerű embert vett maga mellé, ezt atyja helyett atyjává fogadta, és kérte, hogy valahányszor csak atyja átkokat szór rá, ő ellenkezőleg: áldással halmozza el őt. Így váltotta valóra és mutatta meg tettel is a prófétai szó értelmét: „Hadd átkozzanak, csak te áldj meg”²²⁰.

Isten embere a város püspökének, egy fölötté nagy jámborságú férfiúnak tanácsára azt a pénzüsszeget is, melyet eredetileg a templom helyreállítására szánt, visszaadta atyjának azzal a megokolással, hogy az igaztalan úton szerzett vagyont nem illik szent célra fordítani.

Azután a jelenlevők füle hallatára, mert nagyon sokan verődtek össze, így kiáltott fel: „Most hát igazán mondhatom: Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, és nem mondom többé atyámnak Bernardone Pétert, akinek ím ezennel nemcsak pénzét adom vissza, hanem összes ruhadarabjaimat is. Meztelenül megyek az Úr elé.”

Ó, nagylelkű ifjú, kit már csupán Krisztus elégít ki! Ekkor az is kiderült, hogy Isten embere vezeklőövet viselt ruhája alatt, mert nem az erények látszatának, hanem valóságának örült.

Test szerint való testvére, atyja példájára, szintén sértő szavakkal illette őt. Egy téli reggelen, mikor látta, hogy Ferenc hitvány posztóruhába öltözve és a hidegtől dideregve végzi imádságát, rosszmájúan odaszólt egyik cimborájának: „Mondd Ferencnek, hogy adjon neked egy fillér értékű verítéket.” Isten embere, mikor ezt hallotta, egészen felvidult, és mosolyogva felelt: „Ó, én igen nagy áron bocsátom áruba verítékemet az én Uramnak.”

Valóban, jobban nem is felelhetett volna; mert itt a földön nemcsak százszoros, hanem ezerszeresnél is több jutalmat nyert, a túlvilágon pedig nem csupán magának, hanem tömérdek más embernek is kiérdemelte az örök életet.

VIII. fejezet.

Szegyenkezésének legyőzéséről, és a szegény szüzekre vonatkozó jövődőléséről

13 Gondosan igyekezett tehát régi laza életmódját minél szigorúbbra fogni, és elpuhult testét a természet józan törvényeihez alkalmazni.

Egy napon Isten embere Assisiben járt, hogy olajat kéregessen San Damiano templomának lámpásába. A templom helyreállításán akkor már javában dolgozott. Mikor azonban észrevette, hogy a ház előtt, melybe éppen belépni készült, egy csomó ember játszadozik, arcát egyszerre szegyenpír öntötte el, és önkéntelenül visszahúzódott. De mindjárt utána égre emelte szemét, megbüntette magát kicsinyhitűségéért, és azon melegében szigorú ítéletet szabott magára: késedelem nélkül visszatért a házhoz, és ott az egybegyűltek előtt tartózkodás nélkül bevallotta szegyenkezésének okát, majd utána a lélek mámorában franciául olajat kért és kapott tőlük.

Egyúttal hathatós szavakkal buzdította a jelenlevőket a mondott egyház újjáépítésében való serény közreműködésre, és francia nyelven mindenki füle hallatára világosan megjövendölte, hogy ott majdan a Krisztusnak szentelt szüzek monostora fog megépülni. Valahányszor ugyanis eltelt a Szentlélek tüzevel, és lelkéből önkéntelenül lángoló szavak

²¹⁹ *carnalis* – test szerinti, test szerint gondolkodó

²²⁰ Zsolt 108,28

törtek elő, mindig franciául beszélt: úgy látszik, előre megérezte, hogy ennek a nemzetnek körében különös tiszteletben és megbecsülésben fog részesülni.

IX. fejezet.

Az ajtóról ajtóra való alamizsnakéregetésről

14 Mióta mindenek közös Urának kezdett szolgálni, lehetőleg közösségi munkát szeretett végezni, a magányos foglalkozást ellenben, mely annyi bűn szennyétől bűzlik, szorgosan kerülte.

Mialatt a templom helyreállításán dolgozott, melyre Krisztustól parancsot kapott, s miközben a választékos külsejű ifjúból parasztosan erős és munkabíró emberré izmosodott, a templomocska papja, látva szüntelen fáradozását, megkönyörült rajta, és elhatározta, hogy mindennap juttat neki a maga ételéből. Természetesen nem válogatott ételekről volt szó; hiszen ő maga is szegény ember volt. Mikor az ifjú a pap figyelmességét és jóságát látta, így kezdett magában beszélni: „Nem mindenütt találsz olyan papot, aki ennyire gondoskodik rólad. Aki a szegénységet vállalta, az nem törődhetik bele ilyen életmódba; annak nem illik ilyesmibe ilyen könnyedén belenyugodnia. Hiszen így megint oda térsz vissza, ahonnan elindultál, és megint válogatott ételek bőségében találsz majd gyönyörűségedet. Nosza, serényen rajta tehát, és ajtóról ajtóra járva kolduld össze az elibéd vetett ételeket!” Azonnal Assisibe indult ajtóról ajtóra koldulni. Amikor látta a legkülönbözőbb ételekkel megrakott fazekat, először megborzadt, de azután erőt vett magán, és Istenre emlékezve élvezettel fogyasztotta el a kotyvalékokat.

Ó, mert a szeretet mindent megnyehít, és minden keserűt édesre változtat.

X. fejezet.

Bernát testvér lemondásáról

15 Bizonyos Bernát nevű assisi polgár, aki később a tökéletesség fia lett, amikor Ferenc példájának láttára elhatározta, hogy teljesen szakít a világgal, alázatosan tanácsért fordult hozzá. Beszélgetés közben ezt a kérdést vetette fel: „Ha valaki egy úr javait, amelyeket már hosszú időn át használt, nem akarja tovább magánál tartani, mit kell velük leghelyesebben tennie, ó atyám?” „Adjon vissza mindent urának, akitől kapta” – felelte Isten embere. „Íme, mindenemet, amim csak van – felelte erre Bernát –, Istentől kaptam, és kész vagyok tanácsod szerint mindent visszaadni neki.” „Nos, ha kész vagy szavaidat tettekre váltani – mondta a szent –, akkor holnap korán reggel elmegyünk a templomba, és az evangéliumos könyv segítségével tanácsot kérünk Krisztustól.”

És valóban, másnap korán reggel beléptek a templomba, és miután egy sort buzgón imádkoztak, kinyitották az evangéliumos könyvet azzal az elhatározással, hogy azt fogják tenni, amire először esik tekintetük. És íme, az első kinyitásra Krisztus ezt a tanácsot adta nekik: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid van, és árát oszd szét a szegények között.”²²¹ Második kinyitásra ez tűnt szemük elé: „Semmit se vigyetek az útra.”²²² Végül harmadszor is megismételték, és ím, ezt olvasták: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát.”²²³ Bernát mindezt habozás nélkül teljesítette, és a tanácsnak egyetlen betűjét sem hagyta betöltetlenül. Rövid időn belül nagyon sokan elfordultak a világ mardosó gondjaitól,

²²¹ Mt 19,21

²²² Lk 9,3

²²³ Lk 9,23; Mt 16,24

és Ferenc vezérletével visszatértek a végtelen jóhoz és az igazi hazába. Hosszadalmas volna mindegyikükről külön elmondani, hogyan nyerték el mennyei hivatásuk pályabérét.

XI. fejezet.

A pápa úr előtt mondott példázatáról

16 Abban az időben, midőn regulakérés céljából övéivel együtt Ince pápa elé járult, a pápa, mivel szándékukat²²⁴ az emberi képességeket messze meghaladónak találta, mint afféle bölcs és körültekintő ember, így szólt hozzája: „Fiam, imádkozzál Krisztushoz, hogy valami módon adja tudunkra reád vonatkozó akaratát; ha ezt megismerjük, sokkal nyugodtabban adjuk beleegyezésünket kérésedre.”

A szent készségesen engedelmeskedett a legfőbb pásztor parancsának, s bizalommal fordult Krisztushoz; kitartóan imádkozott, és társait is buzdította, hogy bizalommal könyörögjenek Istenhez. És lám, mi történt? Imádság közben megkapta Krisztustól a kívánt feleletet, és fiainak is tudtára adta az üdvösség új ígét. Krisztus azt mondta neki: „Ferenc, így beszélj a pápához”: »Egy fölötté szegény, de nagyon szép asszony magányosan élt a pusztában. Egészen kivételes szépségéért azonban megszerette őt egy király, kész örömet feleségül vette, s idővel szebbnél szebb gyermekeket nemzett vele. Miután a fiúk felserdültek, és anyjuk előkelő rangjukhoz illően felnevelte őket, egy napon így szólt hozzájuk: 'Ne szégyelljétek, kedveseim, hogy szegények vagytok, mert mind a nagy király fiai vagytok. Menjetek csak udvarába, és kérjétek tőle bátran mindazt, amire szükségetek van.' A fiúk csodálkozással és örvendezéssel hallották ezt, királyi származásuk tudata nagyban emelte önérzetüket, és attól a gondolattól, hogy ők lesznek a király örökösei, minden nyomorúságukat mérhetetlen gazdagságnak érezték. Bátran odajárultak tehát a király elé, és nem féltek szemébe tekinteni annak, akinek hasonlóságát magukon viselték.

A király a hasonlóság láttára csodálkozva kérdezte tőlük, hogy kinek a fiai. És amikor megmondták neki, hogy a pusztában lakó szegény asszonyé, a király sorra megölelte őket, és így szólt: 'Az én fiaim és örököseim vagytok ti; ne féljétek! Ha asztalomnál annyian étkeznek idegenek, csak igazságos, hogy róla tápláljam azokat is, akikre jog szerint egész örökségem tekint.'

Azonnal üzent tehát az asszonynak, hogy további táplálás céljából valamennyi tőle született gyermekét küldje udvarába.«”

A szent egészen felvidult a példázaton, és az isteni jóslatot késelem nélkül továbbadta a pápának.

17 A sokgyermekes anya, aki nem puhaságban szülte gyermekeit, Szent Ferencet jelképezte; a pusztaság a világot abban az időben, amikor még műveletlen és erényekben terméketlen volt; a fiak, szép és dús sarjadék, a testvérek számos és minden erényben gazdag sokaságát, s végül a király Isten Fiát, akihez a szent szegénységben hasonlítanak mindazok, akik ételüket, silányságuk miatt való szegyenkezésüket félretéve, a király asztaláról nyerik, s akik megelégedve Krisztus példájának követésével alamizsnából élnek, mert tudják, hogy a világ megvetésén át az örök boldogságba jutnak.

A pápa úr csodálkozott az előadott példázaton, és mindjárt felismerte, hogy látogatója száján át Krisztus szólt hozzá. Eszébe jutott egy látomása, melyet ezelőtt néhány nappal látott, s melyről a Szentlélek kegyelméből megértette, hogy szintén ezen ember által kell beteljesülnie. Álmában úgy látta, mintha a lateráni bazilika összeomlani készülne; ekkor egy szerzetes, alacsony termetű és jelentéktelen emberke, nekivetette hátát, és megvédte a

²²⁴ A *propositum* szó áll a latinban, azaz: életrend, életerv.

templomot az összedőléstől²²⁵. „Valóban – mondotta magában a pápa –, ez az az ember, aki tevékenységével és tanításával fenn fogja tartani az Egyházat.” Ezért hajolt meg olyan könnyen kérése előtt. Innét magyarázható, hogy Isten iránti buzgóságból mindig is különös szeretettel szerette Krisztus szolgáját. Egykettőre teljesítette tehát kérését, és kilátásba helyezte, hogy később még nagyobb kegyelmeket is juttat neki. Szentünk a rá ruházott tekintéllyel menten hozzálátott az erények magvainak hintegetéséhez; sorra járta a városokat és falvakat, és ellenállhatatlan erővel hirdette Isten igéjét.

²²⁵ Ugyanezt a látomást Szent Domonkossal kapcsolatban is említik a legendák. Előadásuk szerint 1215 végén történt a dolog, mikor a szent a IV. lateráni zsinaton való részvétel céljából Rómában időzött. Tekintettel azonban arra, hogy korábbi életrajzírói semmit sem tudnak a látomásról – elsőnek a Tamás testvérrel egyidőben, 1244-46-ban működő Medici Konstantin tesz róla említést –, joggal idegen kölcsönzést láthatunk benne. A legenda ferences eredete mellett szólnak az előadás jellemző kifejezései is: *homo modicus et despectus, opere ac doctrina*, nemkülönben a pápa akkori lelkiállapota. 1215-ben, a ferences mozgalom rohamos kibontakozása idején már semmi értelme nem volt a habozásnak. Akkor már „alea iacta est.”

A Sancta Maria de Portiuncula Egyházzól

XII. fejezet.

A szent különös vonzódása a helyhez; az itt élő testvérek életmódjáról; a Boldogságos Szűz szeretetéről e hely iránt

18 Isten szolgálója, Ferenc, természeténél fogva alacsony, lélekben alázatos, hivatásában kicsi, egy darabka földet hasított ki magának és övének a világból, mivelhogy csak úgy szolgálhatott Krisztusnak, ha volt valamije a világon. Bizonyára nem isteni rendelés nélkül történt, hogy időtlen idők óta Portiunculának²²⁶ nevezték azt a helyet, mely azok osztályrészéül volt kiszemelve, akik a világból semmit sem akartak magukénak mondani.

Ezen a helyen egy kicsiny temploma állott a Boldogságos Szűznek, aki alázatosságával kiérdemelte, hogy szent Fia után feje legyen az összes szenteknek. Itt vette kezdetét a Kisebbségi Rendje és nemes alkotmánya, mint egy szilárd alapra épített ház, itt nőtt nagygyá és terebélyesedett ki. A szent minden másnál jobban szerette ezt a helyet, és a testvéreknek is megparancsolta, hogy különleges szeretettel ragaszkodjanak hozzá; azt akarta, hogy mindig úgy tekintsenek rá, mint alázatosság és fölséges szegénység dolgában a Rend tükrére. Ugyanezért tulajdonjogát másoknak engedte át, s magának és övének egyedül a használati jogot tartotta meg.

19 Itt minden tekintetben a legszigorúbb fegyelem uralkodott: a hallgatásban és munkavégzésben csakúgy, mint a szerzetesi élet egyéb vonatkozásaiban. Másnak, mint különösen kipróbált testvéreknek, tilos volt a belépés; ezeket a világ legkülönbözőbb tájairól az igazán erényes és minden szempontból tökéletes szerzetesek közül gyűjtötte maga köré a szent. Világi személyeknek teljességgel tilos volt belépniük. Nem akarta ugyanis, hogy az ott élő testvérek, akiknek korlátolt volt a száma, világi emberek ügyes-bajos dolgainak fessegetésére hegyezzék fülüket, és a mennyei dolgokról való elmélkedés elhanyagolásával a földiekről való fecsegésre csábuljanak. Ugyanezért tilos volt bárkinek hiábavaló szót mondania, vagy mások üres mondását ismételnie. Ha valaki mégis beleesett ebbe a hibába, az szigorú büntetésben részesült, és így a maga kárán tanulta meg, hogy a jövőben óvakodjék ilyen hibától. Az ott élő testvérek éjjel-nappal, megszakítás nélkül az isteni dicséret zengedezésével foglalatoskodtak, és az életszentség csodálatos illatát terjesztve anyagi életet éltek.

És méltán! Mert régi emberek állítása szerint ezt a helyet más néven Angyalos Boldogasszony egyházának is hívták. A szent atya állítása szerint Isten kinyilatkoztatta neki, hogy a Szent Szűz a tiszteletére világszerte épült templomok közül ezt különlegesen szereti; ez okból maga a szent is minden másnál jobban szerette.

XIII. fejezet.

Egy látomásról

20 Egy fölötté jámbor testvérnek még megtérése előtt emlékezetre méltó látomása volt a nevezett templommal kapcsolatban. Álmában ugyanis úgy tűnt fel neki, mintha a templom körül rengeteg, száznál is több vaksággal sújtott ember nyüzsgött volna. Valamennyien az ég felé emelték tekintetüket, s térden állva és imádságra kulcsolt kezekkel siralmas hangon irgalomért és szemük világáért kiáltottak Istenhez. És íme, az égből hirtelen hatalmas

²²⁶ Portiuncula – részecske, kicsiny földdarab.

fénysugár csapott le, és annyi felé oszolva, ahányan voltak, mindegyiknek visszaadta látását, és biztosította üdvösségét.

Szent Ferenc és testvérei életéről

XIV. fejezet.

A fegyelem szigorúságáról

21 Krisztus vitéz harcosa sohasem kímélte testét, hanem ellenkezőleg, mintha nem is az övé lett volna, egy pillanatra sem szűnt meg szóval és tettel gyötörni. Messze túlment az apostoli levél ama helyén, ahol a szentek szenvedései vannak elsorolva²²⁷; ha ugyan kedve van valakinek számba venni mindazt, amit szenvedett. És miként ő, azonképpen első követői is készségesen alávetették magukat minden kényelmetlenségnek, s bűnnek tartották a lélek vigasztalásán kívül másban keresni felüdülést. Így vas- és bőrövekkel övezték magukat, s temérdek virrasztással és szinte állandó böjtöléssel sanyargatták testüket. Bizonyára sokan rá is mentek volna, ha a kegyes pásztor állandóan felhangzó mérséklő szava nem korlátozta volna az emberfölötti önsanyargatás szigorúságát.

XV. fejezet.

Szent Ferenc tapintatosságáról

22 Egyik éjszaka a juhocskák egyike, mialatt a többiek aludtak, így kiáltott fel: „Testvérek, azonnal meghalok az éhségtől.” A kegyes pásztor azon nyomban felkelt, és sietett megfelelő orvosságról gondoskodni a beteg juhocská számára. Asztalt terített, bár csak növényi ételekkel. A bor hiányát, mint rendszeresen, most is a víz pótolta. Elsőnek ő maga kezdett enni, és nehogy a testvér halálra szégyellje magát, a többieket is felszólította a szeretetszolgálatban való részvételre.

Miután az Úr félelmében magukhoz vették az ételt, hogy a szeretetszolgálatnak semmiben se legyen híja, a szent atya hosszú előadást tartott fiainak a helyes megítélés²²⁸ erényéről. Hangsúlyozta, hogy az Istennek szánt áldozatot mindig a mértéktartás sójával meghintve kell felajánlani, és nyomatékosan intette a testvéreket, hogy Isten szolgálatában ki-ki vessen számot testi erőivel. Egyforma bűnnek mondotta, ha valaki oktanul megtagadja testétől azt, ami jog szerint megilleti, vagy pedig a torkosságtól ösztönözve kelleténél többet nyújt neki. Végül még hozzátette: „Tudjátok meg, kedveseim, hogy amit most tettem, vagyis hogy ettem veletek, inkább részvétből, semmint tudatos elhatározással tettem, mert a testvéri szeretet így parancsolta. Szolgáljon ez nektek a szeretet példájául és nem az evés tényéül, mert ez a torkosságot, amaz pedig a lelket szolgálja.”

XVI. fejezet.

Az elkövetkező dolgok előrelátásáról; hogyan bízta a szerzetet a római Egyházra, és egy bizonyos jövődőlésről

23 A szent atya, aki folyvást gyarapodott érdemekben és erényekben, amikor látta, hogy lelki szülötteinnek nemzedékei megállás nélkül sokasodnak számban és kegyelemben, és hovatovább a föld szélső határáig kinyújtják csodálatosan termékeny ágait, mind többet

²²⁷ A szerző itt valószínűleg a Zsidókhöz írt levél 11. f. 33-38. szakaszaira gondol.

²²⁸ A *discretio* okosság, megfontoltság, mértékletesség, megkülönböztetés, a megkülönböztetés adománya, tudás. Szent Ferenc esetében nem evilág okossága, hanem az Isten kegyelmére való hallgatás, saját erejének jó felmérése.

kezdett azon töprengeni, hogyan lehetne ezt az új hajtást az egység kötelékében megtartani és tovább növelni.

Látta ugyanis, hogy a kisdéd nyáj ellen sokan farkasok módjára dühöngenek, és bizonyos megátalkodott vén bűnösök pusztán újszerűsége címén szeretnék megfojtani.

Előre látta azt is, hogy fiai közt is támadnak majd a szent békét és egységet veszélyeztető összeütközések, és félt, hogy miként ez a választottak közt is meg szokott történni, egyesek a gőg szellemétől vezéreltetve fellázadnak, és készek lesznek bármely pillanatban alkalmat adni veszekedésre és botrányra.

24 Miközben ilyen és hasonló gondolatokat forgatott fejében, Isten embere egy éjszaka álmában a következő látomást látta: egy kicsiny és fekete, a házi galambhoz feltűnően hasonló tyúk tűnt szemébe, melynek lábszárait és lábait sűrű toll fedte. A tyúknak rengeteg csibéje volt, melyek állandóan ott nyüzsögtek körülötte, de egyszerre valamennyien sehogyan sem fértek a szárnya alá. Mikor Isten embere felébredt álmából, és újból visszatért a lelkét betöltő gondolatokhoz, a következő magyarázatát találta látomásának: „A tyúk én vagyok, mert lám kicsiny termetű és a természetből sötét bőrű vagyok, és életem ártatlanságát a galamb egyszerűségével kell egyesítenem, mely amilyen ritkaság a földön, olyan biztosan szárnyal az ég felé. A csibék számban és kegyelemben megsokasodott testvéreimet jelentik. Ezeknek az emberek áskálódásától és a perlekedő nyelvektől²²⁹ való megvédésére Ferenc erői nem elegendők többé. Ezért elmegyek, és a római Szentegyház védelmébe ajánlom őket, hogy hatalmának vasvesszejével az fenyítse meg a gonoszokat, és az tegye lehetővé, hogy Isten gyermekei örök üdvösségük biztosságának növelésére mindenütt teljes szabadságnak örvendjenek. Ebből majd megismerik a fiak anyjuk édes jótéteményeit, és mindig különös buzgósággal járnak majd nyomában. Az ő védelme alatt nem lesz majd zavar a Rendben, és Béliál fia nem taposhat büntetlenül az Úr szőlőjében. Lesz rá gondja, hogy szegénységünk dicsősége szent maradjon, és nem engedi, hogy az elbizakodottság felhői elhomályosítsák alázatosságunk ragyogását. Sértetlenül megőrzi bennünk a szeretet és béke kötelékeit, és szigorú fenyítéssel sújtja az ellenszegülőket.

Az evangéliumi tisztaság szent fegyelme állandó virágzásban lesz előtte, és nem engedi, hogy életünk jó illata csak egy órára is kevésbé jól illatozzék.”

Ez a felajánlás volt ezentúl Isten szentjének legfőbb szándéka; ezen felajánlás szükségességének megérzése volt Isten embere jövőbe látásának leghathatósabb bizonyítéka.

XVII. fejezet.

Hogyan kérte a pápától az ostiai bíboros urat protektorul

25 Isten embere tehát Rómába²³⁰ ment; itt Honorius pápa és a bíborosok valamennyien nagy tisztelettel fogadták őt. És méltán! Mert híre akkor már messze szárnyalt, szentsége ott fénylett életében és ott hangzott szavaiban úgy, hogy lehetetlen volt őt nem tisztelni. Ott mindjárt, készület nélkül és egyedül lelkének hevületében szólni kezdett a pápához és a bíborosokhoz. Szívének mélyéből beszélt, és csak azt mondta, amit a Lélek sugallt neki. Szavára megmozdultak a hegyek²³¹, a hallgatók bensejéből mély sóhajok szakadtak fel, és könnyekben fűrésztöttek a lelkeket²³².

Miután beszédét befejezte, rövid bizalmas beszélgetés után ilyen szavakkal terjesztette a pápa úr elé kérését: „Tudod, uram, hogy a magadforma magas fölséghez a szegény és lenézett embereknek nem könnyű bejutniuk. Hiszen az egész világot tartjátok kezetekben, és a

²²⁹ Zsolt 30,21

²³⁰ Nem Rómába, hanem Viterbóba, ahol a pápa éppen udvarával tartózkodott.

²³¹ Ti. a bíborosok

²³² Az eredetiben; *interiorem hominem* – a belső embert (vö. Róm 7,22; Ef 3,16)

világrengető ügyek tárgyalása közben nincs érkezésük apró semmiségekkel foglalkozni. Azért esedezem szentséged irgalmasságához, hogy ezen ostiai bíboros urat nekünk pápául átengedni kegyeskedjék oly módon, hogy szentséged főhatóságának tiszteletben tartása mellett a testvérek szükség esetén bármikor hozzá fordulhassanak, és részéről a védelmen felül az irányítás jótéteményeit is élvezzék.”

A pápának tetszett a jámbor kérés, és Hugo urat, az akkori ostiai püspököt azonnal a szerzet fölé rendelte úgy, ahogyan Isten embere kívánta. A szent életű bíboros pedig sietett magához ölelni a rábízott nyáját, gondos táplálója, egy személyben pásztora és báránya lett és maradt boldog haláláig²³³

A különös alávettségnek pedig különleges szeretet és gondoskodás felel meg, amelyet a római Szentegyház sohasem szűnt meg a Kisebb Testvérek Rendje iránt tanúsítani.

Vége az első könyvnek

²³³ IX. Gergely pápa 1241. augusztus 22-én halt meg.

Második könyv

Bevezetés a második részhez

26 Az atyák nagy tettei emlékének a fiakra történő átörökítése rájuk nézve megtisztelést jelent, a fiak részéről pedig a szeretet jele. Mert még azokat is, akik nem voltak olyan szerencsések, hogy személyesen érintkezhetek volna velük, tetteikkel jóra serkentik, és még nagyobb jóra ösztönzik. Az időben tőlünk távol eső atyák ugyanis hathatós példaképeket állítanak a fiak elé. Az első és éppenséggel nem megvetendő gyümölcs, melyet a velük való foglalkozásból nyerünk, saját kicsinységünk megismerése. Hiszen látván látjuk, mennyire bővelkedtek ők és mennyire szűkölködünk mi érdemekben.

Megítélésem szerint boldogságos Ferenc az isteni szentség legszentségesebb tükre és tökéletességének visszfénye. Neki minden szava, minden tette bizonyos isteni illatot lehel úgy, hogy ha valaki szorgalmasan szemléli és alázatosan tanulmányozza őket, egykettőre eltelik üdvös tanulságokkal, és a legfőbb bölcsesség szeretetére lendül. Miután tehát, bár csak hétköznapi előadásban, futólag egyet-mást már előadtam róla, nem tartom fölöslegesnek, hogy a sokból még valamit hozzáfűzzek; egyrészt azért, hogy a szent tisztelete még jobban kidomborodjék, másrészt meg azért, hogy a mi álmos szeretetünk még jobban fellángoljon.

Boldogságos Ferenc jövendőlo tehetségéről

I. fejezet.

27 A boldogságos atya lélekben föléje emelkedett a földi dolgoknak, és csodálatos hatalommal uralma alatt tartotta az egész földkerekséget, mivel értelmének szemét állandóan a legfőbb Fény felé irányította; ezért isteni kinyilatkoztatásból nemcsak az elkövetkezendőket tudta, hanem prófétai lélekkel mindent előre meg is jövendölt. Behatolt a szívek titkaiba, ismerte a térben távol eső dolgokat, s előre látta és megjövendölte az eljövendő eseményeket. Bizonyítják ezt az alábbi példák.

II. fejezet.

Hogyan ismerte meg, hogy egy szentnek tartott testvér csaló

28 Egy testvér külső jelek szerint nagyon szent és jámbor életet élt, de amellet nagyon különködő volt. Jóformán minden idejét imádsággal töltötte, és a hallgatást olyan szigorúan vette, hogy szavak helyett csak jelekkel szokott gyónni. A Szentírás szavaiért szinte lángolt, és hallatukra úgy mutatta, mintha valami különös édesség öntené el lényét. Egyszer mindenk háromszorosan szentnek tartotta.

Ekkor történt, hogy a boldogságos atya is beállított az illető házba, mert látni kívánta a testvért és hallani a szentet. Mialatt a többiek váltig dicsérték és magasztalták előtte az állítólagos szentet, ő csak annyit mondott: „Hagyjátok, testvérek, ne dicsérjétek előttem az ördög csalafintaságát. Mert tudjátok meg, hogy nem más ez, mint ördögi kísértés és ravasz ámítás. Biztos vagyok benne; erre legkétségbevonhatatlanabb bizonyítékom, hogy a testvér nem akar gyónni.”

A testvérek nagyon zokon vették ezt, különösen a szent helyettese. „Hogyan volna lehetséges – mondották –, hogy a tökéletesség ennyi jele mögött ravasz ámítás lappang?” Mire az atya így felelt: „Parancsoljátok csak meg neki, hogy hetenkint egyszer-kétszer végezzen szentgyónást; ha vonakodik megtenni, tudjátok meg, hogy igazat mondtam.”

Erre helyettese magához szólította a testvért, és először kedélyesen elbeszélgetett vele, majd ráparancsolt, hogy végezze el gyónását. Az azonban tagadólag válaszolt: ujját szájára téve fejrázással fejezte ki, hogy semmi körülmények közt sem hajlandó gyónni. A testvérek mind elnémultak, mert attól félték, hogy valami botrány kerekedik az álszent viselkedéséből. De az néhány napra rá a maga jószántából elhagyta a szerzetet, és visszatért a világba, azaz visszatért saját hányadékához²³⁴. Ezzel megkettőzte bűnét, mert a bűnbánat tartásának lehetőségén túl hamarosan életét is elvesztette.

A különködés tehát mindig kerülendő, mert lényegében nem más az, mint csábító örvény. Sok különkről megmutatta a tapasztalat, hogy „...az égis emelkedtek, s utána mélységbe süllyedtek”²³⁵. Állandóan figyelmezz tehát a szentgyónásra, mert az nemcsak szentté tesz, hanem mutatja is az életszentséget!

²³⁴ Péld 26,11

²³⁵ Zsolt 106,26

III. fejezet.

Hasonló eset; a különködés ellen

29 Teljesen hasonló eset történt egy másik testvérrel, név szerint Spoletói Tamással is. Erről is mindenkinek szilárd meggyőződése volt, hogy valóságos szent. A szent atya ellenben kezdetől fogva romlottnak tartotta őt, s hamarosan bekövetkezett hitehagyása mindenben megerősítette véleményét. Nem sokáig tartott ugyanis ki, mert a színlelt erény rövid életű. Ő is elhagyta a szerzetet, és azon kívül halt meg; csak későn eszmélt rá, mit tett.

IV. fejezet.

Hogyan jövendölte meg a keresztények Damiette-nél szenvedett vereségét

30 Abban az időben, mikor a keresztény sereg Damiett-et ostromolta, Isten szentje is a táborban időzött társaival együtt²³⁶. Valamennyiőjüket a vértanúság vágya ösztönözte a tengeren való átkelésre.

Mikor elérkezett a csata napja, s a mieink szorgosan készülődtek az ütközetre, a szentet mély fájdalom fogta el a készülődés láttára. „Ha ma kerül sor az ütközetre – mondotta a kísérőjének –, mint az Úr kijelentéséből tudván tudom, a harc a keresztények rovására dől el. De ha ezt ilyen nyíltan megmondom, mindenki bolondnak fog tartani; ha pedig hallgatok, a lelkiismeretemet terhelem meg. Mondd hát, mit tegyek.” „Atyám – felelte társa –, ne törődjél te az emberek ítéletével; hiszen úgysem ez lesz az első eset, hogy bolondnak tartanak. Csak könnyíts tehát lelkiismereteden, és inkább félj Istentől, mint az emberektől.”

E szavak hallatára a szent azonnal talpra ugrott, hathatós érvekkel igyekezett rábeszélni a keresztényeket, hogy halasszák el az ütközetet, ellenkező esetre megjövendölte nekik a biztos vereséget. De minden úgy történt, ahogyan előre megmonda: az emberek megkeményítették szívüket, és hallatlanra vették intó szavait. Szófogadás helyett inkább megindultak, ütközetbe bocsátkoztak, és kemény harcot vívtak az ellenséggel. A harc tartama alatt a szent szorongásában kétszer is felszólította kísérőjét, hogy emelkedjék fel, és nézzen körül. És amikor sem első, sem második alkalommal semmi említésre méltót nem észlelt, harmadszor is ugyanazt a parancsot adta neki. És íme, ekkor az egész keresztény sereg futásnak eredt; s az ütközet végén győzelem helyett a vereség szégyenével tért vissza²³⁷. A nagy vereség következtében a mieink száma erősen megcsappant; hiszen a halottak és foglyok száma hatezer körül járt.

A szent szíve tele volt részvétellel a szerencsétlenek iránt, ezeké pedig szégyennel a történetek miatt. Különösen a spanyolokat sajnálta, akik közül halálmegvető bátorságuk miatt nagyon kevesen maradtak életben²³⁸.

Tanulják meg ebből a föld fejedelmei, és vegyék észbe, hogy nagyon nehéz Isten ellenére, helyesebben az Úr akarata ellen harcolni. Mert az elbizakodottság, mely egyedül saját erejére támaszkodik, és nem gondol a mennyei segítség kiérdemlésére, rendszerint gyászos kimenetelt szokott eredményezni. Ha tehát felülről kell remélni a győzelmet, isteni sugallat nélkül sohasem szabad harcba bocsátkozni.

²³⁶ A Szent kísérői szentföldi útján Illuminátus, Cattaneo Péter, Cortonai Illés és Speyeri Cézár testvérek voltak.

²³⁷ A damiette-i vereség 1219. augusztus 29-én következett be.

²³⁸ A spanyol keresztéseket III. Honorius pápa is említi 1219. március 15-én kelt bullájában.

V. fejezet.

Hogyan ismerte meg egy testvér szívének titkos gondolatait

31 Szentünk a tengerentúlról való visszatérése után egy időben Assisi Lénárt testvér kíséretében rózta az útféleket. Történt egyszer, hogy az úttól kifáradva és kimerülve rövid ideig számárra ült. Társa követte őt, és mivel nem kevésbé fáradt volt, emberi gyarlóságából így kezdett magában morfondírozni: „Szüleink annak idején távolról sem voltak egyenrangúak. S íme, most ő lovagol, én pedig gyalogszerrel vagyok kénytelen szamarát vezetni.” Míg ezen töprengett, a szent egyszer csak leszállott a számárról, és így szólt: „Nem, testvér, igazán nem illik, hogy én lovagoljak, te pedig gyalogszerrel jársz, holott a világban sokkal előkelőbb és hatalmasabb voltál nálam.” A testvér magán kívül volt az ámulattól, és szégyenkezve ismerte el, hogy a szent beelátott a szívébe. Odavetette tehát magát lábához, és sűrű könnyhullatás közt bevallotta gondolatát, és egyben bocsánatért esedezett.

VI. fejezet.

Egy testvérről, aki fölött ördögöt látott; azok ellen, akik kivonják magukat a közös életből

32 Egy másik testvér szintén nagy hírben állott az emberek előtt, de még nagyobb kegyelemben Isten színe előtt. Ám a minden irigység atyja megirigyelte erényeit, és elhatározta, hogy kidönti a fát, mely már szinte az égig ért, és kiragadja kezéből a koronát. Ezért állandóan ott csetlett-botlott körülötte, beleártotta magát minden dolgába, éles szemmel figyelte, bírálgatta magatartását és szokásait, csak hogy valahogyan módot találjon a testvér elgáncsolására. Végre a nagyobb tökéletesség ürügyén a közösségtől való visszahúzódságát csempészte be lelkébe, hogy ily módon magára maradván könnyebben elejtse őt, és mivel egyedül esett el, ne legyen mellette senki sem, aki eséséből talpra segíthetné.

És lám, mi történt? A testvér egyre jobban elkülönült a testvéri közösségtől, s jövevény és vendég módjára szanaszét kóborogott a világban. Ruhájából rövidebb csuhát szabatott, és különálló kapuciumot viselt. Így kóborolt a világban, és mindenben az önmegvetés mintaképeként mutatta magát. Történt azonban, hogy mialatt így járt-kelt, az isteni vigasztalások forrásai elapadtak, és ő egyszerre csak veszedelmes kísértések hínárjában érezte magát. A vizek immár egészen lelkéig hatoltak²³⁹, és ő testben és lélekben elhagyatva úgy érezte magát, mint a madár, mely a hálóba repül²⁴⁰. Már-már abban a veszedelemben forgott, hogy bármely pillanatban beleszédül az örvénybe, mikor az atyai gondoskodás megkönyörült rajta, és a szerencsétlenre rávetette könyörülő tekintetét. A szenvedés végre észre térítette, és magára eszmélve így szólt magához: „Térj vissza, te szerencsétlen, a szeretetbe, mert ott vár rád üdvösség!” Egy percig sem habozott, hanem azonnal felkelt, és visszasietett a (Rend) anyai keblére.

33 Mikor Sienában a testvérek szállására érkezett, véletlenül éppen ott időzött Szent Ferenc is. És csodálatos! Alighogy megpillantotta őt a szent, azonnal elfutott tőle, és a lehető leggyorsabban cellájába zárkózott. A testvérek zavarba jöttek, és menekülésének okát tudakolták tőle. Erre a szent így válaszolt nekik: „Miért csodálkoztok, hogy nem értitek menekülésem okát? Én ugyanis az imádság várába menekültem, hogy megmentsem tévelygő fiamat. Olyasmit láttam ugyanis gyermekemen, ami joggal visszatetsző volt számomra, de íme Krisztus kegyelméből már egészen elenyészett a kísértés.”

²³⁹ Zsolt 68,2

²⁴⁰ Péld 7,23

A testvér erre azonnal térdre vetette magát, és szégyenkezve megvallotta bűnét. Mire a szent így szólt: „Bocsásson meg neked, testvér, az Úr! De ezentúl vigyázz, nehogy a szentség ürügyén elszakadj a Rendedtől és a testvérektől.” És a testvér ettől az időtől kezdve csakugyan barátja lett a (testvérek) társaságának és közösségének. Különösen azokhoz a közösségekhez vonzódott, amelyekben nagyobb mértékben virágzott a regulahú obszervancia.

Ó, nagyok az igazak tanácsában és gyülekezetében az Úr cselekedetei²⁴¹! Ott a kísértést szenvedők fenntartják magukat, az elesettek újból talpra állnak, a lanyhák ismét cselekvésre gyúlnak, ott vasat vassal edzenek²⁴², és erős város lesz a testvér, akit testvére megsegít²⁴³, és ámbár Jézust a földi seregektől nem láthatod, a mennyei angyalok serege legkevésbé sem akadályoz ebben. Ne fuss tehát, hanem maradj hűséges mindhalálig, hogy elnyerhesd az élet koronáját²⁴⁴.

Hasonló történet egy másik testvérről

34 Kevéssel ezután egészen hasonló eset játszódott le egy másik helyen. Az egyik testvér nem akart engedelmeskedni a szent helyettesének, hanem önkényesen egy másik testvért szemelt ki magának előljáróul. Mikor azonban a szent, aki akkor szintén ott tartózkodott, közvetítő útján megintette őt, azonnal a helyettes lábához borult, és előbbi mestere elhagyásával ezentúl annak engedelmeskedett, akit a szent rendelt föléje előljárónak. A szent nagyot sóhajtott erre, és így szólt közvetítőnek használt társához: „Testvérem, az imént egy ördögöt láttam engedetlen testvérünk nyakán ülni, amint nyakánál fogva szorongatta. És ő ilyen lovas terhe alatt nyögve elvetette magától az engedelmisség fékét, és új gazdája kantárszarához volt kénytelen igazodni. Mikor azonban kértem érette az Urat – fűzte tovább –, az ördög nagy szégyenkezve továbbállott.”

Hát ilyen éles tekintete volt szentünknek; szemei ugyan általában gyengék voltak a földi dolgok meglátására, de annál élesebbek a lelkiek észrevezésére.

És mi a csodálatos abban, hogy ilyen megalázó terhet kell cipelnie annak, aki nem akarja a fölséges Urat hordozni? Mert itt igazán nincsen középút: vagy a könnyű terhet viszed, mely inkább téged visz, vagy pedig, mint valami nyakba akasztott malomkő, ül a hátadon az ördög és húz lefelé, mint egy nagy halom ólom.

VII. fejezet.

Hogyan szabadította meg a grecciói lakosokat a farkasok veszedelmétől és a jégveréstől

35 Szentünk nagyon szívesen időzött a testvérek grecciói lakhelyén, nemcsak azért, mert gazdag volt a szegénységben, hanem azért is, mert egy kiemelkedő szirten épült távoli cellájában háborítás nélkül szentelhetette magát az égiekről való elmélkedésnek. Ez volt az a hely, ahol először ünnepelte meg a betlehemi Kisded születését, és ahol a Gyermekek kedvéért maga is gyermekké lett.

Akkoriban az ottani lakosokat sokféle csapás sújtotta: farkaszámra csatangoló farkasok nemcsak az állatokat, hanem az embereket is megtámadták, az évről évre ismétlődő jégverések pedig a földeket és szőlőket tették tönkre. Boldogságos Ferenc egy napon prédikálás közben ezt a kijelentést tette: „A mindenható Isten dicsőségére és tiszteletére

²⁴¹ Zsolt 110,1–2

²⁴² Péld 27,17

²⁴³ Uo. 18,19

²⁴⁴ Jel 3,11 és vö. Jak 1,12

halljátok meg az igazságot, melyet ím mondok nektek: ha mindnyájan megbánjátok bűneiteket, és méltó gyümölcsét termitek a bűnbánatnak, kezeskedem, hogy mindeme csapások elvonulnak fejetekről, s rátok tekint az Úr, és megsokasít benneteket a földi javakban. De halljátok ezt is: újból kijelentem nektek, hogy ha hálátlanok lesztek, és újra visszatértek ahhoz, amit kihánytatok²⁴⁵, megújul a csapás, megkettőződik a büntetés, és az isteni harag még nagyobb erővel fordul ellenetek.”

36 És a szent atya imádságára és érdemeiből ettől az időtől kezdve valóban megszűntek a csapások, elmúltak a veszedelmek²⁴⁶, s a farkasok és a jégverések nem okoztak többé bajt. Sőt, ami még ennél is csodálatosabb, ha ezentúl a szomszédok földjét el is verte a jég, mire a grecciói határhoz érkezett, vagy megállott, vagy pedig más irányba tért ki a veszedelem.

A nyugalom megszilárdulásával nagyon megszapordtak a greccióiak, és földi javakban is megtollasodtak. De az anyagi jólét megint csak azt eredményezte, amit szokott: arcukat kövérség fedte el, és szemüket a háj, helyesebben a sár vakította el²⁴⁷. Végre még súlyosabb bűnbe estek: megfélekedtek Istenről, aki megszabadította őket. Ezért nem maradt el a büntetés. Mert az isteni igazság szigorúbban sújtja azt, aki visszaesik a bűnbe, mint azt, aki először vétkezik. Feltámadt tehát ellenük Isten haragja, és nemcsak a régi bajok tértek vissza, hanem ezekhez járult emberi részről a háború, onnét felülről pedig egy ragályos betegség, mely igen sok ember életébe került. Végül az egész várost pusztító lángok emésztették el.

De igazságos dolog is, hogy akik hátat fordítanak az isteni jótéteményeknek, azok megfelelő büntetésben részesüljenek.

VIII. fejezet.

Hogyan jövendölt meg a perugiaiaknak egy később bekövetkező lázadást; az egyetértés dicsérete

37 Néhány nappal azután, hogy a boldogságos atya az említett cellából leereszkedett, panaszos hangon így szólott a kíséretében levő testvérekhez: „Ezek a perugiaiak módfelett sok kárt okoztak szomszédaiknak, és szívük nagyon felfuvalkodott, de tulajdon gyalázatukra. Mert ím, közeledik Isten bosszúállásának napja; keze már kardján van.” Majd kevés nappal rá lelkének hevületében útnak eredt, és útját egyenesen Perugiának vette. A testvérek mindjárt gondolták, hogy a cellában valami látomása volt. Mikor Perugiába ért, azonnal prédikálni kezdett az összesereglett tömegnek. Minthogy azonban a lovagok, szokásukhoz híven, fel s alá nyargalásztak, s hadijátékukkal és fegyvereik zörejével nagyban akadályozták Isten igéjének hallgatását, a szent feléjük fordult, és mély felindulással így szólott hozzájuk: „Ó, ti szerencsétlen és esztelen emberek, kik nem veszitek észbe és nem félitek Isten ítéletét! De halljátok, mit üzen általam, szegény szolgálja által nektek az Úr. Íme, az Úr valamennyi szomszédotok fölé emelt benneteket; ezért kötelességtek volna szomszédaitok iránt megértőbbeknek, Isten iránt pedig hálásabbaknak lenni. De ti hálátlanok, ehelyett fegyverrel a kézben törtök szomszédaitokra, gyilkoljátok őket, s pusztítjátok határaikat. Ím, ezennel megmondom nektek, hogy mindez nem marad megtorlatlanul, hanem érzékenyebb büntetésekre belső forradalmat támaszt majd közöttetek az Úr úgy, hogy polgár polgár ellen támad. Így a Magasságbelinek haragja fogja majd jobb belátásra bírni azokat, akiken kegyelme nem fogott.”

²⁴⁵ Péld 26,11

²⁴⁶ Tamás testvér fejből idézi Pádúai Szent Antal verses zsolozsmájának responzóriumát: „*Pereunt pericula, cessat et necessitas...*”

²⁴⁷ Jób 15,27

És csakugyan nemsokára viszály támadt közöttük; harcba szálltak egymás ellen, s a közrendűek a lovagok, a lovagok pedig a közrendűek ellen fordították kardjukat. Utoljára olyan kegyetlenséggel és esztelen gyilkolással törtek egymás ellen, hogy még szomszédaik is, akiknek pedig nem kis ártalmára voltak, megsajnálják őket²⁴⁸.

Valóban méltó igazságszolgáltatás! Mert akik eltávolodnak az egy és legfőbb Lénytől, azok maguk közt sem tudják megőrizni az egységet. A közéletben nem lehet erősebb összetartó kötelék, mint Isten igaz szeretete és az igaz, nem színlelt hit.

IX. fejezet.

Hogyan jövendölte meg egy asszonynak, hogy rossz férje meg fog javulni

38 Ama napokban, mikor Isten embere Celle di Cortonába ment, egy volusianói nemes asszony, amint erről értesült, sietve eléje indult. Mivel azonban nagyon elpuhult és kényeskedő asszony volt²⁴⁹, a hosszú úttól egészen kimerülten érkezett a szenthez. Kimerültségének és kapkodó lélegzetének láttán a szent atya megszánta őt, és ezzel a kérdéssel fordult hozzá: „Mit kívánsz, úrnöm?” Mire ő így felelt: „Atyám, hogy áldj meg engem!” „Férjezett vagy, vagy hajadon?” – kérdezte tovább a szent.

Atyám – felelte amaz –, van férjem, egy nagyon kegyetlen ember, aki állandóan akadályoz engem Jézus Krisztus szolgálatában. És ez az én legnagyobb bánatom, mivel jó elhatározásomat, melyet az Úr öntött belém, férjem akadémikuskodása miatt nem tudom valóra váltani. Kérlek tehát, szent atyám, imádkozzál érte, hogy az isteni igazság végre alázza meg szívét”!

A szent atya csodálta a férfias erőt az asszonyban és az érett gondolkodást a fiatal nőben. Szánakozó szívvel így szólott tehát hozzá: „Menj csak nyugodtan, áldott lányom, és tudd meg, hogy férjedben rövid idő múlva nagy vigasztalásodat találsz.” És még hozzátette: „Mondd meg neki Isten és az én nevemben, hogy most van itt az üdvösség ideje, utána pedig jön az igazságtevés ideje.” Az asszony, miután a szent áldását vette, visszatért, otthon megkereste férjét, és átadta neki az üzenetet. Abban a pillanatban rászállott a Szentlélek, és új embert alakított a régiből. Egészen megváltozva feltűnő szelídséggel így válaszolt neki: „Úrnöm, szolgáljunk az Úrnak, és mentjük meg lelkünket itt a családi otthonban.”

„Nekem úgy tűnik – felelte erre az asszony –, hogy mindenekelőtt megtartóztatásra van szükségünk, mint biztos lelki alapra, melyre azután a többi erényeket is építhetjük.”

„Nekem szintén az a véleményem, mint neked” – válaszolta a férj.

És ettől kezdve több éven át teljes megtartóztatásban éltek, és a végén mindketten egy napon költöztek teljes megnyugvással jobb hazába; az egyik mint reggeli, a másik mint esti áldozat.

Szerencsés asszony, aki így az örök élet felé hajlította²⁵⁰ férjét. Rajta csakugyan betelt az Apostol szava: „A hitetlen férjet megszenteli felesége.”²⁵¹ De az ilyeneket, a közmondás szava szerint, manapság ujjainkon is meg tudnánk számlálni.

²⁴⁸ A perugiai nemesek és közrendűek közt már 1214-ben és 1217-ben sűrlődásra került sor. De ezeknél sokkal súlyosabb volt az 1223. évi viszály, amikor a számkivetésbe kényszerült nemesek Città di Castellóval és Gubbióval szöveterkeztek hazájuk ellen. A véres és pusztító polgárháborúnak III. Honorius pápa vetett véget 1223. október 4-én kiadott bullájával. Szentünk jövendölése minden bizonnyal erre a harmadik összetűzésre vonatkozik.

²⁴⁹ MTörv 28,56

²⁵⁰ Szójáték: *mulier* (asszony) – *mollificare* (meglágyít)

²⁵¹ 1Kor 7,14

X. fejezet.

Hogyan tudta meg lélekben az egyik testvéréről, hogy útközben megbotránkoztatta társát, és hogyan jövendölte meg a szerzetből való távozását

39 Egyszer Terra di Lavoróból két testvér érkezett Assisibe. Közülük az idősebbik útközben tömérdek kellemetlenséget okozott fiatalabb társának. Mert, mondhatnánk, nem annyira kísérője, mint inkább zsarnoka volt neki. A fiatalabb azonban Istenért egyetlen zokszó nélkül eltűrt mindent.

Mikor végre Assisibe értek, és a fiatal testvér Szent Ferenc elé járult – ugyanis bizalmas viszonyban volt vele –, az többek közt ezzel a kérdéssel fordult hozzá: „Hogyan viselkedett veled szemben társad útközben?” Ő azonban csak ennyit felelt: „Tűrhetően, kedves atyám.” De a szent tovább faggatta: „Vigyázz, testvér, nehogy alázatosság címén hazugságba keveredjél. Mert jól tudom, milyen magatartást tanúsított irántad. De várj csak egy kicsit, és meglátod, minden kiderül.”

A testvér fölötte igen csodálkozott, hogyan tudhatta meg a szent lélekben a tőle olyan távol történt dolgokat. És íme, kis idő múltán a botrányt okozó testvér a szerzet megvetésével visszatért a világba. Kétségtelenül a különködés jele és a tapintatosság hiányának nyilvánvaló bizonyítéka, ha az ember egy jó útitárssal nem fér össze.

XI. fejezet.

Hogyan tudta meg, hogy egy ifjú nem isteni sugallatra lépett be a szerzetbe

40 Ugyanabban az időben Assisibe jött egy luccai származású nemes ifjú azzal a szándékkal, hogy szerzetes lesz. Amikor Szent Ferenc elé vezették, menten odaborult eléje, és sűrű könnyhullatással kérte felvételét. Isten embere azonban, mihelyt rátekintett, azonnal látta, hogy nem Isten lelke vezérli. „Ó, te szerencsétlen testi ember – mondta –, hogyan gondolod, hogy rá tudod szedni a Szentlelket és engemet? Hiszen sírásod merőben testes és szíved távol van Istentől. Csak távozzál, mert semmi lelki nem lakozik benned!”

Alig hangzottak el ezek a szavak, íme, jelentették, hogy az ifjú szülei az ajtóban várnak, hogy fiukat visszakapják és hazavigyék. A fiú azonnal kisietett hozzájuk, és a maga jószántából visszatért a világba. A testvérek pedig nem győztek eleget álmélni magukban, és magasztalták az Urat az ő szentjében.

XII. fejezet.

Hogyan gyógyított meg egy papot, és hogyan jövendölte meg neki, hogy a bűneibe való visszaesése miatt még szigorúbb büntetésben fog részesülni

41 Abban az időben, mikor a szent atya betegen feküdt a rieti püspök palotájában, egy Gedeon nevű kanonok, egyébként kicsapongó és teljesen világias érzületű ember, súlyos betegségbe esett, és egész testében fájdalmaktól gyötörve ágyban feküdt. Szent Ferenc elé vitette magát, és könnyek között kérte őt, hogy jelölje meg a kereszt jelével.

„Hogyan jelöljelek meg téged a kereszt jelével, amikor régente a test vágyai szerint éltél, nem félve Isten ítéleteit?” Ennek ellenére így folytatta: „Én téged – mondta – megjelöllek Krisztus nevében, de tudd meg, hogy még súlyosabb szenvedésekben lesz részed, ha megszabadulván visszatérsz hányadékhoz.” Majd hozzátette: „A hálátlanság bűne miatt az ember állapota állandóan rosszabb lesz az előzőnél.”

Miután a kereszt jelével megjelölte, az aki bénán feküdt, tüstént egészségesen ugrott föl, és dicséretben tört ki: „Megszabadultam” – mondta. Medencecsontja pedig hangot adott, amit sokan hallottak, úgy, mint amikor kézzel száraz ágat törnek össze. Kis idő elteltével, Istenről elfeledkezve, testét ismét átadta a fajtalankodásnak. Később, mikor egyszer egy másik kanonok házában vacsorázott, azon az éjszakán ugyanott aludt, hirtelen mindnyájukra ráomlott a ház teteje. A többiek mind elkerülték a halált, egyedül ezt a szerencsétlent kapta el és ölte meg.

Nem csoda, ha, ahogy a szent megmondta, a korábbinál rosszabb sora lett, mivel a vett jókért hálásnak kell lenni, mert az újból elkövetett bűn kétszeresen nem tetszik az Úrnak.

XIII. fejezet.

Egy kísértést szenvedő testvéréről

42 Mialatt a szent az előbb említett helyen időzött, egy bizonyos spirituális testvér a marsicai őrségből²⁵², aki azonban akkor súlyos kísértésekkel küzdött, így szólt magában: „Ó, bárcsak valami emléktárgyam volna Szent Ferencről, akár csak egy darabka is körméből, kísértéseim vihara minden bizonnyal elcsendesedne, és az Úr kegyelméből visszatérne lelkemnek nyugalma.”

Mikor tehát engedélyt kapott rá, Rietibe ment és ott a szent egyik társának elmondta jövetele célját. „Nem hiszem – felelte az –, hogy körméből adhatnánk neked valamit; mert időről időre levágjuk ugyan, de utána parancsának megfelelően eldobjuk. Szigorúan megtiltotta ugyanis, hogy bármit is megtartsunk belőle.” De abban a percben szólították a testvért, hogy siessen a szenthez, mert már keresi. „Kerítsd elő, fiam – mondotta neki –, az ollót, és rögtön vágd le vele körmeimet!” Az tüstént előhozta az ollót, melyet e célból kéznél tartottak, és a levágott körömdarabkákat odanyújtotta a kérő testvérnek. Az pedig nagy alázattal fogadta, és még nagyobb tisztelettel magánál tartotta azokat. És lám, abban a pillanatban megszabadult az ördög minden incselkedésétől.

XIV. fejezet.

Egy emberről, aki posztót ajánlott fel úgy, ahogyan a szent előzőleg kérte

43 Ugyancsak Rietiben történt, hogy a szegények atyja egyszer, elnyűtt ruhájára célozva, így szólt egyik kísérőjéhez, akit gvárdiánnak rendelt maga fölé: „Szeretném, testvér, ha egy habitusravaló posztót tudnál nekem keríteni!” A testvérnek, mikor ezt hallotta, ugyancsak fött a feje, hogyan lehetne az annyira szükséges és olyan alázatosan kért posztódarabot előteremteni.

Másnap már korán reggel a kapu felé vette útját, hogy a városban próbáljon posztót szerezni. És íme, a kapu előtt egy embert látott üldögélni, aki éppen vele akart beszélni. „Isten nevében – mondta az ismeretlen –, fogadd el tőlem ezt a posztót; hat személyre elegendő. Egyet tarts meg magadnak, a többit pedig lelkem üdvösségére oszd el legjobb belátásod szerint!” A testvér nagy örömmel tért vissza Ferenc testvérhez, és elújságolta neki az égből pottyant ajándék történetét. Mire az atya így válaszolt: „Fogadd csak el a ruhákat, mivel azért küldték, hogy szükségletem ily módon nyerjen kielégítést. Hála legyen Annak – folytatta –, akinek mintha egyes-egyedül miránk volna gondja.”

²⁵² A custódia jelenthet rendtartományt, vagy annak egy részét is.

XV. fejezet.

Hogyan hívta meg ebédre orvosát, jóllehet a testvéreknek semmijük sem volt, és váratlanul milyen bőkezűen gondoskodott róluk az Úr; Isten gondviselése kiárad a testvérekre

44 A boldogságos férfiút, mikor Rieti közelében egy magányos remeteségben tartózkodott, orvosa mindennap felkereste, hogy kezelje a szemét²⁵³.

Egy napon így szólt a szent övéihez: „Hívjátok meg a doktort, és adjatok neki jó ebédet.” A gvárdián azonban így felelt neki: „Szégyenkezve vallom meg, atyám, de most annyira szegények vagyunk, hogy restelljük őt meghívni.” De a szent nem hagyta annyiban a dolgot: „Miért akarjátok, hogy újra mondjam?” Ekkor az orvos, aki szintén jelen volt, közbeszólt: „Én pedig, kedves testvérek, nagyon, de nagyon fogom élvezni a ti szegénységeketet.”

Erre a testvérek elszéledtek, és éléstáruk egész készletét az asztalra rakták: egy kevéske kenyeret, még kevesebb bort, és hogy jobban csússzék az étel, a konyha némi főzelékféléit is tálalt fel. Ám az Úr asztala megkönyörült a szolgálak asztalán: egyszer csak kopogás hallatszott a kapun. A testvérek siettek kinyitni, és íme, egy asszony teli kosarat nyújtott át nekik; volt abban szép fehér kenyér, hal, rákpástétom, s azonfelül méz és tojás.

Ezek láttára egyszerre felvidult a szegények asztala, és a silányabb ételeket másnapra tartogatva a finomabbak elfogyasztásához láttak. Közben az orvos mély sóhajtással így szólt. „Sem ti, testvérek, sem mi, világiak, nem ismerjük ezen ember szentségét úgy, ahogyan megérdemelné.” És bizonyára még jobban jóllaktak volna, ha a csoda nem táplálta volna őket jobban, mint a fogható eledel.

Az atyai szem tehát állandóan rajta pihen övéin, és minél nagyobb szükségben van valaki, annál bőkezűbben gondoskodik róla. A szegény ember annál dúsabban eszik asztaláról, mint a király, minél bőkezűbb Isten az emberhez.

Hogyan szabadította meg Richerius testvért kísértésétől²⁵⁴

44a Egy Richerius nevű testvér, aki nemcsak származására nézve, hanem erkölceiben is igazán nemes volt, olyan nagyra tartotta boldogságos Ferenc érdemeit, hogy jóakarátát az isteni kegyelem biztos jelének, hiányát Isten haragja megnyilvánulásának tekintette. Mivel pedig módfelett szerette volna megnyerni barátságát, attól félt, hogy a szent esetleg valami titkos bűnt fedez fel benne, és hogy közeledés helyett elveszítheti barátságát. Ez a félelem napról napra jobban gyötörte a testvért, de szólni senkinek sem szólt róla. Történt egy napon, hogy ilyen szorongó hangulatban lépett be abba a cellába, amelyikben boldogságos Ferenc éppen imádságát végezte. Isten embere rögtön észrevette jövetelét, és belélatott lelkébe. Ezért jóakarátúan magához intette őt, és így szólt hozzá: „Ezentúl semmi félelem és semmi kísértés ne zavarjon, fiam, mert tudd meg, hogy legkedvesebb testvérem vagy, és a kedvesek közt is különleges szeretettel szeretlek! Bármikor tetszik, szabadon beléphetsz hozzám, és amikor jónak látod, szabadon távozhatsz.”

A szent atya e szavain fölötté igen elámult, és igen megörült a testvér, és a szent szeretetének biztos birtokában úgy érezte: az Üdvözítő kegyelmében is állandóan növekedett.

²⁵³ Valószínűleg az a magister Nicolaus medicus, akivel 1203 és 1233 közt többször találkozunk a rieti okmányokban.

²⁵⁴ Ez a részlet későbbi betoldásnak tűnik, mely sokban megegyezik Spirai Julián Szent Ferenc életrajzának 31. részével (vö. 1Cel 49,50).

XVI. fejezet.

Cellájából kijöve hogyan áldott meg két testvért, akiknek gondolatát a Lélek sugallatából kitalálta

45 Szent Ferencnek az volt a szokása, hogy az egész napot magányos cellájában töltötte, és csak akkor ment a testvérek közé, mikor az éhség készítette. Étkezése azonban nem volt határozott időhöz kötve, mert a szemlélődés mohó vágya sokszor egészen lefoglalta.

Történt egyszer, hogy messze idegenből Greccióba jött két testvér, aki Istennek tetsző életet élt. Jövetelük egyetlen célja a szent látása és régóta áhított áldásának vétele volt. Mire azonban odaértek, nem találták őt, mivel már előbb elhagyta a közösséget, és cellájába távozott. A testvérek módfelel bántódtak ezen. Mivel pedig senki sem tudta megmondani nekik a szent távozásának idejét, s következésképpen hosszú várakozásra volt kilátásuk, nagy szomorúan visszaindultak. Mindketten meg voltak győződve, hogy bűneik miatt estek el a kegyelemtől. Boldogságos Ferenc társai közül többen elkísérték, és útközben próbálták megvigasztalni őket. De még egy kőhajításnyira sem jutottak, mikor a szent utánuk kiáltott, és egyik társának ezt mondta: „Mondd meg a testvéreknek, akik idejöttek, hogy tekintsenek fel reám.” És amikor a mondott testvérek feléje fordultak, ő megjelölte őket a kereszt jelével, és szíve legmélyéből megáldotta.

És ők annál jobban felvidultak, minél csodálatosabb módon érték el céljukat, s visszatérő útjukban váltig dicsérték és áldották az Urat.

XVII. fejezet.

Imádságával hogyan fakasztott vizet a kősziklából, és hogyan adott inni egy parasztembernek

46 Boldogságos Ferenc egyszer egy remeteségbe készült, hogy ott szabadabban szentelhesse magát a szemlélődésnek. Mivel nagyon gyenge volt, egy szegény ember szamarát vette igénybe, hogy azon tegye meg az utat.

A szamár tulajdonosa azonban, mialatt Isten emberének kíséretében felfelé baktatott a hegyen, részben a rekkenő nyári melegtől, részben pedig a hosszú és meredek úttól nagyon kifáradt. Még messze voltak céljuktól, amikor egészen elepedt a kínzó szomjúságtól, és alig vonszolta tagjait. Szüntelenül ostromolta tehát a szentet, esengett hozzá, hogy segítsen rajta. Azt állította, menten meghal, ha nem ihat egy pohár vizet.

Isten szentje, aki mindig együtt érzett a szenvedőkkel, ennek hallatára tüstént leszállott a szamarról, ott helyben térdre borult, az ég felé emelte karját, és mindaddig imádkozott, míg csak az az érzése nem támadt, hogy imádsága meghallgatásra talált. „Siess hamar – mondotta a parasztnak –, és azon a helyen élő vizet fogsz találni, melyet az irgalmas Krisztus ebben a percben fakasztott a kősziklából, hogy legyen mit innod.”

Ó, csodálatos leereszkedése Istennek, hogy oly könnyedén hajol szolgálóinak kérésére! A paraszt ezután nagyot húzott a vízből, melyet a szent imádsága a kemény kősziklából fakasztott. Vízfolyásnak ott sem azelőtt nem volt nyoma, sem később nem találták, bár szorgosan kutatták.

Ne csodálkozzunk rajta, hogy szent atyánk a Szentlélekkel eltelve megújította mindazokat a csodálatos tetteket, melyeket előtte az igazak műveltek. Mert akit különös kegyelem adománya fűz Krisztushoz, annak nem nehéz a többi szent tetteihez hasonlót művelni.

XVIII. fejezet.

A szent által táplált madarokról, melyek egyike falánksága miatt lelte halálát

47 Szent Ferenc egy napon a testvérekkel együtt éppen asztalnál ült, mikor odarepült két madár, egy hím és egy nőtény, és kicsinyeik táplálására morzsákat csipegettek fel a szent asztaláról. És ezt azontúl mindennap megtették. A szent igen nagyon örült nekik, szokása szerint babusgatta és rendszeresen ellátta őket élelemmel. Egy napon aztán a madarak kicsinyeiket is magukkal vitték, és mintegy viszonzásul a táplálásért a testvérek gondjaira bízta őket. Ők maguk azontúl egyetlen egyszer sem mutatkoztak azon a helyen. A kis madarak pedig egészen megszelídültek a testvérek közt, tenyerükre telepedtek, és nem mint vendégek, hanem mint lakók forgolódtak a házban. A világiakkal való érintkezést ellenben kerülték, és egyedül a testvérekkel szemben érezték magukat fogadott fiaknak. A szent hamar észrevette ezt, álmélkodott rajta, és a testvérek figyelmét is felhívta rá. „Látjátok – mondta –, vörösbegy testvéreink nemde úgy tesznek, mintha értelmük volna?” Ezt mondták ugyanis: „Íme, testvérek, nektek ajánljuk kicsinyeinket, akik a ti morzsáitokon nőttek fel. Rendelkezzetek velük úgy, ahogyan jónak látjátok. Mi pedig másfelé megyünk fészket rakni.”

A kis madarak idővel egészen összeszoktak a testvérekkel, és együtt étkeztek velük. Később azonban a falánkság megbontotta az egységet, tudniillik a legnagyobb madár elbizakodottságában üldözni kezdte a kisebbeket. Bár maga torkig jóllakott, a többieket nem engedte enni. „Nézzétek csak – mondta a szent atya –, mit művel ez a falánk; ő maga torkig jóllakott, kisebb testvéreitől mégis irigylis a falatot. Még rút halállal fogja végezni.” Alig hangzottak el e szavak, azon nyomban bekövetkezett a bűnhődés; a rendzavaró egy víztartó edény szélére szállott, hogy igyék, és íme, abban a percben beleesett a vízbe, és megfulladt benne. És nem akadt sem macska, sem más állat, amelyik csak érinteni is merte volna a szent által átokkal sújtott madarat.

Szörnyű bűn az emberek közt a kapzsiság, ha a madarakat is ilyen keményen büntetik! És félni kell a szentek ítéletétől, melyet ilyen hamar követ a bűnhődés.

XIX. fejezet.

Hogyan teljesedett be minden, amit Bernát testvérről jövendölt

48 Más alkalommal pedig Bernát testvérről, aki őutána második volt a Rendben, tette a következő próféta kijelentést: „Mondom nektek, hogy Bernát testvérré, próbatétel okából, a legagyafúrta ördögöket és a többieknél hétszerte gonoszabb szellemeket szabadították rá. De bár ezek minden igyekezetükkel azon vannak, hogy a csillagot letaszítsák az égről, mégis egészen más kimenetele lesz a dolognak. Mert bármennyire gyötrik, kísértik és kínozzák is, a végén mégis diadalmasan kerül ki belőle.” És még hozzáfűzte: „Közvetlenül halála előtt, miután már minden vihar elült, minden kísértés hajótörést szenvedett, csodálatos nyugalmat és lelki békét fog élvezni, és pályája végén boldogan tér Krisztushoz.”

Valóban úgy is történt: halálát csodák ragyogták be, és úgy jutott pályája végére, ahogyan Isten embere előre megjövendölte. Halálakor a testvérek váltig mondogatták: „Eletében csakugyan nem ismertük érdeme szerint ezen testvér erényeit.”

De Bernát testvér dicséretének zengedezését másokra hagyjuk.

XX. fejezet.

Egy testvér kísértéséről, aki mindenáron valami írást akart a szent kezéből

49 Amikor a szent Alverna hegyén cellájába zárkózva imádkozott, egyik kísérőjének olthatatlan vágya támadt, hogy Szent Ferenc keze írásával valami szentírási helyet kapjon. Ugyanis nagyon erős kísértést szenvedett, de nem a test, hanem a lélek részéről, és azt hitte, ily módon könnyebben kilábol a kísértésből, vagy legalábbis könnyebben viseli el.

S bár égett a vágytól, mégsem mertte a szent atya elé tární a dolgot. Csakhogy amit az ember elhallgatott, azt kinyilvánította a Szentlélek.

Egy napon ugyanis boldogságos Ferenc magához szólította a testvért, és ezt mondta neki: „Hozz nekem azonnal papírt és tintát, mert le akarom írni az Úr szavait és az Ő dicséretét, melyekről az imént szívemben elmélkedtem.”

A testvér rögtön elhozta a kért dolgokat, a szent pedig saját kezűleg leírta az Úr dicséretét és szavait úgy, ahogyan magában elgondolta, és befejezésül a testvérnek szánt áldást. Utána ezt mondta: „Fogadd el ezt a lapot, és őrizd gondosan egészen halálod napjáig!”

És abban a pillanatban elmúlt minden kísértése. Az írást továbbra is megőrizte, és később is csodák történtek általa²⁵⁵.

XXI. fejezet.

Hogyan ajándékozta ugyanannak a testvérnek habitusát úgy, amint az kívánta

50 Ugyanazzal a testvérral még csodát is művelt a szent atya. Ez akkor történt, mikor az assisi püspök palotájában betegen feküdt. A mondott testvér ugyanis ezt gondolta magában: „Íme, atyánk halálához közeledik, és mondhatatlan vigasztalásomra volna, ha halála után én örökölhetném habitusát.”

Mintha a szív kívánsága a száj kérése lett volna, boldogságos Ferenc kevéssel utóbb magához hívatta őt, és így szólt hozzá: „Ezennel neked adom ezt a habitust; fogadd el, és tartsd meg magadnak! Amíg élek, természetesen én viselem, de halálom után téged illet.”

A testvér erősen csodálkozott a szent atya éleslátásán, és a habitust szívbeli vigasztalással vette birtokába. Később Franciaországba vitte a hívó kegyelet.

XXII. fejezet.

Parancsára hogyan találtak éjnek idején petrezselymet a mezei füvek közt

51 Betegsége utolsó napjaiban éjnek idején petrezselyemre támadt étvágya. Magához hívatta tehát a konyhás testvért, és alázatosan kérte, hozzon neki. Ő azonban azt felelte, hogy ilyen időben teljesen lehetetlen a kertben petrezselymet találni. „A petrezselymet – mondta – mindennap levágom, mégpedig olyan alaposan, hogy fényes nappal is bajos volna valamit találni belőle. Hát még most, ebben a szuroksötétben, hogy tudnám megkülönböztetni más növényektől?” De a szent csak folytatta:

„Menj, testvér, ne essék nehezedre, és hozd el nekem az első füveket, melyek kezvedbe kerülnek!”

²⁵⁵ A Szent e nevezetes kézírását Leó testvér hitelesítő soraival, mert hiszen neki szólt a levél, ma az assisi bazilika sekrestyéjében őrzik. Vö. Ferences Források – 1. 118–119. o.

A testvér erre csakugyan kiment a kertbe, a vaktában eléje kerülő mezei füvek közül kitépett egy marékra valót, és bevitte. Bent a testvérek azonnal szemügyre vették a vad füveket, gondosan átforgatták, és íme, egy dúshajtású és gyenge petrezselymet találtak köztük.

A szent egy keveset evett belőle, és szemmel láthatólag megerősödött tőle. Ezután ezt mondta a testvéreknek: „Kedves testvéreim, első szóra teljesítétek a vett parancsot, és ne várjátok megismétlését. Ne mentegessétek magatokat teljesíthetlenségével, mert ha olyasmit parancsolnék is, ami meghaladja erőteteket, az engedelmesség pótolja a hiányzó erőt.”

Ilyen nagymértékben adta meg neki az Úr a prófétálás szellemének kiváltságát.

XXIII. fejezet.

Hogyan jövendölt meg egy halála után bekövetkező éhínséget

52 A szentek olykor a Szentlélek ihletésére szinte kényszerítve érzik magukat, hogy csodálatos dolgokat mondjanak magukról; vagy azért, mert Isten dicsősége kívánja bizonyos igazságok kijelentését, vagy azért, mert a szeretet sürgeti ezt a felebarát épülésére.

Innét érthető, hogy a boldogságos atya egy napon egyik különösen kedvelt kísérőjének olyan kijelentést tett magáról, melyet a mennyei fölséggel folytatott bizalmas beszélgetésből merített. „Ma – mondta –, Isten bizonyos szolgálja él a földön, és annak érdeméért, amíg él, nem engedi az Úr, hogy éhínség szakadjon az emberekre.” És nem hiúságból mondta, hanem egyszerű kijelentésként, melyet a mi épülésünkre keresetlen szavakkal adott ajkára a szent szeretet, amely nem keresi a magáét²⁵⁶.

Éppen azért bűn volna Krisztus csodálatos szeretetének, melyet szolgálja iránt tanúsított, eme megnyilatkozását elhallgatni.

Hiszen mindnyájan tudjuk, akik láttuk, milyen nyugodt és békés mederben folyt az idő, míg élt Krisztus szolgálja, és milyen csodálatos bőségben termettek mindenféle javak. Akkor nem volt éhség Isten ígéje után, mert az igehirdetők szavai akkoriban különösen erőteljesek voltak, és a hallgatók szíve készségesen hajolt az Isten felé. A szerzetesi ruhában akkor az életszentség példái tündököltek, és a fehérre meszeltek képmutatása²⁵⁷ még nem fertőzött meg annyi sok szentet, sem az áltanítók tanítása nem keltett akkora kíváncsiságot.

Joggal bővelkedtek tehát földi javakban azok, akik annyira dúskáltak az örökkévaló javak szeretetében.

53 Halála után azonban teljesen megváltozott a dolgok rendje, és minden fonákjára fordult. Mindenfelé háborúk és zendülések támadtak, és számos országra a legkülönbözőbb nyavalyák megpróbáltatásai nehezdedtek. A rettenetes éhínség is széltében-hosszában dúlt, és kegyetlen pusztításával, mely keservesebb minden más csapásnál, tömérdek ember halálát okozta. Szükségből mindent eledelnek használtak, és olyasmit is megettek, amihez még az okatlan állat sem nyúlna hozzá. Kenyeret dióburokból és fakéregből sütöttek, és mint az egyik gyónó vallomásából kiderült, az éhségtől gyötört szülők, enyhén szólva, még tulajdon gyermekük halálán sem bántódtak²⁵⁸.

De hogy még világosabban kitűnjék, ki volt az a hűséges szolga, akinek érdeméért az isteni igazság visszatartotta fenyítő kezét, boldogságos Ferenc atya nem sokkal halála után nyíltan tudtára adta annak a testvérnek, akinek a csapás bekövetkezését életében megjövendölte, hogy ő volt ama bizonyos szolgálja az Úrnak.

²⁵⁶ 1Kor 13,5

²⁵⁷ „Jaj nektek farizeusok és írástudók, ti képmutatók. Fehérre meszelt sírokhoz hasonlítotok.” (Mt 23, 27)

²⁵⁸ Celanói itt túloz, csak közép-italiai viszonyokat tart szem előtt.

Egy éjszaka ugyanis, mikor a testvér már javában aludt, hangos szóval szólította őt, és ezeket mondotta: „Testvér, már itt van az az éhínség, melyet életemben nem engedett a földre szakadni az Úr.” A testvér felneszelt a hívásra, és utána mindent rendre elmondott. Három éjszakával később újból megjelent a szent és elismételte szavait.

XXIV. fejezet.

A szent éleslátásáról és a mi tudatlanságunkról

54 Senki sem csodálkozhat azon, hogy korunk prófétája ilyen kiváltságokkal fényeskedett. Mert értelme a földi dolgok homályából kibontakozva és a test vágyaitól megszabadulva szárnyalt a magasba, és tisztaságának jutalmaként akadálytalanul beléphetett a fény birodalmába. Így az örök fény sugaraitól körülragyogva az Igétől leste el, amit azután szavakban visszhangzott. Ó, mennyire különbözünk tőle mi, mai emberek, akik sötétségbe burkolózva még a szükséges dolgokat sem tudjuk megismerni.

És mit gondoltok, miért, ha nem azért, mert mint a test szerint élők, mi is nyakig benne ülünk a világi dolgok posványában? Mert, ha az Ég felé emelnénk szívünket és kezünket, ha az örökkévaló dolgok közt keresnénk lakásunkat, talán mi is megismernénk, amit most nem ismerünk: Istent és mi magunkat.

Aki szennyben él, az szükségképpen csak a szennyet látja; az égre függesztett szemnek lehetetlen nem látnia az égieteket.

A szegénységről

XXV. fejezet.

A szegénység dicsérete

55 A boldogságos atya, amíg csak e siralom völgyében élt, megvetette az emberek fiainak nyomorúságos gazdagságát²⁵⁹, és szíve mélyéből magasabb célok felé törve valósággal szomjúhozta a szegénységet.

Úgy tekintett a szegénységre, mint ami bensőségesen hozzátartozott Isten Fiához, és annak ellenére, hogy már-már az egész világ elfordult tőle, ő örök szeretettel magának kívánta őt eljegyezni. Szerelmese lett szépségének, és hogy mint hitveséhez szorosabban ragaszkodhassék, és hogy úgy legyenek, mint ketten egy lélekben, nemcsak atyját és anyját hagyta el érte, hanem mindent messze ellökött magától. Tiszta ölelésekkel magához szorította őt, és mindig az ő jegyese kívánt lenni. Úgy állította fiai elé a szegénységet, mint a tökéletesség útját, és mint az örökkévaló javak zálogát és biztosítékát.

Más nem törte magát annyira az arany után, mint ő sóvárogta a szegénységet, és nem gondosabb kincseinek őrzésében, mint ő volt ennek az evangéliumi drágagyöngynek megóvásában. Szemét az bántotta legjobban, ha odahaza vagy kint a világban olyasmit látott testvéreire, ami ellenkezett a szegénység szellemével.

Valóban, ő szerzetesi élete kezdetétől haláláig beérte egy habitussal, egy övvel és egy rend váltóruhával, és semmi másra nem vágyott²⁶⁰. Szegényes ruhája mutatta, hová rejtette kincseit. Ezért vidáman, jól felkészülve, biztosan járta útját, és boldog volt, hogy a múltó javakat százszor többet érő kincsekre cserélte.

XXVI. fejezet.

A házak szegénységéről

56 Arra oktatta övéit, hogy szegényes hajlékokat emeljenek maguknak, de fából és nem kőből, s mindezt a leghitványabb kivitelezésben²⁶¹. Mikor a szegénységről beszélt, sokszor idézte a testvérek emlékezetébe ezt az evangéliumi mondást: „A rókáknak oduik vannak, az ég madarainak fészkeik, Isten Fiának pedig nem volt hová lehajtania fejét.”²⁶²

XXVII. fejezet.

Arról az épületről, melyet Portiunculában kezdett széthányini

57 Mikor közeledett az idő, melyben a Sancta Maria de Portiuncula mellett káptalant kellett tartani, az assisi polgárság látva, hogy e célra nincsen alkalmas helyiség, Isten emberének megkérdezése nélkül és távollétében nagy hirtelenében összeütötte a szükséges épületet.

A szent atya, mikor visszatért, és meglátta az épületet, mély keserűséggel telt el. Rögtön nekilátott az épület lerombolásának: felment a tetőre, és szorgos kézzel kezdte lehányini a téglákat és cserepeket. Sőt, a testvéreket is felparancsolta, hogy segítsenek neki a szegénységgel oly kiáltó ellentétben álló alkotmány lerombolásában. Azt mondta, hogy ennek

²⁵⁹ Szójátékkal: *opes inopes*

²⁶⁰ Utalás Szent Ferenc Végrendeletére.

²⁶¹ Egyszerű építési stílusban.

²⁶² vö. Mt 8,20; Lk 9,58

hírét gyorsan el kell terjeszteni a Rendben, és példát kell róla vennie mindenkinek, akinek keze ügyében valami a megengedettnél fényűzőbbnek látszik.

És bizonyára fenekestül felforgatta volna a házat, ha az ott álló katonák meg nem értették volna vele, hogy az a város és nem a testvérek tulajdona. Ennek hallatára lecsillapult heve.

XXVIII. fejezet.

A bolognai házról, melyből még a betegeket is eltávolította

58 Egyszer Veronából hazatérőben Bolognán át akarta venni útját, amikor hallotta, hogy ott a testvérek új házat építettek maguknak. A „testvérek háza” kifejezés azonban annyira szíven találta, hogy azonnal sarkon fordult, és Bologna elkerülésével tért haza. Onnét azután parancsot küldött a testvéreknek, hogy tüstént távozzanak a házból. Ők azonnal el is hagyták; még a betegek sem mertek ott maradni, hanem a többiekkel együtt távoztak.

Mindaddig nem is volt szabad visszatérniük, amíg csak Hugó úr, akkor ostiai püspök és lombardiai legátus, nyíltan ki nem jelentette, hogy a kérdéses ház az övé²⁶³. Bizonyoságot tesz erről és feljegyezte az, aki akkor beteg létére szintén kiűzetett a házból²⁶⁴.

XXIX. fejezet.

Hogyan vonakodott belépni a cellába, melyet az övének mondtak

59 Semmiképpen sem akarta, hogy a testvérek olyan helyen szálljanak meg, melyről nem tudta biztosan, hogy kinek a jogos tulajdona. Azt akarta ugyanis, hogy fiai zarándokok módjára éljenek: idegen fedél alatt vonják meg magukat, békességgel álljanak tovább, és az örök hazát szomjúhozzák.

Mikor egyszer a sarteanoi remeteségben²⁶⁵ hallotta, hogy az egyik testvér a másik kérdésére, honnét jön, ezt válaszolta: „Ferenc testvér cellájából”, ő rögtön kijelentette: „Mivel Ferenc nevével illetted a cellát, s nekem tulajdonítottad azt, keress számára más birtokost. Mert én abba többé be nem teszem a lábamat.” És még hozzátette: „Az Úr, mikor a pusztában időzött, és ott negyven napot töltött imádsággal és böjttel, nem építtetett magának sem cellát, sem házat, hanem egy barlangban vonta meg magát. Legalább abban a formában követhetjük őt, hogy semmi vagyont nem tulajdonítunk magunknak, jóllehet nem lehetünk meg házak nélkül.”

XXX. fejezet.

A házi berendezés szegénységéről

60 Ez a férfiú nemcsak a házakban gyűlölte a fényűző külsőt, hanem a sok és válogatott felszereléstől is irtózott. Azt szerette, hogy se az asztalon, se az edényekben ne legyen semmi, ami a világra emlékeztet, hanem ellenkezőleg, minden, de minden a zarándok állapotról és a számkivetésről daloljon.

²⁶³ Hugolino bíboros leveleskönyvéből tudjuk, hogy az esemény 1219-ben vagy még valószínűbben 1221-ben játszódott le.

²⁶⁴ Minden valószínűség szerint Leó testvér.

²⁶⁵ A sienai tartomány montepulcianói kerületében, Chiusi közelében.

XXXI. fejezet.

A grecciói feldíszített húsvéti asztról; Krisztus példájára hogyan köszöntött be zarándokként

61 Egy húsvéti ünnepen a grecciói remeteségben tartózkodó testvérek abroszokkal és üvegedényekkel a szokottnál jobban feldíszítették asztalukat. A szent atyának, mikor lejött cellájából és belépett az ebédlőbe, azonnal szemet szúrt a magasra polcolt és hiú pompával felékesített asztal. Komor tekintettel viszonzta az asztal hívogató nyájasságát.

Óvatosan és észrevétlenül visszalépett, és egy ott álló koldus kalapját fejére téve s botját kezébe véve kiosont. Ott kint azután az ajtó előtt várt mindaddig, míg csak a testvérek hozzá nem láttak az evéshez; megszokták ugyanis, hogy ne várjanak rá, ha az adott jelre nem jelent meg.

Mikor végre enni kezdtek, ő, az igazi szegény, az ajtón át bekiáltott: „Az Úr Isten szerelméért, adjatok valamit ennek a szegény és beteg zarándoknak.”

Mire a testvérek kiszóltak: „Lépj be, jó ember, annak szerelméért, akire hivatkoztál.”

Azonnal belépett tehát, és megmutatta magát a lakománál ülőknek. Könnyű elképzelnünk a megdöbbenést, melyet a szegény zarándok megpillantása a kényelmes nyárspolgároknak okozott.

Azonnal tányért adtak neki, és ő egészen magányosan a földre ereszkedett és tányérját a hamu fölé tette. „Így – mondta –, most csakugyan úgy ülök, ahogyan egy kisebb testvérhez illik.” Majd a testvérekhez fordulva így folytatta: „Bennünket Isten Fia szegénységének példája sokkal szigorúbban kötelez, mint más szerzeteseket. Mikor a megterített és feldíszített asztalt láttam, nem ismertem fel benne az ajtóról ajtóra kéregető szegények asztalát.”

Ez a cselekedete is bizonyítja, mennyire hasonlónak lett ahhoz a zarándokhoz, aki húsvét napján szintén egyedül bolyongott Jeruzsálemben, s akinek szaván tanítványainak szíve tüzet fogott.

XXXII. fejezet.

A könyvek utáni mohó vágyakozás ellen

62 A szent azt tanította, hogy a könyvekben az Úr végzését, nem pedig azok anyagi értékét, a lelki épülést, nem pedig a külső forma szépségét kell keresnünk. Mindazonáltal szükségesnek tartotta, hogy néhány állandóan kéznél legyen belőlük, de megkívánta, hogy azok a szükséglet látó testvérek igényeihez alkalmazkodjanak. Mikor tehát az egyik minister engedélyt kért tőle díszes és nagy értékű könyveinek megtartására, ezt a választ kapta tőle: „Könyveidért nem akarom elveszíteni az Evangélium könyvét, amelynek megtartására ígéretet tettem. Tőlem tehetsz, amit akarsz, de én a magam részéről nem járulhatok hozzá a törvetéshez.”

Az ágyak szegényességéről

XXXIII. fejezet.

Az ostiai püspök úr példája és dicsérete

63 Fekvőhelyek és ágyak tekintetében olyan tökéletes szegénység uralkodott, hogy aki a szalma fölé még holmi szegényes ruhadarabot tudott teríteni, az már dúsgazdagnak képzelte magát.

Akkoron, midőn a Sancta Maria de Portiuncula tövében káptalant tartottak, az ostiai úr számos lovag és klerikus kíséretében a testvérek látogatására ment. Mikor azután látta, hogy a testvérek pusztá földön hálnak, és fekvőhelyeik inkább a vadállatok vackaihoz hasonlítanak, mint ágyakhoz, keserű könnyekre fakadt, és így szólt környezetéhez: „Íme, itt alszanak a testvérek.” És még hozzáfűzte: „De vajon mi lesz velünk, szerencsétlenekkel, akik olyan bőségben tobzódunk?”

Valahányan csak ott voltak, mind könnyekig meghatódtak, és nagy lelki épüléssel távoztak.

Ez az ostiai²⁶⁶ úr volt az, aki később, hogy az Egyház várkapuja lett, dacolt minden ellenséges támadással, míg csak szent áldozatát, boldogságos lelkét vissza nem adta az égnek.

Ó, kegyes szív, szerető lélek! Bár magas polcra emelkedett, fájlalta, hogy nincsenek magasabb érdemei, holott erényeinél fogva még magasabb volt, mint állásánál fogva.

XXXIV. fejezet.

Mi történt vele egy éjszaka egy tollvánkossal kapcsolatban

64 Mivel ágyakról beszéltünk, eszünkbe jut egy másik történet, amelyet, talán, szintén érdemes lesz elmondanunk.

Attól az időtől fogva, hogy szentünk Krisztussal kezdett társalogni, igyekezett elfelejteni mindent, de mindent, ami a világe, és sem matracon aludni, sem feje alá tollvánkost tenni nem akart. Ez alól a szigorú szabály alól sem betegség, sem pedig idegen helyen való megszállás címén nem volt hajlandó kivételt tenni.

Történt azonban, hogy egyszer a grecciói remeteségben, mivel szembaja a szokottnál is jobban kínozta, jobb meggyőződése ellenére kénytelen volt egy kis vánkost elfogadni. De már az első éjszaka hajnalán magához szólította kísérőjét, és így szólt hozzá: „Testvér, az éjszaka sem aludni nem tudtam, sem állva imádkozni. Fejem reszket, térdeim reszketnek, és egész testem úgy inog, mintha konkolyból sült kenyeret ettem volna. Én azt hiszem, hogy ebben a vánkosban, melyet a fejem alá tettem, ördög lappang. Fogd tehát, és vidd el, mert nem akarom tovább is fejem alatt túrni az ördögöt!”

A testvérnek megesett a szíve a szent atya panaszos zúgolódásán, és felemelte a földre dobott vánkost, hogy kivigye. Alig lépett azonban ki, abban a pillanatban elvesztette beszélőképességét, és olyan rémület fogta el, hogy sem egyetlen lépést tenni, sem karját felemelni nem tudta.

De egy kis idő múlva a szent hívására, aki tudomást szerzett szorongatott állapotáról, visszanyerte mozgási képességét, visszatért a cellába, és részletesen elmondta, miket állott ki. Erre a szent így szólt: „Este, mialatt a kompletóriumot mondtam, határozottan megéreztem,

²⁶⁶ Alliterációk az Ostia városnévre; *Ostiensis* – ostiai püspök, *ostium* = kapu, *hostibus* = ellenségeknek, *hostia* = felajánlási adomány.

hogyan az ördög bejött cellámba.” Majd még hozzáfűzte: „Mert nagyon ravasz és csavaros eszű ám ez a mi ellenségünk: ha belülről nem tud ártani a léleknek, legalább a testnek próbál kellemetlenséget okozni.”

Szívleljék meg ezt mindazok, akik minden oldalról apró párnákkal tüzdellik körül magukat, hogy bármely oldalra fordulnak, mindenütt puhára találjanak. Mert lám, az ördög szívesen sántikál a gazdagság nyomában, és örömét találja a kényelmes ágyakban, főleg ott, ahol a szükség nem ajánlja, a hivatás pedig egyenesen tilalmazza azokat.

Ellenben az őskígyó menekül a nincstelen²⁶⁷ embertől, vagy azért, mert megveti társaságát, vagy mert fél a szegénység magasabb fokától. Az a testvér, tehát, aki úgy gondolja, hogy a tollak alatt ördög lappanghat, elégedjék meg szalmával a feje alatt.

²⁶⁷ Nudus – csupasz, mezítelen

Példák a pénz megvetésére

XXXV. fejezet.

Egy testvér kemény megfenyítése, amiért kezével érintette a pénzt

65 Istennek e nagy barátja megvetett mindent, ami a világé; különösen a pénztől irtózott. Megtérése kezdetétől semmibe sem vette, és követői előtt nem győzte eleget hangoztatni, hogy úgy kerüljék, mint az eleven ördögöt. Övéinek lelkére kötötte: a pénznek ne tulajdonítsanak nagyobb értéket, mint a ganéjnak.

Történt egy napon, hogy egy világi ember betért a Sancta Maria de Portiuncula templomába imádkozni. Imádsága végeztével bizonyos összeget tett a feszület lábához alamizsnának. Mikor eltávozott, az egyik testvér kezével egyszerűen megfogta, és az ablakmélyedésbe dobta a pénzt. Tettének híre egykettőre eljutott a szent atya fülébe. A testvér látván, hogy leleplezték, azon nyomban odafutott hozzá bocsánatot kérni: a földre vetette magát, és kész volt bármilyen büntetést kiállni. A szent szemrehányást tett neki, és a pénz megérintéséért keményen megfeddte. Azután pedig megparancsolta neki, hogy a pénzt szájával emelje ki az ablakmélyedésből, és ugyancsak szájával vigye a ház kerítésén kívülre, és ott dobja a számára ganéjára. Mialatt a testvér kész örömet teljesítette ezt a parancsot, a jelenlevők szívét félelem töltötte el. És ezentúl még jobban megvetették mindannyian a ganéjjal egy szintre helyezett pénzt, és napról napra újabb példák ösztönözték őket a megvetésére.

XXXVI. fejezet.

Egy testvér megfenyítése, amiért pénzhez nyúlt

66 Egyszer két testvér útjában a leprások kórházához közeledett. Útközben dénárt találtak. Azonnal megálltak, és vitatkozni kezdtek, mit csináljanak azzal a ganéjjal. Az egyik nevetve társa lelkiismeretességén azt ajánlotta, hogy a dénárt vegyék fel, és ajándékozzák oda a leprások gondozóinak. A másik azonban tiltakozott ez ellen, és azt állította, hogy a színlelt jámborság tévútra vezeti társát; nyomatékosan felhívta figyelmét a Regula betűjére, melyből világosan kiderül, hogy a talált dénárt hitvány porszemhez hasonlóan lábbal kell taposni. De társa, aki különben is keménynyakú ember volt, megmakacsolta magát, és nem hajlott az intésre. Ellenkezőleg, lehajolt és felemelte a pénzt. De az isteni büntetést nem kerülte el. Abban a pillanatban elveszítette beszélőképességét, és akárhogy vicsorgatta fogait, egyetlen értelmes mondatot nem tudott mondani.

Így az esztelen megkapta büntetését, és a büntetés megtanította az elbizakodottat a szent atya törvényeihez való engedelmességre. Végül is, mikor a szennyet messze eldobta magától, a bűnbánat vizével megtisztított ajkai újból megnyíltak (az Úr) dicséretére. Régi mondás: „Fedd meg a bűnöst, és barátoddá leszen!”

XXXVII. fejezet.

Egy testvér megfeddése, amiért szükség ürügyén pénzt akart megtartani

67 A szent helyettese, Cattani Péter testvér, látva mily tömegesen özönlenek a vendégtestvérek a Sancta Maria de Portiunculához, és milyen szűken állnak alamizsna dolgában, melyből a szükségleteket fedeznie kellene, egyszer így szólt Szent Ferenchez: „Nem tudom, testvér, mit tegyek, mert a mindenünnen ideözönlő testvéreket nincs miből

kielégítenem. Engedd meg tehát, kérlek, hogy a belépő újoncok vagyontárgyaiból egy- s másfélretegyünk tartaléknak, melyhez alkalmas időben kiadásaink fedezésére fordulhatunk.”

A szent azonban tagadólag válaszolt: „Távol legyen tőlünk, kedves testvérem, az olyan részvét, mely az egyes ember iránti szeretetből súlyosan vét a Regula ellen.”

„De hát akkor mit tegyek?” – kérdezte tovább a testvér.

„Foszd meg – mondta a szent – a Mária-oltárt, és ha másként nem tudsz segíteni a szűkölködőkön, add oda nekik a leszedett díszeket. Hidd el nékem, hogy kedvesebb Istennek, ha így tartjuk meg Fiának Evangéliumát, és szívesebben látja oltárát kifosztva, mint felékesítve, ha mellette Fiát megvetjük. Majd gondoskodik róla az Úr, hogy visszatéríthessük Anyjának azt, amit kölcsönként adott.”

XXXVIII. fejezet.

A kígyóvá változott pénzről

68 Isten szentje, miközben társával Apuliát járta, Bari közelében egy dénároktól duzzadó nagy erszényt talált, melyet a kereskedők a maguk nyelvén pénzes zacskónak (funda) neveznek. Társa hívta fel rá a szent figyelmét, és azonnal biztatni is kezdte, hogy az erszényt vegyék fel, és a benne levő pénzt osszák szét a szegények közt. Valóságos himnuszt zengett a szegények iránti könyörületről, és nem győzte magasztalni az alamizsnaosztásban megnyilvánuló irgalmasságot.

A szent azonban a leghatározottabban ellene mondott, és az egészet az ördög ámtításának minősítette. „Fiam, nem szabad idegen dolgot eltulajdonítanunk!” – mondta – „Mások tulajdonát elajándékozni nem érdemszerző dolog, hanem ellenkezőleg, büntetésre méltó véték.”

Ezzel továbbmentek, és siettek végére jutni megkezdett útjuknak. Az álkegyességtől elvakított testvér azonban még mindig nem nyugodott bele a dologba, és nem szűnt meg tovább szorgalmazni a hitszegést.

Végre a szent beleegyezett a visszatérésbe, de korántsem azért, hogy teljesítse a testvér kívánságát, hanem hogy megmutassa balga fejének az isteni titkot. Magához intett tehát egy ifjút, aki az út mentén egy kútnál ült, hogy két-három tanú igazmondásából²⁶⁸ derüljön ki a Szentháromság titka. Mikor most már hármásban visszatértek, még mindig ott látták a vastagra duzzadt erszényt.

A szent megtiltotta társainak a közeledést, hogy imádsága erejével leplezze az ördög csalafintaságát. Egy kőhajításnyira visszavonult tehát, és menten buzgó imádságba merült. Mikor visszatért imádságából, megparancsolta a testvérnek, hogy emelje fel az erszényt, melyben imádságára pénz helyett akkor már kígyó rejtőzött.

A testvér félt is, meg csodálkozott is, és nem tudni milyen előérzetből már egészen másként látta a dolgot, mint előbb. Azonban a szent engedelmesség iránti féltő tiszteletből elhessegette szívéből a félelmet, és kinyújtotta kezét az erszény után. És íme, az erszényből abban a pillanatban egy nagy kígyó pattant ki, és jelenlétével megmutatta a testvérnek az ördög csalafintaságát. A szent csak ennyit jegyzett meg: „Isten szolgálainak, testvérem, a pénz csak annyi, mint a sátán és a mérges kígyó.”

²⁶⁸ Mt 18,16

A ruházat szegénységéről

XXXIX. fejezet.

Hogyan fedtte meg a szent szavával és példájával a lágy és fényűző ruhákban páváskodókat

69 Ez a magasságbeli erővel felruházott ember sokkal inkább belülről, az isteni tűz hevétől, semmint kívülről, a testi ruhától melegedett fel. Ki nem állhatta azokat a (szerzetes)fiat, akik bélelt ruhában jártak, vagy pedig szükség nélkül lágy szöveteket használtak. De megkívánta, hogy szükség esetén az ész szava, ne pedig a kényelem határozzon. Az ellenkezőt a lélek kioltása biztos jelének vélte.

„Ha a lélek ellanyhul – szokta mondani –, és a kegyelem fokozatosan kihül, akkor a test és vér szükségképpen a maga javát keresi. Mert mi következhet azután, ha a lélek nem találja gyönyörűségét, mint az, hogy a test kezdi keresni a magáét? És akkor a testi kívánság a szükség palástját ölti magára, az érzékies lelket pedig a lelkiismeret irányításában tetszeleg.”

És még hozzátette: „Ha valóban szükséget szenved testvérem, és csakugyan híjával van valaminek, és azon melegében iparkodik kielégíteni szükségletét, és messze úz magától minden nélkülözést, ugyan milyen jutalmat fog érdemelni? Mert íme, eljött ugyan számára az érdemszerzés lehetősége, de ő csak azt bizonyította, hogy az alkalom terhére van.” Ilyen és hasonló beszédekkel buzdította a nehezen tűrőket, megmagyarázván nekik, hogy a szükségek nem tűrése annyi, mint az egyiptomi húsosfazekakhoz való visszakíváncozás.

Végül semmiképpen sem engedte meg, hogy a testvéreknek kettőnél több csuhája legyen; de ezek megfoltozása ellen nem emelt kifogást.

Azt kívánta, hogy a finom szövetektől irtózáttal forduljanak el; akik másként cselekedtek, azokat a közösség előtt keményen megfedtte. És hogy példájával is megszegyenítse az ilyeneket, saját csuhájára durva zsákszövetből vettett foltot. Még halálában is azt kívánta, hogy halotti ruhája fölé durva zsákot borítsanak.

A testvéreknek azonban, ha betegségük vagy más szükségük úgy hozta, megengedte, hogy alul, közvetlenül a testükön lágyabb ruhát viseljenek, de ez esetben is megkívánta, hogy kívülről változatlanul meglássék ruházatuk érdekessége és silánysága.

Gyakran mondogatta: „Ha enyhítünk valamit a szigorúságon, annyira eluralkodik a langyosság, hogy a szegény atya gyermekei nem áttallanak majd skarlátban páváskodni, mindössze a színt változtatva meg.” Ah, atyánk, elfajzott fiaid nem téged szednek rá, hanem gonoszságuk magamagát hazudtolja meg. Mert lazulásuk napról napra világosabban látszik és szüntelenül növekszik.

XL. fejezet.

Hogyan mondotta meg előre, hogy a szegénységtől elpártolókat saját nyomorúságuk fogja megbüntetni

70 Ezt is többször ismételte a szent: „Amilyen mértékben elhajolnak a testvérek a szegénységtől, olyan mértékben hagyja őket magukra a világ; akkor majd keresni fognak és nem találnak. Ha ellenben az én úrnóm, a Szegénység nyomába szegődnek, a világ is gondoskodni fog róluk, mert hiszen a világ üdvözítésére adattak.”

Majd ismét: „Szerződés van a világ és a testvérek között: a testvéreknek kötelessége jó példát adni a világnak, a világe pedig gondoskodni a testvérek szükségleteinek kielégítéséről.

Ha tehát a testvérek hitszegő módon megszűnnek jó példát adni, jogos büntetésként a világ is leveszi róluk a kezét.”

A szegénységért való aggódásában még (a testvérek) nagy számától is félt Isten embere, mert ha a valóságban nem is az, mégis a gazdagság látszatát kelti. Ezért egyszer így sóhajtott fel: „Ó, ha lehetséges volna, hogy kevesebb Kisebb Testvért látna a világ! Akkor ugyanis éppen kisebb számuk miatt bizonyára jobban megbecsülné őket.”

Mint a Szegénység úrnő elválaszthatatlan jegyese, hozományát nem a jelenvaló, hanem az elkövetkező életben várta.

A szegénységről szóló zsoltárokat, mint például a „Nem vész el örökre a szegények reménye²⁶⁹”, és a „Látják majd a szegények és örvendeznek²⁷⁰ kezdetűt nagyobb hévvel és ujjongóbb örömmel énekelte.

²⁶⁹ Zsolt 9,19

²⁷⁰ Zsolt 68,33

Az alamizsnakéregetésről

XLI. fejezet.

Az alamizsna dicsérete

71 A szent atya sokkal szívesebben vette az ajtóról ajtóra összekoldult, mint az önként felajánlott alamizsnát. A koldulás miatti szégyenkezést az üdvösség akadályának mondta; azt a szégyent ellenben, mely koldulás közben kél, de nem tartja vissza a lábat, szentnek nevezte. A homlokot elöntő gyöngéd pír dicsérte, a zavarba ejtő szégyenkezést ellenben rosszalta. Hébe-hóba ilyen szavakkal buzdította övéit alamizsnakéregetésre: „Menjete csak, mivel a Kisebb Testvérek azért adattak ebben az utolsó órában a világnak, hogy a választottaknak alkalmat adjanak a szeretet gyakorlására, melyért majdan dicséretet nyernek az örök Bírótól: »Amit e kisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.«²⁷¹ A nagy Próféta²⁷² tehát kiváltságosnak hirdette azt a szerzetet, melyet ilyen nyilvánvalóan tulajdon nevével jelölt meg.

Ezért kívánta, hogy a testvérek ne csak városokban, hanem remeteségekben is tartózkodjanak, hogy ily módon mindenkinek megadassék az érdemszerzés lehetősége, és a hibázóktól elvétsék a mentség minden látszata.

XLII. fejezet.

Hogyan adott példát a szent az alamizsnakéregetésre

72 Nehogy csak egyszer is megbántsa szentséges jegyesét, a magasságbeli Isten szolgálja így szokott eljárni: ha valahová meghívták ebédre, hogy jobban megtisztelje a vendéglátó asztalát, előbb a szomszédoknál kenyérdarabokat koldult össze, és csak így, szegénységben meggazdagodva foglalta el helyét az asztalnál.

Es amikor kérdezték tőle, miért teszi ezt, azt válaszolta, hogy egy rövid időre átengedett hűbérbirtok kedvéért nem akarja elvesztegetni örök időre szóló örökségét. „A szegénység az – mondta –, ami a mennyek országának örökösivé és királyává tesz, nem pedig a ti talmi gazdagságtok.”²⁷³

XLIII. fejezet.

Milyen példát mutatott az ostiai úr udvarában, és hogyan felelt a püspöknek

73 Szent Ferenc, mikor egyszer az akkor még alacsonyabb rangban levő boldog emlékű Gergely pápánál volt látogatóban, az étkezés idejének közeledtével koldulni ment, és utána a fekete kenyérdarabokat szépen kiteregette az asztalra.

A püspök ennek láttán kissé restellni kezdte magát, főleg, mivel új vendégei is voltak. A jó atya azonban fogta magát, és a kapott alamizsnát vidám orcával szétosztotta a jelenlevő lovagok és udvari papok között. És ezek mindegyike megható áhítattal fogadta a kenyérdarabokat: némelyek azonnal elfogyasztották, mások pedig a szent iránti tiszteletből eltették. Ebéd után a püspök felkelt, szobájába intette Isten emberét, és ott, miután előbb

²⁷¹ Mt 25,40

²⁷² Vagyis Krisztus.

²⁷³ vö. 2Reg 6,4

szeretettel magához ölelte, így szólt hozzá: „Testvérem, miért szégyenítettél meg ennyire tulajdon házamban – mely a tiéd is, meg testvéreidé is –, azzal, hogy koldulni mentél?”

Mire a szent így válaszolt: „Ellenkezőleg, jobban megtiszteltelek azzal, hogy náladnál nagyobb úrnak hódoltam. Mert lám, az Úr kedvét találja a szegénységben, különösen az önként vállalt koldusságban. Én tehát királyi méltóságnak és különleges nemességnek tartom, hogy annak az Úrnak járhatok a nyomában, aki bár gazdag volt, mégis szegénnyé lett érettünk”²⁷⁴. Majd hozzátette: „Nagyobb örömet találok a szegényes asztalban, melyet apró alamizsnák foglalnak el, mint a fényűző asztalokban, melyeken se szeri, se száma a fogásoknak.”

És a püspök módfölött épült ezen. „Fiam, tedd, amit jónak lát szemed, mert az Úr van teveled” – mondta a szentnek.

XLIV. fejezet.

Hogyan buzdított szóval és példával alamizsnakéregetésre

74 Kezdetben önmegtágadásból, és a testvérek szégyenlőssége iránti kíméletből is a szent egyedül járt alamizsnát gyűjteni. Mikor azonban látta, hogy többen nem veszik kellő komolysággal hivatásukat, egyszer így fakadt ki: „Kedves fiaim, Isten Fia sokkal előkelőbb volt nálunk, és lám, mégis szegénnyé lett érettünk ezen a világon. Mi iránta való szeretetből a szegénység útját választottuk, nem szabad tehát az alamizsna után való járást szégyellenünk. Az ország örököseihez legkevésbé sem illik mennyei örökségük záloga miatt szégyenkezni. Mondom nektek, hogy sok nemes és tudós férfiú fog társaságunkhoz csatlakozni, akik megtisztelésnek veszik majd az alamizsnakéregetést. Nektek tehát, akik elsősülöttek vagytok, örülnötök és vigadoznotok kell, és nem szabad húzódoznotok annak megtételétől, amit ama szent férfiakra örökségként áthagyományoztok.”

XLV. fejezet.

Egy testvér megfeddése, aki nem akart koldulni menni

75 Boldogságos Ferenc gyakran mondogatta, hogy az igazi Kisebb Testvérnek mindig készen kell állnia az alamizsnagyűjtésre. „És minél előkelőbb valamelyik fiam – mondta –, annál készségesebbnek kell lennie a menésre, mert ezzel tetézi érdemeit.”

Az egyik helyen élt egy testvér, aki sehogyan sem akart kéregetni menni, ellenben az asztalnál több ember helyett is megfelelt. A szent, mikor látta, milyen nagy barátja hasának, s milyen derekasan kiveszi részét a munka gyümölcsének elfogyasztásából, ellenben mennyire húzódozik a dologtól, egyszer így támadt rá: „Menj csak utadra, légy testvér, mert te kizárólag a testvérek verejtékéből akarsz élni, míg Isten művének végzését elhanyagolod. Olyan vagy, mint a heretestvér, amelyik nem vesz részt a méhek munkájában, mégis elsőnek akar lakmározni a mézből.” És a testi ember, mikor látta, hogy torkosságát leleplezték, visszatért a világba, melyet különben még csak fél lábbal hagyott el. Kilépett a szerzetből, és aki semmi volt az alamizsnagyűjtésben, a szerzet számára is semmi lett, aki az asztalnál több ember helyett is megfelelt, még több ördög munkáját végezte ezentúl²⁷⁵.

²⁷⁴ 2Kor 8,9

²⁷⁵ Nehezen lefordítható szójáték: „...*Qui nullus ad eleemosynam fuerat, nullus iam frater; qui plures ad mensam plurimus daemon efficitur.*”

XLVI. fejezet.

Hogyan ment eléje az alamizsnát hozó testvérnek, és hogyan csókolta meg a vállát

76 Más alkalommal meg ez történt: az egyik testvér, aki alamizsnával a vállán visszatérőben volt Assisiből, mikor Portiuncula közelébe ért, énekre gyűjtött, és hangos szóval magasztalta az Urat. Ennek hallatára a szent azonnal felugrott, kiszaladt és miután megcsókolta a testvér vállát, alamizsnás tarisznyáját a maga vállára tette át. „Áldott legyen, testvérem – mondta –, aki készségesen indul, alázattal koldul, és végül nagy örömmel tér meg!”

XLVII. fejezet.

Hogy bírt rá bizonyos világi katonákat, hogy alamizsnát kéregeessenek

77 Történt, hogy boldogságos Ferencet, akit akkor már többféle betegség kínozta, és már szinte a végéhez közeledett, a Nocera nevű helységben az assisi polgárságtól küldött követek keresték fel azzal a megbízatással, hogy semmi szín alatt se engedjék idegeneknek jutni a dicsőséget, hogy ők bírják Isten emberének holttestét. A katonák, akik lóháton kísérték, útközben egy Satriano nevű, fölötté szegény városkába érkeztek. Mivel éhesek voltak, és az evés ideje is itt volt, elszéledtek, de semmit sem tudtak venni. Visszamentek tehát boldogságos Ferenchez, és ezt mondták neki: „Most már neked kell alamizsnádból adnod, mivel az égvilágon semmit sem tudunk vásárolni.”

Erre a szent így válaszolt: „Persze, hogy nem kaptatok semmit, mert jobban bíztatok legyeitekben, mint Istenben.” A dénárokat ugyanis megvetőleg légynek nevezte. „De menjetek csak vissza azokba a házakba, melyekben már voltatok, és dénárok helyett Isten szerelmére kérjétek teljes alázattal alamizsnát. Ne szégyelljétek magatokat, hiszen az ősbűn óta minden jót az alamizsna szerez meg számunkra, és a nagy Alamizsnaosztó kegyes bőkezűségében méltóknak és méltatlanoknak egyaránt osztja javait.”

A katonák erre csakugyan félretették szegyenlősségüket, készségesen alamizsna után néztek, és íme, Isten szerelméért sokkal többet kaptak, mint előbb a dénáraikért, mert mindenki vidám lélekkel és versenyezve adakozott nekik. Valóban, még sohasem volt éhínség ott, ahol a bőkezű szegénység uralkodik.

XLVIII. fejezet.

A hallá változott alessandriai kappanhúsról

78 Az alamizsnaadásban inkább a lelkek hasznát, semmint a testnek nyújtott segítséget tekintette a szent, és az adásban és elfogadásban egyaránt magát állította követendő példaként a többiek elé.

Mikor egyszer Isten igéjének hirdetésére a lombardiai Alessandriába ment, ott egy istenfélő és igen jó hírben álló ember fogadta magához szállásra, és mindjárt megkérte, hogy az Evangélium szellemének megfelelően egyék mindenből, amit eléje tálnak. A szent a vendéglátó szíves unszolására szívesen megígérte ezt.

Erre a gazda sietett intézkedni, és egy hétéves kappant a lehető legnagyobb gonddal készíttetett el Isten emberének. A szegények patriarchája és az örvendező család már az asztalnál ült, mikor az ajtóban váratlanul megjelent egy Béliálfí, egy minden szeretet nélküli

és hozzá tökéletes szegénységet színlelő ember²⁷⁶. Nagy ravaszul Isten szerelmére alamizsnáért esengett, és jajveszékelve kérte, hogy Isten nevében segítsenek rajta.

A szent a mindennél áldottabb és méznél édesebb név hallatára azonnal megragadta az eléje tált szárnyas egyik darabját, és kenyérré helyezve odaküldte a koldusnak. De lám, mi történt? A szerencsétlen a kapott húst gondosan elrejtette, hogy alkalomadtán árthasson vele a szentnek.

79 A következő napon a szent az összesereglett nép előtt szokott módján hirdetni kezdte Isten igéjét. De az elvetemült ember egyszer csak közbekiáltott, és váltig azon erősködött, hogy a kappanhúst az egész népnek megmutassa. „Íme – kiabálta –, lássátok, milyen ember ez a Ferenc, aki most nektek beszél: szentként tisztelitek őt, és íme, itt a hús, melyet tegnap este evés közben nekem adott.”

A jelenlevők valamennyien rátámadtak, és ördögtől megszállottnak szidalmazták őt. És lám, a húsdarab, melyet ő kappannak állított, mindenki szemében halnak tűnt fel. Maga a szerencsétlen is, elámulva a csodán, kénytelen volt elfogadni, amit a többiek állítottak. Erősen elszégyellte magát, bevallotta elkövetett gonoszságát, és az egész hallgatóság előtt bocsánatot kért a szenttől. Erre a hús is visszanyerte eredeti formáját, miután a bűnös jobb belátásra tért.

²⁷⁶ Talán manicheus eretnek volt, s mint ilyen ellensége a húsevésnek.

Azokról, akik lemondanak a világról

XLIX. fejezet.

Egy testvér példája, aki javait a szegények helyett rokonainak adta, s akit a szent emiatt megfeddett

80 A szent a Rendbe belépni szándékozókra arra oktatta, hogy mielőtt elhagynák a világot, előbb ajánlják fel javaikat, és csak azután szenteljék magukat Istennek. Mert a Rendbe, részint a szent Evangélium betűjére való tekintettel, részint a pénzrejtegetés botrányának elkerülésére, csak olyanokat fogadott be, akik mindenükön túladtak, és maguknak semmit sem tartottak meg.

81 Az anconai tartományban történt, hogy prédikációja végeztével egy ember járult a szent elé, és teljes alázattal a Rendbe való felvételét kérte. A szent így felelt neki: „Ha Isten szegényeihez kívánsz csatlakozni, előbb oszd el javaidat a világ szegényei közt!” Ennek hallatára az illető elment, és a testies szeretet szavára hallgatva rokonai közt osztotta szét javait, a szegényekről ellenben egészen megfeledkezett. Utána visszatért, és még dicsekedett a szent előtt nagylelkű bőkezűségével. A szent azonban kemény szemrehányással felelt neki: „Menj csak utadra, légytestvér, mert még nem jöttél ki atyád házából és rokonságod köréből²⁷⁷. Mivel javaidat rokonaidnak adtad, és ezzel megrövidítetted a szegényeket, nem vagy méltó a szent szegényekhez. A testnél kezdted, és így ingatag alapot vetettél lelki életed épületének.”

És a testies gondolkodású ember csakugyan visszatért övéihez, és visszakérte tőlük javait, melyeket előbb sajnált a szegényeknek adni. Ezért istenes szándéka is hamarosan elpárologott.

Napjainkban sok embert rászed az ilyen szánalmas osztozkodás: sokan világi kezdettel indulnak neki a szent életnek.

Mert senki sem szenteli magát Istennek azért, hogy ezzel rokonait gazdagítsa, hanem hogy az alamizsna árán megváltsa magát bűneitől, és jó cselekedetei gyümölcseivel megszerezze magának az örök életet.

Gyakran hangoztatta a szent azt is, hogy a testvéreknek, még akkor is, ha szükségét szenvednek, inkább kell idegenhez, mint a Rendbe belépőkhöz fordulni, egyrészt példaadás okáért, másrészt meg az önző haszonlesés látszatának elkerüléséért.

L. fejezet.

Egy látomásról, melyet a szegénységgel kapcsolatban látott

82 Legyen szabad itt a szentnek egy emlékezetre méltó látomását elmondani.

Egy éjszaka, hosszúra nyúlt imádságának befejezése után, csendesen elszunnyadt.

Szentséges lelke belépett Isten szentélyébe, és ott álmában egy különös nőt látott: feje aranyból valónak látszott, melle és karjai ezüstből, törzse kristályból, alsóbb tagjai pedig vasból voltak kiformálva. A nő magas termetű volt, és finom művészettel volt kidolgozva. De amilyen szép formájú volt ő maga, olyan visszataszító és szennyes volt a köntöse.

A boldogságos atya, mikor reggel felsekert, elmondta látomását a szent életű Pacificus testvérnek, de jelentésének megmagyarázásával adós maradt.

²⁷⁷ vö. Ter 12,1

Bár az álmot sokan és sokféleképpen magyarázgatták, mi mégis úgy véljük, hogy a tévedés kockázata nélkül elfogadhatjuk Pacificus testvér értelmezését, melyet bizonyára még az álom elmondása közben sugallt neki a Szentlélek:

„Ez a szépséges nő – mondta – Szent Ferenc szép lelkét példázza; az aranyfő a szemlélődést és az örökkévaló dolgok tudását, az ezüst mell és karok az Úr lélekkel átélmélkedett és tettel megvalósított ígét, a kemény és ragyogó kristály a józanságot és a tisztaságot, a vas a szilárd kitartást, és végül a szennyes köntös a nyomorúságos testet jelenti, mellyel ez a drágalátos lélek be volt takarva.”

Sokan mások viszont, akikből szintén Isten lelke szólott, a szent atya jegyesét, a Szegénység úrnőt látták a hölgyben. „Ezt is – mondták – dicsőségének bére az aranyhoz, jóhírének ragyogása az ezüsthöz, kívül-belül egyforma szegénysége a kristályhoz, és végül mindvégig állhatatos kitartása a vashoz teszi hasonlatossá. A szennyes köntöst pedig a testies gondolkodású emberek vélekedése szőtte a ragyogó szépségű nőre.”

Ismét mások a szerzet történetére alkalmazták az álmot, és az idő beosztásában Dániel próféta példájához igazodtak.

Atyánk szempontjából azonban az a legfigyelemreméltóbb, hogy kitért az álom megfejtése elől, mivel nem akart a felfuvalkodottság színében feltűnni. Ha a Rendre vonatkozott volna álma, semmi esetre sem hallgatott volna róla.

Szent Ferenc részvéte a szegények iránt

LI. fejezet.

A szeretetről, mellyel a szegények iránt viseltetett, és hogyan irigyelte meg a nálánál szegényebbeket

83 Nincs nyelv, mely méltóan ki tudná fejezni, milyen mélységes szeretettel viseltetett ezen ember a szegények iránt. Az irgalmasság együtt született vele, és a beléje oltott jóság még fokozta kifelé hatását. Lelke valósággal olvadozott a szegények iránti szeretettől, és ha valakin nem tudott anyagilag segíteni, legalább szeretettel volt iránta.

Mihelyt valami fogyatékoságot vagy szükségletet vett észre valakinél, sietett ezt azonnal Krisztus elé tárni. Minden szegényben a szegény Nagyasszonynak Fiát látta, és teljesen csupaszon hordta szívében azt, akit a Szent Szűz ruhátlanul tartott karjaiban.

És bár minden irigységet messze űzött magától, a szegénységet nem tudta nem irigyelni. Ha magánál szegényebb emberrel találkozott, mindjárt megirigyelte, és félt, hogy a szegénységért folyó versengésben alul fog maradni.

84 Történt egyszer, hogy Isten embere szokásos prédikációs körútján egy igen szegény emberrel találkozott. Mikor látta, hogy félig-meddig mezítelenül jár, bánatos hangon így szólt kísérőjéhez: „Nagy szégyen nekünk ennek az embernek szegénysége, és alaposan rápirít a mi szegénységünkre.”

„Milyen címen?” – kérdezte társa. Mire a szent siránkozó hangon így válaszolt: „Én gazdagságomul és úrnömül választottam a szegénységet, és íme, az ő életében jobban kiütözik a nincstelenség. Avagy nem tudod, hogy világszerte az a hír járja, hogy mi Krisztusért szegényebbek lettünk mindenkinél? Ennek az embernek példája azonban az ellenkezőt mutatja.”

„Ó, soha nem látott irigység! Ó, a fiak utánzására méltó vetélkedés! Nem az az irigység ez, mely mások gazdagságán búslakodik, nem az, mely a nap sugaraitól homályba borul, nem az, mely homlokegyenest ellenkezik a kegyességgel, és mely kajánságtól sápadozik. Avagy azt hiszed, hogy az evangéliumi szegénységben nincsen semmi irigyelni való? Hiszen benne van Krisztus és benne minden mindenben. Miért töröd tehát magadat jövedelmek után, te, mai klerikus? Hiszen már holnap meglátod, milyen gazdag volt Ferenc, és viszont tapasztalni fogod, hogy a kezeden felgyűlt javak a kínok forrásai lettek.”

LII. fejezet.

Hogyan feddett meg egy testvért egy szegény meggyanúsítása miatt

85 A szent prédikációját követő napon egy szegény, méghozzá beteg ember jött a lakóhelyükhöz. Ferenc a szerencsétlen kettős baján – szegénységén és betegségén – megindulva, a szegénységről kezdett beszélgetni kísérőjével.

Mikor a szenvedő iránti részvét már egész lényét át- meg átjárta, kísérője így szólt hozzá: „Testvér, való igaz, hogy ez az ember nagyon szegény, de könnyen lehetséges, hogy az egész tartományban nincs még egy ember, aki jobban vágyakoznék a gazdagság után.”

A szent rögtön megfeddte a testvért, és miután ez visszavonta állítását, így szólt hozzá: „Siess gyorsan, vedd le ruhádat, borulj a szegény ember lába elé, és valld be neki bűnödöt! Sőt, ne csak bocsánatot kérj tőle, hanem azért is esedezzél hozzá, hogy imádkozzék érted!”

A testvér szót fogadott, odament a koldushoz, és bocsánatot kért tőle. Visszatérése után a szent így folytatta szavait: „Valahányszor szegénnyel találkozol, testvérem, mindannyiszor

emlékezzél rá, hogy benne a mi Urunk és az ő szegény anyjának tükörképe áll előtted. Hasonlóan a betegek látásakor arra gondolj, aki betegségeinket hordozta.”

Valóban, Ferenc szívén állandóan ott pihent a mirhacsokor²⁷⁸, szeme szüntelenül az ő Fölkentjének orcájára tekintett²⁷⁹, és egy pillanatra sem szűnt meg a fájdalmak férfiát nézni, aki ismeri minden betegségünket²⁸⁰.

LIII. fejezet.

Arról a köpenyről, melyet Celanóban egy anyóának adott

86 Celanóban történt, hogy Szent Ferenc a téli időre való tekintettel egy köpeny módjára összehajtott posztódarabot terített a vállára, melyet a testvérek egy tivoli jóakarója adott neki kölcsön.

A marsicai püspök palotájában azonban, ahol szálláson volt, egy alamizsnát kérő anyóka került eléje. Láttára azonnal lekerítette válláról a posztót, és bár nem az övé volt, odaajándékozta az anyóának. „Siess csak – mondta –, és készíts belőle magadnak ruhát, mert ugyancsak rászorulsz!” Az asszony, nem tudni félelemből-e, tetszésből-e, nevetett is, meg csodálkozott is. Azután fogta a posztót, a lehető leggyorsabban hazafutott vele, s otthon ollóval azonnal darabokra vágta, nehogy késlekedésével a visszakövetelés veszedelmének tegye ki magát. A feldarabolásnál azonban úgy találta, hogy a posztó nem elegendő egy rend ruhára. Előző jóságára gondolva visszatért tehát a szenthez, és jelentette neki, hogy kevés a posztó. A szent kísérőjére vetette szemét, aki ugyanakkora posztódarabot viselt a vállán, és így szólt hozzá: „Hallod, testvér, mit mond ez a szegény asszony? Az Isten szerelmére, inkább mi tűrjük a hideget, és a posztót add a szegény öregnek, hogy kiegészítse vele ruháját!” És társa, miként ő, szintén odaadta a posztót, ők ketten pedig ott maradtak félig meztelenül, csakhogy felruházzák az anyókat.

LIV. fejezet.

Egy másik szegényről, akit szintén köpennyel ajándékozott meg

87 Más alkalommal, mikor Sienából volt visszatérőben, megint egy szegény emberrel találkozott. Odaszólt kísérőjének: „Testvér, ennek a szegény embernek okvetlenül oda kell adnunk a köpenyünket. Hiszen jog szerint őt illeti, mert mi csak arra az időre kaptuk kölcsönbe, amíg magunknál szegényebben nem találkozunk.”

A testvér azonban ismerve a kegyes atya gyengélkedő állapotát, határozottan ellenezte, hogy önmaga elhanyagolásával másról gondoskodjék.

A szent azonban ezt mondta: „Nos hát, én nem akarok tolvaj lenni; már pedig mindenki tolvajlásnak tudná be, ha mi nem adnánk oda a köpenyt annak, aki nálunknál jobban rászorul.” Erre az érvelésre a testvér felhagyott ellenkezésével, a szent pedig odaajándékozta a köpenyt.

LV. fejezet.

Egy másik szegény iránt tanúsított hasonló jó cselekedetéről

88 Ugyanez az eset ismétlődött meg Celle di Cortonában. Boldogságos Ferenc akkoriban új köpenyt hordott, melyet a testvérek nem kis áldozattal szereztek számára. De

²⁷⁸ Én 1,13

²⁷⁹ Zsolt 83,10

²⁸⁰ Iz 53,3

odajött hozzá egy szegény ember, aki meghalt felesége és árván maradt családja miatt siránkozott. A szent ezt mondta neki:

„Isten szerelméért én kész vagyok neked adni ezt a köpenyt, de azzal a kikötéssel, hogy csak annak adod vissza, aki drágán megfizet érte.”

A testvérek rögtön odafutottak, hogy megakadályozzák az ajándékozást, illetve visszavegyék a köpenyt. A szegény ember azonban, biztatást merítve a szent atya tekintetéből, kézzel és körömmel védte a köpenyt, mint jogos tulajdonát. A testvérek utoljára is kénytelenek voltak visszavásárolni tőle a köpenyt, és ő a vételár felvétele után távozott.

LVI. fejezet.

Hogyan engedte át egy embernek a köpenyét csak azért, hogy ne gyűlölje urát

89 Szent Ferenc egyszer a perugiai tartományban fekvő Coléban egy olyan emberrel találkozott, akit még világi korából ismert. „Hogy vagy, testvér?” – kérdezte tőle. Az azonban keserű lélekkel azonnal átkokat kezdett szórni urára, mivel az mindenéből kiforgatta. „Uram jóvoltából – mondta –, akit a mindenható Úristen verjen meg, bizony nagyon rosszul állok.”

Szent Ferenc szíve megesett az emberen, de nem annyira teste, mint inkább a lelke miatt. Hiszen a halálos gyűlölet állapotában volt. Így szólt tehát hozzá: „Testvér, az Isten szerelméért bocsáss meg uradnak, hogy megmentsd a lelkedet! Hiszen még az is lehetséges, hogy urad visszatéríti, amivel neked tartozik. Máskülönben anyagi javaid után lelkedet is elveszted.”

Ő azonban mindegyre csak ezt hajtogatta: „Semmi szín alatt sem bocsátok meg neki addig, amíg vissza nem adja, amit elvett tőlem.”

Boldogságos Ferenc, akin éppen akkor köpeny volt, erre így szólt: „Íme, neked adom ezt a köpenyt, csak bocsáss meg uradnak az Úristen szerelméért!” Az ember erre a nagylelkű ajánlatra egészen megjuhászodott; átvette a köpenyt, és elfelejtette a sérelmeket.

LVII. fejezet.

Hogyan adta oda egy szegénynek habitusa szegélyét

90 Egy alkalommal, mikor egy koldus alamizsnát kért tőle, mivel semmi sem volt kezénél, habitusának szegélyét vágta le, és azt adta oda a koldusnak.

Máskor meg alsó ruháját húzta le hasonló okból. Ilyen mélységes szeretettel szerette a szegényeket, és ilyen lángoló hévvel követte a szegény Krisztus nyomdokait.

LVIII. fejezet.

Hogyan adatta oda két testvér szegény édesanyjának a Rend birtokában levő egyetlen Újszövetséget

91 Egyszer két testvér édesanyja járult a szent elé, és teljes bizalommal alamizsnát kért tőle. A szent atyának megesett rajta a szíve, s ezért ezzel a kérdéssel fordult helyetteséhez, Cattani Péterhez: „Tudunk-e valami alamizsnát adni anyánknak?” Tudniillik az volt a szokása, hogy az egyes testvérek anyját a maga és az összes testvérek anyjának szólította. Péter testvér a kérdésre így válaszolt: „Van egy Újszövetségünk, amiből breviárium hiányában a matutinum olvasmányait olvassuk.”

Erre boldogságos Ferenc ezt mondta: „Add oda az Újszövetséget anyánknak, hogy árán fedezni tudja a szükségleteit; hiszen a könyv szövege úgyis arra int bennünket, hogy ne szűnjünk meg segíteni a szegényeket. Meggyőződésem, hogy az ilyen ajándék kedvesebb Isten szemében, mint az olvasás.”

A könyvet tehát odaadták az asszonynak, és így az első Újszövetség, amely a Rend birtokában volt, ilyen szent célra fordítottatott.

LIX. fejezet.

Hogyan adta oda köpenyét egy szegény szembajos asszonynak

92 Abban az időben, mikor Szent Ferenc beteg szemeinek kezelgetése céljából a rieti püspök palotájában tartózkodott, egy machilonei szegény asszonyka, aki ugyanabban a betegségben szenvedett, mint ő, kereste fel orvosát. A szent erre a hírre bizalmas beszélgetésük során többek közt ezt mondta kísérőjének: „Gvárdián testvér, a kölcsönt kötelesek vagyunk megtéríteni.”

Mire az így válaszolt: „Hát térítsük meg, atyám, ha nálunk van.”

„Ezt a köpenyt – mondta ő – kölcsönbe kaptuk ettől a szegény asszonytól; adjuk tehát vissza neki, mert nincsen pénze a kezelgetés költségeinek fedezésére.”

A gvárdián azonban így felelt: „Testvér, ez a köpeny az enyém; én azt senkitől nem kölcsönöztem. Amíg neked jól esik, ám használd; de ha nem akarod tovább igénybe venni, nekem kell visszaadnod.” Tudniillik a gvárdián csak kevéssel előbb egyenesen Szent Ferenc használatára vásárolta a köpenyt.

A szent azonban nem hagyta annyiban a dolgot. „Gvárdián testvér – mondta –, te eddig mindig udvarias voltál hozzám; kérlek tehát, mutass továbbra is udvariasságot irántam!”

Erre a gvárdián azt mondta: „Atyám, tégy úgy, ahogyan a Lélek sugallja.”

Ennek hallatára Ferenc azonnal magához szólított egy világi embert, aki nagy tisztelője volt neki, és így szólt hozzá: „Fogd ezt a köpenyt és melléje tizenkét kenyeret, és mondd meg annak a szegény asszonynak: »Az a szegény ember, akinek odakölcsönözted köpenyed, hálásan köszöni a kölcsönt, de most már vedd vissza, ami a tied.«”

Az ember azonnal elsietett, és szóról szóra elmondott mindent. De az asszony azt hitte, hogy gúnyt űznek belőle, és egészen kipirulva kiáltotta: „Hagyj engem békén a te köpenyeddal; nem értem, mit beszélsz!”

Az ember azonban váltig erősködött, és az egész szállítmányt kezébe adta. Erre már az asszony is gondolkodóba esett. Belátta, hogy nem lehet csalárdság a dologban. Másrészt meg attól félt, hogy esetleg nem lesz semmi a könnyű üzletből, ezért még azon éjszaka felkerekedett, és mit sem gondolva szemei kezelgetésével, a köpennyel visszatért otthonába.

LX. fejezet.

Hogyan jelent meg neki útjában három asszony, és hogyan tűnt el különös üdvözlése után

93 A következőkben egy nehezen értelmezhető, de kétségtelenül megtörtént dolgot óhajtok elmondani.

Mikor Krisztus szegénye, Ferenc, szemei kezelgetése céljából Rietiből Sienába ment, útközben a Rocca Campiglia melletti síkságon haladt át. Kísérője egy orvos volt, aki különös jóakarattal viseltetett a Rend iránt.

És íme, egyszerre csak három koldusszegény asszony tűnt fel az útszélen; termetre, életkorra és arcra annyira hasonlítottak egymáshoz, mintha csak egy mintára öntötték volna őket. Mikor a szent odaért hozzájuk, tiszteletteljesen meghajtották a fejüket, és ezzel a szokatlan üdvözléssel köszöntötték őt: „Hát csak jöjjön a Szegénység úrnő”! Ennek hallatára a Szent kimondhatatlan örömmel telt el; mert semmi címen nem örült annyira az emberek köszöntésének, mint amire az asszonyok köszöntése célzott.

És mivel az asszonyokat valóban nagyon szegényeknek tartotta, odafordult a kíséretében levő orvoshoz, és így szólt hozzá: „Az Isten szerelmére kérlek, adj rá módot, hogy valami

alamizsnát tudjak adni ezeknek a szegény nőknek!” Az orvos erre előhúzta erszényét, és lováról leszállva mindegyiknek adott néhány pénzdarabot.

Azután folytatták útjukat a megkezdett irányba. Kis idő múlva visszanéztek, de sem a testvérek, sem az orvos nem voltak képesek egyetlen asszonyt sem felfedezni a lapos tájon. Mófölkött elcsodálóztak ezen, és az esetet az Úr csodatételei közé sorolták. Hiszen lehetetlen volt nem látniuk, hogy nem lehettek igazi asszonyok azok, akik a madaraknál is gyorsabban tovaszálltak.

Szent Ferenc imádságszeretetéről

LXI. fejezet.

A szent imádkozásának helyéről, idejéről és lángoló hevéről

94 Isten embere, Ferenc, bár testben még távol volt az Úrtól, lélekben már az ég felé szárnyalt. Már itt a földön az angyalok polgártársa volt, és csupán a test korlátja választotta el tőlük. Egész lelkével Krisztust szomjúhozta, és neki ajánlotta nemcsak szívét, hanem testét is.

Imádságának csodás varázsáról közvetlen szemtanúként szeretnénk egyet s mást elmondani az utódok buzdítására; már amennyire ilyesmit egyáltalában rá lehet bízni emberi fülekre.

Mivel attól tartott, hogy ha nem halad előre szüntelenül, szükségképpen visszaesik, egész idejét megszentelt nyugvássá alakította²⁸¹, és ezalatt szorgalmasan írogatta szívébe a bölcsesség ígeit. Ha világi látogatókat fogadott vagy más ügyeket intézett, inkább megszakította elfoglaltságát, semmint megvárta annak végét, és sietett magányába menekülni. Ízetlen volt neki a világ, mint olyan embernek, aki már belekóstolt a mennyei édességbe, és az isteni gyönyörűség élvezésén kifinomult ízlésével nem tudta élvezni az emberek durva ételeit.

Ha csak tehetett, mindig valami rejtkehelyet keresett magának, hogy ott ne csak lelkével, hanem minden tagjával egyesülhessen Istennel. Ha váratlanul a közösségben látogatta meg az Úr, hogy ne maradjon cella nélkül, köpenyét hajtogatta össze cellaformára; ha pedig köpenye sem volt, hogy a rejtett manna titka titokban maradjon²⁸², habitusának ujjával takarta el arcát.

Általában azon igyekezett, hogy valami módon elkülönítse magát a körülállóktól, nehogy azok észrevegyék a jegyes érintését²⁸³, és mintha a hajó födélzetén tolongó sokaságba vegyült volna bele, lehetőleg látatlanul végezte imádságát. Ha már semmi mást nem tudott tenni, szívét rendezte be Isten templomának.

Elragadtatásában még sóhajtozni is elfelejtett, és Istenbe temetkezése közben alig lélegzett, és jóformán semmi életjelt nem adott magáról.

95 Így ment ez odahaza. Ha ellenben kint az erdőben vagy a pusztában végezte imádságát, az egész erdőt eltöltötte sóhajtsaival, a földet könnyeivel áztatta, mellét kezével verdeste, és mintha hozzáférhetetlen búvóhelyen lett volna, hangos szóval beszélni kezdett Urával. Itt felelt neki, mint bírójának, itt tárta eléje kéréseit, mint atyja elé, itt társalgott vele, mint barátjával, és enyelgett, mint jegyesével. Hogy szívének minden rostját minél változatosabb áldozatként ajánlhassa fel, szemét állandóan rajta pihentette a sokféle és lényegében mégis egyetlen Fölségen²⁸⁴. Sokszor anélkül, hogy ajkait mozgatta volna, magában imádkozott, és azzal, hogy külső érzékeit befelé összpontosította, lelkét szinte az égis való szárnyalásra képesítette. Így minden tehetségét és érzését arra az egy dologra irányította, amit éppen kért az Úrtól, és nem is annyira imádkozó (embernek), mint inkább imádságnak látszott²⁸⁵.

Mit gondoltok, mekkora édesség önti el azt, aki így szokott imádkozni? Ezt azonban csak ő maga tudná megmondani. Én inkább csak csodálni tudom őt. Ennek megítélésére csak azok

²⁸¹ A latin *otium* a pihenésen kívül a szellemi munkát is jelenti, ellentétben a gyakorlati elfoglaltságot jelentő *negotium*-mal.

²⁸² Jel 2, 17

²⁸³ Én 5,4

²⁸⁴ vö. Bölcs 7,22

²⁸⁵ „... totus non tam orans quam oratio factus.”

hivatottak, akik magukon próbálták; akik nem próbálták, azok sohasem fogják megérteni. Ilyenkor egész benseje izzásba jött, s a tekintete, úgyszintén szeretettől olvadozó lelke már a mennyek országában időzött.

Boldogságos atyánk saját hibájából egyetlen egyszer sem mulasztotta el a Lélek látogatását megragadni; ellenkezőleg, valahányszor csak alkalma nyílt rá, mindig kész volt fogadni, és ameddig csak az Úr engedte, nem szűnt meg ingyen kapott édességét élvezni. Ha pedig valamilyen ügy elintézése sürgette, vagy utazni készült, és előre megérezte a kegyelem érintését, adagolva és sűrűn megismétlődő változatokban élvezte végig ezt a mindennél édességesebb manná. Az is megtörtént, hogy útközben előreküldte kísérőit, maga pedig megállott (a Lélek) új látogatásának élvezésére; így a kegyelem nem volt benne hiábavaló.

LXII. fejezet.

A kánoni órák ájtatos végzéséről

96 A kánoni órákat nem kisebb tisztelettel, mint buzgósággal végezte. Mert ámbár szem-, gyomor-, máj- és lépbaiban szenvedett, sohasem volt rábírható, hogy zsoltórozás közben falhoz vagy korláthoz támaszkodjék; ellenkezőleg, mindig álló helyzetben, kapucium nélkül²⁸⁶, egy pontba tekintő szemmel és megszakítás nélkül végezte a zsolozsmát.

Ha gyalogosan járta a világot, a zsolozsma végzésére mindig megállott, ha pedig lóháton ment, leszállt a földre.

Egy napon, Rómából jövet a szakadó eső ellenére is leszállt lováról imádságát végezni, és olyan sokáig állott egy helyben, hogy közben bőrig ázott.

„Ha a test – mondta – olyan kényelmes tápláléka vételében, mely pedig vele együtt a férgek eledele lesz, mennyivel kényelmesebbnek és nyugalmasabbnak illik a léleknek lennie, mikor az ő eledele maga Isten.”

LXIII. fejezet.

Hogyan űzte el imádság közben a szórakoztató gondolatokat

97 Súlyos véteteknek tartotta, ha imádság közben hiú képzelgéseken elszórakozott. Ha ilyesmi megtörtént vele, nem nyugodott addig, míg gyónással jóvá nem tette hibáját. Ez a szokása idővel annyira vérévé vált, hogy aránylag keveset szenvedett ilyen zaklatásoktól²⁸⁷.

Egyszer, nagybőjtben, hogy fennmaradt perceit hasznosan tölthesse el, valamilyen edény készítésével bajlódott. Egy napon, miközben a terciát imádkozta nagy áhítattal, szeme véletlenül az edényre tévedt; abban a szempillantásban érezte, hogy a benső ember áhíata lelohadt. Módfőlött bántotta, hogy szívének szava megszűnt az isteni fülek felé szárnyalni. Ezért a tercia végeztével a testvérek füle hallatára ezt mondta: „Ó, te haszontalan semmiség, hát ennyire hatalmadba tudtad keríteni a lelkemet, és ennyire ki tudtad magából forgatni! Ím, ezennel az Úrnak áldozlak, mert akadályoztál a neki való áldozásban.”

Ezzel megragadta az edényt, és a tűzbe dobta. „Szégyelljük magunkat – mondta –, hogy ilyen haszontalan képzelgésektől engedjük magunkat vezetetni, holott imádság idején a nagy Királlyal társalgunk.”

²⁸⁶ Anélkül, hogy fejére hajtotta volna kapuciumát.

²⁸⁷ *muscas* – szó szerint „legyektől”. Ferenc „légy”-nek nevezte a semmirekellő testvért.

LXIV. fejezet.

Egy elragadtatásról

98 A szent sokszor annyira belemerült a szemlélődés édességébe, hogy magán kívül ragadtatott, de elragadtatás közben szerzett természetfölötti tapasztalatairól sohasem beszélt senkinek. Egy esetből azonban, mely nyilvánosságra jutott, megítélhetjük, mily gyakran ragadtatott a mennyei édesség élvezésére.

Egyszer számárháton ülve Borgo San Sepolcrón kellett áthaladnia. De mialatt egy lepratelepen egy kicsit ki akarta magát pihenni, sokan tudomást szereztek Isten emberének jöveteléről. Férfiak és asszonyok azonnal nagy számmal kezdtek hozzá özölni, hogy lássák, és szokott áhítattal megérintsék. És lám, mi történt? Az emberek csakugyan tapogatni kezdtek, sőt ide-oda ráncigálták, és ruhájából darabokat vágtak ereklyének. Ő azonban mindezzel szemben teljesen érzéketlennek látszott, és mintha halott lett volna, semmit sem vett észre abból, ami körülötte történt. Már messze túl jártak Borgón, és a kívánt hely felé közeledtek, mikor a mennyei dolgok szemlélője, mintha idegenből jött volna, aggodalmasan kérdezte, mikor érnek már Borgóba.

LXV. fejezet.

Milyen magatartást tanúsított imádság után

99 Mikor magánimádságairól, amelyek alatt egészen más emberré lett, visszatért, minden tőle telhető módon iparkodott a többiekhez alkalmazkodni, nehogy arcának szokatlan ragyogásával feltűnést keltsen, és emiatt a nyert kegyelmet elveszítse. Bizalmasabb testvérei előtt nem egyszer így beszélt: „Ha Isten szolgája valami új kegyelemben részesül az Úrtól, mielőtt abbahagyná imádságát, emelje szemét az égre, és két kezét összekulcsolva mondja: »Ezt a vigasztalást és édességet te küldötted, Uram, nekem, méltatlan bűnösnek, én pedig, ím ezennel visszautalom hozzád, hogy te tartogasd számomra. Mert lásd, én kincstárának fosztogatója vagyok.« Majd ismét: »Vedd vissza, Uram, javaidat, melyeket e világon nekem juttattál, és őrizd meg számomra a jövő életre.«'

Igen – mondotta –, úgy kell intézni a dolgot, hogy amikor visszatér valaki az imádságból, olyan nyomorúságos bűnösnek mutassa magát a többiek előtt, mintha semmi új kegyelemben nem részesült volna.” Ezt is mondta: „Könnyen megesik, hogy felbecsülhetetlen értékű dolgot semmiségért vesztegetünk el; de azt, akitől nyertük, nem könnyű újból való megadására indítanunk.”

Végül az is szokása volt, hogy olyan halkán, szinte lopva kelt fel az imádsághoz, hogy társai jóformán észre sem vették felkelését és imádkozását. Ellenben amikor nyugovóra tért, szándékosan zajt ütött, hogy mindenki tudomást szerezzen lefekvéséről.

LXVI. fejezet.

Hogyan vesztette el egy püspök a beszélőképességét, amiért imádság közben meglepte a szentet

100 Történt egyszer, hogy mialatt Szent Ferenc a Portiunculának nevezett helyen imádságát végezte, megjelent az assisi püspök, hogy szokása szerint baráti látogatást tegyen nála.

Mihelyt belépett, kérdezősködés nélkül és meglehetősen tiszteletlenül egyenesen a szent cellája felé indult, és miután bezörgetett hozzá, belépni készült. De alig dugta be a fejét, és alig pillantotta meg az imádkozó szentet, hirtelen remegés fogta el, minden tagja megmerevedett, és mindezekon felül beszélőképességét is elveszítette. Isten akaratából erőszakkal húzták el onnan, és hátráló lépésekkel messzire elvezették.

Úgy gondolom, hogy ez vagy azért történt, mert a látogató nem volt méltó a titok meglátására, vagy azért, mert a szent méltó volt, hogy a már megnyert kegyelmet huzamosabban élvezze. A püspök egészen kábultan tért vissza a testvérekhez, első szóra bevallotta hibáját, miután beszélőképességét is visszanyerte.

LXVII. fejezet.

Hogyan tapasztalta meg egy apát önmagán Szent Ferenc imádságának hatékonyságát

101 Más alkalommal meg az történt, hogy a perugiai Szent Jusztin-monostor apátja véletlenül találkozott Szent Ferencel. Azonnal leszállott lováról, és egy ideig elbeszélgetett vele lelki ügyeiről. Mikor végre elvált tőle, alázatosan megkérte a szentet, imádkozzék érte. Szent Ferenc csak ennyit mondott: „Kész örömet imádkozom érte, uram!”

És valóban, mihelyt eltávozott az apát, így szólt kísérijéhez: „Várj csak egy keveset, testvér, mert teljesíteni akarom ígéretemet!” Ő tudniillik azok közé tartozott, akik nem veszik könnyedén az imádságra vonatkozó ígéretüket, hanem azt gyorsan be is váltják. És íme, mialatt a szent Istenhez könyörgött, az apát valami egészen szokatlan benső forráságot és soha addig nem tapasztalt lelki édességet érzett; szinte elalélt magánkívüli elragadtatásban. Kénytelen volt egy időre megállni. De mire magához tért, azonnal rájött, hogy ez Szent Ferenc imádságának hatása volt.

Ettől az időtől fogva még nagyobb szeretettel viseltetett tehát a Rend iránt, és sokaknak valóságos csodaként beszélte el a vele történt esetet.

Isten szolgálóihoz illik is, hogy ilyen ajándékokkal kedveskedjenek egymásnak; egyedül ilyen adás és viszonzás méltó hozzájuk. A szent szeretet, melyet lelkinek is mondanak, beéri az imádság gyümölcsével, és kevésbe veszi a mulandó ajándékokat. Azt hiszem, hogy a szent szeretet lényege ez: kölcsönösen segíteni egymást a lelki harcban, és kölcsönösen ajánlani egymást Krisztus ítélőszéke előtt.

De mit gondoltok, mily magasra emelkedhetik az imádság szárnyain az, aki ilyen magasba tudott lendíteni másokat?

A szent jártasságáról a Szentírásban és szavainak hatékonyságáról

LXVIII. fejezet.

Milyen volt tudománya és emlékezőtehetsége

102 Ez a férfiú, jóllehet sohasem végzett magasabb tanulmányokat, a felülről, Istentől jövő bölcsesség birtokában és az örök fény sugaraitól megvilágosítva mégis meglepő jártassággal bírt a Szentírásban. A bűn szennyétől el nem homályosított értelme könnyűszerrel behatolt a titkok rejtelseibe, és ahol a tudósok tudománya kívül rekedt, oda belépett a szerető (lélek) meleg érzésével.

Néha olvasott is a szent könyvekből, és amit egyszer emlékezetébe vésett, azt kitörölhetetlenül beleírta szívébe. Könyv gyanánt inkább emlékezetét használta²⁸⁸, mert amit fülével befogadott, azt azon nyomban buzgó és kitartó elmélkedés tárgyává tette. Az volt a meggyőződése, hogy ez az olvasás- és tanulmány mód sokkal gyümölcsözőbb, mint az értekezések ezreivel való bajlódás. Igazi bölcsnek²⁸⁹ csak azt tartotta, aki az örök élet vágyát eléje helyezi minden másnak. Azt is állította, hogy a maga megismeréséből könnyen eljut Isten megismerésére az, aki alázatos lélekkel és nem felfuvalkodva merül bele a Szentírás tanulmányozásába. Gyakran megoldott nehéz kérdéseket, és keresetlen szavak nélkül is fényes értelmet és vonzó erényeket árult el.

LXIX. fejezet.

Egy prófétai helyről, melyet egy domonkos rendi testvér kérésére megmagyarázott

103 Mikor a szent Sienában tartózkodott, történetesen odaérkezett egy domonkos rendi testvér, egy igazán lelki ember, és amellet a szent teológia doktora. Fölkereste tehát boldogságos Ferencet, s hosszú és édes társalgásba merült vele az Úr ígéről. Többek közt Ezekiel ezen helyének értelme felől is érdeklődött nála: „Ha nem hirdeted a gonoszok gonoszságát, lelkét a te kezeden keresem.”²⁹⁰ „Mert én – fűzte hozzá magyarázatul – sok embert ismerek, jó atyám, akiről tudván tudom, hogy súlyos bűnben élnek, és mégsem hirdetem mindig gonoszságukat. Vajon ezek lelkét az én kezemen keresik-e?”

Mikor pedig boldogságos Ferenc azzal mentegetőzött, hogy ő tanulatlan ember, s ezért inkább tanulnia kellene, semmint a Szentírás értelme felől véleményt nyilvánítania, alázatos ember létére így biztatta: „Testvér, én már több tudóstól hallottam ennek a helynek értelmezését, szívesen hallanám tehát a te véleményedet is”.

Erre boldogságos Ferenc így felelt: „Ha általánosságban vesszük ezt a helyet, én úgy értelmezem, hogy Isten szolgájának úgy kell életével és szentségével fényeskednie, hogy a gonoszok szemrehányásnak érezzék példájának ragyogását és életének ékesszólását. Így fogva fel a dolgot, életszentségének szertesugárzása és jóhírének illata valóban mindenki számára érthető módon hirdeti a gonoszok gonoszságát.”

A szerzetes sokat épült e feleleten, és távozásakor ezt mondotta boldogságos Ferenc társainak: „Testvéreim, ennek az embernek tisztaságból és elmélkedésből táplálkozó teológiai tudása olyan, mint a szárnyaló sas, a mi tudományunk ellenben hason csúszik a földön.”

²⁸⁸ Szent Athanáznak Szent Antal apát életéről írt könyvében hasonlót olvashatunk. (PL 73,128)

²⁸⁹ *philosophus* – a bölcsesség kedvelője

²⁹⁰ Ez 3,18–20

LXX. fejezet.

Egy bíboros kérdéseire adott feleleteiről

104 Máskor meg, amikor Rómában az egyik bíboros házában szállt meg, a hozzá intézett homályos kérdésekre olyan világos és mélyenszántó feleleteket adott, hogy azt lehetett volna hinni róla, hogy egész életében a Szentírással foglalkozott. Végre a bíboros úr ezt mondta neki: „Én nem úgy kérdezek téged, mint tudóst, hanem, mint olyan embert, akiben Isten lelke lakozik, és feleleteidet azért fogadom szívesen, mert tudom, hogy Istentől jönnek.”

LXXI. fejezet.

Hogyan magyarázta meg egy testvérnek, aki olvasásra buzdította, miben áll az ő tudománya

105 Mikor egyszer betegen feküdt, és mindenféle fájdalmak gyötörték, kísérője ezt találta neki mondani: „Atyám, te eddig mindig a könyvekhez folyamodtál, és fájdalmaid ellen mindenhol azokban találtál orvosságot. Kérlek, tehát, tedd most is ezt, és olvastassál valamit a prófétákból. Talán megvidámul lelked az Úrban²⁹¹.” Mire a szent így felelt: „Jó dolog az Írás bizonyosságait olvasni, jó dolog a mi Urunkat és Istenünket keresni benne. Én azonban már olvastam belőle annyit, amennyi elmélkedésre és szemlélődésre untig elegendő; fiam, nincsen szükségem többre: tudom, hogy a szegény Krisztus megfeszítettet.”

LXXII. fejezet.

Arról a két kardról, melyet Pacificus testvér a szent szájában megvillanni látott²⁹²

106 Az anconai tartományban élt egy világi ember, aki magáról megfeledkezve és Istennel nem törődve egészen a világi hiúság szolgálatára adta magát. A „versek királyának” is nevezték, mivelhogy valóban fejedelme volt a léha dalokat zengő énekeseknek, s ezenfelül világias szellemű dalok szerzője. Hogy ne szaporítsam tovább a szót, csak annyit mondom, hogy a dicsőség olyan magasra emelte ezt az embert, hogy világraszóló fénnel maga a császár koronázta őt költővé²⁹³.

Mialatt azonban így a sötétségben tévelygett, és a hazugság kötelékeivel húzta a gonoszúságot²⁹⁴, az isteni irgalom könyörületre indult iránta, és elhatározta, hogy magához téríti őt, nehogy elveszen, aki eltaszított²⁹⁵. A Gondviselés intézkedéséből ugyanis az történt, hogy a szegény úrnők egyik monostorában véletlenül összetalálkozott boldogságos Ferencel. A boldogságos atya (lelki) lányainak meglátogatására jött több társával, ő pedig egyik rokonát kereste fel szintén többedmagával.

És alighogy rajta lón az Úr keze²⁹⁶, tulajdon testi szemeivel látta, hogy Szent Ferencet két, kereszt alakban összeillesztett fényes kard járta által: az egyik fejétől a lábáig, a másik pedig, mellén keresztül, egyik kezétől a másikig ért. Bár eddig nem ismerte boldogságos Ferencet, a nagyszerű csodából rögtön megérezte, hogy csakis ő lehet. A szokatlan látványon

²⁹¹ Lk 1,47

²⁹² A szövegből kiderül, hogy itt inkább „testén” lenne helyes, talán összetévesztette Szilveszter testvér látomásával (2Cel 109).

²⁹³ Frigyes császár. Egyesek azonban kétségbe vonják az elbeszélés hitelességét.

²⁹⁴ Iz 5,18

²⁹⁵ 2Kir 14,14

²⁹⁶ Ez 1,3

elámulva már-már életének megjobbítására kezdett gondolni, de a döntést későbbre akarta halasztani. Mikor azonban a boldogságos atya első ízben szólott a jelenlevőkhöz, Isten igéjének kardja őt magát is általverte. Utána ugyanis a szent külön is beszélt neki a világ hiúságáról, ellenállhatatlan édességgel a világ megvetésére intette, s végül az isteni igazságossággal való fenyegetéssel verte által szívét.

Ő erre tüstént így szólt: „Mi szükség van még szavakra? Térjünk át a tettekre. Ragadj ki engem az emberek kezéből, és adj át a nagy Császárnak.”

És a szent már a rákövetkező napon beöltöztette őt, és mivel ő vezette vissza az Úr békéjéhez, a Pacificus nevet adta neki. Megtérése annál nagyobb épülésére szolgált sokaknak, minél szélesebb volt hiú barátainak köre.

A boldogságos atya barátságának örülve Pacificus testvér olyan édességet kezdett érezni, amiről addig sejtelve sem volt. Ismételten megadatott neki olyasmit látni, ami mások előtt rejtve maradt. Kevéssel utóbb például egy nagy Thau jelet²⁹⁷ látott boldogságos Ferenc homlokán, mely sokszínű díszítésével még a páva színpompáját is felülmúlta.

LXXIII. fejezet.

Szavainak hatékonyságáról és egy orvosnak ide vonatkozó bizonyosságáról

107 Szent Ferenc mint evangélista, jobbára egyszerű embereknek és egyszerű témákról prédikált, és így inkább erőteljességre, mint szépen csengő szavakra volt szüksége, de fejlettebb lelki igényű és műveltebb emberek közt étellel teljes és mély tartalmú beszédeket is tudott mondani. Röviden megmagyarázta azt, amit lehetetlen volt szavakkal kifejtetni, és a szavait kísérő eleven mozdulataival és ide-odahajlásával szinte az édig ragadta hallgatóit.

Nem használta a (filozófiai) megkülönböztetések kulcsait, minthogy nem volt szüksége olyan beszédek elrendezésére, melyeket nem ő maga készített. Szavainak erőt az igazi erény és bölcsesség ereje, Krisztus kölcsönzött.

Egyszer egy bizonyos nagy tudású és ékesszólású orvos azt mondta: „Bár mások prédikációit szóról szóra megjegyzem, egyes-egyedül Szent Ferenc szavait nem tudom megjegyezni. Ha valamit mégis emlékezetembe vések szavaiból, az az érzésem, hogy ezek nem azok a szavak, mint amik előzőleg ajkáról elhangzottak.”

LXXIV. fejezet.

Szilveszter testvér közvetítésével hogyan űzte ki szavainak erejével Arezzóból az ördögöket

108 Ferenc szavai nemcsak közvetlenül voltak hatékonyak, hanem akkor sem tértek vissza eredménytelenül²⁹⁸, ha másnak szájából hangzottak el.

Történt egyszer, hogy Arezzo városába éppen akkor érkezett meg, amikor ez a belvillongások miatt már-már a bukás szélén állott. Isten embere a városon kívül egy tanyán szállott meg, és látta, miként vigadoznak az ördögök a város fölött, és miként ingerlik a polgárokat polgártársaik gyilkolására. Azonnal magához szólította tehát Szilveszter testvért, Isten egyszerű emberét, és a következő parancsot adta neki: „Menj a város kapujához, és a mindenható Isten nevében parancsold meg az ördögöknek, hogy tüstént takarodjanak a városból!”

²⁹⁷ Mivel a görög *Thau* betű a keresztre emlékeztet, Szent Ferenc szívesen használta névalírás helyett (Ez 9,4. 6.).

²⁹⁸ Iz 55,11

És a szent egyszerűség sietett teljesíteni a parancsot: magasztalással járulva az Úr színe elé²⁹⁹, a kapuban harsány szóval így kiáltott: „Isten nevében és Ferenc atyánk parancsára tüstént távozzatok, ördögök, valahányan csak vagytok!”

És íme, kevés idővel rá a városba újból visszatért a békesség, és az egymás iránti méltányosság jogait újból tiszteletben kezdték tartani. Boldogságos Ferenc tehát jogosan állíthatta egy, utána mondott beszédének bevezető részében: „Úgy szólok most hozzátok, mint akik valamikor az ördögök alattvalói és szíjra fűzött rabszolgái voltatok, de azután egy szegény ember könyörgésére – tudom kiére – megszabadultatok.”

LXXV. fejezet.

A fentebb említett Szilveszter testvér megtéréséről és egy látomásáról

109 Azt hiszem, nem lesz fölösleges elbeszélésünkbe beleszólni a fentebb említett Szilveszter testvér megtérésének történetét és elmondani, hogyan indította őt a Szentlélek a Rendbe való belépésre.

Szilveszter testvér eredetileg világi pap volt. Isten embere annak idején tőle vásárolta a köveket egy templom helyreállításához³⁰⁰. Később azonban, mikor látta, hogy Bernát testvér, aki Isten szentje után első palántája volt a Kisebb Testvérek Rendjének, mindenét elhagyta s szétoztotta a szegényeknek, a mohó kapzsiság érzése uralkodott el a szerencsétlen emberen; Isten embere előtt a rég eladott kövekre kezdett célozgatni, mintha annak idején nem kapta volna meg illő árukat. Ferenc elmosolyodott ezen: azonnal látta, hogy a pap lelkét a kapzsiság mérge fertőzte meg. Mivel megfelelő orvosságot akart neki nyújtani az átkozott aranyszomj ellen, olvasatlanul szórta kezébe a pénzt.

Szilveszter pap nem győzött eleget örülni a gazdag adománynak, másrészt viszont nem tudott betelni az adakozó bőkezűségének csodálatával. Hazatérése után is újra meg újra visszatért az esetre, mindegyre üdítő balsamként ható szemrehányásokat tett magának, hogy íme, öregember léte is ennyire a világon csügg, és ugyanakkor nem győzte csodálni, hogy az az ifjú annyira lábbal tiport mindent. És mialatt így jó illattal³⁰¹ telt el, Krisztus is megnyitotta előtte irgalmasságának tárházát. Egy látomásban ugyanis megmutatta neki, mennyit érnek Ferenc cselekedetei, mily fényesen tündökölnék szeme előtt, és mily páratlan ragyogással töltik be az egész világot: álmában úgy látta, mintha Ferenc szájából egy aranykereszt nőtt volna ki, melynek csúcsa az eget verte, kinyújtott karjai pedig a világ egyik végétől a másikig értek.

E látomás hatása alatt a pap bűnbánó lélekkel felhagyott minden vést hozó késedelmeskedéssel, hátat fordított a világnak, és Isten emberének tökéletes követője lett. Tökéletesen kezdte a Rendben életét, és Krisztus kegyelméből még nagyobb tökéletességben fejezte be.

De nem csoda, hogy Ferenc keresztre feszített alakban jelent meg; hiszen a keresztén kívül soha az életben más java nem volt. Nem csoda, hogy a csodákat művelő kereszt, amely olyan mély gyökereket eresztett benne, a jó földből olyan csodaszép virágokat, lombokat és gyümölcsöket hajtott³⁰². Más nem is sarjadhatott ki ebből a földből, melyet a csodálatos kereszt kezdettől fogva egészen a maga számára foglalt le.

De térjünk vissza újból elbeszélésünk fonalához.

²⁹⁹ Zsolt 95,2

³⁰⁰ Feltehetőleg San Damiano templomáról van szó.

³⁰¹ vö. 2Kor 2,14

³⁰² Utalás a Szent kereszt-himnuszra: „Egy erdő sem termett ilyet, ily virággal, gyümölccsel.”

LXXVI. fejezet.

Hogyan szabadított meg egy testvért az ördög kísértésétől

110 Egy testvér hosszú időn át bizonyos lelki kísértésben szenvedett, mely összehasonlíthatatlanul gyötrőbb és rafináltabb volt a test vágyánál. Végre Szent Ferenc elé járult, és alázatosan odaborult lába elé; de keserű könnyeket ontva az erős zokogás miatt, képtelen volt egyetlen szót is kimondani. A kegyes atya könnyőreletre indult iránta, és mivel mindjárt látta, hogy gonosz kísértések gyötrik, így szólt: „Isten nevében ezennel megparancsolom nektek, ördögök, hogy ezentúl ne zaklassátok testvéreimet, miként eddig tenni merészeltek!”

És abban a pillanatban szétfoszlott a sötétség homálya, a megszabadult testvér felkelt, és mintha soha életében nem lett volna, ezentúl semmi kísértést nem érzett.

LXXVII. fejezet.

Arról az elvetemült disznóról, amelyik megevett egy báránykát

111 Amint az a későbbiekből ki fog derülni, szentünk szava még az oktalan állatokra is csodálatos hatást gyakorolt. De egy, a kezem ügyébe eső kis történetkét már itt elmondok.

Mikor a Magasságbeli szolgája egy éjszakára a gubbiói egyházmegye területén fekvő San Verecondo-i monostorban szállt meg, történetesen egy juh ugyanott egy báránykát ellett. De volt ott egy vérengző disznó is, és ez nem kímélve az ártatlan bárányka életét, egyetlen harapással megölte azt.

Az emberek reggelre kelve már holtan találták a kis bárányt, és mindjárt tudták, hogy a gonosztettet csak a disznó követhette el. Mikor a kegyes atya hallott a dologról, a másik Bárányra való gondolással mélységes részvételre indult a szegény bárány iránt, és sokak füle hallatára így szólott: „Hej, bárány testvér, ártatlan állatka, mely igen hasznos jelkép voltál az emberek szemében! Legyen átkozott az az elvetemült, aki megölt, és se ember, se állat ne egyék húsából!”

És csodálatos! A megátkozott disznó még aznap megbetegedett, és háromnapos kínos vergődés után végre elérte a bosszúálló halál. Utána a monostor árkába vetették, s bár sok ideig hevert ott, és ezen idő alatt deszka módjára egészen kiszáradt, egyetlen, még az annyira éhes állatnak sem támadt rá étvágya.

Az asszonyokkal való barátkozás ellen

LXXVIII. fejezet.

Az asszonyokkal való barátkozás kerüléséről; hogyan beszélt velük a szent

112 Szentünk szigorúan megparancsolta, hogy az asszonyokkal való barátkozás édes mérgét szorgosan kerüljék, mert az még a szenteket is tévedésbe ejtheti. Joggal félt ugyanis, hogy a gyöngye lelkek ezen a réven könnyen veszélybe juthatnak, az erők pedig veszíthetnek ellenálló erejükből. Azt szokta mondani, hogy asszonyokkal társalogni és csábításukat kikerülni, ha csak nem kipróbált erényű emberről van szó, az Írás szava szerint körülbelül annyi, mint izzó parázson járni, és talpát meg nem égetni³⁰³.

Hogy azonban ne csak szóval, hanem tettel is tanítson, önmagát állította oda például az erény követésére. A nők általában annyira terhére voltak, hogy inkább félelemmel és borzadással, mint óvatossággal és a példaadás gondolatával kezelte őket.

Ha alkalmatlan locsogásuknak véget akart vetni, szavainak kimértségével és alázatosságával és földre süttöt szemeivel hallgatásra indította őket. Máskor meg az égre emelte szemeit, mintha onnét felülről várta volna, mit kell a hiú földi fecsegésekre válaszolnia. Azokat ellenben, akiknek lelkét a szakadatlan buzgólkodás a bölcsesség hajlékává alakította, bár rövid, de csodálatosan mély beszédekkel oktatta. Amikor nőekkel szokott beszélgetni, csengő hangon szólott, hogy mindenki hallhassa.

Egyszer ezt mondta kísérijének: „Őszintén megvallom neked, kedvesem, ha rájuk vetném tekintetem, arcról legfeljebb két nőt ismernék meg; egyiknek is, meg a másiknak is világosan áll előttem az arca, többet azonban nem ismerek.”³⁰⁴

Valóban, atyám, az asszonyok látása senkit sem tesz szentté; valóban ismétlem, mert semmi jót nem hoz, ellenben annál több kárt, esetleg ideiglenest is okozhat. Nagy akadályul szolgál azoknak, akik a meredek ösvényen kívánnak járni, és meg akarják látni a kegyességgel teljes isteni arcot.

LXXIX. fejezet.

Példázat az asszonyokra vetett tekintet ellen

113 A tisztátalan szemeket a következő példázattal szokta megbélyegezni:

Egyszer egy hatalmas király egymás után két követet küldött a királynéhoz. Megjött az első, és csak a királyné szavait ismételte el, minthogy szemei mértéktartók voltak, és nem kalandoztak ide-oda. Azután megjött a másik is, és miután kevés szóval elmondta az üzenetet, hosszú dicshimnuszba kezdett a királyné szépségéről. „Valóban, uram, a világ legszebb asszonyát láttam; boldog az, aki őt magáénak mondhatja.”

A király azonban így támadt rá: „Hitvány szolga, az én jegyesemre merted vetni tisztátalan szemeidet? Minden bizonnyal magadnak akartad megszerezni, hogy ilyen tüzesen szemügyre vetted.”

És azonnal megparancsolta, hívják vissza az első követet is. „Mit gondolsz te a királynéről?” – kérdezte tőle. „A legjobb véleménnyel vagyok felőle – felelte ő –, mert lám, figyelemmel meghallgatott, és bölcsen válaszolt.” „No, és a szépségéről mit tartasz?” „Uram

³⁰³ Péld 6,28

³⁰⁴ A két nő, általánosan elfogadott vélemény szerint, Szent Klára és Jacoba asszony volt.

– felelte a követ –, annak megítélése terád tartozik; az én feladatomban egyedül az üzenet átadása volt.”

Erre a király a következő ítéletet hozta: „Te, akinek tiszta a szemed és még tisztább a tested, maradj továbbra is palotámban, ez ellenben távozzék tőlem, nehogy beszennyezze hálótermemet.”

Ezt is szokta volt mondani a boldogságos atya: „Ha túlságosan biztonságban érzi magát az ember, kevésbé óvakodik az ellenségtől. Viszont az ördög, ha csak egy hajszálat is meg tud szerezni az ember fejről, mindjárt gerendává növeszti azt. Ha hosszú éveken át sem tudja megtántorítani azt az embert, akit megkísértett, azért nem adja fel a reményt, hogy legalább a végén enged neki. Mert ez az ő mestersége; nincs is másra gondja se éjjel, se nappal.”

LXXX. fejezet.

A szent atya példája a túlzott bizalmaskodás ellen

114 Amikor egyszer Szent Ferenc Bevagnába igyekezett, a sok böjtölés okozta gyöngeség miatt nem tudta a várost elérni. Kísérője azonnal küldöttet menesztett egy jámbor úrnőhöz, és alázatosan kenyeret és bort kért tőle a szent számára. Az úrnő, mihelyt ezt hallotta, leányával, egy Istennek szentelt szűzzel, menten a szenthez sietett, bőven ellátva magát minden szükségessel. A szent pedig, mihelyt magához tért, és valamennyire megerősödött, viszonzásképpen Isten igéjével vidította fel az anyát és lányát. Miközben azonban beszélt nekik, egyetlen egyszer sem tekintett arcukba.

Mikor aztán tovább indultak, kísérője szemrehányóan ezt mondta neki: „Testvér, miért nem tekintettél egyszer sem erre a szent szűzre, aki lám, olyan készségesen sietett eléd?” Mire a szent atya így válaszolt neki: „Kinek nem kellene félni Krisztus jegyesére tekinteni? Ha valaki szemmel és arccal prédikál, elég, ha a másik látja őt, neki nem szükséges a másikat látnia.”

Sokszor szólott erről a dologról, és mindig azt hangoztatta, hogy az asszonyokkal váltott minden szó kárba veszett, hacsak nem gyónásról, illetve rövidre fogott lelki intelemről van szó. Nemegyszer mondta: „Mi tárgyalni valója van egy Kisebb Testvérnek asszonyokkal, kivéve, ha azok szent penitenciát vagy életük megjobbításához jó tanácsot kérnek tőle?”

A szent kísértéseiről

LXXXI. fejezet.

A szent kísértéseiről és egy kísértés legyőzéséről

115 Amilyen mértékben gyarapodtak Szent Ferenc érdemei, olyan mértékben éleződött ki az őskígyóval folytatott harca. Mert minél nagyobb kegyelmeket nyert a szent, ellenfele annál agyafürtebb ravaszsággal és kíméletlenebb erőszakkal tört ellene. Jóllehet tapasztalatból tudta már, hogy a bátor és serény harcos egy pillanatra sem enged a harcból, mégsem szűnt meg állandóan ostromolni mindig győztes ellenfelét.

Életének egyik szakaszában igen súlyos lelki kísértés szakadt a szent atyára, de csak azért, hogy még jobban növelje érdemét. Súlyos aggodalmak és fájdalmak töltötték el lelkét; ezért keményen sanyargatta és gyötörte testét, sokat imádkozott, és keservesen sírt. Már több éven át tartott ez a harc, mikor egyszer a Sancta Maria de Portiuncula templomban imádkoztában ezt a szózatot hallotta lelkében: „Ferenc, ha annyi hited lesz, mint a mustármag, és azt mondod e hegynek, menj innét oda, odamegy.”³⁰⁵

A szent pedig kérdezte: „Uram, melyik az a hegy, melyet át kell helyeznem?”

És újból hallotta a szózatot: „A hegy a te kísértésed.”

Mire ő könnyezve csak ennyit felelt: „Legyen, Uram, úgy, ahogyan mondtad!”

És abban a pillanatban megszűnt kísértése; felszabadult, és belsőleg tökéletesen megnyugodott.

LXXXII. fejezet.

Hogyan próbálta a gonosz lélek hívogatással érzéki bűnre csábítani, és hogyan győzedelmeskedett fölötte a szent

116 A sartianói remeteségben a gonosz lélek, aki mindig irigykedik Isten fiainak előrehaladásán, egyszer a következő módon merészelt megkísérteni a szentet.

Mivel látta, hogy napról napra előbbre halad a maga megszentelésében, és a tegnapi kedvéért nem hajlandó a mai nap hasznáról lemondani, egy éjszaka, mikor éppen cellácskájában imádkozott, háromszor nevéen szólította őt:

„Ferenc, Ferenc, Ferenc.”

A szent azonnal válaszolt: „Mit akarsz?”

Mire a gonosz lélek ezt mondta: „Nincs a világon olyan bűnös, akinek ha megtér, meg ne bocsátana az Úr. De ha valaki túlzásba vitt vezekléssel agyonsanyargatja testét, az az örökkévalóságban nem számíthat irgalomra.”

Kinyilatkoztatásból a szent azonnal észrevette, hogy az ősellenség csalafintaságával áll szemben, aki ily módon akarja őt a laza életfelfogáshoz visszacsábítani. És lám, mi történt? Az ellenség nem adta fel a harcot. Mivel látta, hogy ily módon nem sikerült tört vetnie, más tört készített neki, és pedig a testi ösztönt. De hiába; mert nem lehet testi vággyal rászedni azt, aki a lélek fufangjára már előbb rájött. Ezért az ördög még sokkal súlyosabb testi kísértést bocsátott rá.

A boldogságos atya azonban, mihelyt észrevette ezt, azonnal lehúzta ruháját, kordájával jó keményen megostorozta magát, és közben ezt mondta: „Ej, számártestvér, így kell neked

³⁰⁵ Mt 17,20

bűnhődnöd, és ilyen ütések kiállanod. Mert a ruha a rendé, és neked nem szabad visszaélned vele; ám ha máshová akarsz menni, tessék, csak menj.”

117 Mikor pedig látta, hogy a kísértés önsanyargatása ellenére sem akar elmúlni, bár már minden tagja kék és zöld volt, kinyitotta cellája ajtaját, kiment a kertbe, és ott azon meztelenül belevetette magát a mély hóba. Azután fogta magát, belemarkolt a hóba, és egymás után hét kupacot rakott belőle. Utána odaállott a kupacok elé, és így kezdett testéhez beszélni:

„Íme, lásd, ez a nagyobb a feleséged, ez a négy két fiad és két lányod, a másik kettő pedig a szolgád és szolgálód, akikre kiszolgálásod végett van szükséged. Nosza, rajta hát, ruházd fel őket nyomban, mert különben megveszi őket az Isten hidege. Ha pedig nincs ínyedre a miattuk való sokféle szorgoskodás, akkor az egyedül való Úrnak iparkodjál szolgálni!”

A gonosz lélek erre megszegyenülten elpárolgott, ő pedig Istent magasztalva visszatért cellájába.

Egy spirituális testvér, aki éppen akkor imádságát végezte, a tisztán ragyogó holdvilág fényénél látta ezt az egész jelenetet. A Szent, mikor később megtudta, hogy a testvér tanúja volt az éjszakai jelenetnek, nagyon restellte a dolgot, és szigorúan megparancsolta a testvérnek, hogy életében senkinek se szóljon róla.

LXXXIII. fejezet.

Hogyan szabadított meg egy testvért a kísértéstől; a kísértés hasznáról

118 Egy alkalommal egy kísértést szenvedő testvér egyedül ült a szenttel, és így szólt hozzá: „Imádkozzál érettem, jó atyám, mert meg vagyok róla győződve, hogy mihelyt kegyes leszel értem imádkozni, abban a pillanatban megszabadulok kísértéseimtől. Mert erőmön felül gyötörtetem, és tudom, hogy ez nem titok előtted.” Szent Ferenc erre így felelt:

„Hidd el, fiam, éppen ezért tartalak Isten szolgájának, és minél nagyobb kísértéseket állsz ki, annál kedvesebb vagy szívemnek.” Majd hozzáfűzte: „Az igazat megvallva, senkinek sem volna szabad mindaddig Isten szolgájának vallania magát, ameddig csak át nem esett a kísértéseken és megpróbáltatásokon. Mert minden legyőzött kísértés bizonyos értelemben gyűrűnek mondható, mellyel az Úr eljegyezi az ő szolgájának lelkét. Sokan vannak, akik az évek hosszú során át szerzett érdemeikkel dicsekszenek, és annak örülnek, hogy ezen idő alatt semmiféle kísértésük nem volt. De tudják meg az ilyenek, hogy Isten csupán lelki gyöngeségükért kímélte őket, mert ellenkező esetben a félelem már a harc megindulása előtt földre teperte volna őket. Mert nem lehet kemény harcról szó ott, ahol előbb meg nem edződött a lelkierő.”

Hogyan verték meg szentünket az ördögök

LXXXIV. fejezet.

Hogyan verték meg az ördögök; a nagyok palotáinak kerüléséről

119 A sátán nemcsak kísértéssel zaklatta a szentet, hanem közelharcot is vívott vele.

Egyszer Leó úrnak, a Santa Croce in Gerusalemme egyház bíborosának³⁰⁶ unszolására, hogy töltsön vele valamennyi időt, Rómában maradt, és egy távoleső toronyban szállott meg, melyet kilenc boltívvel kicsiny kamrákra, mint megannyi szerzetescellára osztottak.

Az első éjszaka, mikor imádsága végeztével éppen lepihenni készült, hát csak jöttek ám az ördögök, dühösen rátámadtak, és olyan keményen és kiadósan megverték, hogy szinte félholtan maradt.

Miután eltávoztak, és ő valamennyire összeszedte magát, azonnal behívta kísérőjét, aki egy másik kamrában aludt. „Testvér – mondta neki –, maradj mellettem, mert magamban félek! Az imént ugyanis alaposan elverték az ördögök.” És valóban nagyon félt; minden tagja reszketett, mintha erős láz gyötörte volna.

120 Miután álmatlanul átvirrasztották az egész éjszakát, reggel ezt mondta Szent Ferenc a kísérőjének: „Az ördögök a mi Urunk poroszlói, akiket bűneink megfenyítésére tart. Isten különös kegyelmének jele tehát, hogy szolgájában, amíg csak e világban él, semmit sem hagy megtorlatlanul. Én valóban nem emlékszem egyetlen bűnömre sem, amelyet Isten kegyelméből bűnbánattal ki nem engeszteltem volna. Atyai jóságában ugyanis imádságaimban és elmélkedéseimben mindig tudtomra adta, mi tetszik, mi nem tetszik neki bennem. Lehetséges azonban, hogy most azért engedte poroszlóit reám törni, mivel rossz példát adtam másoknak azzal, hogy a hatalmasok házában szállottam meg. Testvéreim ugyanis, akik szegényes viskókban laknak, ha meghallják, hogy én bíborosok körül forgolódom, könnyen azt mondhatják rólam, ím puhaságban élek. Ezért, testvérem, jobbnak tartom, hogy aki példát akar adni másoknak, kerülje a fényes palotákat, és a szükségét szenvedőket azzal igyekezzék megerősíteni, hogy maga is hasonló terheket vállal magára.”

Mihelyt tehát megvirradt, imádságuk végeztével azon nyomban búcsút mondtak a bíborosnak.

Szívleljék meg jól ezt azok a testvérek, akik palotákban forgolódnak³⁰⁷, és tudják meg, hogy elvetélt fiak ők anyjuk méhétől kezdve. Nem az engedelmisséget kárhoztatom ezzel, hanem a nagyravágyást, a kényelemszeretetet és a puhaság kedvelését ítélem el. Mert utóvégre Szent Ferenc mégiscsak előbbre való minden engedelmisségnél.

Hagyjunk el tehát mindent, ami nem tetszik Istennek, mert ez tetszik az embereknek.

LXXXV. fejezet.

Hasonló példa

121 Egy másik eset is az eszembe jut, melyet semmiképpen sem akarok mellőzni.

Egy testvérnek bizonyos előkelőség udvarában forgolódo testvérek láttára, nem tudni, milyen dicsőség vágytól sarkallva, olthatatlan vágya támadt, bárcsak velük együtt ő is udvari barát lehetne. Mialatt így, az udvari élet vágyától égett, egy éjszaka álmában a testvérek

³⁰⁶ Leone Brancaleone Hugolino bíboros mellett legkiemelkedőbb egyházi szereplője volt III. Ince és III. Honorius korának.

³⁰⁷ Az udvari barátok nemes emberek házában kápláni tisztséget töltöttek be előljáróik engedélyével.

lakásán kívül és a közösségtől elkülönítve látta az illető testvéreket, amint egy mocskos és szennyes disznóvályúból emberi ürülékkel kevert borsót faltak.

Módfölkött elcsodálkozott ezen, és mikor hajnaltájban felserkent, eszébe sem jutott többé az udvari életre gondolni.

LXXXVI. fejezet.

Egy magányos helyen szenvedett kísértéséről és egy testvér látomásáról

122 A szent egyszer egy minden emberi lakástól távoleső templomba jött, és mivel egyedül akart ott imádkozni, így szólt kísérijéhez: „Testvér, ezen az éjszakán magányosan akarok imádkozni! Menj tehát vissza a kórházba, de reggel jó korán térj vissza hozzám!”

Mikor tehát magára maradt, hosszú és buzgó imádság után körültekintett, hol hajthatná le fejét alvásra. De azonnal megzavarodott: félni és remegni kezdett, és minden tagjában reszketett. Világosan érezte magában az ördög ösztökélését, és hallotta, hogy a templom tetején ördögcsapatok futkároznak nagy robajjal.

Rögtön felkelt tehát, és kisietett, s miután keresztel megjelölte a homlokát, így szólt: „A mindenható Úristen nevében ezennel meghagyom nektek, ti gonosz szellemek, hogy testemmel tegyetek meg mindent, aminek megtételére hatalmatok van. Én szívesen elviselek mindent, mert hiszen testemnél nincsen nagyobb ellenségem. Gyötrésével tehát helyettem álltok bosszút ellenségemen, és az én nevemben fenýtitek meg.” Ennek hallatára a gonosz lelkek, akik a lélek megrettetésére jöttek, látván, hogy a gyöngye testben készséges lélek lakozik, megszégyenülve rögtön továbbálltak.

123 Kisérijje, mihelyt megvirradt, visszatért a szenthez, és mivel az oltár előtt leborulva találta, a kóruson kívül várt rá, és maga is imádkozni kezdett a feszület előtt. De íme, rögtön elragadtatásba esett. Ott fent az égben a tömérdek trónszék között különösen egy tűnt a szemébe, mely díszesebb, drágakövekkel gazdagabban kirakott és ragyogóbb volt valamennyinél. Magában nem győzött ezen álmélni, és folyvást azon törte a fejét, vajon kié lehet ez a trónus. Közben szózatot hallott, mely ezt mondta: „Ez a trónus valamikor a bukott angyalok egyikéé volt³⁰⁸, most pedig az alázatos Ferencnek van szánva.”

Mikor magához tért a testvér, látta, hogy boldogságos Ferenc éppen befejezte imádságát. Azonnal odavetette magát lábaihoz, és karjait összekulcsolva úgy szólt hozzá, mint olyanhoz, aki már nem e világban él, hanem a mennyben uralkodik: „Atyám, kérd érettem Isten Fiát, hogy ne számítsa be bűneimet!”

Isten embere erre kinyújtotta kezét, és felemelte őt, mert észrevette, hogy valamilyen látomása volt.

Visszatérő útjukban a testvér ezzel a kérdéssel fordult boldogságos Ferenchez: „Atyám, mit tartasz te magadról?” Mire ő így felelt: „Azt tartom, hogy én vagyok a legnagyobb bűnös, mert ha más bűnöst ennyi irgalommal halmozott volna el Isten, már tízszer szentebb volna nálam.”

Ekkor a testvér lelkében rögtön felhangzott a Lélek szava: „Látod, mennyire igaz volt látomásod, mert az alázatosság a legalázatosabb embert ülteti majd abba a székbe, melyet előbb a góg vesztített el.”

³⁰⁸ A Speculum Perfectionis szerint magáé Luciferé.

LXXXVII. fejezet.**Egy testvéről, akit megszabadított kísértésétől**

124 Egy spirituális testvér, a szerzet idősbjeinek egyike, egy ízben nagyon erős testi kísértést szenvedett, és emiatt már-már a kétségbeesés örvényébe zuhant. Kínját csak növelte az a körülmény, hogy inkább aggályoskodó, mint belátó lelkiismerete gátolta őt abban, hogy mindent meggyónjon. Úgy gondolta ugyanis, hogy csak azt köteles szorgos gonddal meggyónni, hogy a kísértésbe kisebb-nagyobb mértékben beleegyezett, nem pedig azt, hogy kísértése van. És hozzá annyira szemérmes volt, hogy félt összes titkát egyetlen papra bízni. Ezért tehát megosztotta kísértő gondolatait, s egyik részüket az egyik, másik részüket pedig a másik papnak vallotta meg.

Egyik napon azonban, mikor boldogságos Ferencsel járt-kelt, így szólt hozzá a szent: „Testvér, mondom neked, hogy kísértésedet nem vagy köteles többé meggyónni. És ne félj, mert ami körülötted történik, nem a te beleegyezéseddel történik, s nem bűnül, inkább érdemül tudatik be néked. Valahányszor pedig ezentúl kísértésed támad, engedéllyemmel imádkozzál el hét Miatyánkot.”

A testvér váltig csodálkozott, hogy honnét tudhatta meg ezt a szent. Nem győzött eleget örvendezni magában, és rövidesen teljesen megszabadult minden kísértéstől.

Az igazi lelki örömről

LXXXVIII. fejezet.

A lelki öröm dicséretéről és a búskomorság veszedelméről

125 Szentünk azt tartotta, hogy az ellenség ezer ármánya és cselvetése ellen legjobb gyógyszer a lelki öröm. Ezt szokta mondani: „Az ördög akkor örül legjobban, ha Isten szolgájában sikerül kioltania a lelki örömet. Állandóan port hord magával, melyet a lelkiismeret legkisebb részén is be tud csempészni, és homályba tudja vele vonni az ész világos látását és az élet tisztaságát egyaránt. De ha lelki öröm tölti el a szívet, akkor hiába ontja halálos mérgét a kígyó. Ha ellenben szomorúságra hajló, csüggeteg és levert a lélek, könnyen búskomorságba merül, vagy pedig hiú örömök keresésére tér át.”

Ezért a szent különös igyekezetet fordított arra, hogy szíve mindig vidám maradjon, s megőrizze a lélek kenetét és az öröm olaját. A rosszkedv gonosz betegségétől a lehető legnagyobb gonddal óvakodott, és ha csak futólag is érezte közeledését, menten imádságba merült.

Többször mondotta: „Isten szolgája, ha mint történni szokott, valamilyen okból elkedvetlenedik, azon nyomban az imádsághoz meneküljön, és mindaddig tartson ki a fölséges Atya társaságában, amíg csak vissza nem nyeri tőle az üdvösség örömét! Ha ugyanis beleáporodik a búskomorságba, erőt vesz rajta a babiloni betegség, mely, ha csak idejében nem orvosolják könnyekkel, kitörölhetetlen rozsdafoltot ejt a szíven.”

LXXXIX. fejezet.

A citerajátékról, melyet egy angyaltól hallott

126 Azokban a napokban, melyeket szemének kezeltetése céljából Rietiben töltött, magához hívatta egyik társát, aki a világban citerajátékos volt, és így szólt hozzá: „Testvér, e világ fiai nem értik az isteni titkokat. Lám a hangszereket is, amelyek eredetileg Isten dicsőítésére rendeltettek, az emberi önkény, mely csak a maga tetszését keresi, kizárólag a fülek gyönyörködtetésére használja. Szeretném tehát testvér, ha titokban egy citerát kölcsönöznél, azt idehoznád, és valami szép dal eljátszásával némi megkönnyebbülést szereznel az én fájdalomtól elgyötört test testvéremnek.” A testvér azonban így felelet: „Restellem, atyám, ezt megtenni, mert félek, hogy az emberek azt fogják majd rólam mondani, a könnyelműség kísértésének estem áldozatul.” Erre a szent lemondólag intett: „Hagyjuk hát, testvér! Mert jó sok mindent elhagynunk, csak hogy ne kerüljünk összeütközésbe az általános emberi vélekedéssel.”

És íme, a rákövetkező éjszaka, mialatt a szent virrasztott és Istenről elmélkedett, egyszerre csak egy csodálatos harmóniájú és mondhatatlanul édes melódiájú citera hangja csendült fel. Látni ugyan senkit sem lehetett, de a játékos közeledése és távolodása világosan kivehető volt abból, hogy egyszer közelebről, máskor távolabbról jött a hang. Mialatt lelkével Istenbe merült, az édes dallamra olyan mondhatatlanul kellemes érzéssel telt el a szent atya, hogy már szinte azt hitte, más világban él.

Reggelre serkenve a szent rögtön magához hívatta az említett testvért, és rendre elbeszélte neki mindent, majd hozzáfűzte: „Az Úr, aki megvigasztalja a lesújtottakat, még sohasem hagyott vigasztalás nélkül. Mert lám, ha nem hallgathattam meg az emberek citerajátékát, összehasonlíthatatlanul édesebb citeraszót volt alkalmam hallani.”

XC. fejezet.**Hogyan énekelt a szent elragadtatásában francia nyelven**

127 Néha meg ezt tette: az édes dallamoknak, melyek bensejében törtek fel, francia nyelven adott kifejezést, és az isteni susogás nesztét, melyet fülével lopva felfogott, francia himnuszban öntötte dalba.

Máskor meg, amint azt tulajdon szememmel láttam, vett egy darab fát, a bal karjára fektette, jobb kezével pedig egy fonállal meghajlított ágat szorított, és azt, mint hegedűnél szokásos, ide-oda vonogatta a fán, és a kifejező mozdulatokhoz francia nyelven énekelt az Úrról.

De a nagy vigasság nagyon gyakran sírással végződött, és a hangos éneklés a Krisztus szenvedése fölött érzett részvét könnyeibe fulladt. Ez okozta, hogy a keze ügyébe eső alacsonyabb rendű dolgokról megfélekezve a mennyországba ragadtatott.

XCI. fejezet.**Hogyan feddett meg egy szomorkodó testvért, és hogyan oktatta ki, miként kell viselkednie**

128 Egyszer egyik kísérőjét nagyon szomorú és mogorva arccal látta, és mivel sehogyan sem tetszett neki a dolog, így szólt hozzá: „Isten szolgájához nem illik, hogy szomorú és dúlt képpel mutatkozzék az emberek előtt, hanem igyekezzék mindig nyájas lenni! Bűneidet celládban hánytorgasd, ott sírj és sóhajtozzál Istened előtt. De mire visszatérsz testvéreidhez, vetközd le szomorúságodat, és alkalmazkodjál a többiekhez.” Majd ismét: „Nagyon irigykednek rám az emberi üdvösség ellenségei, és ha már nekem nem tudnak ártani, testvéreimet iparkodnak megzavarni.”

Annyira szerette a lelki örömmel eltelt embert, hogy az egyik káptalanon általános intelemként belevétette a Regulába a következő szavakat: „Vigyázzanak a testvérek, hogy kifelé ne mutassák magukat szomorúaknak és komor tekintetű képmutatóknak, hanem legyenek örvendezők, vidámak, megnyerők és hozzájuk illően kedvesek az Úrban.”³⁰⁹

XCII. fejezet.**Hogyan kell bánni a test-testvérről, hogy ne zúgolódjék**

129 Egyszer ezt mondta a szent: „A test-testvérről megfelelő tapintattal kell gondoskodni, nehogy a rosszkedvűség kísértésébe essék. Hogy tehát ne essék terhére virrasztani és az imádságban illendően kitarítani, nem szabad alkalmat adni neki a zúgolódásra. Különbön könnyen mondhatja: »Belepusztulok az éhezésbe, nem bírom önsanyargatásod terhét tovább viselni.« De ha megkapta elegendő táplálékát, és mégis zúgolódik, ne feledkezzél meg róla, hogy a lusta öszvér sarkantyúra szorul, és a rest számár szinte várja a botot.”

Ebben az egy pontban azonban nem egyezett szentséges atyánk szava cselekvésével. Testét ugyanis teljesen ártatlanul szigorú vezekléseknek és böjtöknek vetette alá, és ok nélkül megsokszorozta sebeit. Pedig lelkének heve idővel testére is áthatott úgy, hogy amikor lelke Istent szomjúhozta, szentséges teste is módfölött epekedett utána³¹⁰.

³⁰⁹ vö. 1Reg 7,16

³¹⁰ Zsolt 62,2

Az idétlen örömről

XCIII. fejezet.

A hiú dicsekvés és képmutatás ellen

130 Amilyen szeretettel csüggött a szent az igazi lelki örömmön, olyan gondossággal került az idétlen örömet. Tudta ugyanis, hogy ami a tökéletesség útján előbbrevisz, azt szeretni, ami ellenben visszavet, azt kerülni kell.

Ezért a hiú dicsőség-szomjat már csírájában igyekezett elfojtani magában, és egy pillanatra sem tűrt meg magában olyan érzést, mely bánthatná az Úr szemét. Ha tehát, mint sokszor megtörtént, füle hallatára magasztalásokkal halmozták el, ő bánkódott és sóhajtozott ezen, és szomorúságba fojtotta érzését.

Egyszer télvíz idején, mikor szentünk elgyötört testét egy szál, hitvány foltokkal teletűzdelt habitus fedte, gvardiánja, aki egyúttal állandó kísérője volt, valahonnét egy rókabőrt szerzett, és azt a következő szavakkal ajánlotta fel neki: „Atyám, neked lép- és gyomorbad van: az Úr iránti szerelmedre kérek téged, engedd meg, hogy ezt a bőrt ruhád alá varrjuk. Ha nem akarod, hogy az egészet kibéleljük, legalább a gyomor táján engedd meg.” Boldogságos Ferenc azonban így válaszolt: „Ha azt akarod, hogy megengedjem a bőr felvarrását belülről, kívülről is vettess ugyanakkora foltot ruhámra, hogy látása azonnal felhívja az emberek figyelmét a belülről felvarrt bőrre.”

A testvér ennek hallatára semmiképpen sem akart belenyugodni a dologba. Újra meg újra unszolta a szentet, de eredménytelenül. Végül is belenyugodott, és így kívülről is akkora foltot vetettek a szent ruhájára, mint belülről, mivelhogy ő sem kívülről, sem belülről nem akart másnak látszani, mint ami a valóságban volt.

Ó, csodálatos egybehangzása a szavaknak és tetteknek: a külsőnek és bensőnek; mily tökéletes egyenlősége az alattvalónak és előljárónak! Te nem szeretted sem a külső, sem a saját dicsőséget, mert egyes-egyedül az Úrban dicsekedtél. De nem akarom megsérteni azokat sem, akik bőrruhában járnak azzal, hogy azt mondom róluk, bőr helyett bőrt viselnek; hiszen tudjuk, hogy az ártatlanságuktól megfosztott első emberek szintén bőrre voltak utalva³¹¹

XCIV. fejezet.

Hogyan vádolta magát képmutatással

131 Egyszer karácsony táján a Poggio Bustone-i remeteségben nagy sokaság jelenlétében így kezdte prédikációját: „Ti szent embernek tartotok engem, s ezért jöttök hozzám olyan nagy bizalommal. Nos hát én megvallom nektek, hogy ezen egész szent böjtben³¹² zsírral főtt ételeket ettem.”

Valóban, utólag sokszor torkosságnak minősítette azt, amit eredetileg betegség miatt volt kénytelen megengedni magának.

³¹¹ Ter 3,21

³¹² Sok középkori szerzetben Mindenszentek ünnepétől Karácsonyig is böjtöltek.

XCV. fejezet.

Hogyan vádolta magát hiú dicsőség-hajhászással

132 Hasonló buzgóságtól ösztönözve azt is rögtön megvallotta, ha a hiú dicsőség keresésének vágya kísértette meg lelkét.

Egy napon Assisiben jártában egy anyókéval találkozott, aki alamizsnát kért tőle. Ő, mivel köpenyén kívül semmi mása nem volt, nagylelkűségében habozás nélkül azt adta oda neki. Mivel azonban utólag hiú meglegedettséget érzett magában, mindenki füle hallatára azonnal megvallotta, hogy imént a hiú dicsőség élvezésében tetszelgett.

XCVI. fejezet.

Hogyan felelt azoknak, akik szemtől szembe dicsérték őt

133 Az Úr ajándékait igyekezett minél mélyebben szíve rejtekébe zárnival, mert nem akarta, hogy az emberek dicséretének hajhászása bukásba sodorja. Ezért valahányszor szemében boldognak magasztalták, ő rendszerint így válaszolt: „Még fiaim és leányaim lehetnek; azért csak ne nagyon dicsérjétek. Senkit sem szabad dicsérni addig, amíg nem látjuk végét. Ha az, akitől minden jót nyertünk, vissza akarná tőlünk venni, amit kölcsönbe adott, bizony nem maradna másunk, mint testünk és lelkünk, tehát pontosan az, amivel a hitetlen is rendelkezik.” Ezt szokta mondani dicsérőinek.

Magához ellenben így szokott beszélni: „Ferenc, ha egy útonállóknak annyi kegyelmet adott volna a Magasságbeli, az kedvesebb volna színe előtt, mint te.”

XCVII. fejezet.

Hogyan ítélte el a dicsekvőket

134 Ezt is gyakorta mondta a testvéreknek: „Azzal, amit bármelyik bűnös meg tud tenni, senki se dicsekedjék hazug önámítással. Mert lám, a bűnös is tud böjtölni, tud imádkozni, tud sírni és tudja testét sanyargatni. Csak egyet nem tud: kitartani Urának hűségében. Tehát csak azzal dicsekedhetünk, ha megadjuk Istennek az őt megillető dicsőséget, ha híven szolgálunk neki, és mindent, amit ad, neki tulajdonítunk.

Az embernek legnagyobb ellensége a test; az nem tud semmire visszaemlékezni, hogy bánkódjék miatta, semmit előre látni, hogy féljen bekövetkezésétől. Egyetlen törekvése visszaélni a jelenvalókkal. Még rosszabb, hogy azzal él vissza és azt használja hiú dicsőség-szomjának kielégítésére, ami nem neki, hanem lelkének adatott. Az erényeknek kijáró dicséretet, a virrasztásokat és imádságokat megillető külső elismerést mind magának foglalja le. A léleknek semmit sem hagy, és még a könnyek hasznát is maga igyekszik lefőlözni.”

A szent sebhelyek titkolásáról

XCVIII. fejezet.

Mit felelt a szent a sebhelyek után tudakozódóknak, és milyen gondosan rejtegette azokat

135 Azt sem szabad elhallgatnunk, milyen nagy gonddal titkolta, s milyen szorgosan rejtegette a Keresztrefeszített szenvedésének jeleit, melyek a legmagasabb szellemek tiszteletét is méltán megérdemlik.

Az első időben, mikor a Krisztus iránti lángoló szeretet a szerető lelket a szeretett lény képmásává formálta át, olyan gondosan igyekezett még testvérei előtt is rejtegetni a nagy kincset, hogy sokáig még legbizalmasabb barátai sem tudtak róla. Az isteni gondviselés azonban nem akarta, hogy a sebhelyek mindvégig titokban maradjanak, és sohase jussanak bizalmas embereinek tudomására. De maguknak a sebeknek helye sem engedte meg az állandó titkolózást.

Egyszer az egyik testvér a lábán levő seb láttára ezzel a kérdéssel fordult hozzá: „Mi ez, jó testvér?”

Ő azonban csak ennyit felelt: „Törődj a magad dolgával!”

136 Máskor meg ugyanaz a testvér mosás céljából elkérte alsó ruháját, és mivel látta, hogy az véres, visszaadása után így szólt a szenthez: „Micsoda vér az, ami ruhádon látszik?” Mire a szent ujját a szemére téve így felelt a testvérnek: „Kérdezd csak, mi ez, ha nem tudod, hogy mi a szem!”

Egész kezét csak ritkán mosta meg, legfeljebb az ujjait nedvesítette meg, nehogy a körülötte állóknak szembe tűnjék titka; hasonlóan lábát is csak a legritkább esetben, akkor is lopva mosta meg. Ha valaki kezét akart neki csókolni, csak félig nyújtotta oda, inkább csak az ujj hegyét, hogy legyen mit csókolni; keze helyett gyakran köntösének ujját tartotta oda.

Lábára gypjúharisnyát húzott, hogy ne lehessen észrevenni a sebhelyeket; a durva gypjú nyomásának mérséklésére pedig kis bőrdarabkát illesztett a seb fölé. Bár a szent atya teljesen nem tudta eltitkolni testvérei előtt kezének és lábának sebeit, mégis rosszul esett neki, ha valaki észrevette őket. Ezért tehát társai, mint okossággal eltelt férfiak, elfordították tekintetüket, ha valamilyen okból fel kellett fednie kezét vagy lábát.

XCIX. fejezet.

Hogyan látta meg egy testvér kegyes csalással a szent sebhelyeket

137 Mikor Isten embere Sienában időzött, véletlenül odajött egy bresciai testvér, aki nagyon szerette volna látni a szent atya sebeit. Váltig ostromolta tehát Pacificus testvért, hogy tegye ezt lehetővé számára.

Ő erre így felelt. „Mikor indulni készülünk, én majd kezét kérem, hogy megcsókoljam; mikor azután felém nyújtja, intek a szememmel, és meglátsz mindent.”

Csakugyan, mind a ketten felkészültek az útra, azután odajárultak a szent elé, és miközben térdre borultak előtte, Pacificus testvér így szólt hozzá: „Áldj meg bennünket, kedves jó anyánk³¹³, és add kezedet, hadd csókoljam meg.” És miközben a kedvetlenül

³¹³ *Mater carissima*. Pacificus testvér szájából, akit a versek királyának neveztek, nem is olyan különös ez a megszólítás.

odatartott kezét csókolta, intett a testvérnek, hogy nézzen oda. Utána a másik kezét is kérte, s azt is megcsókolta és megmutatta.

A szent atyának csak távozásuk után támadt gyanúja, hogy valami kegyes csalásnak lett az áldozata. És mivel a jámbor kíváncsiságot véteknél tartotta, azon nyomban maga elé idézte Pacificus testvért, és ezt mondta neki: „Bocsásson meg neked az Úr, mivelhogy sok szorongást okoztál nekem.”

Pacificus azonnal eléje borult, és teljes alázattal kérdezte: „Miféle szorongást okoztam én neked, kedves jó anyám?” Minthogy azonban boldogságos Ferenc nem adott választ a kérdésre, az esetnek nem lett folytatása.

C. fejezet.

Oldalsebéről, melyet az egyik testvér meglátott

138 Míg kezén és lábán levő sebeinél, tagjainak szabad helyzete miatt, óhatatlan volt, hogy legalább egyesek meg ne lássák őket, addig oldalsebét életében mindössze egy testvér volt méltó látni, az is csak egyetlenegyszer. Valahányszor ugyanis ruhát váltott, jobb kezével mindig gondosan eltakarta oldalsebét. Néha bal kezét illesztette általvert oldalára, és így módon fedte be a szentséges sebhelyet.

Egyszer az egyik testvér³¹⁴, miközben dörzsölte őt, a seb érintésével nagy fájdalmat okozott neki.

Egy másik testvér³¹⁵ pedig, aki módfelett szerette volna látni azt, ami mindenki más elől el volt rejtve, így szólt hozzá: „Atyám, nem óhajtod, hogy kirázzuk ingedet?” „Fizessen meg neked, testvér, az Úr, az bizony nagyon jó lesz” – felelte a szent.

És a testvér, miközben az inget húzta, fürkésző szemmel figyelt, és íme, meglátta a kidudorodó oldalsebet. Ő volt az egyetlen, akinek a szent életében megadatott látni, halála előtt senki másnak.

Cl. fejezet.

Hogyan kell titkolnunk erényeinket

139 Így ezen ember minden dicsőséget, mely nem Krisztust lehelte, messze ellökött magától, és minden emberi kedveskedést örök átokkal sújtott. Tudta ugyanis, hogy a hírnév keresése csökkenti a lelkiismeret benső értékét, és meg volt róla győződve, hogy hasonlíthatatlanul rosszabb az erényekkel visszaélni, mint azok nélkül lenni. Hasonlóan tudta azt is, hogy semmivel sem kisebb dolog a szerzett erényeket megőrizni, mint azokat megszerezni³¹⁶.

De sajnos, sokkal többre ösztönöz bennünket a hiúság, mint a szeretet³¹⁷, és a világ szeretete gyakran diadalmaskodik Krisztus szeretetén. Nem teszünk különbséget érzéseink közt, és nem vizsgáljuk meg a szellemet, (mely cselekvésre készít bennünket), és bár a hiú dicsőségvágy hajt bennünket cselekvésre, mégis úgy hisszük, hogy a szeretet vezet bennünket. És hozzá ha még olyan jelentéktelen jót cselekszünk is, nem bírjuk el súlyát³¹⁸, már életünkben lerázzuk magunkról, és így a túlsó partra üres kézzel érkezünk. Türelemmel elviseljük, hogy nem vagyunk jók, de azt már nem bírjuk el, ha nem látnak és nem tartanak

³¹⁴ Rufinus testvér

³¹⁵ Illés testvér

³¹⁶ Ovidius: *Ars amatoria*, II. 213. parafrázisa.

³¹⁷ Szójáték a *vanitas* és a *caritas* szavakkal.

³¹⁸ vö. Jób 31,23

bennünket jónak. Így bizony az emberek dicséretéből élünk, mert nem vagyunk mások, mint emberek.

Az alázatosságról

CII. fejezet.

Szent Ferenc alázatossága viselkedésében, érzésében és szokásaiban; az önszeretet ellen

140 Valamennyi erénynek díszé és őre az alázatosság. Ha ez hiányzik lelki épületünk alól, még akkor is a pusztulás felé tart, ha egyébként felfelé emelkedni látszik.

Egy annyi ajándékkal elhalmozott emberből nemcsak hogy nem hiányozhatott ez az erény, hanem ellenkezőleg, még a bőségesnél is bőségesebben telítve volt vele. Bár saját megítélése szerint nem volt több bűnös embernél, mégis mindennemű szentség fénye és díszé ragyogott rajta. Ezen az alapon igyekezett felépíteni lelkének épületét, olyan alapot vetve neki, melyet magától Krisztustól tanult. Előnyeiről megfedkezve mindig csak hibáit tartotta szem előtt, és meg volt róla győződve, hogy sokkal több az a jó, aminek híjával van, mint az, amiben bővelkedik. Egyetlen vágya az volt, hogy mindig jobb legyen, és nem elégedve meg a kezdeti erényekkel, mindig újabbakat fűzzön hozzájuk.

Alázatos volt magatartásában, még alázatosabb érzületében, legalázatosabb pedig maga felől való vélekedésében. Semmi jel sem árulta el benne Isten fejedelmét és a főrangú prelátest, legfeljebb ez a drágagyöngy, mivelhogy a kisebbek közt is legkisebbnek mutatta magát. Ez az erény, ez a cím, ez a kiválóság árulta el benne a miniszter generálist. Szavaiból hiányzott minden hivalkodás, testtartásából minden mesterkéltetés, cselekvéséből minden rátartóság.

Sok dolog értelmét kinyilatkoztatásból tudta meg; mégis amikor a közösség elé terjesztette azt, mások véleményét mindig eléje helyezte a magáénak. Társai felfogását biztosabbnak tartotta a magáénál, és mások nézete mindig célravezetőbbnek tűnt előtte a sajátjánál. Azt is mondta, hogy nem hagyott el az Úrért mindent az, aki megtartotta saját gondolkodásmódját. Sokkal szívesebben hallotta, ha gyalázták, mint ha dicsérték, mert a gyalázás javulásra készítet, a dicséret ellenben bukásba dönt.

CIII. fejezet.

A terni püspökkel és egy parasztemberrel szemben tanúsított alázatosságáról

141 Mikor egyszer Terniben a népnek prédikált, beszéde végeztével a város püspöke ilyen szavakkal ajánlotta őt a jelenlevők figyelmébe: „Ebben az utolsó órában ezzel a szegény és megvetett, együgyű és tudatlan emberrel dicsőítette meg Isten az ő Egyházát. Ezért érezzük kötelességünknek, hogy szüntelenül dicsérjük érte az Urat, jól tudván, hogy nem minden néppel cselekedte ezt.”

E szavak hallatára a szent mondhatatlan örömmel telt el, hogy a püspök ilyen félreérthetetlen szavakkal hitvány emberkének nyilvánította őt. Mihelyt tehát beléptek a templomba, azonnal odaborult a püspök elé, és így szólt hozzá: „Igazán mondom, püspök uram, nagy tisztességben részesítettél engem, mert íme, csak azt hagytad meg számomra, ami jogos tulajdonom, minden mást ellenben elvettél tőlem. Mint tapintatos emberhez illik, különválasztottad a búzát az ocsútól, s a dicséretet Istennek, nekem pedig a semmit juttattad.”

142 Isten embere azonban nemcsak a rangosokkal, hanem az egyenrangúakkal és az alatta állókkal szemben is mindig készebb volt fogadni, mint adni az intést és korholást.

Egyszer, mivel betegsége és gyengesége miatt nem tudott gyalogolni, számarháton vette útját egy kint dolgozó paraszt földjén. A paraszt mindjárt odafutott hozzá, és szorgalmasan

tudakolta tőle, ő-e az a bizonyos Ferenc testvér. És mikor Isten embere alázatosan megvallotta, hogy valóban ő az, aki után tudakozódik, így szólott hozzá: „Hát csak igyekezzél olyan jó lenni, mint amilyennek tartanak, mivelhogy nagyon sokan bíznak benned! Ezért intellek, nehogy másként találg cselekedni, mint ahogyan várják tőled az emberek.”

Isten embere, Ferenc, ennek hallatára leszállott szamaráról, odaborult a paraszt elé, alázatosan megcsókolta lábát, és megköszönte neki, amiért kegyes volt őt meginteni.

Bár olyan nagy híre volt, hogy sokan egyenesen szentnek tartották, azért önmagát Isten és az emberek előtt egyaránt hitvány embernek tartotta, és sem hírével, sem életszentségével, mely pedig csak úgy áradt belőle, soha nem dicsekedett, annál kevésbé szent testvéreivel és fiaival, akik érdemei jutalmául oly pazar bőségben adtak neki.

CIV. fejezet.

Hogyan mondott le a káptalanon az előjáróságról és arról, hogyan imádkozott ez alkalommal

143 A szent alázatosság erényének megőrzésére néhány évvel megtérése után az egyik káptalanon valamennyi testvér jelenlétében lemondott előjárói tisztségéről ilyen szavak kíséretében: „Ezentúl halott leszek számotokra. De itt van Cattani Péter testvér; mostantól fogva én is, és ti is valamennyien neki engedelmeskedünk.” És azonnal odaborult eléje, s engedelmisséget és tiszteletet fogadott neki. A testvérek erre sírva fakadtak, és fájdalmukban keservesen sóhajtoztak, látva, hogy ilyen kiváló atya elvesztése után árvaságra jutottak. Boldogságos Ferenc pedig felállott, és kezeit összetéve és szemeit az égre emelve így imádkozott: „Uram, neked ajánlom családomat, melyet idáig az én gondviselésem alatt tartottál. Most azonban, mivel betegségek miatt, melyeket te nagyon jól ismersz, édességes Uram, nem tudom tovább gondját viselni, a ministerekre bízom vezetését. És ők kötelesek lesznek majd az ítélet napján számot adni előtted, Uram, ha akár hanyagságukból, akár rossz példaadásukból, akár pedig oktalan szigorúságuk miatt csak egy is elvész a testvérek közül.”

Ettől fogva egészen haláláig csakugyan alattvaló maradt, alázatosabban élvén, mint bárki más a többiek közül.

CV. fejezet.

Hogyan mondott le kísérőiről

144 Egy más alkalommal pedig valamennyi kísérőjéről is lemondott helyettese előtt. „Nem akarom – mondotta –, hogy ezen kiváltság révén különbnek látsszam testvéreimnél! A testvérek tehát aszerint fognak egyik helyről a másikra kísérni, amint az Úr sugalmazza nekik.” És még hozzátette: „Láttam én már olyan vakot is, akit egy kiskutya kalauzolt az úton.”

Mert ő valóban abban találta dicsőségét, hogy minden különcködést és kérkedést távol tartson magától, hogy így Krisztus ereje lakozzék benne³¹⁹.

CVI. fejezet.

A rangot keresők ellen mondott szavai és a Kisebb Testvér leírása

145 Mikor látta, hogy némelyek előjáróság után törnek magukat, olyanok, akiket minden mástól eltekintve már maga a vezető szerep hajhászása is méltatlanokká tett, azt szokta

³¹⁹ 2Kor 12,9

mondani, hogy az ilyenek nem Kisebb Testvérek, hanem hivatásukról megfélemedkezett és dicsőségükből kiesett emberek. Nem győzte eleget feddni azokat a szerencsétlen teremtéseket, akiknek nehezebbre esett, ha hivatalukból elmozdították őket, s akik hivatalukban inkább a dicsőséget, mintsem a terhet keresték.

Egyszer ezt mondotta kísérijének: „Nem tartanám magamat Kisebb Testvérnek, ha nem felelnék meg az alább részletezendő követelésnek.” Azután így folytatta: „Íme, mint a testvérek legfőbb előjárója jelenek meg a káptalanon, ott prédikálok, és intem a testvéreket. Beszédem befejeztével azonban ezt vetik ellenem: »Ilyen tanulatlan és megvetésre méltó emberke nem illik hozzánk: nem akarjuk tehát, hogy tovább uralkodjál rajtunk³²⁰, mert még beszélni sem tudsz, és különben is együgyű és tanulatlan ember vagy.« Végül mindenki részéről gyalázattal és megvetéssel tetézve elkergetnek. Mondom neked, hogy ha a rám szórt gyalázó szavakat nem fogadom közömbös arccal, megszokott szívbéli vidámsággal és a szentség elszánt akarásával, semmiképpen sem vagyok Kisebb Testvér.”

És még hozzáfűzte: „Az előjáróságban a bukás, a dicséretben az ellenkezőre fordulás, az alázatosságban az alattvalói alárendelés a lélek legfőbb haszna. Miért keressük tehát inkább a veszedelmeket, mint a biztos hasznot, holott az időt érdemek szerzésére kaptuk?”

CVII. fejezet.

Hogyan akarta, hogy testvérei alá legyenek vetve a papoknak, és miért

146 Jóllehet azt akarta, hogy fiai minden emberrel békében éljenek, és mindenkinek mutassák meg, hogy ők kicsik, a papokkal szemben szavával és példájával még nagyobb alázatosságra tanította őket.

Ezt szokta ugyanis mondani: „Mi a papok segítségére vagyunk rendelve³²¹ a lelkek üdvözítésében. Ami hiány mutatkozik tehát az ő szolgálatukban, azt nekünk kell pótolnunk. Annak idején mindenki munkája, nem pedig tekintélye szerint nyeri majd jutalmát³²². Tudjátok meg, testvéreim, hogy a lelkeknek tett jó szolgálat minden másnál kedvesebb Isten szemében. Ezt pedig könnyebb elérnünk a papokkal való békés együttműködésben, mint a velük való torzsalkodásban. Ha ők akadályokat gördítenek az emberek üdvözítése elé, azért Istent illeti a bosszúállás, és ő megfizet annak idején³²³. Vessétek tehát alá magatokat az egyházi előjáróknak, hogy miattatok ne támadjon semmiféle féltékenykedés. Ha a béke fiai lesztek, s a papságot és a népet egyaránt megnyeritek az Úrnak, akkor sokkal kedvezőbb ítéletben részesültök majd az Úrtól, mintha a papság megbotrántoztatásával csak a népet nyernétek meg.

Borítsatok fátylat a papok hibáira, pótoljátok sok mulasztásukat, és ha mindezt megtettétek, legyetek még alázatosabbak.”

CVIII. fejezet.

Az imolai püspök iránt tanúsított tiszteletéről

147 Szent Ferenc egyszer a romagnai Imolába ment. Azonnal jelentkezett a város püspökénél, és engedélyt kért tőle a prédikálásra.

³²⁰ Lk 19,14

³²¹ Itt Szent Ferenc a IV. lateráni zsinat határozatára utal, mely meghagyja, hogy a püspök alkalmas férfiakat állítson segítő társul (káplán) a plébániai munka végzésére.

³²² 1Kor 3,8

³²³ MTörv 32,35

A püspök azonban ezt válaszolta neki: „Testvér, elég, ha én prédikálok híveimnek!” Szent Ferenc erre fejet hajtott, és alázatosan kiment; de egy rövid óra múlva újra megjelent.

„Mit akarsz, testvér?” – kérdezte tőle a püspök. „Mit keresel megint itt?”

Boldogságos Ferenc pedig így felelt: „Uram, ha az atya az egyik ajtón kiűzi fiát, a másikon kell visszajönnie.”

A püspököt legyőzte ez az alázatosság; vidám orcával magához ölelte a szentet, és ezt mondta neki: „Ezentúl te és valamennyi testvéred általános meghatalmazásom alapján szabadon prédikálhattok egyházmegyém egész területén, mert szent alázatosságod kiérdemelte ezt.”

CIX. fejezet.

Szent Domonkos és Szent Ferenc versengése az alázatosságban és egymás iránti kölcsönös szeretetük

148 A világ két fényes csillaga, Szent Domonkos és Szent Ferenc egy alkalommal egy időben tartózkodott Rómában az ostiai úr házában, aki később pápa lett.

Miután már sok édességes ígét váltottak egymással az Úrról, a püspök végre így szólt hozzájuk: „Az öskereszténységben az Egyház pásztorai szegény emberek voltak, s a szeretet, nem pedig a kapzsiság hevítette őket. Miért ne nevezhetnénk ki tehát a ti testvéreitek közül is egyeseket püspököknek és főpapoknak, hogy tanításukkal és életükkel példát adjanak a többieknek?”

A válaszadás körül valóságos harc támadt a két szent között; nem mintha egyik eléje akart volna vágni a másiknak, hanem ellenkezőleg, mindegyik a másikat biztatta, sőt, erőteltette a beszéd megkezdésére. Mert valóban mindegyik fölötté állott a másiknak, mert mindegyik határtalan tisztelettel viseltetett a másik iránt.

Végre is az alázatosság diadalmaskodott: Szent Ferencben annyiban, hogy nem akart első lenni, Szent Domonkosban pedig annyiban, hogy alázatosan engedelmeskedett az elsőnek való szólás parancsának.

A püspöknek adott válasza így hangzott: „Uram, testvéreim nagyon jó állásban vannak, csak megfeleljenek neki. Én tehát a magam részéről sohasem fogom megengedni, hogy más hivatalt vállaljanak.” Miután így röviden megfelelt, boldogságos Ferenc mélyen meghajolva a püspök előtt így válaszolt: „Uram, testvéreimet azért hívják Kisebb Testvéreknek, hogy semmi esetre se merészeljenek nagyobbak lenni. Már élethivatásuk arra tanítja őket, hogy alant maradjanak³²⁴, és Krisztus alázatosságának nyomdokait kövessék, hogy majdan a szentek sorában annál inkább föléje emelkedhessenek másoknak. Ha tehát azt akarod, hogy gyümölcsöt hozzanak Isten egyházában, tartsd és óvd meg őket hivatásuk állapotában, és akaratuk ellenére is kényszerítsd vissza őket kicsinységükhöz. Kérlek, tehát, atyám, semmi szín alatt se engedd őket méltóságra jutni, nehogy mint szegények, annál elbizakodottabbak legyenek, és másokkal szemben elviselhetlenné váljanak.” Ez volt a két szent felelete.

149 És ti, a szentek fiai, mit szóltok ehhez? Nemtelen buzgalmatok és irigységtek elfajult, hivatalok után való törtétesetek pedig törvénytelen fiaknak bélyegez benneteket. Egymást marjátok és eszitek³²⁵; pedig minden háborúság és civódás kívánságaitokból támad³²⁶. A sötétség hatalmai ellen kellene tusakodnotok, és minden erőtökből a gonosz lelkek serege ellen hadakoznotok, és ti ehelyett egymás ellen fordítjátok fegyvereiteket.

³²⁴ *in plano subsistere*

³²⁵ Gal 5,15

³²⁶ Gal 4,1

Az atyák, mivel tele voltak bölcsességgel, a kegyelemtábla felé fordított arccal³²⁷, barátságosan tekintettek egymásra, a fiak ellenben, mivel csak úgy duzzadnak az irigységtől, nem tudják elviselni egymás tekintetét. Mit tegyen tehát a test, ha a szív meg van osztva?

Bizonyos, hogy a jámbor élet sürgetése világszerte gyümölcsözőbb volna, ha Isten igéjének hirdetőit a szeretet szorosabb kötelékei fűznék egymáshoz. Mert szavunk és tanításunk mindig gyanús marad, ha kétségtelen jelek szólnak amellet, hogy a gyűlölet kovásza még mindig bennünk erjed. Tudom, itt nem annyira a jókról, mint inkább a rosszakról van szó, akiket hitem szerint legjobb volna kiirtani, hogy ne mételyezzék tovább a szenteket.

És végül mit mondjunk azokról, akik a maguk szemében bölcseneknek látszanak? Atyáink az alázatosság és nem a fellengzés útján jutottak az (Isten) országába, a fiak ellenben a nagyravágás útvesztőjében tévelyegnek ahelyett, hogy igazi hazájuk útját keressék. Mi más következik ebből, ha nem az, hogy akiknek útját nem járjuk, azoknak dicsőségében sem osztozunk?

Távol legyen ez tőlünk, Uram! Tedd tehát, hogy a tanítványok alázatos mestereik védőszárnyai alatt maguk is alázatosak legyenek. Tedd, hogy olyanok legyenek egymáshoz lélekben, mint a jóakarató atyafiak, hogy megláthasd fiaidnak fiait, és békessége legyen Izraelnek³²⁸.

CX. fejezet.

Miként ajánlották magukat egymás kölcsönös szeretetébe

150 Miután Isten szolgálói, amint említettük, befejezték válaszaikat, az ostiai úr, aki módfelelt épült mindkettőjük beszédén, bőséges hálát adott Istennek.

Mielőtt elváltak volna, boldogságos Domonkos még arra kérte Szent Ferencet, hogy kegyesen engedje át neki kordáját, melyet derekán szokott viselni. Szent Ferenc azonban nem könnyen engedett, és ugyanolyan alázatossággal vonakodott a kérést teljesíteni, amilyen szeretettel a másik kérte. De végre is győzött a kérelmező jámbor óhaja; az átengedett kordáját ruhája alatt nagy áhítattal övezte derekára. Végre kezüket kezükbe téve édes szavakkal kölcsönösen egymás szeretetébe ajánlották magukat. Szent Domonkos még ezt mondotta szent barátjának: „Szeretném, Ferenc testvér, ha a te és az én rendem egyesülne, és ezentúl egyazon szabály szerint élnénk Isten egyházában!”

Végül, mikor végleg elváltak, Szent Domonkos ezt mondta a körülötte állóknak: „Igazán mondom nektek, minden szerzetesnek ezt a szent férfiút, Ferencet kellene követnie; olyan nagy az ő szentségének tökéletessége.”

³²⁷ Kiv 25,20

³²⁸ Józ 24,16 Zsolt 127,6. A két szent találkozása 1217 ősze, – Szent Ferenc megismerkedése Hugolino bíborossal – és 1221. augusztus 6. közt – Szent Domonkos halála –, közelebbről meg nem határozható időpontban ment végbe.

Az engedelmességről

CXI. fejezet.

Hogyan akarta, hogy az engedelmesség gyakorlására mindig legyen mellette gvárdián

151 Ez a körültekintő kereskedő, hogy mindenből hasznot húzzon, és egész életét érdemszerzésre fordítsa, állandóan az engedelmesség korlátai közt akart élni, és egy percre sem szűnt meg idegen vezetésnek rendelni alá magát. Ezért nem elégedett meg a generálisságról való lemondással, hanem az engedelmesség nagyobb érdeméért külön gvárdiánt kért maga mellé, és azt mint saját előljáróját különös tiszteletben tartotta.

Egyszer tehát ezt mondotta Cattani Péter testvérnek, akinek már korábban szent engedelmességet fogadott: „Az Isten szerelmére kérlek, ruházd át fölöttem gyakorolt hatalmatat kísérorim egyikére, akinek olyan készségesen fogok majd engedelmeskedni, mint tulajdon magadnak. Ismerem ugyanis az engedelmesség gyümölcsét, és nem akarom, hogy csak egy pillanat is a másnak való alárendelés haszna nélkül múljék el.”

Kérését természetesen azonnal teljesítették, és ő haláláig mindenütt alattvaló maradt, s gvárdiánjának mindenben készségesen engedelmeskedett.

Egy alkalommal ezt mondta társainak: „A sok kegyelem közt, melyekkel elárasztott az isteni jószág, azzal is megajándékozott, hogy az egy órája beöltözött novíciusnak, ha történetesen őt adnák mellém gvárdiánnak, éppen úgy tudnék engedelmeskedni, mint a legidősebb és legtapasztaltabb szerzetesnek. Mert a szerzetesnek – folytatta – előljárójában nem az embert kell látnia, hanem azt, aki iránt való szeretetből alárendeli magát. Minél hitványabb ember tehát a parancsoló, annál inkább tetszik Istennek az engedelmeskedő alázatossága.”

CXII. fejezet.

Hogyan írta le az igazán engedelmes szerzetest, és az engedelmesség három válfajáról

152 Más alkalommal meg, amikor társai közt üldögélt, így sóhajtott fel boldogságos Ferenc: „Alig van szerzetes a világon, aki tökéletesen tudna engedelmeskedni előljárójának.” Társai erre felélénkülve kérdezték tőle: „Mondd hát, atyánk, miben áll tulajdonképpen a teljes és tökéletes engedelmesség?”

Ő azonnal megadta a választ, és az igazán engedelmes szerzetest a holttetemmel hasonlította össze. „Végy – mondta – egy hullát³²⁹, és tedd oda, ahová akarsz. Látni fogod, hogy ha mozzog, nem ellenkezik, ha leteszed, nem zúgolódik, ha eltávolítod, nem tiltakozik. Ha magasba emelik, nem felfelé, hanem lefelé néz; ha bíborba öltöztetik, még sápadtabbnak látszik. Így van az igazán engedelmes szerzetes is. Nem kutatja, miért mozdítják el, nem törődik vele, hová küldik, és nem jár utána, hogy máshová rendeljék. Ha előljáróvá teszik, akkor is megtartja természetévé vált alázatosságát; minél jobban tisztelik, annál méltatlanabbnak érzi magát a tiszteletre.”

³²⁹ A hulla-kép nagyon régi az engedelmesség aszketikus irodalmában. Az ebből levezetett szókép, a „hullaengedelmesség” félrevezető és helytelen. Ld. Hugo Rahner szócikkét: „Kadavergehorsam”, a „Lexikon für Theologie und Kirche” 5. kötetében.

Ismét más alkalommal ugyancsak erről a tárgyról beszélgetve a nem keresett, hanem parancsolt engedelmisségi gyakorlatokat a szándékosan keresettekkel és kérésre kiszabottakkal szemben szenteknek nevezte. Mind a kettőt jónak mondotta ugyan, de az elsőt célravezetőbbnek tartotta. Az engedelmisség legfőbb fokát pedig, melyben már semmi része nincsen a testnek és vérnek, abban látta, ha valaki isteni sugallatra a hitetlenek közé megy, vagy azért, hogy ott a lelkek üdvéért fáradozzék, vagy azért, hogy elnyerje a vértanúság koronáját. Azt tartotta, hogy az ezért való esengés fölötté igen kedves Isten előtt.

CXIII. fejezet.

Hogy nem szabad könnyelműen parancsolni az engedelmisség nevében

153 Azt tartotta a szent, hogy az engedelmisség nevében csak ritkán szabad parancsolni, és nem szabad mindjárt elsőnek az után a fegyver után nyúlni, amelyiknek utolsónak kell lennie. „Nem szabad azonnal a kard után nyújtanunk kezünket!” – mondta. Az olyan szerzetesről viszont, aki nem siet tüstént eleget tenni a vett parancsnak, azt szokta mondani, hogy sem Istent nem féli, sem embertársát nem becsüli.

És ez valóban így is van. Mert a meggondolatlanul parancsoló előljáró tekintélye nem azé, ami az esztelenül dühöngő ember kezében a kard? És van-e szájalmasabb lény, mint az engedelmisséget megvető szerzetes?

CXIV. fejezet.

Egy testvérről, akinek kámzsáját³³⁰ tűzbe dobatta, mivel, bár áhítatból, mégis engedély nélkül jött hozzá

154 Egy alkalommal az egyik testvér fejről, mivel engedély nélkül és egyedül jött hozzá, levétette és tűzbe dobatta a kámzsát. Senki sem mert utána nyúlni, mert mindenki félt a szent atya haragos arcától. Mikor végre a szent parancsot adott a kámzsa kihúzására, azt teljesen épnek és sértetlennek találták.

Bár a csodát mindenki joggal a szent érdemének tulajdoníthatta, valami része az illető testvérnek is volt benne. Mert hiszen a szentséges atya látásának vágya győzedelmeskedett rajta; csupán a kellő tapintat hiányzott belőle, amely pedig irányítója minden erénynek.

³³⁰ A szerzetesi csuha része (csuklya, kapucni).

Azokról, akik jó, illetve rossz példát adnak

CXV. fejezet.

Egy jó testvér példájáról és a régi testvérek szokásáról

155 Azt szokta mondani, hogy a Kisebb Testvéreket azért küldötte az Úr ebben az utolsó időben, hogy a jó példa fényét vetítsék a bűn éjszakájában tévelygő emberek útjára. Azt is mondta, hogy úgy érzi, mintha a legkellemesebb illatokkal telne el, és drága kenőccsel kenetnének, valahányszor a világon szétszórtan működő jámbor testvérek nagyszerű cselekedeteiről hall.

Történt egyszer, hogy egy Barbarus nevű testvér egy előkelő ciprusi úr jelenlétében sértő szavakat használt rendtársa ellen. Mikor azonban látta, hogy a testvér az ő szavai miatt sértve érzi magát, fogott egy darab szamárganéjt, és azt, eltelve maga ellen szent haraggal, a szájába dugta, s közben ezt mondta: „Így, ganéjt illik rágnia annak a nyelvnek, amelyik a harag mérégét fröccsentette testvéreére.”

Mikor a lovag ezt látta, módfölött elcsodálkozott, és mélységes megilletődéssel távozott. Ezentúl a legnagyobb készséggel állott a testvérek rendelkezésére, és javaiból is bőven juttatott nekik.

Valamennyi testvérnek az volt a bevett szokása, hogy ha valamelyikük szóval megsértette társát, tüstént földre borult előtte, és a megsértett lábára, esetleg akarata ellenére is, testvéri csókot nyomott.

A szent nem tudott eléggé örülni, mikor hallotta, hogy testvérei az életszentség példáit nyújtják, és bő áldással halmozta el azokat a testvéreket, akik szóval és példával Krisztus szeretésére ösztönzik a bűnösöket. Azt kívánta, hogy fiai tökéletesen hasonlóak legyenek hozzá a lelkek üdvéért égő buzgalomban, amelytől ő szüntelenül lángolt.

CXVI. fejezet.

A szent átká egynémely testvér ellen, akik rossz példát adtak; milyen nehezen viselte el ezt

156 Akik gonosz cselekedetekkel és rossz példa adásával vétettek a szent szerzet ellen, azok félelmetes átkát vonták magukra.

Egyszer, mikor arról beszéltek előtte, hogy a fondi püspök két, eléje járuló testvérnek, akik nagyobb világmegvetésük fitogtatására a szokásosnál hosszabb szakállt növesztettek, ezt mondta: „Vigyázzatok, hogy rendetek szépségét el ne csúfítsátok ilyen új szokások bevezetésével,” a szent tüstént felpattant, kezét az égre emelte, és könnytől ázó arccal ilyen imádságra vagy inkább átkokra fakadt: „Uram, Jézus Krisztus, te tizenkét apostolt választottál magadnak; ezek közül egy ugyan kiesett, de a többi hűségesen kitartott melletted, és egy szívvel-lélekkal hirdette szent Evangéliumodat. Te, Uram, régi irgalmadról való megemlékezéssel azért támasztottad ebben az utolsó órában a Kisebb Testvérek szerzetét, hogy segítségére legyenek szent hitednek, és közreműködésükkel kifejezésre juttassák Evangéliumod titkát. Ki fog tehát helyettük elégtételt szolgáltatni neked, ha hivatásuk elhanyagolásával nemcsak hogy nem adnak jó példát az embereknek, hanem egyenesen a sötétség cselekedeteit állítják eléjük? Legyenek átkozottak általad, szentséges Uram, nemkülönben egész mennyei udvarod által, és énáltalam, kicsiny (szolgád) által mindazok, akik rossz példájukkal összezavarják és lerontják, amit te előbb ezen Rend szent testvéreinek kezével építettél, és most sem szűnsz meg építeni.”

Hol vannak azok, akik áldásoddal dicsekszenek, és azt állítják magukról, hogy tetszésük mértéke szerint élvezték barátságodat? Ha akadnak olyanok – amitől Isten mentsen – akik bűneik megbánása nélkül és mások veszedelmére adtak helyet magukban a sötétség cselekedeteinek, jaj, azoknak, jaj, mindörökre³³¹.

157 „A rossz testvérek cselekedeteit – szokta mondogatni – a jó testvérek is megsínylik, mert anélkül, hogy ők maguk vétkeznének, magukon viselik a rosszak példájának bélyegét. Mintha éles karddal vernének át és azt egész nap bennem forgatnák!” Ezért lehetőleg visszahúzódt a testvérek társaságától, főleg azért, hogy ne kelljen megint rosszat hallania valamelyikükről, ami új fájdalmat okozna neki.

Ezt is szokta mondani: „Eljön az idő, mikor a rossz példák annyira rossz hírbe hozzák Isten kedves szerzetét, hogy tagjai szégyellenek majd a világ szeme elé kerülni. Akik akkor kéri a Rendbe való felvételüket, azokat igazán a Szentlélek vezérli; azokon semmi nyomot nem hagy a test és vér, és valóban áldottak lesznek az Úrban. És bár nem fognak érdemszerző cselekedeteket művelni, mivel a szeretet, mely a szenteket tüzes cselekvésre készíteti, kihül bennük, mégis félelmetes kísértéseknek lesznek kitéve; akik azonban kiállják az idő próbáját, azok valóban különbek lesznek elődeiknél. De jaj azoknak, akik a szerzetesi életnek csupán külső látszatával dicsekszenek, (szellemi) tunyaságba süllyednek, és még csak meg sem kísérlik, hogy ellenálljanak a választottak megpróbálására rájuk bocsátott kísértéseknek. Mert csak azok nyerik el az élet koronáját, akik hűségesnek találtak³³², s akiket közben alaposan próbára tesz a kárhozottak gonoszsága.”

CXVII. fejezet.

Arról a kinyilatkoztatásról, melyet Rendje állapotára vonatkozólag kapott Istentől; és hogy Rendje sohasem fog elenyészni

158 Szentünknek sok vigasztalást szereztek azok az isteni látogatások, amelyekből megbizonyosodott, hogy Rendjének alapjai sohasem fognak megrendülni. Arra is ígéretet kapott, hogy a bukottak helyébe a választottaknak kétségtelenül nagyobb száma fog lépni. Mikor ugyanis a rossz példák on órlódott, és emiatt összeszedetlen lélekkel kezdett imádkozni, a következő szemrehányást hallotta az Úrtól: „Miért gyötröd magadat, te szegény emberke? Avagy úgy rendeltelek Rendem fölé pásztornak, hogy mellette megfeledkezzél arról, hogy igazi védelmezője én vagyok? Éppen azért választottalak téged együgyű ember létedre, hogy amit benned és általad művelek, a többiek lássák és utánozzák, már akiben megvan a jóakarát az utánzásra. Én hívtam őket, s meg is tartom és legeltetem is őket; a bukott testvérek helyének betöltésére másokat támasztok; sőt, amennyiben még nem születtek meg, életre hívom őket. Ne aggódjál tehát, hanem csak lelked üdvösségével gondold! Mert ha háromra csökken is a Rend tagjainak száma, az én védelmem alatt mindig rendíthetetlen marad.”

És ettől fogva nem szűnt meg hangoztatni, hogy egyetlen szentnek erénye messze meghaladja a tökéletlenek megszámlálhatatlan sokaságát, mint ahogyan egyetlen fénysugár széteszlatja a sűrű sötétséget.

³³¹ Ezeket a sorokat általában Illés testvérre vonatkoztatják, aki bukása után az egyházüldöző II. Frigyes császárhoz pártolt.

³³² vö. Jak 1,12

A henyélés és a henyélők ellen

CXVIII. fejezet.

Hogyan tudta meg a neki adott kinyilatkoztatásból, mikor szolgálja Istent, és mikor nem

159 Mióta ez az ember elvetette a mulandó dolgokat, és az Úrhoz kezdett ragaszkodni, idejének úgyszólván egyetlen percét sem engedte veszendőbe menni. Mikor már az érdemeknek hatalmas halmazát gyűjtötte az Úr kincstárába, mintha állandóan újjászületett volna, mind készségesebbnek mutatkozott lelkének edzésére. Súlyos bűnnek tartotta, ha valaki nem igyekezett szüntelenül a jót cselekedni, és a jóban való állandó előrehaladás elmulasztását egynek vette a visszaeséssel.

Mikor egyszer Siena közelében egy cellában tartózkodott, éjszakának évadján magához hívatta alvó társait, és így szólt hozzájuk: „Testvéreim, arra kértem az Urat, hogy kegyeskedjék tudtomra adni, mikor vagyok az ő szolgálja, és mikor nem. Mert én semmi más nem akarok lenni, mint az ő szolgálja. Ő pedig, az én határtalan kegyességű Uram, szokott jóságával az imént ezt a választ adta: »Tudd meg, hogy akkor vagy igazán az én szolgám, mikor szent dolgot gondolsz, mondasz és cselekszel.« Azért hívattalak tehát benneteket, kedves testvéreim, mert mindannyiszor szégyellni akarom magamat előttetek, valahányszor e három szent dolog közül egyiket sem teszem.”

CXIX. fejezet.

Arról a büntetésről, melyet Porciunkulában a hiábavaló szavakra kiróttak

160 Máskor meg a Sancta Maria de Portiunculánál, amikor arra gondolt, hogy az imádság haszna az utána folytatott terefere következtében egészen elvész, a mihaszna szavak kiejtése ellen a következő orvosságot írta elő: „Aki mihaszna vagy fölösleges szót ejt ki, tartozik hibáját azonnal megvallani, és minden fölösleges szóért egy Miatyánkot elmondani. Azt akarom továbbá, hogy ha a hibázó testvér magától vallja be bűnét, a maga lelke üdvéért ajánlhatja fel a Miatyánkokat, de ha másnak figyelmeztetésére teszi ezt, imádságát a figyelmeztető testvérért kell felajánlania.”

CXX. fejezet.

Milyen szorgalmasan dolgozott ő maga, és mennyire ki nem állhatta a henyélőket

161 Azt is mondta, hogy a langyosokat, akiknek foga nem fülük a munkához, Isten hamarosan kiveti szájából³³³. Senki sem állhatott meg előtte munkátlanul anélkül, hogy haragos szavakkal rá ne támadt volna. Ő maga, mint a tökéletesség mintaképe, szüntelenül munkálkodott kezével, csakhogy egy pillanatot se veszítsen el az idő drága kincséből.

Egyszer ezt a kijelentést tette: „Azt akarom, hogy minden testvérem dolgozzék, és gyakorolja magát a munkában; aki nem tud, tanuljon meg valamilyen mesterséget.”³³⁴ És

³³³ Jel 3,16

³³⁴ vö. Test 20

mindjárt meg is okolta: „Hogy kevésbé legyenek terhére az embereknek, és hogy a naplopásban tilosba ne tévedjen szívük vagy nyelvük.”

A munka hasznának illetve bérének megszabását azonban nem az illető testvér kényére hagyta, hanem a gvárdián, helyesebben a szerzetescsalád tetszésére bízta.

CXXI. fejezet.

Panasz a szenthez a lustálkodók és torkosok ellen

162 Legyen szabad, szent atyánk, panaszt emelnünk nálad azok nevében, akik tieidnek vallják magukat. Mert ma sokak szemében gyűlöletesek az erénygyakorlatok, főleg azok szemében, akik mielőtt dolgoznának, pihenni szeretnének, s ezzel nem Ferenc, hanem Lucifer fiainak bizonyulnak. Több közöttük a beteg, mint a harc képes ember, holott mivel munkára születtek, egész életüket harcnak kellene felfogniuk. Nincs ínyükre a munka, szemlélődésre képtelenek. Mivel különködésükkel mindenkit zavarnak, s inkább szájukkal, mint kezükkel dolgoznak, gyűlölik azt, aki a kapuban megmondja az igazat³³⁵, és még azt sem tűrik, hogy valaki akár csak az ujj hegyével is megérintse őket.

De még jobban csodáljuk azoknak arcátlanságát, akik – boldogságos Ferenc szavával élve – odahaza arcuk verítékével keresték kenyerüket, és most munka nélkül, a szegények verejtékéből akarnak élni.

Csodálatos agyafúrtság! Bár semmit sem dolgoznak, mégis azt vélhetnéd, hogy állandóan el vannak foglalva. Bezzeg számon tartják az evés idejét, és ha az éhség sürgeti őket, készek a napot okolni, hogy elaludt. Ó, jóságos atyám, hogyan ismerhetném el a te dicsőségedhez méltóknak ezen emberek szörnyetteit? Mert még a ruhát is méltatlanul viselik! Te arra tanítottál bennünket, hogy e forgandó és gyorsan múló időben az érdemek kincseit igyekezzünk gyarapítani, hogy ott, a másik életben ne legyünk kénytelenek koldulni; ezek ellenben még hazájuknak sem örülnek, s a végén számkivetésbe kerülnek. Nagyon divatos ma ez a betegség az alattvalók között, mivel az előljárók mindenre szemet hunynak, mintha bizony lehetséges volna elnézni mások hibáját anélkül, hogy maga is ne osztozzék a bűnhődésben.

³³⁵ Ám 5,10

Isten Igéjének szolgálói

CXXII. fejezet.

Milyennek kell lennie az igehirdetőnek

163 A szent azt akarta, hogy Isten igéjének szolgálói³³⁶ állandóan lelki dolgokkal foglalatostkodjanak, és feladatuk ellátásában semmiféle más megbízással ne akadályozzák őket. Azt mondta ugyanis, hogy az igehirdetőket a Nagy Király egyenesen arra szemelte ki, hogy a népeknek hirdessék az igét, melyet közvetlenül az ő szájából vettek.

Ezt is mondotta: „Az igehirdetőnek előbb az imádság mélységéből kell felszínre hoznia azt, amit azután szent beszéd formájában szerteáraszt. Mielőtt kimondaná a hideg szavakat, előbb bensejében fel kell hevítenie azokat.” Nagy tiszteletre méltónak tartotta ezt a tisztséget, és ellátóit minden megbecsülésre érdemeseknek. „Ők – mondotta – a test élete, a sátán legyőzői és a világ világossága.”

A szent teológia doktorait különleges tiszteletre méltóknak tartotta. Ezért egyszer ezt iratta valamennyi testvérnek: „Minden teológust és azokat, akik az isteni igét hirdetnek számunkra, tisztelnünk és becsülnünk kell, mint olyanokat, akik lelket és életet árasztanak felénk.”³³⁷

És mikor egyszer Szent Antalnak írt, levelét ezzel kezdte: „Antal testvérnek, püspökömnek.”³³⁸

CXXIII. fejezet.

A hiú dicsőség keresői ellen és egy prófétai mondás értelmezése

164 Szánalomra méltóknak mondotta azokat az igehirdetőket, akik sokszor hiú dicsőségért teszik azt, amit tesznek. Az ilyenek felfuvalkodottságát olykor-olykor ezzel az ellenszerevel orvosolta: „Mit dicsekszetek az emberek megtérésével, holott igazában az én együgyű testvéreim térítették meg őket imádságaikkal?” Ezt a mondást pedig: „Míg sokat szült, ki meddő volt”³³⁹, így értelmezte: „Meddő minden szegény testvérem, kinek nem az a tisztsége az Egyházban, hogy fiaikat szüljön; az ítélet napján azonban sokakat fognak szülni, mivel az Örök Bíró az ő dicsőségük számlájára fogja majd írni mindazokat, akiket most az ő rejtekben végzett imádságuk érdeméért térít meg.”

Kinek sok fia volt, meddőségre jut³⁴⁰, mivel az az igehirdető, aki most örvendezik, mintha a maga erejéből eszközölte volna ki annyi ember megtérését, akkor látja, hogy neki semmi része nem volt megtérésükben.

Azokat a testvéreket, akik inkább szónokként, mint igehirdetőként kívántak dicsőséget szerezni, s inkább szónoki csillogással, mint érzéssel beszéltek, egyáltalán nem szívelte. Azokról pedig, akik minden gondjukat beszédjük felcicomázására fordították, az áhítatra ellenben semmi gondot nem fordítottak, azt szokta mondani, hogy elvétették a szereposztást. Ellenben nem győzte magasztalni azokat az igehirdetőket, akik időnkint a maguk számára is keresték a bölcsességet, és bőven merítették belőle.

³³⁶ ApCsel 6,4

³³⁷ Lásd: Test 13, Ferences Források 58. o.

³³⁸ Lásd: FF 89. o.

³³⁹ 1Kir 2,5

³⁴⁰ Uo.

A Teremtő szemlélése teremtményeiben

CXXIV. fejezet.

A szent szeretete az érző és érzéketlen teremtmények iránt

165 Ez a boldog zarándok, bár sietett minél előbb elhagyni a világot mint számkivetésének földjét, nem kis hasznát vette a földi dolgoknak is. Mert a sötétség fedelme ellen harctérnek használta a világot, Istennel való kapcsolatában pedig úgy tekintett beléje, mint jóságának fényes tükörébe.

Minden műben az alkotó művészt dicsérte, és ami jót csak talált a teremtett lényekben, azt mind Teremtőjükre vezette vissza. Ujjongott az Úr keze minden tettének³⁴¹, és a szép látnivalókban az elevenítő okot és alapot szemlélte. Minden szép dologban a Legszebbre ismert, és minden jó ezt kiáltotta feléje: „Aki minket teremtett, maga a megtestesült jóság”. A teremtett dolgokban felismerhető nyomaiban mindenütt a Szeretetreméltót követte, és mindenből lajtorját csinált magának a Magasságbeli trónjának megközelítésére.

Határtalan szeretettel ölelt át mindent, s miközben az Úrról beszélt nekik, mindeneket magasztalására buzdított. Kíméletesen bánt a mécsesekkel, lámpákkal és gyertyákkal, és kezével meg nem zavarta volna lángjuk lobogását, mert az örök világosság jelét látta benne. A köveken tisztelettel lépkedett arra való emlékezéssel, aki sziklának mondatik³⁴². Mikor ezt a verset kellett mondania: „A kősziklára emeltél engemet”³⁴³, hogy nagyobb tisztelettel fejezze ki magát, ezt mondta: „A szikla (Péter) lába alá helyeztél engemet.”

A favágó testvéreknek megtiltotta, hogy gyökerestől kivágják a fákat, hogy így a kihajtás reménye megmaradjon számukra. A kertésznek pedig meghagyta, hogy a kert körül hagyjon valamekkora műveletlen területet, hogy azon a zöldellő füvek és a tarka virágok a maguk idejében tetszésükre magasztalják a minden teremtmények szépséges Atyját. Azt is megkívánta, hogy a kertben külön helyet jelöljenek ki az illatozó füveknek és virágoknak, hogy azok állandóan a mennyei édességet idézzék a szemlélők emlékezetébe.

Az útszélekről összegyűjtötte a férgeket, nehogy lábbal eltiporják őket, s a méhek elé, hogy a kemény télben éhen ne vesszenek, mézet, és jó fajta bort tétetett.

Valamennyi állatot a „testvér” névvel illette, bár a szelídeket jobban szerette közülük.

De ki tudna mindent felsorolni? Mert a jóságnak az az ősforrása, mely mindenben minden³⁴⁴ lesz, szentünknek már mindenben mindenként ragyogott fel.

CXXV. fejezet.

Hogyan viszonzták a teremtmények szeretetét, és a tűzről, mely nem ártott neki

166 A teremtmények a maguk részéről szintén igyekeztek viszonzni a szent szeretetét, és hálával fizetni sok jóságáért: ha kedveskedett nekik, rámosolyogtak, kérdésére válaszoltak, parancsainak készségesen engedelmeskedtek. Íme, néhány jellemző eset.

Szembetegségében kénytelen volt orvosi kezelésnek alávetni magát. A szállásukra kérttek tehát egy orvost. Az egykettőre megjelent, és mindjárt magával hozta az égetéshez szükséges vasszerszámot is. Megérkezése után a vasat azonnal tűzre tétette, hogy minél előbb

³⁴¹ Zsolt 91,5

³⁴² 1Kor 10,4

³⁴³ Zsolt 62,3 – Utalás a *petra* (kőszikla) és Péter apostol nevének kapcsolatára.

³⁴⁴ 1Kor 12,6

izzásba jöjjön. A boldogságos atya, hogy félelemtől remegő testét bátorítsa, így kezdett a tűzhez beszélni: „Tűztestvérem, ki olyan csodálatos vagy a teremtmények között, oly nagyon erősnek, szépnek és hasznosnak alkotott téged a Magasságbeli. Légy tehát ebben az órában könyörületes hozzám, légy udvarias, mivelhogy én módfelett szeretlek az Úrban. Kérem a fölséges Urat is, aki téged alkotott, mérsékelje hevedet, hogy enyhe égetésedet ki bírjam állani!”

Könyörgésének végeztével keresztet vetett a tűzre, és bátran alávetette magát a műtétnek. Mikor az orvos kezébe vette az izzó vasat, a testvérek, akikben felülkerekedett a részvét, szanaszét futottak. A szent ellenben vidáman és bátran nézett eléje az égetésnek.

A vas szinte sercegve mélyed bele a lágy húsba, s az égetés a fültől egészen a szemöldökig húzódott. Hogy mekkora fájdalmat okozott az égetés, arról a legilletékesebb tanúnk, magának a szentnek szavai tanúskodnak. Mikor ugyanis a szétfutott testvérek egymás után visszazállingóztak, a szent atya mosolyogva ezt mondta nekik: „Ó, ti kicsiny hitűek és hamar csüggedők, miért futottatok el? Igazán mondom nektek, hogy sem a tűz perzselését, sem a test fájdalmát nem éreztem.” Azután az orvos felé fordulva mondta: „Ha még nem volt elég a hús égetése, csak égesd tovább.”

És az orvos, aki hosszú gyakorlatában hasonló esetekben már a legkülönbözőbb viselkedést tapasztalta, egyenesen isteni csodát látott a dologban. „Igazán mondom, testvérek, ma csodadolgokat láttam” – mondta.

Meg vagyok győződve arról, hogy szentünkben az eredeti ártatlanság állapota tért vissza, és ezért pusztán akarására a legvadabb lények is szelídre változtak.

CXXVI. fejezet.

Arról a kis madárról, amelyik tenyerében helyezkedett el

167 Boldogságos Ferenc egyszer a Rieti-tavon át vette útját a grecciói remeteségbe. Útját egy kis bárkán tette meg. Az egyik halász egy kis vízimadárral kedveskedett neki, hogy legyen mivel szórakoznia az Úrban.

A boldogságos atya nagy örömmel fogadta a madarat, és szelíden biztatni kezdte, hogy kinyújtott tenyeréről szabadon távozzék. A madár azonban semmi kedvet nem mutatott a távozásra, sőt, mint valami fészekben, lekuporodott tenyerében. A szent pedig erre égre emelt szemekkel imádságba mélyedt. Mikor azután nagysokára, mintha messze idegenből jött volna, magához tért, gyengéden megparancsolta a madárkának, hogy minden félelmet félretéve térjen vissza régi szabadságához.

És az a szent engedélyének és áldásának vétele után örömtől repesve nagy szárnycsattogással tényleg eltávozott.

CXXVII. fejezet.

A sólyomról

168 Mikor boldogságos Ferenc egyszer szokása szerint az emberek tekintete és csacsogása elől menekülve egy remeteségben vont magát, az ott fészkelő sólyom mély barátságot kötött vele. Éjszakának idején ugyanis abban az órában, melyben a szent a zsolozsma végzésére fel szokott kelni, énekével és lármájával pontosan felébresztette őt. Ezzel igen kedves szolgálatot tett neki, mert gondosságával a lustálkodásnak még a lehetőségét is elvonta tőle.

Mikor azonban a betegség a szokottnál jobban elővette a szentet, a sólyom is nagyobb kíméletet tanúsított iránta, és valamivel később adta meg a felkelésre szóló jelet. Mintha csak Isten kioktatta volna, csak hajnal felé csendítette meg könnyed érintéssel hangjának harangját.

Nem csoda tehát, hogy a többi teremtmények is mondhatatlan szeretettel csüggték rajta, mint olyan emberen, aki mindenkinél jobban szerette Teremtőjét.

CXXVIII. fejezet. **A méhekről**

169 Egyszer egy magányos hegyormon egy kis cellát rögtönöztek, melyben Isten szentje negyven napon át a legszigorúbban vezekelt. Mikor az idő elteltével távozott, a teljes magányosságban álló cella lakó nélkül maradt. Mindössze egy agyagedény árválkodott benne, melyből szentünk inni szokott.

Mikor azonban egy idő múlva néhány ember, a szent iránti tiszteletből, újból felkereste a helyet, az edényt méhekkal telezsúfolva találta. A kis állatok csodálatos művészettel építették belé sejtjeiket, mintegy jelezni akarván ezzel a szemlélődés édességét, melyből Isten szentje olyan bőségesen merített ottan.

CXXIX. fejezet. **A fácánról**

170 Egy sienai nemes ember egyszer egy fácánal kedveskedett az akkor betegeskedő boldogságos Ferencnek. A szent nagy örömmel fogadta az ajándékot; természetesen nem azért, hogy elfogyassza, hanem azért, mert az ilyen állatokban a Teremtő iránti szeretetből gyönyörködni szokott. Ezért így szólt a fácánhoz: „Áldott legyen a mi Teremtőnk, fácán testvérem!” Majd a testvérek felé fordulva ezt mondta: „Próbáljuk meg, hogy fácán testvérünk velünk akar-e maradni, avagy inkább megszokott és neki kényelmesebb helyére óhajt visszatérni.”

Erre az egyik testvér a szent parancsára egy jó messze fekvő szőlőbe vitte a madarat. De az gyors futással egykettőre megint ott termelt a szent cellája előtt. Másodízben még messzebbre vitette; ám a fácán makacs szívóssággal újból visszatért a cella ajtajához, és az útját elálló testvérek ruhája alatt mintegy erőszakkal nyitott ösvényt magának. Erre a szent megparancsolta, hogy gondoskodjanak etetéséről; ő maga pedig gyakran magához ölelte, és édes szavakkal becézgette.

Mikor egy orvos, Isten szentjének lelkes tisztelője, látta ezt a jelenetet, elkérte a testvérektől a madarat; de nem azért, hogy megegye, hanem hogy a szent iránti tiszteletből tovább gondoskodják róla. És mi történt? Az orvos hazavitte a fácánt, amely bánatában, hogy szent gazdájától elszakították, mindaddig nem akart ételhez nyúlni, míg csak távol tartották tőle. Az orvos módfelel csodálkozott ezen; azután fogta a fácánt, tüstént visszavitte, és rendre elbeszélte a vele történt esetet. És íme, a fácán, alighogy földre tették, és alighogy megpillantotta atyját, nyomban elfelejtette minden baját, és jó étvágyal csipegetni kezdett.

CXXX. fejezet. **A tücsökről**

171 Isten szentjének porciunkulai cellája közelében egy fügefán egy tücsök tartózkodott, és gyakran rázendített kellemes ciripelésére. A boldogságos atya néha-néha kezét nyújtotta feléje, és kedveskedve magához hívta: „Jöjj, hozzám, tücsök nővérem” – mondogatta neki. És a tücsök, mintha csak eszes lény lett volna, habozás nélkül kezére ugrott. A szent pedig tovább biztatta: „Dalolj, tücsök nővérem, és magasztald daloddal Uradat és Teremtődet!”

És a tücsök nyomban szót fogadott, énekelni kezdett, és addig nem hagyta abba, mígcsak a szent, aki a maga dicséretét is beleszötte énekébe, azt nem parancsolta neki, hogy térjen

vissza megszokott helyére. Utána nyolc napon át, mintha csak oda lett volna szögezve, el nem mozdult helyéről.

A szent pedig valahányszor csak kijött cellájából, mindannyiszor megsimogatta kezével, és megparancsolta neki, hogy énekeljen; a tücsök pedig minden esetben készségesen engedelmeskedett parancsának.

Egyszer azonban ezt mondta kísérőinek: „Engedjük most már szabadjára tücsök nővérünket; hiszen elég örömet szerzett már dicsőítő énekével; nem akarnám, hogy ürügyet találjunk benne a hiú dicsekvésre.” És a tücsök, amint megkapta a szabadságot, nyomban eltűnt, és soha többé azon a tájon nem mutatkozott.

A testvérek, akik tanúi voltak az esetnek, nem győztek eleget csodálkozni rajta.

A szeretetről

CXXXI. fejezet.

A Szent szeretetről; hogyan állította oda magát a lelkek üdvéért a tökéletesség mintaképek

172 Nem csoda, hogy akit a szeretet ereje a teremtmények testvérévé tett, azt Krisztus szeretete még szorosabb kötelékekkel fűzte azokhoz, akik a Teremtő képét viselték magukon.

Azt szokta mondani, hogy a lelkek üdvözítésénél nincs semmi életbevágóbb feladat, és újra meg újra utalt arra, hogy Isten Egyszülött Fia egyedül a lelkekért kegyeskedett keresztre feszíttetni magát. Innét fakadt kitartása az imádságban, fáradhatatlansága a prédikálásban és túlzása a példaadásban.

Nem tartotta volna magát Krisztus igazi barátjának, ha nem szerette volna a lelkeket, kiket Krisztus oly nagyon szeretett. Ez volt a fő oka annak, hogy annyira tisztelte a hittudósokat, akik Krisztus munkatársaiként ugyanazt a feladatot teljesítik, mint maga Krisztus.

Még jobban, szívének még teljesebb odaadásával szerette testvéreit, a szó igazi értelmében vett hitfeleit és az örökké tartó örökségben osztályos társait.

173 Valahányszor csak szemrehányást tettek neki túlságosan szigorú életmódja miatt, mindig azt válaszolta, hogy neki kötelessége példát adni Rendjének, hogy miként a sas, repülésre készítse fiait³⁴⁵. Ezért ártatlan teste ellen, mely már régóta készségesen alávetette magát a léleknek, és bár személyes bűneiért semmiféle büntetést nem érdemelt, mégis tisztán a példaadás kedvéért újabb és újabb fenyítéket alkalmazott, hogy ily módon másokat is a kemény utakon való járásra ösztönözzön.

És helyesen cselekedett, mert az emberek jobban ügyelnek az előljárók tetteire, mint szavaira. Te, atyánk, példádval édesdedebben imádkoztál, könnyebben rábeszélteél másokat, és meggyőzőbben bizonyítottad állításaidat.

Mert bár szóljanak az előljárók az emberek vagy az angyalok nyelvén, de ha a szeretet példáit nem mutatják³⁴⁶, nekem édeskeveset, maguknak pedig semmit sem használnak. Ahol nem félnek a feddéstől, és ahol az ész helyét az önkény foglalja el, vajon elegendő-e a pecsét az üdvösséghez³⁴⁷. Mindazonáltal meg kell tenni, amit parancsolnak, hogy a kis patakok a kiszáradt csatornákon keresztül is eljussanak a virágágyakhoz. Hiszen olykor-olykor a tövisokről is szednek rózsát, s a nagyobbik lesz a kisebbik szolgálója³⁴⁸.

CXXXII. fejezet.

Az alattvalókról való gondoskodásról

174 Vajon ki viselte gondját alattvalóinak úgy, mint Ferenc? Állandóan az ég felé emelte karjait az igazi izraelitákért, és magáról egészen megfélelkezve kizárólag testvéreinek üdvösségére gondolt. Odaborult az isteni Fölség lába elé, lelki áldozatot mutatott be fiaért, és kikényszerítette Istentől, hogy jót cselekedjék velük. Aggódó szeretettel viseltetett a kised nyáj iránt, mely nyomába szegődött, nehogy a világról való lemondása után a mennyországot

³⁴⁵ MTörv 32,11

³⁴⁶ 1Kor 13,1–3

³⁴⁷ A pecsét az előljárói hatalom jelvénye.

³⁴⁸ Róm 9,12

is elveszítse. Úgy érezte, hogy kirekesztve marad a mennyei dicsőségből, ha a gondjaira bízottakat is – akiket lélek szerint nagyobb fájdalommal szült, mint annak idején anyjuk test szerint – el nem vezérli oda.

CXXXIII. fejezet. A betegek iránti részvétről

175 Nagy volt benne a betegek iránti részvét és a gondoskodás szükségleteik kielégítésére. Ha jószívű világi emberek finomabb ételeket küldtek számára, jóllehet mindenki másnál jobban rájuk lett volna utalva, a többi betegnek jutatta azokat. Osztozott minden beteg kínjában, és ha már nem tudott rajtuk segíteni, legalább vigasztaló szavakkal tartotta őket.

Böjti napokon is evett, csakhogy a betegeknek ne essék terhére magukban enni, és nem restellt a beteg testvérek számára városszerte húst koldulni.

Ugyanakkor azonban intette a betegeket, hogy viseljék türelemmel a nélkülözéseket, és ne botránkozzanak, ha nem történik minden úgy, ahogyan szeretnék. Ezért egyik regulájában³⁴⁹ így intézkedett: „Kérve kérem valamennyi beteg testvéremet, hogy betegségükben ne veszítsék el türelmüket, és ne gerjedjenek haragra Isten, illetve testvéreik ellen. Ne törjék magukat túlzott mohósággal orvosságok után, és ne akarják a megengedett mértéken felül megmenteni a hamar halandó testet, mely ellensége a léleknek. Adjanak hálát mindenért, és igyekezzenek olyanok lenni, amilyeneknek Isten akarja őket. Mert akiket az örök életre rendelt Isten, azokat a megpróbáltatások és betegségek fullánkjaival alakítja és neveli. Hiszen Ő mondotta: »Akiket szeretek, azokat korholom és fenyítem.«³⁵⁰

176 Egyszer egy beteg testvért, akiről tudta, hogy szőlőre vágyik, magával vitte egy szőlőbe, ott letelepedett az egyik tőke alá, és hogy bátorságot adjon neki az evésre, előbb maga fogyasztott el egy fürtöt.

CXXXIV. fejezet. A lelki betegek iránt érzett részvétéről és azokról, akik másként cselekszenek

177 Még nagyobb szeretettel fonta körül, és még nagyobb türelemmel viselte el azokat, akiről tudta, hogy ingatagok, mint a gyermekek, kísértésekkel bajlódnak, és könnyen elcsüggednek. Ezért, ahol nem látott veszedelmet az elnézésben, lehetőleg kerülte a szigorú büntetéseket, hogy a lelket kímélje, kíméletesen bánt a vesszővel. Azt szokta mondani, hogy az elöljárónak, aki atya és nem zsarnok, kötelessége megelőzni a bűnalkalmakat, és nem engedni, hogy elessék az, aki ha egyszer elesett, nagyon nehezen kel fel.

Ah, napjaink szájalmas esztelensége! Nemcsak hogy nem emeljük fel, illetve nem támogatjuk a könnyen elesőket, hanem akárhányszor magunk is okai vagyunk elesésüknek. Semmibe vesszük, hogy a legfőbb Pásztortól elvonunk egy-egy juhocskát, melyért pedig Ő a keresztfán nagy kiáltással és könnyhullatással feláldozta magát³⁵¹. Egészen másként cselekedtél te, szent atyánk; te inkább megjavítani, mint elveszíteni törekedtél a tévelygőket.

Tudjuk azonban, hogy némelyekben olyan mélyen gyökeret vertek az önfejűség hajtásai, hogy inkább égetésre, mint simogatásra volna szükségük. Nyilvánvaló tehát, hogy sokaknál hatásosabb a vasvessző alkalmazása, mint a kézzel való simogatás. De mindennek megvan a

³⁴⁹ vö. 1Reg 10 – Ferences források 1. 32. o.

³⁵⁰ Jel 3,39

³⁵¹ Zsid 5,7

maga ideje; az olajnak és a bornak éppúgy, mint a vesszőnek és a botnak; a szigorúságnak éppúgy, mint az elnézésnek, az égetésnek éppúgy, mint a kenegetésnek, a börtönnek éppúgy, mint a testvéri közösségben való időzésnek. A bosszúállás Istene és az irgalom Atyja mindent számon kér majdan; mindazonáltal inkább irgalmasságot akar, mint áldozatot.

CXXXV. fejezet.

A spanyol testvérekről

178 Ez a szentséges férfiú mindannyiszor csodálatos módon magán kívül volt Istenért, és nem tudott betelni örömmel, valahányszor fiai életének jó illata hatott el hozzá.

Egyszer egy igen buzgó spanyol pap abban a kitüntetésben részesült, hogy láthatta Szent Ferencet, és beszélhetett vele. Egy alkalommal ugyanis a következő jelentéssel örvendeztette meg a szentet a Spanyolországban élő testvérek életéről:

„Itteni testvéreid, akik egy szegényes remeteségben élnek, úgy osztották be idejüket, hogy egyik részük a házi munkákat végzi, másik részük pedig ezalatt elmélkedik. Ily módon a hét leteltével a dolgozók szemlélődésre, a szemlélődők pedig kézi munka végzésére térnek át.

Egy napon, mikor az asztal már meg volt terítve, és a távollevők megadták a hívó jelt, valamennyi testvér megjelent egy kivételével, aki a szemlélődők csoportjába tartozott. Kevés várakozás után odamentek cellájához, hogy enni hívják őt; ám az Úr külön asztalt terített számára. Arcra a földre borulva és kereszt alakban szétvetett karokkal találták. Az életnek legkisebb jele sem mutatkozott rajta; sem nem lélegzett, sem nem mozdult. Fejénél és lábánál egy-egy gyertya égett, és ragyogó fényével csodálatosan betöltötte a cellát.

Békén hagyták³⁵², hogy ne zavarják elragadtatását, és ne költsék fel a kedvest, míg csak maga nem akarja³⁵³. Ezért megállottak a cella ajtajánál, és a fal mögül be-betekintettek az ablakon³⁵⁴. És aztán? Mialatt barátai szavát lesték annak, ki a kertekben lakozik³⁵⁵, egyszerre csak kihuny a fény, és a testvér magához tért. Azonnal felállott, és az asztalhoz mentében bocsánatot kért késéséért. Íme, ez történt a mi szép hazánkban” – fejezte be jelentését a spanyol testvér.

Szent Ferenc megérezve fiainak jó illatát³⁵⁶ nem tudta magába fojtani örömét. Menten felugrott, dicsérni kezdte az Urat, és mintha kizárólag az ő dicsősége lett volna, hogy ilyen jó híreket hall testvéreiről, szíve mélyéből így tört fel a hálaadás: „Hálát adok neked, Uram, szegények megszentelője és vezérlője, hogy ilyen jó hírrel örvendeztettél meg engemet testvéreimről! Áldd meg, kérlek, testvéreimet bőséges áldásoddal, és szenteld meg különleges kegyelmeddel azokat, akik példájukkal, szerzetesi életük jó illatával töltik be a világot.”

CXXXVI. fejezet.

Azok ellen, akik a remeteségekben nem úgy élnek, mint kellene, és hogy a szent azt akarta, hogy minden közös legyen

179 Az eddigiekből láttuk szentünk szeretetét, mely kedves fiai minden sikerének hallatára öröme késztette; de nem hallgathatjuk el azt sem, hogy nem kevésbé szigorúan kárpálta azokat, akik a remeteségekben nem úgy éltek, amint élniük kellett volna.

Sokan ugyanis a szemlélődés helyét a puha kényelem színterévé változtatták, és a remeteélet rendjét, melyet a lelkek tökéletesítésére vezettek be, hitvány élvezetek keresésére

³⁵² vö. Lk 2,29 *dimittur in pace*

³⁵³ Én 2,7

³⁵⁴ Én 2,9

³⁵⁵ Én 8,13

³⁵⁶ Ter 27,27

fordították. A mai remetéknek³⁵⁷ ugyanis az az alapelve, hogy ki-ki úgy rendezze be életét, ahogyan akarja.

Ez természetesen nem vonatkozik mindenkire; hiszen tudjuk, hogy vannak testben élő szentek, akik remeteségben a legbölcsebb szabályok szerint rendezik be életüket. Azt is tudjuk, hogy az atyák, akik előttük éltek, valóban a puszta vadvirágai voltak. Bárcsak korunk remetéi se fajzottak volna el attól a kezdeti szépségtől, melynek dicsősége örökre fennmarad.

180 Szent Ferenc, miközben szeretetre intette valamennyi követőjét, különösen a nyájasságot és a családi érzést emelte ki. „Azt akarom – mondta –, hogy testvéreim valamennyien egyazon édesanya gyermekeiként viselkedjenek. Ha tehát az egyik habitust, kordát, vagy egyéb használati tárgyat kér a másiktól, az minden habozás nélkül engedje át neki. Hasonlóan a könyveket és más tetszetős dolgokat is tekintsék közöseknek, sőt egyenesen kényszerítsék egymást elfogadásukra.”

Nehogy azonban olyasmit találjon parancsolni, amit Krisztus előbb nem vitt véghez benne, mindezeknek megtartásában maga járt elől jó példával.

CXXXVII. fejezet.

Két francia testvérről, akiknek odaajándékozta habitusát

181 Történt egyszer, hogy két szent életű francia testvér találkozott Szent Ferencel. Mindketten mondhatatlan örömmel teltek el, és örömmük csak fokozta az a körülmény, hogy már régóta vágyva vágytak a szent látására. Gyöngéd szeretetük kinyilvánítása és hosszabb édes társalgás után buzgó áhítatukban habitusának átengedését kérték tőle. És ő azon nyomban levetette, és félig meztelenül maradva készségesen odanyújtotta nekik. Erre egyikük magára öltötte a sokkal szegényesebb ruhadarabot, és végleg ruhát cserélt vele. De nemcsak ruháit, hanem önmagát is kész volt felajánlani; bármit kértek tőle, a legnagyobb készséggel állott rendelkezésre.

³⁵⁷ anakhóréták – Szent Jeromos: *Eustochiumhoz a szüzességről* c. levelében megfeddi őket életmódjuk miatt. „Ketten-hárman vagy nem sokkal többen laknak együtt, saját tetszésük és akaratuk szerint élnek.” (XXII,34) Magyarul: „Nehéz az emberi léleknek nem szeretni”, Helikon, 1991. 33. o. (ford. Adamik Tamás)

A rágalmazókról

CXXXVIII. fejezet.

Hogyan akarta büntetni a rágalmazókat

182 Szent Ferenc, mivel szíve telis-tele volt szeretettel, gyűlölte mindazokat, akik gyűlöletesek voltak Isten szemében. A rágalmazókat meg éppen a bűnösök minden fajtájánál jobban utálta. Azt szokta róluk mondani, hogy mérget hordanak nyelvükön, és mérgükkel másokat is megfertőznek. Ezért a pletykálkodókat, ezeket a mérges bolhákat, ha beszélni hallotta őket, messze elkerülte, és mint láttuk, még a fülét is elfordította, nehogy beszédjük hallása őt is megmételje.

Mikor egyszer hallotta, hogy az egyik testvér társa jó hírének befeketézésén fáradozik, odafordult helyetteséhez, Cattani Péter testvérhez, és ezt a megrendítő kijelentést tette: „Súlyos veszedelem fenyegeti rendünket, ha nem szállunk szembe a rágalmazókkal. Ha nem teszünk lakatot bűzt árasztó szájukra, sokaknak jó illata egykettőre bűzös szagot áraszt. Rajta tehát, vizsgálj meg az esetet serényen, és ha ártatlannak találsz a megrágalmazott testvért, fenyítsd meg rágalmazóját olyan keményen, hogy mások is okuljanak belőle! Ha pedig te nem akarsz megbüntetni, add őt a firenzei ökölvívó kezébe. (Firenzei János testvért, egy szokatlanul magas termetű és bivalyerejű embert nevezte ökölvívónak.) A legszorgosabb gonddal légy rajta, úgyszintén a többi minister is, hogy megakadályozzátok ennek a vészthozó betegségnek továbbterjedését.”

Máskor meg azt, aki elrabolja testvére jó hírét, méltónak ítélte arra, hogy megfosszák ruhájától, és azt tartotta, hogy az ilyen ember még arra sem érdemes, hogy Istenhez emelje tekintetét mindaddig, míg csak vissza nem adja azt, amit elrabolt.

Innét érthető, hogy az akkori testvérek egészen különös módon óvakodtak ettől a büntőtől, és szentül megfogadták magukban, hogy igyekezzenek kerülni mindent, ami alkalmas mások jó hírének csorbítására, vagy megszólásra magyarázható.

És ez így is volt rendjén. Mert mi más a rágalmazó, mint az ember epéje, a gonoszság kovásza és a föld szégyene? És mi más a kétszínű ember, mint a szerzet botrányköve, a kolostor mérge és az egyetértés megszakadása?

Ó, mennyire bővelkedik a föld színe ilyen mérget lehelő lényekben! Szinte azt lehet mondani, hogy nincs ember, aki el tudná kerülni irigyeinek marását. A rágalmazóknak jutalmat helyeznek kilátásba, és ha aztán sikerül megrontani az ártatlanságot, a győzelmi babér a hamisságnak jut osztályrészül. Íme, ha valaki nem tud a maga becsületéből megélni, mások becsületének sárba tiprásával szerez magának élelmet és ruhát.

183 Ezt is gyakran mondotta Szent Ferenc: „A rágalmazó így okoskodik: Életemből hiányzik a tökéletesség, és ezt a hiányt sem tudománnyal, sem más kitűnő adománnyal pótolni nem tudom. Ezért sem Isten, sem pedig az emberek előtt nem tudok érvényesülni. De tudom, mit kell tennem: hibát fogok rá a választottakra, s ezzel megnyerem a nagyok kegyét. Mert tudom, hogy előljárom is csak ember, és olykor-olykor éppen engem használ eszközülni célja elérésére, hogy a cédrusok kidöntése után a cserje pompázzék az erdőben. Ó, te szerencsétlen, emberhússal csitítsd éhségedet, és mivel másként nem tudsz élni, testvéreid húsán rágódjál!”

Az ilyen emberek nem jónak lenni, hanem csupán látszani kívánnak; váltig panaszkodnak mások hibáira anélkül, hogy a magukéit kijavítanák. Csak azokat dicsérik, akiknek pártfogását élvezni akarják, és menten felhagynak a dicséréssel, mihelyt megtudják, hogy dicséretük nem jut el az illetők füléhez. A böjttől ólomszínűre vált arcuk sápadtságát hamis dicséretekkel élénkítik, hogy ily módon a lelki emberek benyomását keltsék, és jogukban

álljon elevenek és holtak fölött ítélkezni, de őket megítélni másnak ne legyen joga³⁵⁸.
Egyszóval tetszelegnek a szentség hírében, de megvalósítása érdekében a kisujjukat sem mozdítják; élvezik az angyal nevét, de nélkülözik erejét.

³⁵⁸ vö. 1Kor 14,37; 2,15

A minister generális és más előjárók képének megrajzolása

CXXXIX. fejezet.

Hogyan kell bánni a társakkal

184 Mikor elközelgett az idő, hogy az Úr magához szólítsa őt, az egyik testvér, aki állandóan lelki dolgokkal foglalatzkodott, és őszinte szeretettel csüggött a Rendben, így szólt Szent Ferencnek: „Atyám, te maholnap eltávozol, és családod, mely nyomodba szegődött, itt marad a siralom völgyében. Jelölj ki tehát valakit, ha találsz ilyet a Rendben, akin megnyugodhat a lelked, és akire nyugodtan rá lehet bízni a generálisság terhét!” Szent Ferenc erre mély sóhajtások közt így válaszolt: „Fiam, nem látok olyan embert, aki alkalmas volna e sokrétű sereg vezetésére és e nagyra nőtt nyáj őrzésére. Hanem ehelyett inkább megrajzolom, és mint a közmondás tartja, szinte ujjammal mutatom meg annak az embernek a képét, akiben a nagy családunk fejében megkívánható összes tulajdonságok visszfénylenek.

185 Mindenekelőtt szigorú életűnek, nagyon tapintatosnak és jó hírűnek kell lennie annak az embernek; olyannak, aki nem ismer részrehajlást, nehogy az egyik párt dédelgetésével az egész Rendben botrányt okozzon. Azután olyannak, aki kedvelője és barátja az imádságnak, s idejét bölcsen meg tudja osztani lelke és a gondjaira bízott nyáj között. Ezért jó korán kell miséznie, s mise után hosszú-hosszú imádságban Isten oltalmába ajánlania magát és nyáját. Imádsága végeztével legyen bátorsága odaállani a közösség elé, legyen kész mindenkit kiszolgálni, feleljen minden hozzá intézett kérdésre, és egyforma szeretettel gondoskodjék mindenkiről. Legyen ment minden részrehajlástól, ne tegyen kivételt, s a kicsinyekről és az együgyűekről éppen olyan szeretettel gondoskodjék, mint a nagyokról és a tudósokról. S ha meg is adatott neki az irodalmi kiválóság adománya, életmódját inkább a szent egyszerűség jellemezze, és gyarapítsa erényeit. Vesse meg a pénzt, fogadalmunk és szerzetesi tökéletességünk eme fő megrontóját. Amint az egy szegény szerzet fejéhez illik, adjon jó példát a többieknek, és sohase hordjon magával pénztárcát; neki magának legyen elég egy habitus és egy jegyzőkönyv, mint előjárónak pedig egy írószertartó és a rendi pecsét. Ne gyűjtsön könyveket, ne fordítson kelleténél több időt az olvasásra, s a tanulás kedvéért ne rövidítse meg hivatali idejét. Legyen vigasztalója a lesújtottaknak, utolsó menedéke a szorongatottaknak, nehogy, ha nem találnak nála gyógyírt, a kétségbeesés gonosz betegsége hatalmasodjék el rajtuk. Hogy az erőszakosakat szelídségre hangolja, inkább maga alázza meg magát, és engedjen valamit jogából, csak hogy a lelket megmentse Krisztusnak. A rendi szökevények, a veszendőbe ment juhok elől ne zárja el szívének irgalmasságát; vegye fontolóra, milyen súlyosaknak kellett lenniük azoknak a kísértéseknek, melyek ilyen jóvátehetetlen bukásra vezettek.

186 Szeretném továbbá, ha a generálisban mindenki Krisztus megszemélyesítőjét látná, és a szükségesekben mindenki a legteljesebb odaadással járna kezére. Ehhez azonban szükséges, hogy ne keresse a megtiszteltetést, a nehézségeket éppúgy viselje el, mint a szerencsét. Ha betegség vagy kimerültség miatt kiadósabb ételre van szüksége, azt ne rejtekhelyen, hanem nyilvánosan, a többiek előtt fogyassza el, hogy ezzel elejét vegye a törékeny test szükségleteiről való gondoskodás miatti restelkedésnek.

Elsősorban a generális feladata behatolni a lelkiismeretek titkaiba, rejtett redőikből kihámozni az igazságot, és a fecsegők előtt elzárni fülét. Az is szükséges, hogy a generális olyan ember legyen, aki tisztsége megtartásáért semmilyen formában sem működik közre az igazság megrendítésében, s hivatalát inkább tehernek, mint kitüntetésnek érzi. Szeretetét azonban nem szabad odáig túloznia, hogy tétlen puhaságra vezessen, de elnézésének sem olyan korlátlanak lennie, hogy a fegyelem felbomlására vezessen. Egyszóval legyen

szeretettel mindenki iránt, de ugyanakkor legyen nem kevésbé szigorú a gonosztevőkkel szemben.

Azt is szeretném, ha környezetében erényes testvérek lennének, olyanok, akik, mint ő maga, mindenben mintaképei a jó cselekedeteknek³⁵⁹: szigorúak az élvezetek keresésében, bátrak a megpróbáltatások vállalásában, és olyan nyájasak, hogy bárki fordul hozzájuk, mindenkit egyforma szent örömmel fogadnak.

Íme – fejezte be fejtegetését –, ilyennek kellene lennie Rendünk minister generálisának.”

CXL. fejezet.

A minister provinciálisokról

187 Mindezeket a tulajdonságokat a minister provinciálisokban is megkívánta a boldogságos atya, bár a generálisban mindegyiknek szembetűnőbben kellett megmutatkoznia. Így a minister provinciálisoktól is megkívánta, hogy nyájasak legyenek alattvalóik iránt, és olyan szeretettel bánjanak velük, hogy a hibázó testvérek ne féljenek jóindulatára bízni magukat. Megkívánta továbbá, hogy a parancsolásban mértéktartók, a sértések megbocsátásában kegyesek legyenek, s legyenek készek inkább elviselni, mint másnak megbántást okozni; legyenek ellenségei a bűnnek, de orvosai a bűnösöknek. Mindenekfölött pedig azt kívánta, hogy életükkel a fegyelem tükreiként álljanak a többiek előtt. Viszont azt is megkívánta, hogy az alattvalók a legnagyobb tisztelettel és szeretettel övezzék őket, mint akik a gondok és fáradalmak terhét viselik.

Azt szokta mondani, hogy akik ily módon és ilyen beosztás mellett kormányozzák a gondjaikra bízott lelkeket, azok Istentől a legnagyobb jutalmat remélhetik.

CXLI. fejezet.

Mit felelt a szent, mikor az előljárók felől kérdezték

188 Mikor egyszer az egyik testvér azt kérdezte tőle, hogy miért vetette el a testvérek gondját, és bízta őket idegen kezekre, mintha neki már semmi köze sem volna hozzájuk, ő így felelt: „Fiam, én amennyire csak kitelik tőlem, szeretem a testvéreimet; mindenesetre még jobban szeretném, ha nyomaimban járnának; akkor nem idegenedtem volna el tőlük. De némely előljárók idegen ösvényekre terelték őket, és régi rendalapítók példáit állították eléjük; az én intelmeimet ellenben semmibe sem veszik. Csak a végén fog majd kiderülni, mire mennek eljárásukkal.”

Nem sokkal később, amikor súlyos betegségben vergődött, lelke felindulásában felemelkedett ágyában, és így kiáltott fel: „Kik azok, akik az én rendemet és testvéreimet kiragadták kezemből? Menjek csak el az egyetemes káptalanra, ott majd megmutatom nekik, mi az igazi akaratom!”

A testvér azonban tovább kérdezte: „Miért nem mozdítottad el azokat a minister provinciálisokat, akik olyan sokáig visszaéltek szabadságukkal?” Mire a szent atya mély sóhajtással ezt a megrendítő választ adta:

„Hát csak éljenek kedvükre, mert kisebb baj kevesek, mint sokak romlása.”

Magától értetődően nem valamennyi, hanem csak némely előljárókra értette ezt, akik hosszú előljáróskodásuk révén feljogosítva érzik magukat, hogy törvényes örökségként igényeljék maguknak az előljáróságot.

³⁵⁹ vö. Tit 2,7

Egyébként a szerzetesi előjárók minden válfajában ezt ajánlotta legjobban: a szokásokon nem, legfeljebb jobbra változtatni, senkinek kegyét nem koldulni, a hatalmat nem gyakorolni, hanem a kötelességet teljesíteni.

A szent egyszerűségről

CXLII. fejezet.

Miben áll az igazi egyszerűség

189 A szent nagy gonddal ápolta magában, és másokban is igen szerette a szent egyszerűséget, a kegyelem leányát, a bölcsesség nővérét, és az igazság anyját. De nem mindenfajta egyszerűség tetszett neki, hanem csak az, mely Istenen kívül minden mást semmibe vesz.

Az az egyszerűség, mely Isten félelmével dicsekszik, s mely rosszat sem tenni, sem mondani nem tud; az, mely miközben magát vizsgálja, nem tör pálcát más fölött, s mely elismeri az arra méltóbb hatalmát, de semmiféle hatalomra nem tör; ez az, mely kevésbe veszi a „görög” kitüntetések³⁶⁰, s a cselekvést többre tartja a tanuláznál és a tanítáznál. Ez az, mely az isteni törvények értelmezésében a kárhozatra szántakra hagyja a kétértelmű szójátékokat, a külső ragyogást és díszet, a hiú fitogtatást és finomkodást, s mely a külső kéreg helyett a belső tartalmat, a héj helyett a magot, a sokféle helyett a sokat, vagyis a legfőbb és változatlan Jót keresi.

A szentséges atya ezt az egyszerűséget sürgette a tanult és tanulatlan testvérekben egyaránt, és meg volt róla győződve, hogy ez semmiképpen sem áll ellentétben a bölcsességgel, sőt, annak vér szerinti testvére; ezenfelül a szegények számára sokkal könnyebben megközelíthető és hasznosítható, mint a tudomány. Ezért az erényekről írott dicséretét ezekkel a szavakkal vezette be: „Üdvözlégy, Bölcsesség Királyné, tartson meg téged az Úr nővéreddel, a szent tiszta egyszerűséggel egyetemben.”

CXLIII. fejezet.

Együgyű János testvéréről

190 Mikor Szent Ferenc egy alkalommal egy Assisi közelében fekvő falu mellett haladt el, egy János nevű igen-igen egyszerű ember, aki akkor éppen a határban szántogatott, járult eléje, és így szólt hozzá: „Szeretném, ha testvéreddé fogadnál, mert már régóta vágyakozom Isten szolgálatára.” A szent örömmel szemlélte az ember együgyűségét, és így felelt kérésére: „Testvér, ha társunk akarsz lenni, add, amid van, a szegényeknek, és ha mindeneden túladtál, felveszlek!”

János erre tüstént kifogta ökreit, és az egyiket felajánlotta Szent Ferencnek. „Adjuk ezt az ökröt a szegényeknek!” – mondta. „Mert legalább ennyihez jogom van apai örökségemből.” A szent mosolygott ezen, de magában teljes mértékben helyeselte az ember egyszerű gondolkodását.

Mikor szülei és kiskorú testvérei hallottak a dologról, nagy siránkozással odasiettek, bár inkább az ökör, mint az ember elvesztését fájlalták. A szent azonban megnyugtatta őket: „Legyetek csak bizalommal! – mondta nekik –, mert én ím ezennel visszaadom nektek az ökröt, a testvért ellenben viszem magammal.” Valóban el is vitte, s miután ráadta a rendi ruhát, nagy együgyűségéért állandó kísérőjévé fogadta.

És ettől kezdve, ha Szent Ferenc valahol elmélkedett, Együgyű János minden mozdulatát vagy hajlását hűségesen utánozta. Ha tehát köpött, ő is köpött, ha köhögött, ő is köhögött, ha sóhajtozott vagy sírt, a maga sóhajtásait és könnyeit egyesítette a szent sóhajtásaival és

³⁶⁰ 2Makk 4,15

könnyeivel; hasonlóan, ha a szent égre emelte kezét, ő is azt tette. Egyszóval állandóan rajta pihentette tekintetét, és mint tükörképének, minden tettét tökéletesen utánozta.

A szent hamar észrevette ezt, és egy alkalommal kérdőre vonta, hogy miért tesz így. Ő erre így felelt: „Annak idején megfogadtam, hogy mindent megteszek, amit te cselekszel; veszedelmes volna tehát bármit is elmulasztanom.” A szent módfelett örült ennek a tiszta egyszerűségnek; mindazonáltal édes szavakkal lelkére kötötte neki, hogy ezentúl ne tegye ezt.

Kevéssel rá lelkének ebben a tiszta állapotában az Úrhoz költözött az együgyű testvér. A szent gyakran állította életét követendő példaként a testvérek elé, s mikor róla beszélt, nem János testvérnek, hanem kedveskedőleg mindig Szent Jánosnak nevezte.

Megjegyzendő még, hogy az egyszerűségnek lényegéhez tartozik az elődök törvényeinek védőpajzsa alatt való élés és a szentek példáira és tanításaira való állandó támaszkodás. Mert ugyan ki ad a világ bölcséinek annyi buzgóságot az égben uralkodó szentek követésére, amennyit a jámbor egyszerűség kölcsönöz annak, aki földi életében a szentekhez igyekszik idomulni? Mi következik ebből? Aki életében olyan hűségesen követte a szentet, az örök életbe eljutásban megelőzte a szentet.

CXLIV. fejezet.

Hogyan ápolta fiaiban az egységet, és milyen példázatot mondott róla

191 Szentünknek állandó törekvése és szorgos gondja volt, hogy fiai közt megőrizze az egység kötelékét, hogy akiket ugyanaz a szellem vezérelt össze, ugyanaz az atya nemzett, azok ugyanannak az édesanyának kebelén békességben éljenek. Ezért azt kívánta, hogy a nagyok teljes egyetértésben éljenek a kicsinyekkel, a tudósok testvéri szeretetben forrjanak össze a tanulatlanokkal, sőt hogy a szeretet köteléke fűzze össze azokat is, akik a nagy távolság miatt nem érintkezhetnek egymással.

Egyszer a következő, mély tanulságot rejtő példázatot mondta: „Íme, az Egyházban élő összes szerzetesek közös nagykáptalanra gyűlnek össze. Mivel a tanultak mellett ott vannak a tanulatlanok is, a tudósok mellett azok is, akik tudomány nélkül igyekeznek kiérdemelni Istennek tetszését, azért úgy döntenek, hogy a tanultak és a tanulatlanok részéről is egy-egy szónok beszéljen.

A tudósok szónoka sokáig habozik, és mert bölcs ember, így gondolkozik magában: »Ez nem alkalmas hely tudományom fitogtatására, ahol tökéletes tudósok vannak jelen; azután meg nem is illik olyan kiváló szellemek jelenlétében keresetten finomkodó érvek csillogtatásával mesterkéltszínű beszédet adni beszédemnek. Talán gyümölcsözőbb lesz, ha egyszerűen beszélek.«

Közben felvirrad a kitűzött nap, a szentek gyülekezetei egybesereglenek, és szomjas lélekkel várják a beszédet. A tudósok szónoka zsákba öltözötten és hamuval meghintett fejvel jelenik meg, és mindenkinek ámulatára inkább cselekedettel, mint szóval egészen rövidre fogja mondanivalóját: »Nagy dolgokat ígértünk – mondja –, de még nagyobbak ígértét bírjuk; az előbbieket tartsuk meg, az utóbbiak után vágyakozzunk! Az élvezet rövid ideig tartó, a büntetés örökkévaló; a szenvedés múló, a dicsőség soha véget nem érő. Sokan vannak a hivatalosak, kevesen a választottak, de ezek is, azok is érdemük szerint nyerik jutalmukat.«

A hallgatók megindult szívvel könnyekben törnek ki, és szentet megillető tisztelettel övezik a bölcs szónokot.

Eközben a tanulatlanok szónoka így morfondíroz magában: »Íme, tudós testvérem mindent elragadott előlem, aminek megtételére és elmondására eltökéltem magamat. De tudom, mit tegyek. Tudok kívülről egy pár zsoltáridézetet, úgy fogok tehát beszélni, mint egy tudós, miután tudós testvérem már előttem eljátszotta a tanulatlan szerepét.« Elérkezik a

következő nap, a tanulatlan testvér felmegy a szószékre, és egy zsoltáridézettel megadja beszédének témáját. És a Szentlélek sugallatából s Isten beléje öntött kegyelméből olyan hévvel, olyan mélyrehatóan és olyan lebilincselően beszél, hogy valamennyien el vannak ragadtatva, és így kiáltanak fel: »Az egyszerűekkel vagy az ő társalgása.«³⁶¹»

192 Isten embere következő értelmezését adta példázatának: „A nagy gyülekezet a mi szerzetünk, mely egyetemes káptalan módjára a világ minden részéből magába gyűjti az ugyanazon regula szerint élő embereket. Szerzetünkben is a tanult testvérek hasznát húznak a tanulatlanok erényeiből, mikor látják, hogy egészen avatatlan emberek milyen tüzes hévvel keresik a mennyei igazságokat, és minden emberi tanítás nélkül, tisztán a Szentlélek ihletéséből milyen nagy jártasságra tesznek szert lelki dolgokban.

Viszont a tanulatlan testvérek is hasznukra fordítják a tanultak előnyeit, mikor látják, hogy kitűnő férfiak, akik világszerte mindenütt megbecsülésben élhetnének, éppen úgy megalázzák magukat, mint ők. És ebben látom én e boldog család megejtő szépségét, mely sokféle adományával nem kis mértékben bírja a családátya tetszését.”

CXLV. fejezet.

Milyenek kívánta a szent hajkoronáját

193 Nyiratkozás alkalmával a szent gyakran mondta a borbélynak; „Vigyázz, nehogy túlságosan nagyra kerekítsd hajkoronámat! Azt akarom ugyanis, hogy egyszerű testvéreimnek is része legyen fejemen³⁶².”

Azt is akarta, hogy Rendje ne csak a gazdagok és tanultak, hanem a szegények és tanulatlanok előtt is nyitva álljon. „Istennél – mondotta – nincs személyválogatás³⁶³, és rendünk minster generálisa, tudniillik a Szentlélek Úristen szegény és egyszerű emberben is szállást vehet magának.”

Ezeket a szavakat a Regulába is bele akarta vétetni, de közbejött megerősítése miatt elkésett vele³⁶⁴.

CXLVI. fejezet.

Hogyan akarta, hogy Rendbe lépésükkor a nagy klerikusok is lemondjanak mindenükről

194 Egy ízben azt mondta a szent, hogy egy nagy klerikusnak³⁶⁵, amikor szerzetbe lép, bizonyos értelemben még tudományáról is le kell mondania, hogy így ettől a kolonctól is megszabadulva teljesen mezítelenül ajánlhassa magát a Keresztrefeszített karjaiba.

Mert a tudomány – mondta – sokakat alkalmatlanná tesz a továbbhaladásra; bizonyos merevség fejlődik ki bennük, mely nem engedi, hogy beletörjenek az alázatosság igájába. Ezért azt szeretném, ha minden tanult ember először ezzel a kéréssel fordulna hozzám: »Íme, testvér, én sokáig forgolódtam a világban, ezért Uramat Istenemet sem ismerem igazában. Kérlek tehát, jelölj ki számomra valami csendes, a világ zajától távoleső helyet, hogy ott keserűségemben átgondoljam éveimet³⁶⁶, összeszedjem szívem szétszórt gondolatait, és jobbra fordítsam lelkemet.« Mit gondoltok, mire viszi, aki így indul neki? Bizonyára, mint a

³⁶¹ Péld 3,32

³⁶² Itt a laikus testvérekre gondolt a szent, akiket nem illetett meg a klerikusi hajkorona.

³⁶³ Róm 2,11

³⁶⁴ A végleges regula 1223. november 29-én nyert pápai megerősítést.

³⁶⁵ A klerikus szó a középkori szóhasználatban általában tanult (*litteratus*) embert jelentett, ellentétben a laikussal (*illiteratus*).

³⁶⁶ Iz 38,15

bilincseiből szabadult oroszlán, erőtől duzzadva és mindenre készen vág neki, s a mennyei ital, melyből megtérése kezdetén merített, állandó fokozatokban egyre jobban eltölti. Utoljára nyugodtan rá lehet bízni az ige szolgálatát, mert a belső hév, melytől izzik, kiárad belőle.”

Valóban bölcs tanítás! Mert mire van égetőbb szüksége annak, aki messze tartományból tér vissza, mint arra, hogy az alázatosság gyakorlásával kiirtsa magából és megsemmisítse azokat a világias érzéseket, melyek a hosszú megszokás révén beleették és beleásták magukat lelkébe. Aki egyszer belépett a tökéletesség iskolájába, az rövidesen a tökéletesség magas fokára jut.

CXLVII. fejezet.

Minek tanulását kívánta a testvérektől, és hogyan jelent meg egyik kísérőjének, aki prédikálásra akarta magát adni

195 Szentünk mindig fájlalta, ha valaki a lelkiek elhanyagolásával a tudományok után törte magát, különösen, ha az illető nem maradt meg abban a hivatásban, melyben meghívatott³⁶⁷. „Azok a testvéreim – mondta –, akik nagyon mohón vetik magukat a tudományok után, a visszafizetés napján könnyen üres kézzel találhatják magukat. Jobban szeretném tehát, ha inkább az erényekben edzenék magukat, hogy amikor elkövetkeznek a megpróbáltatás napjai, szorongattatásukban maguk mellett tudják az Urat. Mert egész biztosan eljön a megpróbáltatás ideje, amikor is a könyveket mint haszontalan limlomot ablakokba és félreeső helyekre fogják hányni.”

Ezt azonban nem azért mondta, mintha a Szentírás tanulmányozása is ellenére lett volna, hanem inkább azért, hogy elvonja a testvéreket a tudományokkal való fölösleges foglalkozástól, mert inkább azt akarta, hogy a szeretet által jókká legyenek, mint hogy tudálékoskodjanak.

Azt is megérezte, hogy nincs messze az idő, mikor a tudomány nagy romlást fog előidézni, míg a lelki dolgokkal való foglalatosság továbbra is támasza marad a léleknek.

Egyszer egy laikus testvérnek, aki mindenáron zoltároskönyvet szeretett volna magának szerezni, és erre engedélyét kérte, zoltároskönyv helyett hamut nyújtott.

Egyik kísérőjének pedig, aki prédikálásra akarta magát adni, már halála után megjelent álmában, megtiltotta neki terve megvalósítását, és szigorúan megparancsolta neki, hogy továbbra is az egyszerűség útját járja. És a testvér Istent hívta tanúul, hogy a látomása után olyan édességet érzett, hogy még napok múlva is a jóságos atya hangja visszacsengett fülében.

³⁶⁷ 1Kor 7,20

A szent különleges áhítatgyakorlatairól

CXLVIII. fejezet.

Milyen megindulást érzett Isten nevének hallatán

196 Talán nem lesz fölösleges és hiábavaló legalább futólag érinteni Szent Ferenc különleges áhítatgyakorlatait; már csak azért sem, mert ez a jámbor férfiú, aki teljes mértékben élvezte a Lélek kenetét, bár mélységes kegyelettel viseltetett minden iránt, mégis feltűnő fogékonyságot mutatott bizonyos különleges áhítatgyakorlatok iránt.

A társalgásban közönségesen használt szavak közt az „Isten szerelme” kifejezést nem tudta mély megindultság nélkül hallani. E kifejezés hallatán megrázkódott, szent örömmel telt el, lángra gyúlt, mintha a külső hang vonója szívének benső húrját érintette volna.

Azt tartotta, hogy az alamizsnának ilyenekkel való viszonzása fejedelmi bőkezűség, és balgáknak mondotta azokat, akik a pénznél kevesebbre értékelik ezt. Ami őt magát illeti, azt az elhatározását, melyet még világi korában tett, hogy tudniillik egyetlen szegényt sem utasít el, aki Isten szerelméért fordul hozzá alamizsnáért, haláláig férfiasan megtartotta.

Mikor egy ízben nem volt mit adnia egy koldusnak, aki Isten szerelméért alamizsnáért esengett, titokban fogta az ollót, és már azon a ponton volt, hogy kettévágja ruháját. Minden biztonnyal meg is tette volna, ha a testvérek észre nem vették volna szándékát, és más módon nem kárpótolták volna a koldust.

„Nagyon kell szeretnünk – mondta – annak szeretetét, aki olyannyira szeret bennünket.”

CXLIX. fejezet.

Az angyalok iránti tiszteletéről; mit tett Szent Mihály iránti szeretetéből

197 Az angyalok iránt, akik együtt harcolnak velünk, s akik állandó kísérőink a halál árnyékában, igen nagy tisztelettel viseltetett. Azt mondta róluk, hogy mindenütt társainkként kell őket tisztelnünk, és őrzőinkként segítségül hívunk. Azt is hangoztatta, hogy sohasem szabad megbotránkoztatnunk őket, és jelenlétükben nem szabad semmi olyasmit elkövetnünk, amit embertársaink előtt szégyellnénk megtenni. Mivel a kóruson az angyalok színe előtt csendül fel a zsoltáréneke³⁶⁸, megkívánta, hogy lehetőleg mindenki legyen jelen a kóruson, és ott zengedezzen bölcsességgel³⁶⁹.

Gyakran mondta azt is, hogy Szent Mihályt, mint akinek a lelkek Istenhez kalauzolása a tiszteje, különösen nagy tisztelettel kell öveznünk. Tiszteletére a Nagyboldogasszony napja és az ő ünnepe közé eső negyven napot buzgó áhítattal böjtölte végig. Többször mondta: „Ilyen nagy fejedelem tiszteletére mindenki köteles dicsérettel vagy valami különleges ajándékkal kedveskedni Istennek.”

CL. fejezet.

Szűzanyánk iránti áhítatáról; hogyan bízta oltalmára Rendjét

198 Jézus anyját mondhatatlan szeretettel fonta körül, mivelhogy testvérünké szülte a fölséges Urat. Külön dicséretet költött tiszteletére, buzgón könyörgött hozzá, és olyan forró

³⁶⁸ Zsolt 137,1

³⁶⁹ Zsolt 46,8

szeretettel adózott neki, amelyet és amennyit emberi nyelv ki sem tud fejezni. A legörvendetesebb azonban az, hogy Rendje védőasszonyává³⁷⁰ rendelte a Szent Szűzet; az ő védőszárnyai alá helyezte, hogy ő gondoskodjék eltartásáról és megvédéséről egészen az idők végéig.

Ó, szegények szószólója! Teljesítsd bennünk védői tisztet egészen az Atyától kitűzött idő végéig!³⁷¹

CLI. fejezet.

Az Úr születése iránti tiszteletéről; hogyan akart karácsony napján mindenkinek segítségére lenni

199 A gyermek Jézus születését minden más ünnepnél örvendezőbb lélekkel ülte meg; azt szokta mondani, hogy ez az ünnepek ünnepe, melyen a kisdeddé lett Isten emberi emlélkön csüggött. Gondolatban mohó vággyal simogatta végig a maga elé képzelt gyermeki tagokat, és a Kisdéd iránti részvét, mely mélyen beleszántott lelkébe, arra készítette, hogy gyermek módjára édes szavakat gügyögjön. Jézus neve olyan volt szájában, mint a lépesméz.

Egyszer karácsony napján, mely akkor éppen péntekre esett, arról folyt a szó, szabad-e ezen a napon húst enni vagy nem. A szent ezt mondta Moricus testvérnek: „Vétkezel, testvér, ha pénteknek mondod azt a napot, melyen a „Gyermek született nekünk”. Ellenkezőleg, azt kívánom – folytatta tovább –, hogy ezen a napon még a falak is húst egyenek; mivel pedig ez nem lehetséges, legalább kívülről kenjék be őket.”

200 Azt is akarta, hogy e napon a gazdagok vendégeljék meg a szegényeket és éhezőket, s szamaraik és ökreik elé a szokottnál nagyobb porció abrakot és szénát tegyenek. „Ha alkalmam lesz beszélni a császárral – mondta –, megkérem, hogy általános törvénnyel parancsolja meg: akinek csak módjában van, gabonával és más magokkal hintsék fel az útszéleket, hogy ezen a nagy napon a madarak, s főleg pacsirta nővéreink bőséges eledelhez jussanak.”

Mikor arra gondolt, hogy e napon milyen nagy szükségét szenvedett a szegény Szűz, nem tudott parancsolni könnyeinek. Midőn egy alkalommal az egyik testvér ebédnél a Boldogságos Szűz szegénységéről és szent Fiának, Krisztusnak szűkös helyzetéről beszélt, ő azonnal felállott az asztaltól, fájdalmas sóhajtásait megkettőzve és könnyezve a puszta földre kuporodott, és ott ette tovább kenyerét.

Királyi erénynek mondta a szegénységet, mivelhogy a Király és a Királyné életéből olyan elbűvölően sugárzik felénk.

Mikor testvérei egy összejövétel alkalmával azt kérdezték tőle, melyik erény teszi az embert leginkább Krisztus barátjává, ő mintha csak szíve legbensőbb titkát nyilatkoztatta volna ki, így válaszolt: „Tudjátok meg, fiacskáim, hogy az üdvösség legbiztosabb útja a szegénység; ennek ezerféle a gyümölcse, de csak kevesen ismerik.”

CLII. fejezet.

Az Úr teste iránti áhítatáról

201 Az Úr testének szentsége iránt határtalan szeretettől lángolt, és nem tudott betelni a szeretet ily nagy méltóságának és a könyörülő jóságnak csodálatával. Nagy hanyagságnak tartotta, ha naponkint legalább egy misét nem hallgatott, feltéve, hogy volt rá ideje. Gyakran

³⁷⁰ Advocata – szószóló, védőügyvéd. A XI. században írt „Salve Regina” antifónára utal a szerző, melyet a ciszterciak 1218-tól kezdve naponta énekeltek.

³⁷¹ Ameddig a Rend fennáll, azaz a világ végéig (Gal 4,2).

járult a szentáldozáshoz, és pedig olyan buzgósággal, hogy másokat is áhítatra indított. Miközben minden tiszteletet megadott a szentségnek, minden tagját áldozatul ajánlotta fel, és a feláldozott bárány vétele közben lelkét áldozatul adta oda azon a tűzön, mely szívének oltárán szüntelenül lobogott.

Franciaországot azért szerette, mivel barátja az Úr testének; ezért a szent dolgok iránti tiszteletből ott is kívánt meghalni³⁷².

Időről időre testvéreket akart szétküldeni a világba értékes szentségtartókkal, hogy ahol nem illő helyen találják megváltásunk árát, gondoskodjanak megfelelő elhelyezéséről.

Azt is kívánta, hogy a papok kezét, melyekkel a rájuk ruházott isteni hatalomnál fogva elkészítik a szentségeket, különös tiszteletben részesítsék. Gyakran mondogatta: „Ha egyszerre egy égből jövő szenttel és egy szegény áldozópappal találkoznék, először a pap üdvözlésére sietnék: odajárulnék hozzá, és megcsókolnám a kezét. És közben ezt mondanám: »Várj csak, Szent Lőrinc!«³⁷³ Ennek kezei az élet igéjét érintik, s következésképpen emberfölötti hatalommal rendelkeznek.”

CLIII. fejezet.

Az ereklyék iránti tiszteletéről

202 Isten ezen kedves embere az istentiszteletért égő buzgalmában semminek sem mulasztotta el, ami Istené, megadni az illő tiszteletet.

Mikor a massai tartományban fekvő Monte Casalén tartózkodott, meghagyta a testvéreknek, hogy egy, mindenkitől elhagyatott templomból az ott őrzött ereklyéket illő tisztelettel a maguk lakhelyére hozzák át. Bántotta ugyanis, hogy az ereklyék már régóta nélkülözik a kellő tiszteletet. Mivel azonban a szentnek valamilyen ügy közbejötté miatt máshová kellett távoznia, a testvérek megfeledeztek parancsáról, és így elvesztették az engedelmisség érdemét.

Mikor azután egy napon miséhez készülődtek, és az oltárterítőt szokás szerint levették, az oltáron igen szép és kellemes illatot árasztó csontokat találtak. Ámultak a jelenségen, mivel ilyet még nem láttak. Isten embere, mikor kis idő múlva visszajött, szorgosan kérdezősködött, megtették-e, amit az ereklyékre vonatkozólag parancsolt. És a testvérek kénytelenek voltak szégyenkezve megvallani hanyagságukat, de megbánásukra való tekintettel bocsánatot nyertek. A szent pedig ezt mondta: „Áldott legyen az én Uram, Istenem, aki ím maga vitte végbe, amit nektek kellett volna megtennetek.”

Vedd itt gondosan fontolóra Ferenc áhítatát, csodáld Isten törődését hitvány semmisségünkkel, és magasztald a szent engedelmisséget. Mert lám, ha a szent parancsának nem engedelmeskedik az ember, az Úr készségesen meghajol kérésére.

³⁷² Franciaországnak ez a hírneve a Belgiumban, tehát tulajdonképpen a Német-Római Birodalom területén fekvő Liége (Lüttich) városához kapcsolódik. Az itt élő Julienne de Mont-Cornillon csak 1230-tól hozza nyilvánosságra látomásait az Oltáriszentséggel kapcsolatban, és 1246-ban vezetik be Úrnapja ünnepét. Ferenc azonban 1216-ban Perugiában, III. Ince temetésekor találkozhatott Jacques de Vitry francia főpappal, későbbi nagy tisztelőjével, akitől hallhatott az Oltáriszentség kultuszáról francia földön. Egyéb csatornákon is eljuthatott hozzá a hír néhány akkori francia szokásról: örökmécses használata, a szentostya fölmutatása a misében, teológiai művek Krisztus testéről és vérééről, csodás események stb.

³⁷³ Szent Lőrinc, épp úgy, mint Szent Ferenc, csak diakónus és nem áldozópap volt.

CLIV. fejezet.

A kereszt iránti áhítatáról és egy titokzatos misztériumról

203 Végül ki tudná megérteni és kifejezni, mennyire távol állt tőle minden, csak hogy egyedül az Úr keresztjében dicsekedjék. Egyedül annak adatott meg ezt megérteni, akinek megadatott megtapasztalni.

Igaz ugyan, hogy bizonyos értelemben mi is tapasztalhatunk belőle valamit magunkban, de a mindennapi használatban elkoptatott szavak távolról sem elegendők a nagy titkok kifejezésére. És talán azért kellett ennek testben kinyilatkoztatnia, mert szóval nem lehetett kifejezni.

Ahol tehát elégtelen a szó, ott a csend beszéljen; hiszen ott is, ahol hiányzik a megfelelő kifejezés, maga a dolog beszél helyette. Legyen elég ennyit mondanunk az emberi fülek számára, mert még távolról sem világos, miért jelentkezett a szentben ez a titokzatos misztérium. Amennyit ő maga felfedett, az a jövőtől várja magyarázatát és megokolását. Valóban igaznak és hitelre méltónak kell tartanunk azt, aki mellett a természet, a törvény és a kegyelem tanúskodik³⁷⁴.

³⁷⁴ Ez az egész homályosan megfogalmazott fejezet a stigmákra vonatkozik.

A szegény úrnőkről

CLV. fejezet.

Hogyan akarta, hogy a testvérek érintkezzenek velük

204 Nem szabad mellőznünk annak az anyaginál hasonlíthatatlanul nemesebb lelki épületnek megemlítését sem, amelyet a boldogságos atya San Damiano templomának kijavítása után a Szentlélek Úristen útmutatása szerint abban emelt.

Mert nem szabad azt hinnünk, hogy amikor Krisztus a keresztről olyan csodálatos módon szólott hozzá – hogy már pusztán hallása is félelemmel és fájdalommal tölti el az embert –, egyszerűen csak a roskatag és összedőléssel fenyegető épület helyreállítására buzdította volna. Ott ugyanis, amint azt a Szentlélek előre megmondta, a szent szüzek rendjének kellett keletkeznie, akiket, mint élő kövek halmazát, a mennyei ház restaurálására akart felhasználni az Úr.

Igaz ugyan, hogy mikor a Krisztusnak szentelt szüzek kezdtek számban gyarapodni és a világ különböző tájairól egybeseregleni; mikor a kolostorban a teljes szegénység követésével a legnagyobb tökéletességgel rendezkedtek be, és az összes erények díszével ékesítették fel magukat, a szent atya fokozatosan visszavonult tőlük, de azért nem szűnt meg továbbra is gondoskodni róluk és a Szentlélekben szeretni őket.

Mikor ugyanis látta, hogy a tökéletességnek egyre több jelét adják, s készek Krisztusért minden megpróbáltatást elviselni, minden munkát vállalni, és el vannak szánva arra, hogy szent szabályaiktól sohasem térnek el, erős ígérettel megígérte³⁷⁵ nekik és bennük mindazoknak, akik hozzájuk hasonlóan vállalkoznak a Regula követésére, hogy ő és testvérei sohasem szűnnek meg segítségükkel és tanácsukkal rendelkezésükre állani. Ezt az ígéretét, amíg csak élt, hűségesen meg is tartotta, s mikor már halni készült, határozottan megparancsolta a testvéreknek, hogy ebben is kövessék példáját, mert – mondotta – a testvéreket és a szegény úrnőket ugyanaz a Lélek hozta ki a világból.

205 Mikor egyszer a testvérek afölötti csodálkozásuknak adtak kifejezést, hogy Krisztus szent szolgálóit nem örvendezteti meg gyakrabban személyes megjelenésével, ő ezt mondotta: „Ne higgyétek, kedveseim, hogy nem szeretem őket szívem mélyéből! Mert ha bűn volna Krisztusban gyámolítani őket, akkor nemde még nagyobb bűnnek kellett lennie Krisztushoz csatolásuknak? Meg nem hívni őket nem lett volna bűn, de meghívásuk után nem törődni velük, a legnagyobb kegyetlenség volna. De íme, „példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjetek”³⁷⁶. Semmiképpen sem szeretném, ha valaki önként ajánlkoznék látogatásukra; ellenkezőleg, azt kívánom, hogy akiket szolgálatukra rendelnek, csak vonakodva és hosszas unszolásra vállalják a megbízást. Az is szükséges, hogy az illetők lelki emberek legyenek, akiket hosszú, erényes és méltó szerzetesi életük ajánl.”

CLVI. fejezet.

Hogyan feddett meg egyeseket, akik szívesen mentek a nővérek monostoraiba

206 Egyszer egy testvér, akinek két szent életű lánya élt az egyik monostorban, önként ajánlkozott, hogy bizonyos szegényes ajándékot, amit a szent odaküldeni szándékozott,

³⁷⁵ vö. KIReg2: Ferences Források – 1. 62. o.

³⁷⁶ Jn 13,15

szívesen elvisz rendeltetési helyére. A szent azonban keményen megfeddte őt ajánlközásáért, és olyan durva szavakkal utasította rendre, hogy nem tartom szükségesnek itt megismételni őket. Az ajándékot pedig egy másik testvérrel küldte el, aki eleinte húzódozott ugyan, de később mégis kötélnek állt.

Egy másik testvér télvíz idején merő együttérzésből betért az egyik monostorba, mert még nem tudott a szent szigorú tilalmáról. A szent, mikor tudomást szerzett a dologról, arra kötelezte a testvért, hogy hóban-jégben több kilométernyi utat tegyen meg habitus nélkül.

CLVII. fejezet.

Arról a prédikációról, melyet inkább példaadással, mint szóval mondott a nővéreknek

207 A szent atya, mikor egyszer San Damianóban időzött, helyettesének ismételt sürgetésére, hogy lányainak hirdesse az Isten igéjét, végre beleegyezését adta.

Mikor a nővérek szokás szerint összegyűltek, hogy hallgassák Isten igéjét, de még inkább azért, hogy lássák atyjukat, ő az égre emelte tekintetét, ahol szívét mindig tartotta, és imádkozni kezdett Krisztushoz. Utána hamut kért; ebből kört vont maga köré a padlón, a megmaradt részt pedig fejére hintette.

A nővérek várakozással tekintettek a boldogságos atyára, aki a körön belül mély csendbe temetkezett; szívük nem kis csodálkozással telt el. A szent egyszerre csak felállott, és nagy elképedésükre beszéd helyett a *Miserere* zsoltárra³⁷⁷ gyűjtött rá. Ennek végeztével gyorsan kiment a templomból.

E néma prédikáció hatása alatt Isten szolgálói olyan mélységes bánattal teltek el, hogy szemükből valóságos könnypatakok ömlöttek, s alig tudták visszatartani kezüket, hogy ott mindjárt a helyszínen keményen meg ne fenyítsék magukat.

Példájával megtanította őket, hogy ne tartsák magukat többnek hamunál, és magukról való vélekedésükben ne engedjenek szívükhöz férközni egyetlen olyan gondolatot sem, amely nem ebben a körben mozog.

Ilyen volt a szent érintkezése a szent nőkkel; ilyenek voltak látogatásai; módfelett hasznosak, de ritkák és kényszeredettek. A többi testvérré nézve is az volt az akarata, hogy készségesen szolgáljanak nekik Krisztusért, akinek szolgálói, de úgy vigyázzanak magukra, mint a madarak vigyáznak a kitett törökre.

³⁷⁷ Vagyis az 50. zsoltár: Könyörülj rajtam, Istenem.

A testvérek regulájának ajánlása

CLVIII. fejezet.

Boldogságos Ferenc Regulájának ajánlásáról és egy testvéréről, aki állandóan magával hordozta azt

208 Szentünk valósággal lángolt a közösségi fogadalomért és a Reguláért, s azokat, akik hasonló buzgóságot tanúsítottak, különleges áldásával halmozta el.

Úgy jellemezte a Regulát, mint az élet könyvét, az üdvösség reményét, az Evangélium foglalatát, a tökéletesség útját, a paradicsom kulcsát, az örök szövetség okmányát. Ezért megkívánta, hogy mindenkinek legyen belőle egy példánya, mindenki kívülről tudja, s az unalom elűzésére s a tett eskü emlékének az ébrentartására sohase szűnjék meg bensejében foglalkozni vele. Legyen mindig szinte a szemük előtt, hogy irányítsa viselkedésüket, sőt mi több, vele kell hogy meghaljanak.

Jól emlékezetébe véste ezt az intelmet szerzetünk egyik laikus testvére, akiről hisszük, hogy a vértanúk sorában kell tisztelnünk, mivelhogy elnyerte a dicső győzelem pálmáját. Ez a testvér ugyanis, mikor a szaracénok már a kivégzés helyére vezették, magasra tartott kezében a Regulát szorongatva alázatosan letérdelt, és így szólott társához: „Drágalátos testvérem, az isteni Fölség színe előtt és teelőtted bűnösnek vallom magamat mindenben, amivel ezen szent Regula ellen vétettem”.

Ezt a rövid gyónást nyomban követte a halálos kardcsapás, mely véget vetett életének; kevésse rá pedig jelekkel és csodákkal kezdett tündökölni.

Ez a testvér olyan fiatalon lépett a Rendbe, hogy alig bírta elviselni a Regulában előírt böjtöket; de bár még gyermek volt, testén már vezeklő övet hordott. Boldog gyermek, aki ilyen szerencsésen kezdte, és még szerencsésebben végezte³⁷⁸.

CLIX. fejezet.

Egy látomásról, mely a Regulát ajánlotta

209 A szentséges atyának az ég kegyelméből egyszer egy látomásban volt része, mely a Regulával állott kapcsolatban.

Abban az időben, mikor a testvérek a Regula megerősítéséről tanácskoztak, a szentnek, akit módfölött foglalkoztatott a kérdés, álmában a következő látomása támadt: úgy tűnt neki, mintha a földről rendkívül apró kenyérmorzsákat kellett volna felszednie, s azokat a körülötte tolongó sok éhes testvér között szétosztania. Mikor azonban habozott az apró morzsákat szétosztani, mert félt, hogy ujjai között esetleg a földre hullanak, felülről egy hang így biztatta: „Ferenc, a morzsákat gyúrd egyetlen ostyává, és így adj belőle mindenkinek, aki csak részesülni kíván belőle!” Azonnal meg is tette, és íme mindazokat, akik nem kellő tisztelettel vették az ostyát, illetve vétele után nem tanúsítottak iránta elegendő áhítatot, azon nyomban lepra lepte el.

A szent reggelre kelve mindent elmondott társainak; csak azt az egyet fájlalta, hogy nem tudta magyarázatát adni a titokzatos látomásnak. Kis idő múlva azonban, mikor éppen buzgó imádságban virrasztott, az égből ilyen szózat hallatszott: „Ferenc, a múlt éjszaka látott morzsák az evangéliumi igéket jelentik, az ostya a Regulát, a lepra pedig a bűnt jelképezi.”

³⁷⁸ A későbbi krónikások Electus testvérré gondolnak, aki talán még a szent életében szenvedett vértanúságot.

Az akkori testvérek egyáltalán nem találták keménynek avagy zordnak a Regulát, melynek megtartására esküvel kötelezték magukat, s készek voltak még többet is magukra vállalni. Mert nincs ott helye a tunyaságnak és restségnek, ahol a szeretet ösztökéje mindig nagyobb tettekre sarkall.

Szent Ferenc betegségeiről

CLX. fejezet.

Hogyan beszélt egy testvérnek a test igényeinek kielégítéséről

210 Isten hírnöke, Ferenc tömérdek fájdalomon és súlyos betegségen át követte Krisztus nyomdokait, és nem hátrált egyetlen lépést sem, míg csak tökéletesen el nem érte célját.

Mert bármennyire fáradt volt és bármennyire kimerült szervezete, a tökéletességre való törekvésében egy pillanatra sem állott meg, és a fegyelem szigorúságából egy jottányit sem engedett. Mikor teste már teljesen kimerült, a legkisebb kíméletet sem tanúsíthatta iránta anélkül, hogy lelkiismerete szemrehányását ne hallotta volna miatta.

Mikor tehát szükségét érezte, hogy bár akarata ellenére, alkalmas gyógyszerekkel csillapítsa testi fájdalmait, melyek már szinte elviselhetetlenek voltak, egy napon megkérdezte az egyik testvértől, akinek tanácsára igen sokat adott:

„Mit gondolsz, kedves fiam, azokról a szemrehányásokról, melyeket lelkiismeretem a testemnek nyújtott kedvezések miatt tesz? Attól fél ugyanis, hogy betegségében majd túlságosan kedvezek neki, és válogatott ingyencségekkel igyekszem majd segítségére lenni. Nem mintha különösebb gyönyörűséget szerezne neki; hiszen a hosszú betegségem miatt jóformán minden ízlelőképeségét elvesztette.”

211 A fiú érezve, hogy a felelet egyenesen az Úrtól jön, finoman válaszolt az atya kérdésére: „Mondd csak, ó atyám, ha jónak látod felelni, milyen készséggel engedelmeskedett tested – amíg bírta – parancsaidnak?”

A szent erre így felelt: „Fiam, tanúságot tehetek róla, hogy testem mindenben engedelmes volt, semmi tekintetben sem kímélte magát, hanem vakon teljesítette minden parancsamat. Sohasem húzódozott a munkától, nem került semmi nehézséget, csak hogy teljesíteni tudja a vett parancsokat. Mert abban az egyben tökéletesen egyetértettünk, már tudniillik ő meg én, hogy vonakodás nélkül szolgálunk Krisztus Urunknak.”

„De atyám – folytatta tovább a testvér –, hol maradt a te nagylelkűséged, hol okosságod és nagy-nagy tapintatod? Hát ez méltó viszonzása egy hű barát jóságának: mohón kapni jótéteményein és a szükség napjaiban üres kézzel bocsátani el? Avagy milyen szolgálatot tudtál eddig tenni a te Uradnak, Krisztusnak a test segítése nélkül? Nemde magad is bevallottad, hogy e cél elérése érdekében semmiféle veszedelemtől nem kímélte magát?”

„Megvallom, fiam – mondta az atya –, valóban így áll a dolog.”

Erre a testvér így szötte tovább gondolatmenetét: „Hát ésszerű eljárás ez, hogy ilyen hűséges barátot, aki szinte a halálig szüntelen veszedelemnek tette ki magát és javait éretted, ilyen nagy szorultság idején egészen magára hagysz? Távol legyen tőled, atyám, aki a lesújtottaknak segítője és támasza vagy, távol legyen tőled ez a bűn az Úr ellen!”

„Te pedig légy áldott, fiam – viszonzta a szent –, hogy ilyen üdvös és hatásos orvosságot ajánlottál kétségeim ellen.”

És mindjárt utána nagy vidáman így kezdett beszélni testéhez: „Örvendj, test testvér, és bocsáss meg nekem, mert íme, mostantól fogva szívesen teljesítem kívánságaidat, és szükség esetén készségesen sietek segítségedre.”

De ugyan mi szerezhetett volna már gyönyörűséget a szegény elgyötört testnek? Mi tarthatta volna fenn azt, ami már minden porcikájában felbomlóban volt? Ferenc már meghalt a világ számára, de élt benne Krisztus. Számára a világ gyönyörűségei csak terhet³⁷⁹

³⁷⁹ Szójáték a „cruX” szó kettős jelentésével: teher – kereszt.

jelentettek, mert gyökeret vert benne Krisztus keresztje. És testén kívülről talán ezért fénylettek a szent sebhelyek, mert bent lelkében olyan mély gyökeret eresztett a kereszt.

CLXI. fejezet.

Mit ígért neki az Úr betegségei fejében

212 Valóban csodálatos dolog, hogy bár a betegségek egész testében kimerítették, mégis volt elég ereje a bajoknak türelemmel való viselésére. Betegségeit nem kínlódásnak fogta fel, hanem nővéreinek nevezte.

Kétségtelen, hogy türelme több forrásból fakadt. Bizonyos, hogy a Magasságbeli azért engedte, hogy ne csak kezdő korában szakadjanak rá megpróbáltatások, hanem harcedzett férfikorában is bőven nyílják számára alkalom újabb babérok szerzésére, hogy dicsősége győzelmeinek arányában növekedjenek.

Ebben a tekintetben is példát adott követőinek, mert íme, öregsége miatt³⁸⁰ semmivel sem mérsékelte tevékenységét, és betegsége miatt egy hajszálnyival sem enyhítette önmagával szemben tanúsított szigorúságát. Nem csoda tehát, hogy már itt, a siralom völgyében tökéletes tisztulásra jutott. Hogy tartozását az utolsó fillérig le tudja törleszteni, a legkisebb foltot is, mely még hozzá tapadt, kiégette magából, hogy azután hófehér tisztaságban szárnyalhasson az ég felé.

A szenvedésben tanúsított türelmének legfőbb oka azonban, véleményem szerint – amint ezt ő maga másokról állította – az elviseléséért kilátásba helyezett gazdag jutalom reménye volt.

213 Egy éjszaka, mikor betegsége még a szokottnál is nagyobb kínokkal gyötörte, szívében maga is mély részvétet érzett önmaga iránt. Nehogy azonban a mindig résen álló lélek testi módon találjon kiegyezni a testtel, akárcsak egy rövid időre is, a türelem hajlíthatatlan pajzsát feszítette maga elé, és könyörgött Krisztushoz. Mialatt így imádságba merülve vívta harcát, az Úrtól jelképesen ígéretet kapott az örök életre.

„Ha – hallotta – az egész föld, sőt az egész világegyetem színarany volna, és kiállott kemény megpróbáltatásaid fejében, fájdalmaid megszűnése után, a dicsőségnek olyan gazdag kincsestárát kínálnák viszonzásul neked, hogy hozzá képest a mondott tömérdek aranyhalmaz szóba sem jöhető semmiség volna, nemde boldog volnál, és szívesen viselnéd tovább ideigtartó szenvedéseidet?”

„Ó, nagyon, de nagyon örülnék neki!” – mondta a szent.

„Már akkor csak örülj – viszonzta az Úr –, mert betegséged országom foglalója; türelmed jutalmául nyugodtan és biztosan számíthatsz ezen ország örökségére.”

Könnyű elgondolnunk, milyen kitörő örömmel fogadta ezt a boldogító ígéretet, és ezentúl nemcsak hogy türelemmel viselte, hanem egyenesen szeretettel magához ölelte a testi szenvedéseket. De ezt egyedül ő tudta átélni, mivel kifejezésére nem voltak megfelelő szavai. Egyet és mást azért mégis elmondott belőle társainak, már amennyire ki tudta magát fejezni.

Ebből az alkalomból kifolyólag költötte a teremtményekről szóló himnuszt, melyben a Teremtő magasztalására szólította fel a teremtményeket³⁸¹.

³⁸⁰ Szent Ferenc halálakor mindössze 44 éves volt.

³⁸¹ Ismertebb nevén a Naptestvér himnusza.

A szent atya átköltözéséről

CLXII. fejezet.

Élete végén hogyan buzdította és áldotta meg a testvéreket

214 Ezt mondja a Bölcs: „Az ember életének végén lesznek cselekedetei nyilvánvalókká.”³⁸² E mondás igazságát fényesen igazolva látjuk szentünk életében. Lám, aki vidám lélekkel járta az Úr parancsainak útját, az az erények minden fokát megjárva végül feljutott a csúcra, és mint a hajlítható érc, a sokféle megpróbáltatás pörölycsapásai alatt tökéletesen kiformálódva elérte az elérhető legnagyobb tökéletességet³⁸³.

Csodálatos tettei akkor ragyogtak fel legfényesebben, istenes élete akkor mutatkozott meg legvilágosabban, mikor a múltó világ csábításait lábbal tiporva akadálytalanul szárnyalt az ég felé. Mivel pedig szégyennek tartotta volna, hogy a világnak éljen, mindvégig szerette övét, s a halált énekszóval fogadta.

Mikor ugyanis érezte, hogy közelednek az utolsó napok, melyeken a múltó fény kilobbanását az örök világosság kigyúlása követi, erényeinek példájával mutatta meg, hogy semmi közössége nem volt e világgal. Súlyos betegségétől, mely egyúttal véget vetett további szenvedéseinek, egészen elcsigázva egy napon azt kérte, hogy csupaszon a puszta földre fektessék, hogy ama végső órában, melyben ellenfele még támadást intézhet ellene, meztelenül vehesse fel a harcot szintén meztelen ellenfelével³⁸⁴.

Valóban félelem nélkül várta a győzelmet, és imára kulcsolt kezeivel már az igazság koronáját tartotta. Így a földre fektetve és egy zsákszövettel letakarva, arcát szokása szerint az ég felé emelte, és egész lelkével a közelgő dicsőség felé figyelt. Eközben bal kezével jobb oldalának sebét takargatta, nehogy meglássák. A testvéreknek pedig ezt mondotta: „Én megtettem, amit tennem kellett, amit nektek kell tennetek, arra tanítson meg benneteket Krisztus.”

215 E látványra fiainak szeméből valóságos könnypatakok indultak meg, szívükből mély sóhajok szakadtak fel, és a részvétellel vegyes fájdalom egészen lesújtotta őket.

Eközben gárdiánja, miután valamennyire erőt vett zokogásán, mintegy isteni sugallatra kitalálta a szent gondolatát: felállott, fogta habitusát alsóruhájával és egy zsákszövetből készült sapkával együtt, és így szólt a szent atyához: „Vedd tudomásul, hogy én ezt a habitust és alsóruhát ezzel a sapkával egyetemben a szent engedelmesség nevében csupán kölcsönbe adom neked. De hogy megtudd, hogy semmiféle tulajdonjogod nincsen hozzá, ím ezennel szigorúan megtiltom, hogy bárkinek elajándékozd őket.”

A szent nagy örömmel hallotta ezt, és szíve túlradó vigassággal telt el, mert látta belőle, hogy a Szegénység úrnőnek tett fogadását immár végig meg tudja tartani.

Mert mindezt a szegénység iránti lángoló buzgóságból tette; ezért nem akarta még halálos ágyán sem, hogy saját, hanem csupán kölcsönkapott habitusa legyen. Hasonlóan fején is csak zsákszövetből készült sapkát viselt azoknak a sebeknek takargatására, melyek szemoperációjának emlékeként maradtak, holott finom és lágy gyapjúra lett volna szüksége.

216 Ezután a szent az ég felé tárta karjait, és magasztalta Krisztusát, mivel már minden terhétől megszabadulva szabadon szárnyalhat feléje.

Hogy pedig megmutassa, mindenben hű követője Krisztusának, Istenének, ő is mindvégig szerette testvéreit és fiait, akiket kezdettől fogva szeretettel ölelt magához.

³⁸² Sir 11,29

³⁸³ Zsolt 118,32.96.

³⁸⁴ Vö. 1Cel 15

Ezért sorra magához szólította körülötte álló fiait, vigasztaló szavakkal enyhítette halálán érzett bánatukat, és atyai melegséggel Isten szeretésére buzdította őket. Azután beszélt nekik a türelemről és a szegénység megtartásáról, főleg pedig a szent Evangéliumnak mindenek fölé helyezéséről. Miután testvérei valamennyien köréje sereglettek, kitérte föléjük jobbját, és helyettesen kezdve mindegyiknek fejére tette kezét, és közben így beszélt. „Isten veletek, fiaim; maradjatok meg mindvégig az Úr félelmében! És mivel az elkövetkező kísértés és megpróbáltatás erősen közeleg, boldogok lesznek azok, akik mindvégig kitartanak abban, amit kezdtek. Én immár Istenhez sietek; ezért az Ő kegyelmébe ajánlak valamennyiőtöket.” Ezután a jelenlevőkben megáldotta a többi testvért is, akik a világban szétszórta éltek, sőt azokat is, akik a világ végéig utánuk jövendők voltak.

Ezt az áldást azonban, melyet a jelenlevők személyében a távollevőknek osztott, senkinek sincs joga kisajátítani; amint az másutt már megíratott, az áldásnak különleges jelentősége volt, de ezt inkább a hivatalra, mint a személyre kell magyarázni³⁸⁵.

CLXIII. fejezet.

A szent haláláról; mit tett halála előtt

217 Mialatt a testvérek keservesen sírtak és vigasztalanul búsultak, a szent atya kenyeret kért, azt megáldotta, megtörte, és mindegyiknek nyújtott belőle egy darabkát eledelül. Majd előhozatta az evangéliumos könyvet, és Szent János evangéliumából felolvastatta magának azt a részt, mely így kezdődik: „Húsvét ünnepe előtt...”³⁸⁶. Ezzel annak a szentséges vacsorának emlékét újította meg, melyet utoljára fogyasztott tanítványaival az Úr. Mindezt ennek a szent cselekménynek emlékeztetere cselekedte, hogy ezzel is megmutassa mélységes szeretetét, melyet testvérei iránt érzett.

Az a néhány nap, mely haláláig még hátra volt, himnuszok zengedezésével telt el. Forrón szeretett társait nem győzte eleget biztatni, hogy vele egyesülve dicsérjék Krisztust. Ő maga, már amennyire tőle telt, erre a zsoltárra gyűjtött rá: „Szavammal az Úrhoz kiáltok, szavammal az Úrhoz könyörgök...”³⁸⁷. A teremtményeket is Isten dicséretére szólította fel, és bizonyos versekkel, melyeket korábban költött, váltig biztatta őket, hogy szeressék Isten. Sőt, magát a halált is, mely pedig mindenki más előtt olyan félelmetes és gyűlöletes, dicséret zengésére biztatta, örömtől repesve mintegy eléje futott, és mint kedves vendégét hívogatta: „Csak jöjj, halál nővérem!”

Az orvost pedig így biztatta: „Nosza, orvos testvér, jósold meg halálom idejét, mely az élet kapuja lesz számomra.” Azután a testvérekhez fordult: „Ha látjátok – mondta –, hogy elérkezett a végső óráim, tegyetek le meztelenül a földre úgy, mint tegnapelőtt láttátok, és halálom beálltától számítva hagyjatok ott annyi ideig, amennyi egy mérföldnyi út kényelmes megtételéhez szükséges.”

Végre elérkezett az óra, és miután Krisztus minden titka beteljesedett benne, lelke boldogan Istenhez röppent.

Hogyan látta egy testvér a szent atya lelkét elköltözése közben

217a Egyik testvére³⁸⁸ és tanítványa, egy különben nagyon ismert nevű ember, látta, hogyan emelkedett a szentséges atya lelke a nagy vizek fölött egyenesen az égbe. Úgy tűnt neki, mint egy csillag, mely nagyságban a holddal, fényben pedig a nappal vetekedett, és egy fehér felhőn utazott.

³⁸⁵ Itt szerzőnk lényegesen tompítja az Illés testvérnek adott áldás jelentőségét, melyet első életrajzában olyan feltűnően kiemel. Ezért kritikusi részéről sok megrovásban részesült.

³⁸⁶ 13,1

³⁸⁷ Zsolt 141

³⁸⁸ Ez a leírás majdnem teljes egészében megegyezik az 1Cel 110, 112, 113 egy-egy részletével.

Nagy népsokaság verődött össze, mely szüntelenül dicsérte és magasztalta az Úr nevét. Assisi egész népe csapatostul vonult fel, sőt odaözönlött az egész vidék, hogy tulajdon szemével lássa Isten nagy műveit, melyeket szolgájában megmutatott az Úr. A fiak keservesen sírtak ilyen kiváló atya elvesztésén, és szívük fájdalmának könnyekben és mély sóhajokban adtak kifejezést.

Fájdalmukat azonban mérsékelte és gyászukat örömeinkre fordította a csoda újszerűsége. Mert ott látták maguk előtt a szentséges atyának Krisztus sebhelyeivel ékesített testét; keze fején és lábán nem is annyira a szegek okozta lyukakat, mint inkább magukat a húsból képződött és a húsba belenőtt szegeket látták, melyek a vas sötétbarna színét mutatták, úgyszintén vérrel aláfutott jobb oldalát. Teste, mely előbb a természetől sötétbarna volt, most fehérségtől ragyogott, és mintegy elővételezte a boldog feltámadás jutalmát. Tagjai nem merevedtek meg, mint a halottaknál szokás, hanem hajlékonyak és lágyak maradtak, mint a gyermekkorban.

CLXIV. fejezet.

Egy látomásról, melyet Ágoston atya halála pillanatában látott

218 A Terra di Lavoro-i tartomány minisztere abban az időben Ágoston testvér volt; ez éppen utolsó óráit élte, s hosszabb ideje már beszélőképességét is elveszítette. Egyszer csak a körülötte állók füle hallatára hirtelen felkiáltott, mondván: „Várj csak, atyám, várj csak! Én is veled tartok.”

A testvérek nagy csodálkozására és kérdésére, hogy kivel beszél, bátran így válaszolt: „Hát nem látjátok, hogy Ferenc atyánk most megy az égbe?” És szent lelke abban a pillanatban kiszakadt testéből, és követte a szentséges atyát.

CLXV. fejezet.

Hogyan jelent meg a szent atya halála után egy testvérnek

219 Egy másik szent életű testvérnek, aki éppen akkor buzgó imádságba volt merülve, szintén ugyanazon éjszaka és ugyanabban az órában jelent meg a boldogságos atya bíbordalmatikába³⁸⁹ öltözve, és nyomában rengeteg ember járt.

A tömegből sokan kiváltak, és ezzel a kérdéssel fordultak a testvérhez: „Testvér, ez nemde Krisztus?” És ő ráhagyta:

„Igen, ez valóban ő”.

Mások viszont ezt kérdezték tőle: „Ez nemde Szent Ferenc?”

Ő megint csak azt felelte, hogy igen, ő az. Valóban neki is, meg a kísérő sokaságnak is úgy tűnt, mintha Krisztus és Szent Ferenc egy személy lettek volna.

S aki megfelelő értelemmel tekinti a dolgot, semmiképpen sem fogja vakmerőnek találni ezt az állítást; mert hiszen aki ragaszkodik az Úrhoz, az egy lélek lesz vele³⁹⁰, és viszont Isten is minden lesz mindenben.

Végre csodálatos udvarával a boldogságos atya egy rendkívül kellemes helyre érkezett, melyet kristálytisza vizű patakok szeltek keresztül-kasul, s melyet mindenfajta zöldellő füvek, gazdag díszben pompázó virágok és szebbnél szebb fák ékesítettek. Középen egy csodálatos nagyságú és kimondhatatlan szépségű kastély állott. Az új égi lakó habozás nélkül belépett, és mivel bent már sok testvért s hozzá egy fényesen megterített és mindenféle ízes étellel megrakott asztalt talált, övéivel vidáman lakomázni kezdett.

³⁸⁹ A diakónusok jellegzetes ruhadarabja.

³⁹⁰ 1Kor 6,17

CLXVI. fejezet.**Az assisi püspök látomása a szent atya elköltözésével kapcsolatban**

220 Az assisi püspök akkor éppen zarándokúton volt a garganói Szent Mihály templomához. Mikor visszatérő útjában betért Beneventóba, elköltözése éjszakáján látomásban megjelent neki boldogságos Ferenc atya, és így szólt hozzá: „Íme, atyám, itt hagyom a világot és Krisztushoz megyek!”

Reggelre kelve a püspök mindent elmondott kísérőinek, és az odahívott jegyzővel pontosan feljegyeztette az elköltözés napját és óráját. Nagyon elszomorította a gyászeset, sokat sírt miatta, és nem győzte eleget fájlalni a jóságos atya elvesztését.

Azután visszatért egyházmegyéjébe, otthon is mindent rendre elmondott, és bőséges hálát adott Istennek a kapott jótéteményekért.

Szent Ferenc szentté avatásáról és átszállításáról

220a A mi Urunk, Jézus Krisztus nevében. Ámen³⁹¹. Az Úr megtestesülésének 1226. esztendejében, október 4-én, azon a napon, melyen előre megmondotta, az apostoli férfiú, Ferenc, miután húsz teljes esztendőn át a legtökéletesebb módon szolgált Krisztusnak, s követte az apostolok életét és nyomdokait, kiszabadult a mulandó élet bilincseiből, és boldogan Krisztushoz költözött. Assisiben temették el, s nyomban utána annyi és oly nagy csodákkal kezdett tündökölni, hogy rövid időn belül a földkerekség nagy részét az új világ³⁹² csodálatára költötte.

Mikor aztán már a világ legkülönbözőbb tájain a csodák új fényében tündökölt, és mindenünnen nagy számmal sereglettek össze emberek, akik az ő közbenjárására szabadultak meg bajaiktól, Gergely pápa, aki akkor bíborosaival és más egyháznagyokkal éppen Perugiában tartózkodott, érdemben kezdett foglalkozni a szentté avatással. Az összes jelenlevők egyetértettek, és valamennyien ugyanazt ismételték. Felolvasták és jóváhagyták a csodákat, melyeket szolgálja közbenjárására művelt az Úr, s közben a legnagyobb dicséret hangján magasztalták a boldogságos atya életét és a világban való forgolódását.

A fényes ünnepre meghívást nyertek a föld fejedelmei és az egyháznagyok egész gyülekezete megszámlálhatatlan sokasággal egyetemben. A kitűzött napon mindezek, élükön a boldogságos pápával, Assisi városába vonultak, hogy a szent nagyobb dicsőségére ott menjen végbe szentté avatása.

Mikor végre valamennyien felvonultak az ünnepi alkalomra méltó módon feldíszített térre, elsőnek Gergely pápa szólott a roppant tömeghez, és édes melegséggel hirdette Isten nagy tetteit. Szent Ferenc atyánkat is a legközvetlenebb szavakkal magasztalta, és miközben életének tisztaságáról beszélt, szinte felolvadt a könnyek árájában.

Beszéde végeztével az égre emelte kezeit, és harsány hangon így kiáltott Gergely pápa...³⁹³

CLXVII. fejezet.

A szent társainak imádsága hozzája

221 Íme, boldogságos atyánk, megkíséreltük, hogy együgyűségünkhöz képest méltó módon magasztaljuk fönséges cselekedeteidet, és dicsőséged öregbítésére szentséged töméntelen megnyilatkozásai közül legalább néhányat elhíreszteljünk.

Tudjuk, hogy szavaink sokat elvonnak fényed ragyogásából, mivel távolról sem alkalmasak ilyen nagy tökéletesség nagyszerű megnyilatkozásainak kifejezésére. Azért arra kérünk tégedet is, meg olvasóinkat is, hogy inkább szeretetünkre, mint igyekezetünkre tekintsenek, és örüljenek neki, hogy az emberi toll messze alatta maradt ilyen csodálatos élet égbemeredő ormainak.

Mert ó, szentek szentje, ki tudná magában átélni vagy másokkal közölni a te lelked lángolását, avagy ki tudná megérteni és kifejezni azt a kimondhatatlan szeretetet, mely szívedből szüntelenül Isten felé áradt? Mi ezt elsősorban a te édes emlékezetedben való gyönyörködésből írtuk, melyet, amíg csak élünk, nem szűnünk meg, ha mindjárt gügyögve is, másoknak is hirdetni.

Mert íme, aki eddig éheztél, most a búza legjavával táplálkozol³⁹⁴, s ki eddig szomjúhoztál, most az öröm patakjából iszol³⁹⁵. De hisszük, hogy nem részegülsz meg

³⁹¹ E leírás az 1Cel különböző fejezeteiből van összeállítva.

³⁹² A megváltott, Krisztusban megdicsőült világ.

³⁹³ Lásd: 1Cel 126

annyira házad dús javaitól³⁹⁶, hogy miatta megfedkezéssel rólunk, fiadról; hiszen az is, Akit ízlelsz, reánk emlékeztet.

Vonj tehát magadhoz, tisztelendő atyánk, hogy keneteid illata után fussunk³⁹⁷, ha mindjárt restségtől elernyedteknek, a tunyaságtól lomháknek és a hanyagságtól szinte holtaknak is látsz bennünket. Kicsiny nyájad bizonytalanul imbolygó lépésekkel jár nyomodban; gyöngeszemei nem tudják elviselni a te nagy tökéletességed vakító sugarait. Ó, tökéletesség tükre és mintaképe, tedd ismét olyanokká napjainkat, mint hajdanában voltak³⁹⁸, s ne engedd, hogy eltérjünk tőled életünkben, miután hivatásunkban magadhoz hasonlókká tettél bennünket!

222 Most pedig az örök Fölség elé tárjuk alázatos könyörgésünket Krisztus szolgájáért, generálisunkért, a te szent alázatosságod örököséért és az igazi szegénységben versenytársadért, aki Krisztusod szeretetéhez való édes vonzódásból szerető gondját viseli juhaidnak. Kérünk, szent atyánk, védelmezd, szeresd őt, hogy szüntelenül a te nyomaidban járván ő is elnyerje azt a dicséretet és dicsőséget, melynek te már boldog részese vagy.

223 Szívünk minden érzésével könyörgünk hozzád, kegyes atyánk, azért a fiadért is, aki miként már korábban is megtette, alázatos tisztelettel újból megírta életrajzodat. Munkácskáját – bár nem méltó érdemeidhez, mégis tehetségéhez képest szeretettel dolgozott rajta – ezennel velünk együtt neked ajánlja. Kegyeskedjél őt minden rossztól megóvni és megszabadítani, érdemeit gyarapítani, s végül imádságaiddal kieszközölni számára, hogy bejusson a szentek gyülekezetébe.

224 Emlékezzél meg, atyánk, összes fiadról, akik mint jól tudod, ezer veszedelemtől körülvéve, csak távolról tudják követni nyomdokaidat. Adj nekik erőt, hogy ellen tudjanak állni; tisztítsd meg őket, hogy ragyogók legyenek; vidámítsd meg őket, hogy gyümölcsöket tudjanak érlelni. Áraszd ki rájuk a kegyelem és az imádság lelkét³⁹⁹; eszközöld ki, hogy bírják az igazi alázatosságot, mely téged ékesített; megtartsák a szegénységet, melyhez te mindig hűségesen ragaszkodtál; kiérdemeljék a szeretetet, mellyel te a megfeszített Krisztust szeretni meg nem szüntél! Ki az Atyával és Szentlélekkel egyetemben él és uralkodik mindörökkön-örökké. Ámen.

³⁹⁴ Zsolt 81,17

³⁹⁵ Zsolt 36,9

³⁹⁶ Uo.

³⁹⁷ Én 1,3

³⁹⁸ Jer 5,21

³⁹⁹ Zak 12,10

Szent Ferenc csodái (Tractatus de Miraculis)

Kezdődnek boldogságos Ferenc csodái

I. fejezet.

Hogy már rendjének keletkezése is csodaszámba ment

1 Elhatároztuk, hogy elbeszélésünk rendjében, mellyel szentséges Ferenc atyánk csodáinak bemutatására vállalkoztunk, valamennyi közt elsőnek azt a nagy csodát említjük meg, melyet a világ megintésére, felrázására, sőt megfélemlítésére szánt a Gondviselés. És ez a rend keletkezése, ezután a meddőnek termékenysége és a sokféle népek születése.

Elgondolkodva szemlélte⁴⁰⁰, hogy a régi világ a bűnök fertőjében vergődik, hogy az egyházi rendek messze eltérnek az apostoli ösvény követésétől, hogy a bűnök éjszakája sietős útjának már felénél tart⁴⁰¹ és a vallási életre mélységes csend borul, mikor íme, egyszerre a földön termett az új ember⁴⁰², váratlanul új sereg tűnt elő, és a népek álmélkodva szemléltek az apostoli megújulás jeleit. Egyszerre felragyogott az Ósegyház réges-régen feledésbe merült tökéletessége, melyről annyi csodálatos dolgot hallott a világ, de melynek eleven példáját senki sem látta. Miért ne mondhatnánk tehát, hogy az utolsók elsőkké lettek⁴⁰³, mikor az atyák szíve csodálatos módon a fiakba, a fiak szíve pedig az atyákba tért⁴⁰⁴? Avagy nem csodálatos-e a két rendnek⁴⁰⁵ ennyire fényes és világraszóló küldetése? Nem valami közeledő nagy esemény ígézetét hordja-e ez magában? Mert lám, az apostolok ideje óta még soha ilyen hatékony és csodás intésben nem volt része a világnak.

Azután csodálnunk kell a meddőnek termékenységét. Mert, bizvást mondhatjuk, igazán meddő és kitikkadt föld volt ez a szegényes szerzet; hójával volt minden életfakasztó nedvességnek. Azután meddő volt, mert lám, sem nem aratott, sem gabonát csűrökbe nem gyűjtött⁴⁰⁶, sem az Úr útján teli erszényt nem hordott magával⁴⁰⁷. És mégis minden reménytelenség ellenére reménységgel hitte ez a szent rend, hogy örököse lesz a világnak⁴⁰⁸; erejét vesztett teste és Sárának elapadt méhe ellenére⁴⁰⁹ biztosra vette, hogy az isteni mindenhatóság belőle támasztja majd Izrael népét. Valóban, ennek a rendnek nincsenek teli éléstárai, sem zsúfolásig megrakott magtárai, sem nagy kiterjedésű földbirtokai, hanem csodálatos módon abból a szegénységből él, mely méltóvá teszi a mennyek országának bírására. Ó, isteni gyöngeség, erősebb az embernél⁴¹⁰, mely keresztünkön viseli a dicsőséget és bőséggel árasztja el szegénységünket!

Végül láttuk, hogy ez a szülő tüneményesen rövid idő alatt elterjedt és a tengertől a tengerig nyújtotta dús hajtásait⁴¹¹. Mindenünnen özönlöttek hozzá a népek, csoportosan tartottak feléje és minden előzetes tervezetés nélkül, élő kövek módjára állottak össze a

⁴⁰⁰ Celano nyitva hagyja, hogy ki ennek a mondatnak az alanya: Isten, Ferenc vagy talán a világ?!

⁴⁰¹ Bölcs 18,14

⁴⁰² Bölcs 18,15

⁴⁰³ Mt 19,30

⁴⁰⁴ Mal 4,6

⁴⁰⁵ Ti. a kisebb testvérek és a szegény úrnők rendjének.

⁴⁰⁶ Mt 6,26

⁴⁰⁷ Lk 9,3; 10,4; ApCsel 18,25

⁴⁰⁸ Róm 4,18

⁴⁰⁹ Róm 4,19

⁴¹⁰ 1Kor 1,25

⁴¹¹ Ez 17,6-7

csodálatos építmény mintaszerű felemelésére. De nemcsak azt látjuk, hogy fiakban bámulatosan rövid idő alatt megsokasodott a rend, hanem azt is, hogy megdicsőült, mert azok közül, akiket szült, számosan már a vértanúk koronájával ékeskednek⁴¹², másokat viszont hitük tökéletes megvallásáért a szentek sorában tisztelünk⁴¹³. De most már térjünk rá mindezek kútfejére, akiről ezentúl beszélni szándékozunk.

⁴¹² Az öt marokkói vértanú 1220. január 16-án, nyolc másik testvér 1227. október 10-én Ceutában, ketten pedig 1231-ben Valenciában szenvedtek vértanúhalált, valamennyien a móroktól.

⁴¹³ Páduai Szent Antalt 1232-ban, Árpádházi Szent Erzsébetet és Rogerius da Todit 1235-ben avatták szentté.

II. fejezet. A sebhelyek csodájáról és a Szeráf megjelenésének módjáról

2 Ferenc, az új ember, egészen új és különös csodával tündökölt, mikor egy egyedülálló, előtte még soha és senkinek meg nem adott kiváltsággal, tudniillik a szentséges sebhelyekkel felékesítve jelent meg, és így a halál testében hasonlatossá lett a Keresztrefeszítettnek testéhez⁴¹⁴. Ezért bármit mondjon róla az emberi nyelv, még mindig sokkal kevesebbet mond, mint amennyit megérdemelne. Fölösleges itt okot keresnünk, hisz csodával állunk szemben; de ugyanúgy fölösleges előzmények után is kutatnunk, hiszen egészen egyedülálló jelenséggel van dolgunk. Valóban, Isten emberének minden igyekvése, magán- és nyilvános életében egyaránt, az Úr keresztje körül forgott, és attól az időtől fogva, hogy a Keresztrefeszített zászlója alatt kezdett vitézkedni, életét a kereszt legkülönbözőbb titkai szőtték át.

Így, mikor megtérése kezdetén búcsút készült mondani a világ csábításainak, a kereszten függő Krisztus így szólította meg őt imádsága közben, s képemésének ajkáról ezen ige hallatszott: „Ferenc, menj, és állítsd helyre házamat; mert látod, hogy egészen romokban hever.” És attól az időtől kezdve szívébe kitörölhetetlenül mélyen belevésődött az Úr kínszenvedésének emlékezete; valami csodálatos áthasonulással hordozta magában és szíve azonnal olvadozni kezdett, mihelyt szólni kezdett a Kedves⁴¹⁵. Avagy nem keresztbe öltözött-e maga is, mikor a bűnbánatnak a kereszt jelével megjelölt ruháját öltötte magára⁴¹⁶? Bár ez a ruha már csak azért is megfelelt szándékának, mivel szenvedélyes rajongója volt a szegénységnek, talán még ennél is hívebben fejezte ki a szentnek a kereszt titkára vonatkozó felfogását; mert miként lelke befelé a keresztrefeszített Úrba öltözött, azonképpen teste is kifelé minden porcikájában Krisztus keresztjének vértzetét viselte, és a mögéje zárkózott sereg az alatt a lobogó alatt harcolta Isten harcát, mellyel Isten egykoron a lázadó szellemek hatalmát megtörte.

3 Íme, Szilveszter testvér, az első testvérek egyike, egy minden tekintetben példás életű szerzetes, egyszer egy aranykeresztet látott kinőni a szent szájából, mely kinyújtott karjaival csodálatos módon átfogta az egész világot. Szavahihető feljegyzésből⁴¹⁷ olvassuk, hogy Monaldus testvér – egy életében, erkölcsében és erénygyakorlataiban egyaránt kitűnő szerzetes –, mialatt boldogságos Antal testvér a kínszenvedés titkáról beszélt, testi szemével keresztrefeszített állapotban látta boldogságos Ferencet.

Nemde az is rendi szokás nálunk, melyet még az első fiak jámbor hagyománya szentesített, hogy ahol csak a kereszt jelét látják a testvérek, azonnal megfelelő tisztelettel adóznak neki? Különösen kedvelt jele volt szentünknek a nagy Tau betű; valamennyi jel közül ezt szerette legjobban: ezzel zárta le leveleit⁴¹⁸, és ezzel rajzolta tele a cellák falait. Isten kiváló embere, Pacificus testvér, a mennyei látomások látója, egy alkalommal egy nagy Tau betűt látott feltűnni a boldogságos atya homlokán, mely különböző színekkel volt ugyan festve, de mégis az arany fényében csillogott. Az emberi ész belátása és a katolikus meggyőződés zsinórmértéke szerint is méltónak látszott tehát, hogy akit a kereszt szeretete ilyen csodálatos módon előkészített, az a kereszt csodálatos tiszteletében meg is dicsőüljön. Valóban semmi igazabbat nem lehet róla mondani, mint amit a szent sebhelyekről mondunk.

⁴¹⁴ Róm 7,24

⁴¹⁵ Én 5,6

⁴¹⁶ 1Cel 22

⁴¹⁷ 1Cel 48

⁴¹⁸ Legjobb példa erre Leó testvérhez intézett levele, mely eredetiben maradt reánk.

4 Maga a látomás ily módon ment végbe: Halála előtt két esztendővel a toszkánai tartományban fekvő alvernai remeteségben – ahol mélységes szemlélődésbe merülve már szinte a mennyei dicsőséget élvezte –, látomásban egy Szeráfot látott maga fölött lebegni, akinek hat szárnya volt, s aki kezeivel és lábaival egy keresztre volt szegezve. Két szárnya magasan a feje fölé nyúlt, kettő repülésre, a másik kettő pedig egész testének befödésére szolgált. Miközben ezt látta, nagy csodálkozással telt el. Mivel azonban semmiképpen sem tudta kihámozni, mire magyarázza a látomást, örömmel vegyes szomorúság szállotta meg lelkét. Egyrészt örült a kegyes tekintetnek, melyet a Szeráf reá vetett, másrészt meg a keresztrefeszítettség mély rémülettel töltötte el. Egy pillanatra sem szűnt meg törni rajta a fejét, mit is jelent voltaképpen ez a látomás. Mialatt így magánkívül ide-oda tekingetett és semmi elfogadható magyarázatot nem tudott kieszelni, íme, a rajta végbemenő változás egy-kettőre megadta a keresett felvilágosítást.

Kezein és lábain ugyanis egyszerre kezdtek kiütközni a szegek nyomai úgy, mint előbb a maga fölött, a levegőben lebegő keresztrefeszített férfiún látta. Kezei és lábai középtűt szegekkel általverteknek látszottak; a szegek feje a tenyereken és a lábfejek felső részén domborodott ki, hegyük pedig az átellenes oldalon nyúlt ki. A szegek feje a kezeken és lábakon kerek és fekete volt, fejük pedig hosszúkás és visszagörbített, és a húsból kiemelkedve szemmel láthatólag kimeredtek környezetükből. Jobb oldalán, mintha lándzsával ütötték volna át, egy pirosas heg volt, melyből gyakran vér szivárgott, és ilyenkor az alsó ruhán kívül számtalanszor tunikáját is átnedvesítette.

Isten embere, az angyali tisztaságú Rufinus testvér, mikor egy alkalommal fiúi gyöngédséggel dörzsölte a szent atyát, bemélyesztett kezével érezhetően érintette sebé. Isten szentje fájdalmasan felszisszent az érintésre, a testvér kezét hevesen ellökte magától, és így kiáltott rá: „Legyen hozzád irtalmas az Úr!”

5 Végül, mikor két esztendővel később bekövetkezett boldog kimúlásakor a siralom völgyét a mennyei hazával cserélte fel, és a csodálatos esemény híre megfoghatatlan gyorsasággal eljutott az emberek füléhez; rengeteg nép verődött össze, mely egyértelműen az Úr nevét dicsőítette és magasztalta. Odasereglett Assisi egész lakossága, odaözönlött az egész környék. Mindenki látni kívánta az új csodát, melyet Isten újonnan állított bele a világba. A csoda újszerűsége vidám öröme változtatta a sírást, és a test szerinti látást álmélgodásra és elragadtatásra költötte. Ott látták maguk előtt Krisztus szentséges sebhelyeivel ékesített boldog testét, kezein és lábain nem is a szegek lyuggatását, hanem magukat a szegeket, melyeket az isteni erő csodálatos módon húsból formált ki és húzával forrasztott egybe; s melyek bármely oldalról jövő nyomásra kifeszített húr módjára az ellenkező oldalra pattantak vissza. Oldalát szintén vérrel aláfutottnak látták.

Mi, akik ezt most mondjuk, szintén láttuk a sebhelyeket; akik most kezünkkel papírra vetjük ezeket a sorokat, valamikor ugyanezekkel a kezekkel érintettük őket; akik most ajkunkkal bizonyosságot teszünk mellettük, előbb könnyben úszó szemekkel merengtünk fölöttük, és akik egyszer a szent evangélium érintésével esküt tettünk rájuk, egész életünkre valljuk igaz voltukat. Különben a szent életében rajtunk kívül más testvérek is látták a sebhelyeket; holta után pedig legalább ötvenen hódoltak előttük, a világiak nagy sokaságáról nem is szólva. Kétkedésre tehát nincsen semmi ok; az örök jószág bőséges kitárulásának kétségbevonására se okunk, se jogunk nincs! Ó, bárcsak adná az Isten, hogy ennek a szeráfi szeretetnek jegyében minél több tag forrana össze a Fővel, Krisztussal, és érdeméért a harcban méltóknak találtatnának hasonló fegyverekre, a mennyek országában pedig a dicsőség hasonló fokára emelkednének! És vajon ki volna olyan esztelen, aki azt merné állítani, hogy mindez nem tartozik hozzá Krisztus dicsőségéhez?

De most már lássuk a hitetleneket ért büntetéseket, hogy a közömbösök okulást, a hívők pedig még mélyebb ragaszkodást merítsenek belőlük.

6 Az apuliai tartományban fekvő Potenza városában élt egy Rogerius nevű pap, az ottani székesegyház kanonokja, egy köztiszteletben álló ember. A derék pap, mivel már hosszabb ideje betegeskedett, egy napon azzal a feltett szándékkal lépett be a templomba – melyet többek közt boldogságos Ferencnek stigmákkal ékes képe is díszített –, hogy kizárólag gyógyulásért fog imádkozni. Mialatt azonban a sebhelyeken pihentette tekintetét, engedte, hogy gondolatai elkalandozzanak, és a kételkedés fullánkját nem próbálta a belátás segítségével idejében elfordítani magától. Az ősi ellenség ösztönzésére szertecsapongó lelkében így kezdett magában beszélni: „Hát csakugyan igaz volna, hogy ez a szent ilyen feltűnő csodával fényeskedett, avagy övéinek jámbor csalása volt az egész? Nyilván úgy lesz a dolog, hogy csak kiagyalt tákolmánnyal állunk szemben; nem lehetetlen, hogy éppen a testvérek műve. Hiszen, ha ez igaz volna, felülmúlná az emberi értelmet és ésszel teljességgel felfoghatatlan volna.”

Ó, esztelen ember! Annál esztelenebb, mivel az isteni titok előtt annál mélyebb alázattal kellett volna meghajolnod, minél kevésbé tudtad azt megérteni. Tudnod kellett volna – ha ugyan volt benned belátás –, hogy Istennek semmibe se kerül folyton új csodákkal megújítani a világot és dicsőségének növelésére olyan csodákat művelni bennünk, amilyeneket másokban nem művelt.

De lám, mi történt? Mialatt a pap ilyen gondolatokkal foglalatzkodott, az Úr olyan súlyos sebet ütött rajta, hogy a szenvedésből⁴¹⁹ tanulja meg: ne káromkodjon többé. Balkezének tenyerén – balkezes volt ugyanis – hirtelen égő fájdalmat érzett, és ugyanakkor olyasféle hangot hallott, mely a hajítógépből kilőtt lándzsa zúgásához hasonlított. Egyrészt sebet fájlalva, másrészt meg a hangon csodálkozva menten lehúzta kesztyűjét; tudniillik kesztyűs kézzel állott. És íme: míg korábban kezén a legkisebb sérülés nyoma sem látszott, most pontosan a közepén egy seb éktelenkedett, mely a nyíl okozta befürödáshoz hasonlított, s melyből olyan perzselő hőség áradt, hogy úgy érezte, azon nyomban elolvad. És csodálatos! A kesztyűn semmiféle sérülés nyoma nem látszott; így a büntetésből ütött lappangó seb tökéletes mása volt az oldal rejtett sebének.

7 Két napon át jóformán mást sem tett, mint hogy kiabált és ordított a szörnyű fájdalomtól, és mindenki előtt feltárta hitetlen szívét. Most már bezzeg fennen hangoztatta, hogy szentül hiszi Szent Ferenc sebhelyeinek igazságát, és esküvel állította, hogy a kételkedésnek minden kísértését száműzte lelkéből. Együttal nagy áhítattal kérte Isten szentjét, hogy szent sebhelyeinek érdeméért siessen segítségére; sok könnyörgését könnyeinek bőséges áldozatával nyomatékozta. És csodálatos! Mihelyst megtagadta hitelenségét, lelkének gyógyulását azon nyomban követte testének felépülése is. Fájdalma egészen megszűnt, heve megenyhült és a sebnek semmi nyoma nem maradt vissza. A pap attól az időtől kezdve mély alázattal viseltetett Isten, és odaadó tisztelettel a szent iránt, a rendi testvérekhez pedig sírig tartó barátság fűzte.

A különös nagy csodának igazságát esküvel is megerősítették, és még inkább nyomatékozta a helybeli püspök esküje. Mindörökre csodálatos marad Isten áldott hatalma, mellyel Potenza városában ilyen nagy dolgot művelt.

8 A római nemes asszonyoknak, akár özvegyek, akár férjesek – különösen akiknél a nemesség kiváltságához megfelelő vagyon is járul, és akiknek szívébe Krisztus különleges szeretetet oltott –, az a szokásuk, hogy házukban egy imádkozásra alkalmas kamrácskát, illetve szobát rendeznek be, és azt valami festett képpel, rendszerint annak a szentnek képével díszítik fel, akit különösen tisztelnek. Az egyik úrnő, aki egyaránt kitűnt erkölcsének tisztaságával és származásának előkelőségével, Szent Ferencet választotta pártfogójául. Megfestett képét ott tartotta titkos kamrájában, melyben titokban imádni szokta az Atyát. Az

⁴¹⁹ vö. Zsid 5,8

egyik napon különös áhítattal végezte imádságát, és szemével figyelmesen fürkészte a szent sebhelyeket. Mivel azonban sehol sem látta őket, fájdalmas meglepetésében módfolott elcsodálkozott. Pedig a dologban nem volt semmi csodálni való: a sebhelyek egyszerűen azért nem látszottak, mivel a festő elmulasztotta odafesteni őket. Az asszony napokon át évődött a dolgon, de szólni senkinek sem szólt róla. Közben gyakran megtekintette a képet, és mindig fájó érzéssel pihentette rajta tekintetét. És íme, egy napon feltűntek rajta a csodálatos jegyek, mint más képeken is látszani szoktak: az isteni mindenhatóság pótolta azt, amit az emberi művészet elmulasztott.

9 Az asszony csak ámult-bámult és remegett a meglepetéstől; azonnal hívatta leányát, aki készséggel követte hívását, és miután elmondta neki az esetet, vallatóra fogta, hogy eddig csakugyan sebhelyek nélkül látta-e a képet. A lány erősen állította és esküvel is bizonyította, hogy a kép előbb valóban sebhelyek nélkül való volt, most ellenben valóságos sebhelyek látszanak rajta. Mivel azonban az emberi ész számtalan tévedésbe esik és kétségbe vonja az igazságot, az asszony szívét ártalmas kételkedés szállotta meg: hátha kezdettől fogva így volt megfestve a kép. Isten ereje azonban, nehogy az első csoda szégyent valljon, másodikkal tetézte azt. Tudniillik a sebhelyek egyszerre eltűntek a képről és a kép a megkülönböztető jegyeiktől megfosztva csupaszon maradt. Így a második jel megerősítője lett az elsőnek. Én magam is láttam ezt az erényekkel ékes özvegyet; láttam és készségesen megvallom, hogy világi ruha alatt valóban Krisztusnak szentelt lelket hordott.

10 Értelmünket születésünktől fogva annyira körülfonják érzéki benyomásaink és szerte csapongó képzelődéseink, hogy állandóan hullámzó képzeletünk hatása alatt számtalanszor még olyasminnek a kétségbevonására is kényszerítve érezzük magunkat, aminek igazságában pedig hinnünk kellene. Ezért nemcsak a szentek csodáit hisszük el nehezen, hanem még üdvözülésünk kérdésében is sokféle akadállyal kell megküzdenie hitünknek.

Egy kisebb testvér, aki prédikálással foglalkozott és kifogástalan életű ember volt, sokáig rendületlenül hitt a szent sebhelyek történeti valóságában. Egyszer azonban – vagy mert engedett a természetes hajlandóságnak, vagy mert a kelleténél többet foglalkozott a csodával –, a kételkedés árnyéka vetődött lelkére. Mindenesetre érdemes lett volna a lelkében dúló harcot közelebből megfigyelni; eszével az igazságnak fogta pártját, képzelődése ellenben mindegyre az ellenkező irányba hajlított. Értelme, szolid érvekre támaszkodva azt bizonyíttatta, hogy valóban úgy van, ahogyan állítják, és ahogyan – minden más pozitív bizonyítéktól eltekintve is – az Anyaszentegyház hite tanítja. Másrészt meg az érzéki benyomások a csoda ellen tusakodtak; már csak azért is, mivel az egész természeti renddel ellentétben levőnek látszott, és mert még soha sem volt rá példa.

Egy napon késő este és a meddő küszködésbe belefáradva lépett szobájába a testvér; értelmének ellenállása egyre gyengült, képzelődésének merészsége ellenben észrevehetően megnőtt. Alvás közben megjelent neki Szent Ferenc sáros lábakkal, alázatos szigorúsággal és elnézően haragos arccal.

– Micsoda harc dúl benned? – kérdezte. – Micsoda kételkedés szennyezi be lelkedet? Nézd kezeimet és lábaimat.

Míg azonban összetett kezeit szabadon látta, sárral vastagon borított lábain nem tudta kivenni a sebhelyeket.

– Tisztítsd le előbb lábaimról a sarat – mondotta a szent –, és azután lásd a szegek helyét.

A testvér tehát azonnal a szent lábai után nyúlt, és úgy tűnt neki, mintha csakugyan letisztította volna róluk a sarat, és közben kezével érintette volna a szegek helyét. Reggelre kelve tüstént sírásra fakadt és előbbi, bizonyos értelemben sáros gondolatait nyilvános bűnvallomással engesztelte ki.

11 Hogy pedig mindenki lássa, hogy Krisztus győzhetetlen bajnokának szentséges sebhelyei milyen hatékonyak, s azonfelül, hogy egészen különleges jóindulat jelei és a legfőbb szeretet kiváltságleveli, melyeket a világ nem győz eleget bámulni, milyen hatalmas

fegyverek Isten kezében; bizonyságul legyen szabad egy újabban Spanyolországban, a kasztíliai királyságban történt nyilvánvaló csodára hivatkozunk. Élt ott két ember, akik a legádázabb gyűlölettel törtek egymás ellen. Gyűlöletük nem ismert határt, egymás ellen való acsarkodásuk egy pillanatra sem tudott elpihenni, és a kölcsönös sértéseken kelt fájdalmuk mindaddig nem akart enyhülni, míg csak egyikük a másiknak kezétől kegyetlen halállal halált nem hal. Ezért mindketten állig felfegyverkezve és nagyszámú kísérettel jártak, és gyakran cselt vetettek egymásnak, mivel nyíltan mégsem lehetett ilyen gazságot elkövetni. Egy napon késő este, mikor már besötétedett, véletlenül egy kifogástalan életű és jóhírű ember haladt át azon az útszakaszon, melyen a cinkosok egyike vetélytársa életére törve lesben állott. Emberünk szokásához híven a kompletórium⁴²⁰ befejezése után a testvérek templomába sietett, hogy ott elvégezze szokásos imádságát, mivelhogy igen nagy tisztelője volt boldogságos Ferencnek. Mikor a kérdéses helyre ért, a sötétség fiai menten a világosság fia ellen támadtak⁴²¹, mert a sötétben halálra keresett ellenfelüknek nézték. Miután minden oldalról halálos sebeket ejtettek rajta, félholtan otthagyták az útfélen. A hóhérok legkegyetlenebbike utoljára torkába döfte kardját, és mivel hamarjában nem tudta azt kihúzni, benne hagyta a sebben.

12 Az emberek mindenünnen odacsődültek és az egész szomszédság égis ható jajszóval siratta az ártatlan ember halálát. Mivel még volt benne némi élet, az orvosok körében az a vélemény kerekedett felül, hogy a kardot egyelőre nem kell kihúzni a sebből. Talán a gyónásra való tekintettel tették ezt; hogy tudniillik az embernek módjában legyen esetleg jelekkel elvégezni gyónását. Egyébként az orvosok egész éjjel a vérzés ellállításán és a sebek bekötözésén fáradoztak. A reggeli órákban azonban, mivel a sok és mély seb miatt semmire sem mentek, abba hagyták a munkát. A kisebb testvérek, akik az orvosokkal együtt ott állottak az ágy körül, mély fájdalommal eltelve várták barátjuk kimúlását. Ám ekkor megszólalt a barátok reggeli imaórára hívó harangja. A beteg felesége a harangszó hallatára sóhajtozva odament az ágyhoz és így szólt: „Uram, kelj fel gyorsan, menj a reggeli imaórára, mert íme, harangod szava hív!” És lám, aki az imént még haldoklani látszott, most ismételten felsóhajtott és dadogó ember módjára sziszegő hangokat próbált kiadni. Azután kezét a torkába szúrta kard felé emelve mintha integetni akart volna valakinek, hogy húzza ki. És csodálatos! A kard abban a pillanatban kiugrott helyéből, és mintha valami vasgyűrű dobta volna, mindnyájuk szeme láttára egészen az ajtóig repült. Utána a beteg felkelt, teljesen meggyógyult, és mintha csak álomból ébredt volna, hirdette az Úr csodatetteit.

13 E látványra valamennyiük szívét olyan csodálkozás fogta el, hogy szinte magukon kívül voltak és azt hitték, hogy kísértetet látnak. A meggyógyult ember azonban így szólott hozzájuk: „Ne féljetek és ne higgyétek, hogy üres fantomot láttok, mert Szent Ferenc, akinek egész életemben mindig buzgó tisztelője voltam, épp most ment el tőlem és teljesen kigyógyított minden bajomból. Szentséges sebhelyeit külön-külön hozzáérintette minden sebemhez és édes kenetükkel valamennyit meggyógyította; érintésükkel, mint látjátok, minden tört csontomat helyrehozta. Mikor a keblemből felszakadt sóhajtásokat hallottátok, úgy látszott, mintha a szentséges atya távozni készülné anélkül, hogy a torkomba szúrta kardot kihúzná. Én erőtlennel intettem neki, mivel beszélni nem tudtam, hogy a kardot is húzza ki, mert az jelenti számomra a közvetlen halálveszélyt. Erre ő rögtön megragadta a kardot, és amint mindnyájan láttátok, erős karral messze eldobta. És így, miután előbb szentséges sebhelyeivel toroksebemet is megérintette és végigsimogatta, olyan tökéletesen meggyógyított, hogy most testem olyan épnek látszik, mintha semmi vágás vagy törés nem

⁴²⁰ A zsolozsma esti, befejező imaórája.

⁴²¹ 1Tessz 5,5

lett volna rajta.” Ki ne csodálkoznék tehát ennek hallatára, és ki merné állítani, hogy amit a szent sebhelyekről állítanak, az nem isteni dolog?

III. fejezet. Az érzéketlen teremtmények s főleg a tűz fölött gyakorolt hatalmáról

14 Abban az időben, mikor Isten embere szembetegsége miatt orvosi kezelésnek volt kénytelen alávetni magát, egyszer orvost hívtak hozzá...⁴²²

15 Boldogságos Ferenc egyszer az egyik remeteségbe készült, hogy ott szabadabban szentelhesse magát az elmélkedésnek...⁴²³

16 Gagliano-Aterno népes és tekintélyes község a sulmonai egyházmegyében. Élt itt egy Mária nevű asszony, akit az élet megpróbáltatásai Istenhez térítettek, s aki a legnagyobb odaadással viseltetett Szent Ferenc iránt. Az asszony egy napon egy teljesen víztelen hegyre indult az ott viruló juharfák ápolására. Mivel azonban elfelejtett vizet vinni magával, a perzselő hőségben hamarosan égető szomjúság kezdte gyötörni. Mikor már egyáltalán nem tudott dolgozni és szinte félholtan vergődött a földön, pártfogójához, Szent Ferenchez kezdett könyörögni. Ekkor a nagy kimerültségtől rövid időre elszunnyadt. És íme, odajött hozzá Szent Ferenc és nevéen szólítva őt ezt mondta neki:

– Kelj fel és igyál a vízből, melyet neked és sok másnak nyújt az isteni bőkezűség.

Az asszony a hang hallatára megmozdult, de a fáradtságtól elnyomva megint elszenderült. Második hívásra a szertelen kimerültségtől újból visszahanyatlott a földre. Végre harmadik hívásra a szent parancsának engedelmességgel felállott, és egy közeli páfránybokrot megragadva azt gyökerestől kiszakította a földből. Mivel a növény gyökerét egészen nedvesnek találta, kézzel és egy kis fadarabkával ásni kezdett körülötte. A gödör egykettőre megtelt vízzel, és a picinyke ér hamarosan forrássá dagadt. Az asszony jót húzott belőle; utána pedig megmosta vele szemeit, melyek hosszas betegeskedése következtében egészen elhomályosodtak úgy, hogy semmit sem tudott velük tisztán kivenni. A mosásra azonban felragyogtak szemei, és a régi elmosódó bizonytalanság helyett minden új ragyogásban tűnt fel előtte.

Az asszony azonnal hazasietett és Szent Ferenc dicsőségére késelem nélkül elbeszélte mindenkinek a vele történt nagy csodát. Így az esetnek hamar híre futott és messze tájakig elhatott. Mindenünnen tömegesen özönlöttek a különféle betegségekben sínylődő betegek és ott, miután előbb lelkük üdvösségére gyónást végeztek, minden bajuktól megszabadultak. A vakok visszanyerték látásukat, a sánták járásukat, a vízbetegségben szenvedők lelappadtak és a legkülönbözőbb betegségek ellen a leghatékonyabb orvosszerként használták a vizet. A kristálytisza vizű forrás most is megvan s melléje idővel Szent Ferenc tiszteletére oratóriumot építettek.

17 Abban az időben, mikor Szent Ferenc súlyos betegen feküdt a San Urbanó-i remeteségben, egyszer felcserepesedett ajakkal egy korty bort kért, de azt válaszolták neki, hogy egyetlen csepp bor sem található a házban. Erre vizet hozatott és azt megjelölte a kereszt jelével. A víz abban a pillanatban más elemmé változott át, elveszítette eredeti ízét és új ízt öltött; ami előbb tiszta víz volt, az most a legnemesebb borrá változott. Íme, ami nem tellett ki a szegénységtől, azt megtette az életszentség. Megízlelése után Isten embere olyan gyorsan felgyógyult, hogy ha csodálatos gyógyulásának a csodálatos átváltozás volt a felidéző oka, ugyanakkor a csodálatos átváltozásnak a csodálatos gyógyulás volt legbeszédesebb bizonyossága.

18 A rieti tartományban egyszer veszedelmes pestis dühöngött; különösen az ökrök között pusztított borzalmasan úgy, hogy utoljára már alig maradt élő ökör az egész

⁴²² Lásd 2Cel 166

⁴²³ Lásd 2Cel 46

tartományban. Ekkor egy istenfélő embernek álmában tudomására jutott, hogy azonnal a testvérek közel eső remeteségébe kell indulnia; ott az akkor ott időző boldogságos Ferenc mosdóvizéből, illetve lábvizéből merítenie, és azzal valamennyi ökröt meghintenie. Emberünk, már csak anyagi érdekeire való tekintettel is, jó korán felkelt, a kérdéses remeteségbe indult, és ott a testvérek segítségével, de a szent tudta nélkül, megszerezte a mosdóvizet, és azt a kapott parancsnak megfelelően az ökrökre locsolta. És íme, Isten kegyelméből a pusztító betegség abban az órában megszűnt, és nem dült tovább abban a tartományban.

19 Egyes vidékeken a népek buzgó áhítata gyakran kenyeret és más ételeket ajánlott Szent Ferencnek megáldás céljából. Ezeket Isten különös kegyelméből hosszú időn át tartogatták anélkül, hogy a legkisebb bomlás is mutatkozott volna rajtuk, és élvezésükre a betegek meggyógyultak. De az is bebizonyosodott, hogy pusztító villámcsapások és jégverés ellen is hatékony gyógyszerek ezek a megáldott ételek. Sőt, egyesek tapasztalatából az is kiderült, hogy a szent által viselt kötél vagy ruhái egyes darabjainak érintése szintén alkalmas a betegségek és lázak elűzésére és a régóta áhított egészség visszaszerzésére. Mikor Karácsony szent ünnepén a betlehemi kiseded jászolának emlékét ülte és a kiseded Jézus körül misztikus módon mindent az eredeti jelenetre emlékeztető módon rendezett el, a történt nagy csodák közt, melyeket Isten mutatott, a jászolból kiemelt széna sokaknak üdvösséges gyógyszerül szolgált, főleg várandós asszonyoknak és ragályos betegségbe esett barmoknak.

De ennyi legyen elegendő az érzéketlen teremtményekről; most mondjunk egyet s mást az érző lények engedelmisségéről.

IV. fejezet. Az érző lények fölött gyakorolt hatalmáról

20 Maguk a teremtmények is igyekeztek szeretettel viszonyozni Szent Ferenc szeretetét és hálával fizetni vissza jótéteményeiért. Mikor egyszer a spoletói völgyet járta, Bevagna közelében egy helyen a legkülönbözőbb madaraknak megszámlálhatatlan sokaságát találta egybeseregelve. Isten szentje, mikor megpillantotta a madarakat, a Teremtő iránti különös szeretetéből kifolyólag, mellyel minden lényt szeretett, gyorsan odafutott hozzájuk, és mintha csak eszes lények lettek volna, szokásos módon köszöntötte őket. Mivel pedig a madarak mozdulatlanok maradtak, egészen közel ment hozzájuk, fel s alá járkált közöttük és ruhájával súrolta fejüket és testüket. Közben mérhetetlen örömmel és csodálkozással telt el és váltig intette őket, hogy ne szűnjenek meg Isten igéjét hallgatni.

–Madártestvéreim! – mondotta – nagyon, de nagyon kell dicsérnetek a ti Teremtőtöket és egy pillanatra sem szabad megszűnnötök Őt szeretni, mert lám, tollakkal ruházott fel benneteket és szárnyakat adott a repülésre. Minden más teremtménynél szabadabbnak alkotott benneteket és a tisztaságos levegőt rendelte számotokra.

Erre a madarak a maguk módján különös örömüknek adtak kifejezést: nyakukat nyújtogatták, szárnyukat emelgették, csőrüket tátogatták és a lehető legnagyobb figyelemmel tekintettek rá. Mindaddig nem mozdultak el helyükről, míg csak a kereszt jelével meg nem áldotta őket és engedélyt nem adott nekik a távozásra. Mikor visszatért a testvérekhez, hanyagsággal kezdte magát vádolni, amiért mindeztideig nem prédikált a madaraknak. És ettől a naptól kezdve nem szűnt meg a madarakat és az oktan állatokat, sőt az érzéketlen lényeket is a Teremtő dicséretére és szeretésére buzdítani.

21 Egyszer egy Alviano nevű helységbe ment a szent prédikálni. A nép már együtt volt, és ő megadta a jelet a beszéd megkezdésére. Az ott fészkelő fecskék azonban olyan éktelen lármát csaptak, hogy emiatt egyetlen szavát sem lehetett hallani. Erre az összes jelenlevők füle hallatára így szólott:

– Fecske nővéreim, ideje már, hogy én is szóhoz jussak, mert ti már ugyancsak kibeszéltétek magatokat. Halljátok meg tehát Isten igéjét⁴²⁴ és maradjatok veszteg, míg az Úr beszéde be nem teljesedik.

És azok, mintha csak eszes lények lettek volna, abban a pillanatban elhallgattak és mindaddig el nem mozdultak helyükről, míg csak be nem fejeződött a prédikáció. És valahányan csak látták ezt, mindnyájan csodálkozással teltek el és magasztalták érte Istent.

22 Parma városában egyszer egy fecske éktelen csivitelésével annyira zavart egy diákot, hogy elmélkedő helyén nem tudott mit kezdeni. Kissé türelmetlenül így kezdett magában beszélni:

– Ez a fecske minden bizonnyal azok közül való, melyek, mint olvassuk, egyszer mindaddig nem engedték Szent Ferencet prédikálni, míg csak hallgatást nem parancsolt nekik.

Majd a fecskéhez fordulva így szólt:

– Szent Ferenc nevében parancsolom neked, hogy engedd magadat megfogatni.

Erre a madár rögtön kezére szállott. A diák elcsodálkozott ezen és azonnal visszaadta neki szabadságát; de csivitelését soha többé nem hallotta.

23 Boldogságos Ferenc egyszer a Rieti-tavon át vette útját a grecciói remeteségbe...⁴²⁵

24 Más alkalommal, mikor ugyanazon a tavon hajózott, a kikötőben egy nagy eleven hallal lepték meg. Ő rendes szokása szerint testvér néven szólította a halat és a bárka egyik

⁴²⁴ Ez 6,3

⁴²⁵ Lásd 2Cel 167

oldalán visszaerzette a vízbe. A hal pedig, mihelyt vizet ért, nagy játékba kezdett és ezzel nagy gyönyörűséget szerzett a szentnek úgy, hogy nem győzte eleget magasztalni érte az Úr Krisztust. És mindaddig nem távozott el, míg csak parancsot nem kapott rá a szenttől.

25 Mikor boldogságos Ferenc egyszer szokása szerint az emberek tekintete és csacsogása előtt menekülve egy remeteségben vonta meg magát, az ott fészkelő sólyom nagy barátságot kötött vele...⁴²⁶

26 Egy sienai nemes ember egyszer egy fácánt küldött az akkor betegeskedő boldogságos Ferencnek...⁴²⁷

27 Isten szentjének porciunkulai cellája közelében egy fügefán egy tücsök tartózkodott és gyakran rázendített kellemes ciripelésére...⁴²⁸

28 Szent Ferenc, mikor egyszer egy szegényes helyen tartózkodott, agyagedényből ivott. Távozása után a méhek csodálatos művészettel sejtjeikkel szőtték tele az edényt. Ily módon akarták jelezni az isteni szemlélődés édességét, melyből ott olyan bőven merített.

29 Grecciói tartózkodásában egyszer egy eleven nyúllal kedveskedtek neki. Ez mikor ismét a földre tették, hogy menjen, amerre jónak látja, a szent hívására gyors iramodással az ölébe ugrott. A szent nagy szeretettel fogadta és édes szavakkal intette, hogy ne engedje még egyszer megfogatni magát. Utána megáldotta és megparancsolta neki, hogy térjen vissza az erdőbe.

30 Mikor a Perugiai-tó szigetén tartózkodott a szent férfiú, hasonló eset történt egy tengeri nyúllal, mely pedig a legnehezebben megszelídíthető állatok közé tartozik.

31 Isten embere egy alkalommal Sienából a spoletói völgybe jövet egy mezőre ért, melyen nagyszámú juh legelészett. Ő rendes szokása szerint szeretettel köszöntötte az állatokat, mire azok felemelt fővel mind hozzá tódultak és hatalmas bégetéssel viszonzták köszöntését. Helyettese figyelmes szemmel kísérte a juhok magatartását, és mivel a többi testvérrel valamivel hátrább haladt, így szólt hozzájuk:

– Láttátok, mit műveltek a juhok szent atyánkkal? Valóban – mondotta – nagy szent ő, mert íme, még az oktalan állatok is atyjukként tisztelik, és még az esztelen lények is megismerik benne Teremtőjük barátját.

32 A pacsirták, egyébként a nappali fény kedvelői és az alkonyi homály ellenségei, azon az estén, melyen Szent Ferenc e világból Krisztushoz költözött, annak ellenére, hogy a közeledő éjszaka homálya már meglehetősen előre haladt, mégis nagy számmal lepték el a ház tetejét és nagy zajjal keringtek fölötte, s nehéz volt eldönteni, hogy énekükkel örömeüknek vagy fájdalmuknak akartak-e kifejezést adni. Fájdalmas öröm és örvendező fájdalom szakadt fel szívékből vagy azért, mert a fiak árvaságát siratták; vagy azért, mert az atyának az örök dicsőségbe jutását hirdették. A városi örök, akik szokásos módon őrizték a lakóhelyét, csodálkozással teltek el, és másokat is csodálkozásra készítettek.

⁴²⁶ Lásd 2Cel 168

⁴²⁷ Lásd 2Cel 170

⁴²⁸ Lásd 2Cel 171

V. fejezet. Miként állott az isteni jóság mindig készen Szent Ferenc kívánságainak teljesítésére

33 Ennek az embernek nemcsak a természet szolgált mindig készségesen, hanem magának a Teremtőnek kegyes jóvolta is állandóan rendelkezésére állott. Atyai jóságával szinte megelőzte kívánságait; és mint olyan embernek, aki tökéletesen rá hagyatkozik, szolgáló készségében mindenben segítségére volt neki. A javak hiányának érzését azon nyomban követte a kielégítés, a vágyat a beteljesülés.

Megtérése hatodik esztendejében a vértanúság vágyától sarkallva Szíriába akart hajózni. Mikor azonban hajóra szállott, hogy tervét végrehajtsa, az ellenkező szelek dühöngése társaival együtt a szlavón partra vetette. Mivel látta, hogy számításában csalódott, rövid habozás után bizonyos anconai hajósokhoz fordult és kérte őket, hogy vigyék őt is magukkal. Ezek azonban az útiköltség hiánya miatt kereken megtagadták kérése teljesítését. De Isten szentje az Úr jóságában bízva ennek ellenére társával együtt mégis a hajóra lopakodott. És íme, a Gondviselés rendeléséből abban a pillanatban egy teljesen ismeretlen ember jelent meg, dűsan megrakva élelmiszerekkel. Ez magához intett egy istenfélő hajóst és így szólt hozzá:

– Fogd ezeket és szükség esetén juttass belőlük bőkezűen a hajón rejtőző szegényeknek.

Így is történt. Mivel azonban közben nagy vihar támadt, a hajósok több napon át küszködtek az evezéssel. Ezalatt élelmiszer-készleteik teljesen kimerültek, a szegény Szent Ferencéi ellenben még jóformán érintetlenül állottak. Sőt Isten különös kegyelméből és jóságából annyira megszapordtak, hogy, bár a hajóút még sok napig tartott, egészen az anconai kikötő eléréséig bőségesen elegendők voltak valamennyiük szükségletének kielégítésére. A hajósok tehát, mikor látták, hogy Isten szolgájának, Ferencnek érdeméért menekültek meg a tenger veszedelmeitől; hálát adtak a mindenható Istennek, aki szentjeiben mindig olyan csodálatosnak és szeretetre méltónak mutatkozik⁴²⁹.

34 Szent Ferenc tervezett marokkói útjának meghiúsulása után Spanyolországból visszajövet súlyosan megbetegedett. Az éhség, kimerültség és vendéglátó gazdáinak faragatlan durvasága annyira megviselték, hogy három napra beszélőképességét is elveszítette. De azután hamarosan összeszedte magát, és mialatt Bernát testvérrel tovább róttá az utat, azt találta mondani, hogy szívesen ennék, ha volna, valami madárkából. És íme, a mezőségen át egyszerre csak egy lovas vágatott oda, kezében a legízletesebb madárral és így szólt boldogságos Ferenchez:

– Isten szolgája, fogadd jó szívvel, amit az isteni jóság küld számodra.

Ő természetesen örömmel fogadta az ajándékot, és mivel azt látta belőle, hogy Krisztus gondoskodik róla, nem győzte Őt eleget áldani.

35 A szegények atyja egyszer betegen feküdt a rieti püspöki palotában. Egy napon elnyúlt ruhájába burkolózva így szólt egyik kísézőjéhez, akit gvárdiánnak rendelt maga fölé:

– Szeretném, testvérem, ha egy habitusra való posztót tudnál keríteni.

A testvérnek, mikor ezt hallotta, ugyancsak főtt a feje, hogyan lehetne az annyira szükséges és olyan alázatosan kért posztódarabot előteremteni. Másnap már jókor reggel a kapu felé vette útját, hogy a városban próbáljon posztót szerezni. És íme, a kapu előtt egy embert talált, aki éppen vele akart beszélni.

– Isten nevében – mondta az ismeretlen –, fogadd el tőlem, testvér, ezt a hat személyre elegendő posztót, egyet tarts meg magadnak, a többit pedig lelkem üdvösségére oszd szét legjobb belátásod szerint!

⁴²⁹ Vö. 1Cel 55

A testvér nagy örömmel tért vissza Szent Ferenchez és elújságolta neki az égből pottyant ajándék történetét. Mire az atya így válaszolt neki:

– Fogadd el a ruhákat, mert abból a célból küldték, hogy szükségletem ily módon nyerjen kielégítést. Hála legyen Annak – folytatta –, akinek mintha egyes-egyedül mireánk volna gondja⁴³⁰.

36 A boldogságos férfiút, mikor egy remeteségben tartózkodott, orvosa, beteg szemeinek kezelésére mindennap meglátogatta. Egy napon a szent így szólt övéihez:

– Hívjátok meg az orvost és adjatok neki jó ebédet.

A gvárdián azonban ezt felelte neki:

– Szégyenkezve vallom meg, atyám, de most olyan szegények vagyunk, hogy restelljük őt meghívni.

A szent azonban nem hagyta annyiban a dolgot:

– Kicsinyhitűek – mondta –, miért akarjátok, hogy még egyszer mondjam?

Ekkor az orvos, aki szintén jelen volt, közbeszólt:

– Én pedig, kedves testvérek, nagyon, de nagyon fogom élvezni a ti szegénységeteket.

Erre a testvérek elszéledtek és éléstáruk egész készletét az asztalra rakták: egy kevéske kenyeret, még kevesebb bort, és hogy jobban csússzék az étel, a konyha némi főzelékfélét is tálalt fel. Ám az Úr asztala megkönyörült a szolgák asztalán: egyszer csak dörömbölés hallatszott a kapun. A kapus testvér menten odafutott, és íme, egy asszony egy teli kosarat nyújtott át neki. Volt abban szép fehér kenyér, hal, rákpástétom, s azonfelül méz és tojás. Ennek láttára azonnal felvidult a szegények asztala és a silányabb ételeket másnapra téve, a finomabbak elfogyasztásához láttak. Közben az orvos mély sóhajtással így szólt:

– Sem ti, testvérek, sem mi, világiak, nem ismerjük érdeme szerint ennek az embernek szentségét.

És bizonyára még jobban jóllaktak volna, ha a csoda nem táplálta volna őket jobban, mint az eledel. Az atyai szem tehát állandóan rajta pihen övéin, és minél nagyobb szükségben van valaki, annál bőkezűbben gondoskodik róla⁴³¹.

⁴³⁰ 2Cel 43

⁴³¹ 2Cel 44

VI. fejezet. Settesoli Jacoba úrnőről

37 A római Settesoli Jacoba asszony nemcsak előkelő származásával⁴³², hanem jámborságával is kitűnt, s ezért a szent különös szeretetét élvezte. Dicséretére nem szükséges nemzetsége fényére, családja tekintélyére, nagy gazdagságára, erényeinek csodálatos tökéletességére és hosszas özvegyi megtartóztatására utalnom.

Mikor tehát szentünk abban a betegségben feküdt, mely véget vetett minden szenvedésének, és élete szerencsés folyását még szerencsésebb véggel koronázta; néhány nappal halála előtt éppen követet készült meneszteni Rómába Jacoba úrnőhöz azzal az üzenettel, hogy ha látni akarja jobb hazába költözését annak, akit földi zarándoklása idején olyan hön szeretett, a legnagyobb sietséggel induljon hozzája. A levél hamarosan elkészült, utána megfelelő gyors futárt választottak és az menten hozzálátott a szükséges előkészületek megtételéhez. Ám a kapuban hirtelen lovak dobogása, katonák lármája és népes kíséret forgolódása hallatszott. A testvérek egyike, éppen az, aki a futárnak az utasításokat adta, rögtön a kapuhoz sietett és íme, nagy álmétkodására éppen azt látta maga előtt, akit a távolból hívni készült. Egészen magán kívül volt a csodálkozástól, a lehető leggyorsabban a szenthez rohant, és nem bírván öröme uralkodni, így szólt hozzá:

– Nagy örömet mondok neked, atyám!

Erre a szent mintegy kitalálva gondolatát, így válaszolt:

– Áldott az Isten, hogy Jacoba úrnőt, a mi testvérünket hozzánk irányította. Azonnal nyissatok neki kaput, s belépése után késelem nélkül vezessétek őt ide, mert Jacoba testvérré nem vonatkoznak az asszonyokat illető megszorítások!

38 Nagy volt az öröm az előkelő vendégek közt, és a lelkek vigasztalódása közben bőven hullottak a könnyek. És hogy a csoda teljességéhez semmi se hiányozzék, kiderült, hogy a szent asszony mindent magával hozott, amit a szent atya közeledő temetésére említett levelében kért tőle. Nevezetesen hozott: hamuszínű posztót a távozni készülő haldokló elgyötört testének befödésére, sok gyertyát, gyolcsot az arcára, vánkost a feje alá, és végül bizonyos ételt, melyet nagyon szeretett a szent; általában mindent, amit csak kívánhatott tőle és aminek vételére Isten sugalmazta.

De tovább folytatom a különös zarándoklás történetét, hogy ne hagyjam vigasztalás nélkül a nemes zarándoknőt. A nagy sokaság, különösen a jámbor városi nép azt várta, hogy a halál hamarosan meghozza a szent újjászületését. A jámbor római vendégek megérkezése azonban valósággal felvillanyozta a szentet és halvány remény kezdett derengeni arra, hogy esetleg életben marad. Ezért az úrnő úgy határozott, hogy kíséretét hazaküldi, s maga csupán fiaival és néhány fegyverhordozóval marad vissza. De a szent ezt mondta neki:

– Ne tedd ezt, hiszen én szombaton meghalok, és így vasárnap valamennyi embereddel visszatérhetsz.

És valóban úgy is történt: a mondott órában átlépett a megdicsőült egyházba az, aki olyan hősieen harcolt itt a küzdő egyházban. Ezúttal nem szólok a nagy népcsőduletről, nem a mindenünnen felcsendülő énekről, a harangok zúgásáról és a bőséges könnyekről; nem szólok a fiak siránkozásáról, a jó barátok zokogásáról és a hű társak sóhajtozásáról. Csak arra térek ki, ami alkalmas volt az atyai vigasztalástól megfosztott zarándoknő lelki felüdítésére.

39 Titokban és könnybe lábadt szemmel odavezették őt, és miután halott barátja tetemét ölébe helyezték, a szent vikáriusa így szólott hozzá:

– Íme, akit annyira szeretted életében, tartsd azt most öledben is.

⁴³² Jakoba asszony a Frangepán családhoz tartozó Settesoli Gracián özvegye volt. Szent Ferenc haláláig Rómában élt, azután Assisiben telepedett le, ott is halt meg, és az alsó bazilikában van eltemetve.

És ő még forróbb könnyekkel öntözte a holttestet, megkészszerzte jajszavait és sóhajtásait, sokszorosán megismételte fájdalmas öleléseit és csókjait, és hogy jobban lásson, félrevonta fátyolát. Mit mondjak még? Szabadon szemlélte azt a drágalátos edényt, melyben az öt igazgyönggyel ékesített drága kincs rejtkezett. Újra meg újra szemügyre vette azokat a sebhelyeket, melyeket az egész világ álmélkodására magának a Mindenhatónak keze ütött, és a halott barátja oldalán érzett szokatlan örömtől egészen új életre kelt. Rögton az a gondolata támadt, hogy a páratlan csodát nem szabad titkolni, sem rejtegetni, hanem ellenkezőleg: megfelelő körültekintéssel lehetővé kell tenni, hogy mindenki megtekinthesse. Az emberek mindenünnen csapatostul özönlöttek oda, és mivel csakugyan úgy találták, hogy az Úr semmi más nemzettel nem tett így⁴³³, elteltek álmélkodással. De nem folytatom tovább, mert nem akarok hebegni ott, ahol beszélni nem tudok. Frangepán János, aki akkor még gyermek volt⁴³⁴, s később a rómaiak proconsula és a szent palota grófja lett, minden kételkedő előtt kész elismételni és esküvel megerősíteni, hogy akkor anyjával mindezt tulajdon szemével látta és kezével érintette. De térjen most már vissza a kegyelem különös kiváltságával megvigasztalt zarándoknő hazájába, mi pedig a szent halála után térjünk át más tárgyra.

⁴³³ Zsolt 147,20

⁴³⁴ Jakoba idősebbik fia, 1226-ban már inkább fiatalember volt.

VII. fejezet. A boldogságos Ferenc érdeméért feltámadt halottakról

40 Most rátérek azokra a halottakra, akik Krisztus hitvallójának érdeméből új életre támadtak, s egyúttal kérem hallgatóim és olvasóim figyelmét. Az elbeszélésben mellőzök sok körülményt, rövidsége törekszem és a csodalátók elragadtatásának mellőzésével csupán a csodák lényegére szorítkozom.

A Benevento közelében fekvő Monte Marano nevű helységben egy előkelő származású és kiválóan erényes életű asszony különös tisztelettel viseltetett Szent Ferenc iránt, és méltó módon szolgált neki. Az asszony egyszer megbetegedett, és állapota egyre súlyosabb lett, végre minden földi lény közös útjára tért⁴³⁵. Napnyugta táján halt meg, de temetését másnapra halasztották, hogy így alkalmat adjanak szerettei nagy sokaságának az összegyülekezésre. Éjszakára eljöttek az egyháziak, hogy zsoltárekléssel virrasszanak és készüljenek a temetésre, de imádkozó férfiak és nők nagy sokasága állta őt körül. És íme, az asszony egyszer csak valamennyiük szeme láttára felemelkedett az ágyból, és a jelenlevő papok egyikét – aki egyébként keresztapja volt – magához intve így szólt:

– Gyónni akarok, atyám, hallgasd meg bűnömet. Én ugyanis meghaltam és pokolra ítéltetem, mivel azt a bűnömet, melyet mindjárt meg fogok nevezni, eddig mindig elmulasztottam meggyónni. Szent Ferenc közbenjárására azonban, akinek mindig nagy tisztelője voltam, engedélyt nyertem arra, hogy visszatérjek testembe és ama bűnöm megvallásával bocsánatot nyerjek. Mihelyt tehát itt, valamennyiőtök jelenlétében elvégzem gyónásomat, azonnal visszatérek a megígért nyugalom hazájába.

És csakugyan, amint a remegő papnál nagy remegéssel elvégezte gyónását és megkapta a feloldozást, nyugodtan visszahanyatlott ágyára és elszenderült az Úrban. Vajon ki tudná méltó módon magasztalni Krisztus irgalmasságát? Ki tudná érdeme szerint hirdetni a gyónás erejét és szentünk érdemeit?

41 Hogy pedig világosan lássuk, hogy a szentgyónás csodálatos isteni ajándékát mindnyájunknak szívvel-lélekkel szeretnünk kell; másrészt meg, hogy méltó módon kidomborodjék, hogy szentünk mindig különös kegyelemben állott Krisztusnál, el kell mondanunk néhány csodát; olyanokat, melyeket még életében művelt, és olyanokat, melyeket holta után még kézzelfoghatóbban vitt végbe általa Krisztus.

Mikor egyszer boldogságos Ferenc atya igehirdetés céljából Celanóba ment, ott egy lovag alázatos tisztelettel és buzgó kitarással ebédre marasztalta. A szent eleinte vonakodott és semmiképpen sem akarta elfogadni a meghívást; utóbb azonban engedett a sok unszolásnak. Elérkezett az ebéd ideje, és az asztalt gazdagon megterítették. A jámbor házigazda magán kívül volt az örömtől és egész családjával boldog elragadtatással fogadta a szegény vendégek érkezését. Szent Ferenc azonban egyelőre állva maradt, szemét az égre emelte, s utána titkos jellel magához intette a házigazdát.

– Íme, vendéglátó testvérem – mondotta –, engedtem unszolásodnak és eljöttem házádba, hogy együtt egyek veled. De fogadd készséges lélekkel intésemet, mert te már nem itt, hanem másutt fogsz étkezni. Őszinte bűnbánattal gyónd meg tehát bűneidet és ne tórd, hogy akárcsak a legkisebb szenny is meggyónás nélkül maradjon lelkedben. Az Úr még a mai napon visszafizeti, amiért ilyen alázatosan fogadtad a szegényeket.

A férfiú vonakodás nélkül megfogadta a szent ígéket és Szent Ferenc egyik társának, aki felszentelt pap volt, minden szépitgetés nélkül meggyónta minden bűnét. Utána rendelkezett házáról és a legkisebb kételkedés nélkül várta a szent szavainak beteljesedését. Végre

⁴³⁵ Józs 23,14

asztalhoz ültek. Mikor már mindenki enni kezdett, kereszttetés után reszkető kézzel ő is kenyér után nyúlt. De még mielőtt kinyújtott kezét visszahúzhatta volna, feje lehanyatlott és lelke kiszállott. Ó, milyen felbecsülhetetlen a bűnösök számára a szentgyónás! Íme az egyik halottaiból támad fel, hogy gyónását elvégezhesse, a másik pedig a gyónás kegyelmével még életében megszabadul az örök kárhozattól.

42 Egy római jegyzőnek alig hétéves fiacskája merő gyerekes kíváncsiságból mindenáron el akarta kísérni édesanyját, mikor az a Szent Márk templomba indult prédikációt hallgatni. Mivel azonban anyja visszaparancsolta, a visszautasítás fölött érzett bánatában, nem tudni, milyen ördögi sugallatra, palotájuk ablakából az utcára vetette magát, és ott, mivel minden porcikája összezúzódott, egy utolsó rángatózással kiadta lelkét. Anyja, aki még nem járt messze, fiacskája zuhanásának neszére gyanút fogott és gyorsan hazasietett; de otthon már csak halott fiát látta viszont. Felindulásában először magán akart bosszút állni, odacsődült az egész szomszédság jajveszékelné, és ugyanakkor orvosokat is hívtak a halotthoz. De vajon ki tud életre kelteni halottakat? Az orvosi vizsgálat és a bajmegállapítás ideje már elmúlt; az orvosok legfeljebb azt állapíthatták meg, hogy az ítékezés joga Istent illeti, de ők segíteni már nem segíthetnek. Mivel a melegség és az élet, az érzékelés, a mozgás és erőkifejtés lehetősége kiszállott belőle, az orvosok kénytelenek voltak halottnak nyilvánítani a gyermeket. A ferences Rao testvér, aki egész Rómában ünnepelt hitszónok volt, éppen arra készült prédikálni. Odasietett tehát a gyermekhez és mélységes hittel eltelve így szólt atyjához:

– Hiszed-e, hogy Isten szentje, Szent Ferenc életre keltheti gyermekedet annak a szeretetnek érdeméért, mellyel Isten Fia, Jézus Krisztus iránt mindig viseltetett?

Erre az atya így felelt:

– Erősen hiszem és vallom ezt. Egész életemre szolgáljává szegődöm és ünnepélyesen elzarándokolok sírjához.

Ekkor a testvér kísérőjével együtt földre borult, és a többieket is imádkozásra szólította fel. Mikor ez megtörtént, a gyermek mozgolódni kezdett, felemelte karját, majd felült. Anyja azonnal hozzá rohant s magához ölelte, atyja pedig magán kívül volt az örömtől. Az egész nép csodálkozással telt el és hangos szóval magasztalta Krisztust és az ő szentjét. A gyermek pedig az összes jelenlevők szeme láttára fel s alá járkált és teljesen visszanyerte testi épségét.

43 Mikor a nocerai testvérek egy Péter nevű embertől egy szekeret kértek, melyre pillanatnyilag égető szükségük volt, az nagy meggondolatlanságában ezt válaszolta nekik:

– Inkább megnyúznék közületek kettőt Szent Ferencetekkel együtt, semhogy a szekeret átengedném.

De abban a pillanatban megbánta, hogy ilyen durva káromlást követett el, kezével szájára ütött és bocsánatért könyörgött. Attól félt ugyanis, hogy tettét megtorlás követi, mint ahogy egykettőre meg is történt. Éjjel álmában úgy tűnt neki, mintha háza hangosan hejehujázó és táncoló férfiakkal és nőekkel telt volna meg. De ugyanabban a percben Gapharus nevű fia hirtelen megbetegedett és rövid idő múlva meghalt. Erre a táncok, melyeket az imént látott, szomorú gyászra és a hangos vígasság jajveszékélésre fordultak. Eszébe jutott Szent Ferenc ellen elkövetett káromlása és a büntetés súlyosságából megtanulta, milyen nagy bűnt követett el. A földön hentergett és egy pillanatra sem szűnt meg Szent Ferenc segítségével könyörögni.

– Én vagyok az, aki vétkeztem⁴³⁶ – mondotta –, igazság szerint engem kellett volna sújtanod. Drága szentem, add vissza nekem – aki immár bánom bűnömet – azt, akit káromlásom miatt elragadtál tőlem. Neked ajánlom magamat és mindig készen állok szolgálatodra. Sőt, kész vagyok minden első terményemet neked ajánlani.

⁴³⁶ 2Kir 24,17

És csodák csodája! E szavakra megelevenedett a gyermek és sírását visszatartva így mondta el halálának történetét:

– Miután meghaltam, odajött hozzám Szent Ferenc és egy sötét, szerfölött hosszú úton vezetett végig. Utána egy rendkívül kellemes és e világon semmi máshoz nem fogható gyönyörű kertbe helyezett. De rövid idő múlva ugyanazon az úton megint visszavezetett és így szólt hozzám: „Térj vissza atyádhoz és anyádhoz, mert nem akarlak tovább itt tartani.” Én meg, amint parancsolta, visszajöttem.

44 Capua városában egy fiú, miközben társaival a Volturno folyó partján játszadozott, ügyetlensége miatt legurult a partról és beleesett a mély vízbe. A folyó árja gyorsan magával sodorta és holttestét az iszap alá temette. Játzópajtásainak sikoltozására egykettőre rengeteg ember és asszony verődött össze és a gyermek esetének hallatára keservesen kiáltozni kezdtek:

– Szent Ferenc, add vissza e gyermeket apjának és nagyapjának, akik mindketten a te szolgálatodban serénykednek.

Valóban, a gyermek apja és nagyapja tehetségéhez képest egy Szent Ferencnek szentelt szentegyházban teljesített szolgálatot. Mialatt a tömeg alázatos könyörgéssel Szent Ferenc segítségéért esedezett, egy távolabb álló úszóbajnok a lárma hallatára közelebb ment. Mikor megtudta, hogy a gyermek már több, mint egy órája esett a vízbe, Krisztus nevének segítségül hívásával és Szent Ferenc érdeméért lehányta ruháit, és azon meztelenül a folyóba vetette magát. Mivel azonban sejtelve sem volt, hogy hol esett a vízbe a gyermek, gondosan kikémlelte a partot és a folyó medrét. Végre Isten akaratából meglelte a helyet, ahol az iszap valóságos sírhantot emelt a gyermek holtteste fölé. Miután kiásta és a partra vonszolta, mély szomorúsággal szemlélte a tetemet. Bár a körülálló nép világosan látta, hogy a gyermek halott, mégsem szűnt meg sírva és jajveszékelve kiáltozni:

– Szent Ferenc, add vissza e gyermeket apjának!

És boldogságos Ferenc, mint a kimenetel megmutatta, a nép áhíthatának láttára és buzgó esedezésének hallatára pillanatok alatt feltámasztotta a halottat. Ez valamennyiük öröme és csodálkozására talpra állott, és alázatosan kérte, hogy haladéktalanul vigyék őt Szent Ferenc templomába, mint akinek esküvel erősített állítása szerint egyes-egyedül köszönhette feltámadását.

45 Sessa Aurunca városában, az „Oszlopok” városrészben a lelkek elvesztője és a testek gyilkosa, a sátán, egyszer egy házra rontott és azt romba döntötte. Ezzel annak a sok gyermeknek elpusztítását akarta elérni, akik akkoron a ház körül gyermeki játékokkal szórakoztak; de csak egyet talált el, akit az összeomló ház romjai agyonnyomtak. Az összedülő ház robajára felneszelve minden oldalról férfiak és asszonyok siettek elő, és a halott gyermeket saroglyára helyezve szerencsétlen anyja elé vitték. Ez arcát és haját tépve keserű zokogás és patak módjára ömlő könnyek közt, már amennyire egyáltalán beszélni tudott, ezt kiáltozta:

– Szent Ferenc, Szent Ferenc, add vissza fiamat!

De nemcsak ő, hanem a körülötte állók is, férfiak és asszonyok egyaránt, keserű könnyeket hullattak és váltig ismételték:

– Szent Ferenc, add vissza e szerencsétlen anyának gyermekét!

Az anya, miután már vagy egy óráig ilyen tépő fájdalomban vergődött, végre összeszedte magát és ezt a fogadalmat tette:

– Szent Ferenc, add vissza nekem szeretett gyermekemet és én akkor ezüstszálakkal fonom körül oltárodát, új gyolcsot borítok rá, és egész templomodat pazarul ellátom gyertyákkal.

Utána a holttestet ravatalra tették, és mivel még éjszaka volt, temetésre a következő napot tűzték ki. Éjfél tájban azonban mozgolódni kezdett a gyermek, tagjai lassan felengedtek, és még virradat előtt egészen magához tért és magasztaló szavakban tört ki. A nép és a papság,

miután meggyőződött róla, hogy teljesen ép és egészséges, szintén hálát adott boldogságos Ferencnek.

46 Az apuliai hegyekben fekvő Pomarico helységben egy házaspárnak egyetlen kisleánya volt, akit zsenge korától fogva a legodaadóbb szeretettel vettek körül. Mivel nem volt rá remény, hogy másik gyermekük születik, a kislány volt minden szeretetük tárgya és minden aggodásuk oka. Mikor tehát egyszer halálosan megbetegedett, az apa is meg az anya is már szinte halottnak érezték magukat. Bár éjjel-nappal a legszorgosabb gonddal őrködtek fölötte, egy reggelen mégis holtan találták. Talán az álom lepte meg őket, talán a virrasztásban nem voltak eléggé vigyázatosak. Az édes gyermekétől és az utód minden reményétől megfosztott anya úgy érezte, hogy maga is utána megy a sírba. A temetés szomorú szertartására megjelentek a rokonok és szomszédok, és sürgették az élettelen tetem mielőbbi elhantolását. A szerencsétlen anya kimondhatatlan kínokban vergődve és egészen beletemetkezve gyötrő fájdalmába, semmit se vett észre a körülötte történekből. De egyszer csak megjelent előtte Szent Ferenc, egyetlen társa kíséretében, és szelíd szavakkal így szólt hozzá:

– Ne sírj, mert bár egyetlen lámpásod fénye egészen kialudt, én újra meggyújtom azt!

Erre az asszony rögtön talpra ugrott, és miután mindenkinek elbeszélte, mit mondott neki Szent Ferenc, kereken megtiltotta az élettelen holttest elvitelét. Utána lánya felé fordult, és a szent nevének segítségül hívása közben épen és elevenen emelte fel a ravatalról. Másra bízunk annak az álmétkodásnak az ecsetelését, mely a jelenlevőket elfogta, és a szülők még soha nem érzett örömeének vázolását.

47 A szicíliai Ragusában⁴³⁷ egy Gerlandinus nevű ifjú szüret idején szüleivel együtt kiment a szőlőbe. Itt, hogy a boros kádból könnyebben megtölthesse a tömlőket, egészen a prés alá állott; de az összetartó fák meglazulása következtében azok a hatalmas kódarabok, melyekkel a törkölyt ki szokták préselni, rázuhantak és fején súlyosan megsebesítették. Atyja azonnal odasietett, de ahelyett, hogy kétségbeejtő helyzetében segített volna rajta, ott hagyta a halom kő alatt, ahogyan találta. A nagy jajveszékelésre végre a szüretelők siettek oda, és a szerencsétlen apa iránti részvétből kiszabadították a fiút a romok alól. Azután begöngyölték és félretették az élettelen tetemet, s azontúl már csak eltemetésére gondoltak. Az apa azonban Jézus lábához borulva nagy buzgón könyörgött, hogy Szent Ferenc érdeméért – akinek nagy ünnepe éppen küszöbön állott – kegyeskedjék visszaadni egyetlen fiát. Megkettőzte könyörgését, fogadalmakat tett, s többek közt megígérte, hogy elzarándokol a szent férfiú hamvaihoz. Később megjött az édesanya is, és szinte örvöngve vetette magát halott fiára; hangos zokogásával a többieket is részvétre indította. Ekkor a gyermek hirtelen talpra szökött, szemrehányásokat tett az őt siratóknak és örömmel újságolta nekik, hogy az életbe való visszatérését egyes-egyedül Szent Ferenc közbenjárásának köszönheti. Az összesereglett emberek erre hangos szóval magasztalták a Magasságbelit, aki íme, szentje érdeméért kiszabadította a holtat a halál kötelékéből.

48 Egy másik halottat Németországban támasztott életre. Erről Gergely pápa úr Szent Ferenc átszállítása idején külön értesítette mindazokat a testvéreket, akik az átszállításon és a káptalanon részt vettek. Én ezt a csodát, mivel lefolyását nem ismertem, nem vettem fel; különben is azt hiszem, hogy a pápai állítás fölötte áll minden más bizonyításnak. De most már térjünk át azokra, akiket a halál torkából ragadott ki.

⁴³⁷ Siracusa közelében.

VIII. fejezet. Azokról, akiket a halál torkából hozott vissza az életbe

49 Egy Rodulfus nevű nemes római polgárnak egy magas tornya és a toronyban természetesen őre volt. Az egyik éjszaka, mikor az őre a torony tetején már javában aludt; a meglazult, esetleg eltört felvonókészülék a fal párkányáról kiálló gerendákra esett; utána a gerendákkal együtt a palota tetejére zuhant és végül onnét a földre gurult. Az éles csattanásra természetesen az egész ház felébredt, és a házigazda ellenséges támadást gyanítva rögtön fegyverbe öltözött. Kivont kardját villogtatta a lába előtt alvó ember fölött és már éppen átszűrni készült, mert hamarjában nem ismerte fel benne a toronyőrt. Felesége azonban attól félve, hogy esetleg a testvére az – akivel férje halálos viadalba készül szállani –, megakadályozta őt a szúrásban azzal, hogy tulajdon testével oltalmazta az alvót, és ezzel a kegyes nagylelkűséggel megmentette életét. És mily csodálatos volt az álomból való ébredés! Az őre sem a kétszeres esésre, sem pedig a kísérő zajra nem ébredt fel. Csak kézzel való hosszas rázásra eszmélt fel, és mintha csak legédesebb álmából verték volna fel, így szólt urához:

– Micsoda dolog az, hogy felverték álomból? Még soha ilyen jóízűt nem aludtam, ugyanis boldogságos Ferenc karjai közt szenderegtem.

Mikor azonban a többiek előadásából megbizonyosodott lezuhanásáról, mikor lent a mélységben látta magát, holott az imént még fent a magasban aludt; módfelel csodálkozott és sehogyan sem tudta megérteni a dolgot. Ott mindenki füle hallatára megfogadta, hogy bűnbánatot fog tartani és ura engedélyével azon nyomban zarándokútra indult. Az úrnó pedig Szent Ferenc iránti tiszteletből és hódolatból egy szép miseruhát ajándékozott a testvéreknek, akik a városon kívül fekvő birtokán tartózkodtak. A Szentírás állítja és tömérdek példa igazolja, mily nagy a szíves vendéglátás jutalma. A mondott úr ugyanis Szent Ferenc iránti tiszteletből éppen azon az éjszakán két kisebb testvért fogadott be szállásra. Az őre eseténél a többiekkel együtt a testvérek is jelen voltak.

50 A Campaniában fekvő Pofi nevű községben⁴³⁸ bizonyos Tamás nevű pap többedmagával a javadalmához tartozó vízimalom kijavításán dolgozott. A malom alatt mély örvény nyílt, s abba egy bővízű csatorna ömlött. A pap, miközben vigyázatlanul lépdelt a csatorna szélén, hirtelen belezuhant az árokba és ellenállhatatlan sodrással egykettőre a zsilipszabályozó gerendához került, mely mozgásával működésben tartja a malmot. Tehetetlenül vergődött a gerendán és egyáltalán nem tudott elmozdulni onnan. Mivel hanyatt feküdt, a víz akadálytalanul ömlött szájába, s ugyanakkor hallását és látását is teljesen megbénította. De ha nyelve meg is bénult, szíve egészségesen vert, és azzal keservesen nyögve Szent Ferenchez könyörgött. Már hosszabb ideje feküdt így, úgyhogy mire társai odajutottak, már teljesen lemondtak életéről.

– Tüstént fordítsuk meg a szabályozó rudat – mondta a molnár –, hogy legalább a holttestét megkapjuk.

Nagy erőlködéssel csakugyan megfordították a rudat, és íme, a vízben megpillantották a vergődő testet. Mialatt a pap félholtan a vízben vergődött, váratlanul ott termett egy kisebb testvér fehér habitusban, derekán kötéllel, és karjával mondhatatlan gyöngédséggel kiemelte őt a vízből. Közben ezt mondta:

– Én vagyok Ferenc, akit te segítségül hívtál.

A pap megmenekülése után magán kívül volt az örömtől és ide-oda futkosva így kezdett kiabálni:

⁴³⁸ Ceprano és Ceccano között.

– Testvér, testvér!

A körülötte állóktól pedig azt kérdezte:

– Hol van? Merre távozott?

Azok pedig megrendülve arccal a földre borultak⁴³⁹ és magasztalták Istent és az ő szentjét.

51 A capitanata tartományban fekvő Celano községből egyszer egy csomó gyerek a határba indult füveket szedni. A mezőn volt többek közt egy régi kút is, melynek száját egészen benőtték a dúsan sarjadó füvek. A kút vize megközelítőleg négy lábnyi mély volt. Mialatt a gyermekek szanaszét kóboroltak, egyikük vigyázatlanságból beleesett a kútba. Ámde a földi veszedelem bekövetkezését nyomon követte az égi segítség kiesdése⁴⁴⁰.

– Szent Ferenc – sóhajtotta és közben a fiú –, segíts most rajtam!

Ezalatt a többiek erre-arra kószáltak, s mivel az eltűnt fiút sehohol sem látták, először körbejárva kiáltozással, majd síró szóval hívogatták. Végre odamentek a kút szájához, és a lábuk taposása nyomán felegyenesedni kezdő füvekből megértették, hogy társuk a kútba esett. Nagy siránkozással visszarahantak tehát a községbe, ott egy csomó embert segítségül hívtak, és azok társaságában tértek vissza a mindnyájuk megítélése szerint teljesen kilátástalan esethez. Az egyik ember kötéllel leereszkedett a kútba és íme, ott látta a fiút a víz szélén ülve minden látható sérülés nélkül. Miután kihúzták a kútból, a fiú az odasereglett emberek füle hallatára ezeket mondotta:

– Esés közben Szent Ferenc segítségét kértem, és ő abban a pillanatban mellettem is teremt eleven valóságában, kinyújtotta kezét, gyöngéden megfogott, és mindaddig tartott, amíg csak egyikőtök ki nem húzott a vízből.

52 Egy halálosan beteg anconai leány ápolásával már egészen felhagytak, s helyette inkább a temetéshez szükséges előkészületek megtételéhez fogtak. Az utolsó pillanatban azonban megjelent neki Szent Ferenc és ezt mondotta neki:

– Bízzál, leányom, mert az én érdememért egészen meggyógyultál. Estig azonban senkinek se szólj róla, hogy visszaadtam egészségedet.

Mikor tehát érkezett az este, a lány hirtelen felült ágyában, mire a jelenlevők rémülten szétfutottak. Azt hitték ugyanis, hogy a halott tetemét a gonosz lélek vette birtokába; és miután az eredeti lélek eltávozott belőle, most a sátán lépett örökébe. Csak anyja mert közelebb lépni hozzá és a gonosz lélekre – akiről azt hitte, hogy vele szembe áll, – tömérdek átkot szórva mindenáron vissza akarta fektetni lányát. Ő azonban így szólt hozzá:

– Ne képzeld engem, anyám, gonosz léleknek, mert boldogságos Ferenc már három órákor megszabadított minden bajomtól, de megtiltotta, hogy mostanig szóljak róla.

Ferenc neve egyszerre felvidította azokat, akiket az imént a gonosz lélek megfutamított. Azonnal asztalhoz ültetik a lányt és kényszerítik, hogy egyék az eléje tálalt csirkehúsból. Ő azonban a nagybőjtbe való tekintettel vonakodott hozzányúlani.

– Ne féljete! – mondotta. – Nemde látjátok Szent Ferencet fehér ruhában? Ő tiltja nekem, hogy a nagybőjtben húst egyem, és ugyancsak ő parancsolja, hogy egy bizonyos szegény asszonynak, aki jelenleg börtönben ül, gyászruhát vigyek. Nézzétek csak, nézzétek csak és lássátok, hogyan tűnik el!

53 Nettunóban⁴⁴¹ egy házban három asszony lakott. Ezek közül az egyik különös tisztelője volt a testvéreknek, és még inkább Szent Ferencnek. Egyszer egy erős szélroham romba döntötte a házat. A romok két asszonyt agyonnyomtak és maguk alá temettek. De íme, abban a pillanatban megjelent a csendes fohászkodással segítségül hívott boldogságos Ferenc, és nem engedte, hogy pártfogoltját a legkisebb baj is érje. A fal ugyanis, amelyhez

⁴³⁹ Szám 14,5

⁴⁴⁰ Szójáték: *terrestre naufragium – caeleste suffragium*.

⁴⁴¹ Latium tartományban, a Tirrén-tenger partján.

lapult, pontosan magasságának megfelelő terjedelemben épen megmaradt; a lehulló gerenda pedig úgy helyezkedett el, hogy a ráhulló törmelék egész súlyát felfogta. Az emberek az összeomlás robajára odasiettek, a két halott asszonyt illendően elsiratták, a testvérek életben maradt pártfogójáért hálát adtak Szent Ferencnek.

54 A viterbói egyházmegyében fekvő Corneto⁴⁴² jelentékeny és népes község. Mikor a kisebb testvérek itteni háza számára egy nagy harangot öntöttek, jóakaróik nagy számmal gyülekeztek oda, hogy kivegyék részüket a munkából. Miután az öntés befejeződött, nagy vigassággal lakomázni kezdtek. Többek közt odavetődött egy Bertalan nevű nyolcéves fiúcska is, akinek apja és nagybátyja szintén derekasan kivette részét az öntés munkájából; ajándékot hozott a lakomázóknak. Ekkor hirtelen erős szélroham támadt, alapjában megrázta a házat, nagy és súlyos ajtaját egy váratlan fordulattal kivetette sarkából és a gyermekre döntötte. Mindenki meg volt róla győződve, hogy a roppant súly agyonnyomta a kisfiút; annál inkább, mivel az ajtó olyan tökéletesen betakarta, hogy semmi sem látszott belőle. Az öntés munkája zűrzavarba torkollott⁴⁴³, és a lakomázók vidám hangulatát a gyászolók szomorúsága váltotta fel. Mindnyájan felugrottak az asztaltól s a gyermek nagybátyja magában Szent Ferencet szólítva a többiekkel együtt az ajtóhoz sietett. Az apa pedig – aki a fájdalomtól megdermedt tagjaival mozdulni sem tudott – hangos szóval és ünnepélyes fogadással Szent Ferencnek ajánlotta fiát. Felemelték a gyászos terhet és íme, akit mindnyájan holtnak vélték, mintha csak most ébredt volna fel álmából, egészen vidámnak látszott és semmi sérülésnek nyoma nem mutatkozott rajta. Így a zűrzavart ismét öröm váltotta fel⁴⁴⁴, és a félbeszakadt lakomát nagy vigassággal folytatták tovább. Később maga a gyermek mondta nekem⁴⁴⁵, hogy míg az ajtó alatt feküdt, semmi élet nem volt benne. Tizennégyéves korában a kisebb testvérek közé lépett, s idővel nagy tudós és ünnepelt szónok lett belőle.

55 Ugyanabban a községben egy kisgyermek lenyelt egy ezüst kapcsot, amelyet apja adott a kezébe. A kapocs annyira elzárta torkát, hogy egyáltalán nem tudott levegőhöz jutni. Apja keservesen sírt, önmagát fia meggyilkolásával vádolta, és mintha csak eszét veszítette volna, a földön fetrengett. Édesanyja haját és ruháját tépve szintén keservesen siratta a szerencsétlen esetet. Barátaik osztoztak fájdalmukban, látván, hogy az imént még egészséges gyermeket ily váratlan halál szakítja el. Ekkor az apa Szent Ferenc érdemeire hivatkozott és fogadalmat tett arra az esetre, ha fiát megszabadítja. És íme, a fiú abban a pillanatban kiköpte a kapcsot és a többiekkel együtt magasztalta Szent Ferenc nevét.

56 Egy Miklós nevű cepranói⁴⁴⁶ ember egy napon kegyetlen ellenségei kezébe került. Ezek egyik sebet a másik után ejtették rajta, és mindaddig nem szüntek meg dühöngeni a szerencsétlen ellen, míg csak halottnak vagy legalább halni készülőnek nem vélték őt. Végre félholtan otthagyták őt és vérbe borítva továbbálltak. Miklós, mikor az első ütések kaptak, harsány hangon így kiáltott:

– Segíts rajtam, Szent Ferenc! Siess segítségemre, Szent Ferenc!

A távolabb állók közül többen hallották szavát, de nem tudtak segíteni neki. Végre vérében ázottan hazavitték. Ő azonban egyre csak azt hangoztatta, hogy nem fog meghalni, meg hogy semmi fájdalmat nem érez, mert Szent Ferenc segítségére sietett neki és kieszközölte számára az Úrtól a bűnbánat kegyelmét. És csakugyan, mikor lemosták róla a vért, minden emberi reménytelenség ellenére teljesen felépült.

⁴⁴² 1922 óta Tarquinia.

⁴⁴³ Szójáték: *fusioni confusio succedit*

⁴⁴⁴ Szójáték: *successit confusioni refusio gaudiorum*

⁴⁴⁵ Kétségtelenül Celanói Tamás testvérnek.

⁴⁴⁶ Az ókori Fregellae a Liris folyó mentén.

57 Lentini⁴⁴⁷ lakói a közeli hegyből egy hatalmas kődarabot vágtak ki és azt Szent Ferenc egyik, felszentelés előtt álló templomának főoltárára szánták. Mikor vagy negyven ember egyesült erővel azon fáradozott, hogy a követ szekérre tegye, az rázuhant az egyik emberre és azt sír módjára valósággal eltemette. Az embereket egészen megzavarta a váratlan eset; nem tudták, mihez kezdjenek, s ezért nagy részük csüggedten elszéledt. A visszamaradt tíz pedig siralmas hangon Szent Ferencet szólították és kérte, hogy ne engedje ilyen siralmas halállal elpusztulni azt az embert, aki éppen az ő szolgálatában serénykedett. Ezalatt az eltemetett ember félholtan feküdt s a benne lakozó tevékeny lélek⁴⁴⁸ Szent Ferenchez sóhajtozott segítségért. Végre a visszamaradt férfiak megemberelték magukat és a követ olyan játszi könnyedséggel mozdították el róla, hogy mindnyájan Szent Ferenc kezét látták benne. Az eltemetett ember teljesen sértetlenül talpra állott; aki az imént még valósággal halott volt, új életre kelt; akinek látása elhomályosult, újból visszanyerte szemeinek ragyogó fényét. Ebből mindenki megértheti, mit jelent Szent Ferenc segítsége reménytelen helyzetekben.

58 Hasonló, emlékeztetre méltó eset történt a márkai San Severinóban. Mikor ugyanis Szent Ferenc assisi forrásának kiképzésére Konstantinápolyból egy hatalmas kődarab érkezett és egy csomó ember gyorsan görgette maga előtt, egyikük véletlenül alája került. A szerencsétlent nem csak halottnak, hanem teljesen szétmorzsoltnak is vélték. De neki, miként látta és a valóságban is történt, abban a pillanatban megjelent Szent Ferenc, felemelte a követ, és anélkül, hogy a legkisebb sérülést hagyta volna rajta, tovább hajította. Így történt, hogy a borzalmas látvány mindenki előtt csodálatos látvánnyá vált.

59 Bertalan, gaetai polgár, éppen Szent Ferenc egyik templomának megépítésén dolgozott. Mikor azonban egy gerenda beillesztésén fáradozott, a rosszul elhelyezett gerenda lezuhant és nyakszirtjén súlyosan megsebesítette. Mivel nagy vérvesztéséget szenvedett és szíve éppen csak hogy vert, az egyik testvértől a szent útravalót kérte. Ezt azonban hamarjában nem tudta előkeríteni, s mivel azt hitte, hogy közvetlen halálveszély fenyeget, Szent Ágoston⁴⁴⁹ szavával vigasztalta a beteget:

– Hidd és vetted!

A rákövetkező éjszaka megjelent neki Szent Ferenc tizenegy társával és egy báránnyal az ölében. Odament az ágyához és nevéen szólítva őt ezt mondotta neki:

– Ne félj, Bertalan, nem győz fölötted az ellenség, aki az én szolgálatomban akart téged megakadályozni, mert íme, egészségesen fogsz felkelni! Itt a Bárány is, aki után vágyakoztál, és akit jó szándékban csakugyan vettél is. Mert testvérünk igazán jó tanácsot adott neked.

Utána kezével végigsimította sebeit és megparancsolta neki, hogy haladéktalanul térjen vissza megkezdett munkájához. Valóban korán reggel felkelt és általános csodálkozására és bámulatára azoknak, akik félholtan hagyták őt, teljesen épen és egészségesen jelent meg munkahelyén. A gyógyulás olyan váratlan volt, hogy mindnyájan azt hitték, hogy kísértetet és nem embert; szellemet és nem eleven húst látnak. Mivel itt a szent tiszteletére emelt épületekről van szó, helyénvalónak tartom ide beszöni egy eléggé különös csoda történetét.

60 A sipontói egyházmegyében fekvő Peschici nevű községben⁴⁵⁰ két kisebb testvér egyszer arra vállalkozott, hogy templomot épít Szent Ferenc atyánk tiszteletére. De bármennyire törték magukat, az építéshez szükséges anyagot sehogyan sem tudták előteremteni. Mikor egy éjszaka felkeltek alvásukból, hogy elimádkozzák a zsolozsmát, egyszerre csak hulló kövek zuhogására és csattogására lettek figyelmesek. Kölcsönös biztatásra, hogy mégis utána kellene nézni a dolognak, végre kimerészkedtek és íme, egy

⁴⁴⁷ Szicíliában, a siracusai tartományban.

⁴⁴⁸ Bölcs 15,11

⁴⁴⁹ A János evangéliumhoz írt magyarázatából (PL 35,1602)

⁴⁵⁰ Apuliában, a Monte Gargano északi lejtőjén.

nagy csomó embert láttak, akik egymással versenyezve hordták a köveket. Valamennyien teljes csendben jöttek és mentek, és valamennyien fehérbe voltak öltözve. Az összehordott nagy kőkupac mutatta, hogy nem álomról van szó, sőt egészen a templom befejezéséig folyt a munka. Hogy pedig a munkások nem testben járó emberek voltak, kiderült akkor, mikor a legszorgalmasabb utánajárással sem sikerült akár csak egyet is előkeríteni, akinek része lett volna benne.

61 Egy Castel San Gemignianói⁴⁵¹ nemes ember fia súlyosan megbetegedett. Már a végét járta, és a gyógyulás minden reményét feladták nála. Szeméből vérpatak folyt, mint a kar felvágott eréből szokott. Egész testén a közeli vég jelei mutatkoztak, és úgy látszott, mintha már ki is múlt volna. Szülei és barátai szokás szerint összegyűltek elsíratására, és a gyász elrendezése után már csak temetéséről beszéltek. Eközben atyjának, akit minden oldalról a gyászolók sokasága fogott közre, eszébe jutott egy régebbi látomása. Gyors léptekkel Szent Ferenc ottani templomába sietett, és ott kötéllel a nyakában teljes alázatossággal az oltár elé vetette magát. Ebben a helyzetben fogadalmat tett, megsokszorozta imádságát és sóhajtásaival és könnyeivel kieszközölte Krisztusnál Szent Ferenc pártfogását. Utána visszatért fiához, és mivel azt teljesen meggyógyultnak találta, gyásza egyszerre örömmre fordult.

62 A szicíliai Piazza Armerinában⁴⁵² egy ifjú, akit egyházi pályára szántak, egy nagybátyjának fogadalmára a szent atya közbenjárására visszatért a halál örvényéből.

63 Ugyanott egy Sándor nevű ifjú pajtásaival egy magas hegyen kötélhúzással szórakozott; ám a kötél egyszer csak elszakadt és ő a mélybe zuhant. Mikor felemelték, mindenki holtnak hitte. Atyja azonban könnyekkel és sóhajtásokkal Isten szentjének, Ferencnek ajánlotta őt és íme, abban a szempillantásban meggyógyult.

64 Ugyanabban a városban egy asszony súlyos tüdőbajban szenvedett; már a végét járta és éppen a lélekajánlást⁴⁵³ végezték fölötte. Ekkor a jelenlevők valamelyike a szent atyát hívta segítségül és lám, abban a percben meggyógyult.

65 A cosenzai egyházmegyében fekvő Rietiben⁴⁵⁴ történt, hogy két odavaló diákgyerek az iskolában összeszólalkozott és a veszekedés hevében az egyik súlyos sebet ütött társa mellén. Mivel mellén kívül gyomrán is súlyos sérülést szenvedett, a megemésztett étel egyszerűen kifolyt a fiú gyomrából, új ételt pedig egyáltalán nem tudott magához venni. Az ételt ugyanis sem megenni, sem pedig valamilyen alkalmas szervben megtartani nem tudta, hanem a seben át emésztetlenül kiadta magából. Mivel az orvostudomány semmit sem tudott segíteni, a szülők egy kisebb testvér biztatására fiukkal együtt bántatlanságot ígértek a tettesnek és egyúttal fogadalmat tettek Szent Ferencnek, hogy arra az esetre, ha a halálosan és az orvosok véleménye szerint reménytelenül beteg gyermeküket kiragadja a halál torkából, azonnal templomába küldik őt és a templomot gyertyákkal tűzdelik körül. És amely pillanatban megtörtént a fogadalomtétel, olyan tökéletesen és csodálatos módon meggyógyult, hogy a salernói orvosok véleménye szerint az sem lett volna nagyobb csoda, ha halottaiból támadt volna fel.

66 Egyszer két kereskedő – ügyeik intézésére – egy időben időzött Trapaniban⁴⁵⁵. Közben az egyik halálosan megbetegedett. A segítségül hívott orvosok rögtön hozzásiettek, de egészségét nem tudták visszaadni. Erre egészséges társa fogadalmat tett Szent Ferencnek, hogy ha barátja visszanyeri egészségét, ő a szent ünnepén minden esztendőben énekes misét mondhat. Mikor fogadalma megtétele után hazatért, társát, akit távozásakor már eszméletlenül

⁴⁵¹ Volterra és Poggibonsi között.

⁴⁵² Castrogiovanni tartományban.

⁴⁵³ A szent kenet feladását követő imádság.

⁴⁵⁴ Calabriában.

⁴⁵⁵ Szicília észak-nyugati partján.

hagyott, és akiről biztosra vette, hogy már lefizette a halandóság adóját, régi jó egészségben taláta.

67 Todi városában egy gyermek nyolc napon át valósággal halottként feküdt ágyában: csukott szájjal, lehunyt szemekkel és kormos fazék módjára megfeketedett arccal, kezekkel és lábakkal. Már mindenki lemondott életéről. Anyja fogadalmára azonban csodálatos gyorsasággal megint erőre kapott. Bár a kisdéd beszélni még nem tudott, a maga gügyögő módján váltig állította, hogy Szent Ferenc szabadította meg.

68 Egy ifjú, mikor egy igen magas hegyről lezuhant, elveszítette beszélőképességét és valamennyi tagjának használatát...⁴⁵⁶

69 Egy Walter nevű arezzói gyermeket állandó láz és azonfelül fekélyek gyötörtek...⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ Lásd: 1Cel 140

⁴⁵⁷ Lásd: 1Cel 141

IX. fejezet. Vízkórságban és bénaságban szenvedőkről

70 Fano városában egy vízkóros ember boldogságos Ferenc közbenjárására tökéletesen megszabadult betegségétől.

71 Egy gubbiói asszony, aki bénultan feküdt ágyában, boldogságos Ferenc nevének harmadszori segítségül hívására tökéletesen felépült bajából, és teljesen egészséges lett.

72 A sorai egyházmegyében fekvő Arpinóban⁴⁵⁸ egy leány olyan súlyos bénulásban szenvedett, hogy tagjai és idegei teljesen felmondták a szolgálatot és képtelenné váltak bármilyen emberi munka végzésére. Szinte azt lehetett gondolni, hogy inkább a gonosz lélek gyötri a szerencsétlen gyermeket, semmint emberi lélek tartja benne az életet. A betegség kínjai annyira összeaszalták, hogy úgy látszott, mintha bölcsős korához tért volna vissza. Végre anyja isteni sugallatra ölében a vicalvi⁴⁵⁹ Szent Ferenc-templomba vitte, s miután ott bő könnyeket hullatott érte és kiadósan imádkozott, teljesen megszabadult betegségétől és visszanyerte korábbi épségét.

73 Ugyanott egy ifjút, akinek száját elreteszelte a bénulás, szeméit pedig egészen elfordította, anyja az említett templomba akarta vinni. Mivel az ifjú semmiképpen sem tudott mozdulni, anyja távollétében imádkozott érte és íme, mire hazaért, tökéletesen meggyógyultnak találta.

74 Poggibonsiban⁴⁶⁰ egy Ubertina nevezetű leány olyan súlyos és reménytelennek látszó betegségben feküdt, hogy szülei már lemondtak minden emberi segítségről, de annál alázatosabban esedeztek boldogságos Ferenc közbenjárásáért. Egyetértve fogadalmat tettek, hogy abban az esetben, ha lányukat talpra állítja szokatlan betegségéből, a szent atya ünnepének vigíliáját minden évben böjttel ülik meg, magán az ünnepen pedig néhány szegényt megvendégelnek. És íme, alig tették le fogadalmukat, a lány tökéletesen megszabadult betegségétől és veszedelmes bajának soha többé semmiféle utóhatását nem érezte.

75 Mancanella Péter, gaetai polgár bénulás következtében elveszítette karjának és kezének használatát, szája pedig annyira elferdült, hogy fülével került egy vonalba. Mikor pedig az orvosok kezelésére bízta magát, a tetejébe még látását és hallását is elveszítette. Végre teljes alázatossággal boldogságos Ferenchez fordult és a boldogságos férfiú érdemeiért minden bajától megszabadult.

76 Egy todi polgár olyan súlyos köszvényben (izületi sorvadásban) szenvedett, hogy fájdalmainak hevessége miatt egyáltalán nem tudott megnyugodni. Mikor már tökéletes ronccsá vált és az orvosok ügyeskedése semmit sem segített rajta, egy pap jelenlétében boldogságos Ferenchez fordult segítségért, és mihelyt fogadalmat tett, abban a szempillantásban visszanyerte egészségét.

77 Egy Bontadosus nevű ember mindkét lábán olyan metsző fájdalmat érzett, hogy minden mozgásra képtelenné vált, s emiatt később étvágyát és alvását is elveszítette. Egy asszony váltig biztatta, hogy ajánlja magát boldogságos Ferenc oltalmába. Mikor egyszer kínzó fájdalmában arra a kijelentésre ragadtatta magát, hogy nem hisz a szentben, az asszony állhatatos sürgetésére utóbb mégis ezt a fogadalmat tette: „Szent Ferenc oltalmába ajánlom magamat és elismerem őt szentnek abban az esetben, ha engem pár napon belül megszabadít ezen betegségemtől.” És íme, a maga legnagyobb csodálkozására azonnal felkelt és visszanyerte elveszett régi egészségét.

⁴⁵⁸ Arpinum Marius és Cicero szülővárosa Latiumban.

⁴⁵⁹ Sora és Arpino között.

⁴⁶⁰ Szent Ferenc egyik kedves remetésege.

78 Egy asszony, aki már sok esztendeje fekvő beteg volt és magától mozdulni sem tudott, boldogságos Ferenc közbenjárására visszanyerte egészségét és utána bőségesen teljesítette fogadalmát.

79 Narni városában egy ifjú tíz esztendőn át rendkívül súlyos betegségben szenvedett, s teste annyira felpuffadt, hogy semmiféle orvossággal nem lehetett rajta segíteni. Mikor azonban anyja Szent Ferenc oltalmába ajánlotta őt, azon nyomban visszanyerte áldott egészségét.

80 Ugyanabban a városban egy asszonynak egyik karja annyira elszáradt, hogy emiatt semmi munkát nem tudott vele végezni. Végre álmában megjelent neki boldogságos Ferenc és beteg kezét kinyújtóztatva a másikhoz hasonlóan alkalmassá tette a munkára.

X. fejezet. A hajótörésből kimentettekről

81 Bizonyos hajósok mintegy tíz mérföldnyire a barlettai kikötőtől⁴⁶¹ nagy veszedelembé kerültek. Mivel a vihar ereje állandóan fokozódott és már-már életükért kezdtek aggódni, kivetették a horgonyokat. Ám az orkán tombolása még magasabbra korbácsolta a tengert; így az történt, hogy a kötelek elszakadtak, a horgonyok a mélységbe zuhantak és ők teljes bizonytalanságban és kilátástalanságban hanyódtak a tengeren. Végre, mikor Isten rendeléséből a víz lecsendesedett, minden igyekezetükkel a horgonyok megkereséséhez láttak, melyeknek kötelei vígan úsztak a víz felszínén. De bár valamennyi szentet segítségül hívták, és bár keményen verítékeztek a munkában, egész nap egyetlen horgonyt sem tudtak felszínre hozni. Ekkor egy Perfectus⁴⁶² nevű hajós, aki ugyan semmi jóban nem volt tökéletesnek mondható, ellenkezőleg, semmibe vette Isten dolgait, inkább ellentmondásból és csúfolódásból így szólt társaihoz: „Lám, valamennyi szent közbenjárását kértétek, de mint látjátok, egy sem jött segítségetekre. Forduljunk tehát ehhez a Ferenchez, aki egészen új szent, s kérjük őt, hogy kapuciumával merüljön a tengerbe és hozza vissza horgonyainkat. Ha tapasztaljuk segítségét, Ortonában épülő új templomának ajánljunk fel néhány uncia aranyat.” A többiek – részben félelemből – hozzájárultak a gúnyos indítványhoz, és miután a gúnyolódót kellőképpen megfeddték, a maguk részéről megerősítették a fogadalmat. És íme, abban a szempillantásban a horgonyok minden látható segítség nélkül már ott úsztak a víz színén, mintha vasból egyszerre fává változtak volna.

82 Egy zarándok testileg, és elmebaja miatt – melyben szenvedett – lelkileg is nagyon legyengült állapotban éppen visszatérőben volt a Szentföldről. Feleségével együtt hajón utazott. Mivel még nem volt egészen ura akaratának, s mivel másrészt a szomjúság módfölött gyötörte, bár már minden víz kifogyott, hangosan így kezdett kiáltozni: „Menjetez csak bizalommal és merítsetek nekem egy pohár vizet! Boldogságos Ferenc ugyanis csordultig megtöltötte korsómat.” Ó, csodák csodája! A korsót, melyet az imént még egészen üresen hagytak ott, most színültig megtelve találták. A rákövetkező napon nagy vihar támadt, a hullámok elöntötték a hajót és olyan keményen táncoltatták, hogy már-már hajótöréstől lehetett tartani. Ekkor a beteg megint kiáltozni kezdett: „Álljatok fel valamennyien és menjetez boldogságos Ferenc elé! Mert íme, személyesen jelent meg megmentésünkre.” És ezzel hangos szóval és bőséges könnyhullatással lábához borulva imádta őt. És lám, a szent megpillantására visszanyerte egészségét, a tenger pedig elcsendesedett.

83 Rieti Jakab testvér egyszer egy kis hajócskán akart átkelni egy folyón. Mikor célhoz ért, előbb társait tette ki a partra, s azután maga is a kiszálláshoz kezdett készülődni. Szerencsétlenségére azonban a hajócska felfordult, s míg a kormányos szerencsésen kiúszott, ő maga a mély vízbe merült. Partra szállott társai bensőséges hangon szólították Ferencet és könnyes szemmel esedeztek hozzá, hogy segítsen fián. Maga a vergődő testvér is, mivel a hatalmas örvény mélyéről szóval nem tehetett, legalább szívvel könyörgött segítségért. És íme, a személyesen megjelent szent atya segítségével úgy járt a mély víz felszínén, mint a szárazföldön és az elmerült hajócskát megragadva, azzal együtt lépett ki a partra. És mondani is csodálatos! Ruhája egészen szárazon maradt s tunikáját egyetlen vízcsepp sem érte.

84 A rieti tavon egyszer két férfi hajózott két asszony és egy gyermek társaságában. A hajócska egyszer csak váratlanul megbillent és egykettőre megtelt vízzel. A bent ülőket már-már halálos veszedelem fenyegette. Halálfélelmükben valamennyien kiáltozni kezdtek. Az egyik asszony különösen nagy bizalommal kiáltozta: „Szent Ferenc, aki életemben

⁴⁶¹ Apuliában

⁴⁶² *Perfectus*: tökéletes. Valószínűleg egy katar eretnek.

bizalmaddal tüntetél ki, nyújts most segítséget nekünk, veszni készülő embereknek!” És a segítségül hívott szent azon nyomban megjelent és a színültig telt hajócskát minden baj nélkül partra kormányozta. A hajón többek közt egy kardot is vittek; ez a hullámok fölött úszva csodálatosan követte a hajót.

85 Bizonyos anconai hajósokat a viharos tengeren hanyódva már-már az elmerülés veszedelme fenyegette. Már szinte lemondtak életükről, de azért nagy buzgósággal esedeztek Szent Ferenchez. És íme, a tengeren egyszerre nagy fény jelent meg, és a fénnel együtt a szélcsendet is visszaadta Isten. A hajósok fogadalomból egy drága anyagból készült palliumot ajánlottak fel és sok más módon is kimutatták hálájukat szabadítójuk iránt.

86 Egy Bonaventura nevű testvér egyszer harmadmagával egy tavon csónakázott. De hajócskájuk egyik oldalán súlyos sérülést szenvedett, és ők a beözönlő víz miatt a mélységbe merültek. Mialatt a mély vízből Szent Ferenc segítségéért könyörögtek, a vízzel telt hajó velük együtt egy szempillantás alatt a kikötőbe jutott. Ugyanez az eset ismétlődött meg egy ascoli picenói testvérrel: egy folyó hullámaiba merülve Szent Ferenc érdemeiért szerencsésen megszabadult.

87 Egy pisai ember – a Szent Kozma és Damján plébánia területéről – esküvel megerősítette, hogy mikor egyszer sokadmagával a tengeren hanyódott, abban a veszedelemben forgott, hogy hajóját a dühöngő vihar ereje egy kiálló hegynek sodorja és ízzé-porrá zúzza. A hajósok, mikor ezt látták, vitorlarudakból és deszkákból tutajt ácsoltak és a hajón levő utasokkal, mint valami várban, azon vonták meg magukat. Pisai emberünk azonban, mivel nem tartotta jól magát, a hullám erejétől a tengerbe sodródott. És mivel úszni nem tudott, segítséget pedig senkitől sem várhatott, reménytelenül a tenger mélyébe merült. Minthogy szólni nem tudott, legalább szívében teljes alázatossággal boldogságos Ferenc oltalmába ajánlotta magát; és íme, egy kéz kiemelte őt a tenger mélyéből és az említett tutajra helyezte. Így a többiekkel együtt szerencsésen megszabadult a hajótöréstől; maga a hajó azonban valóban nekiment a hegynek és darabokra tört.

XI. fejezet. A bebörtönzöttekről és foglyokról

88 Görögországban történt, hogy az egyik úr szolgáját teljesen ártatlanul a lopás vádjával illették. Ura azonnal kemény tömlöcbe vettette, erősen megbilincselte, és végül lábának levágására ítélte. Felesége mindent megpróbált nála az ártatlan ember kiszabadítása érdekében; de a megátalkodott szívű ember hallatlanra vette minden kérését. Ekkor az úrnő Szent Ferenchez fordult könyörgésével, és külön fogadalommal kérte számára pártfogását. És lám, a szerencsétlenek pártfogója tüstént ott termett, a börtönben ülő embert kézen fogta, bilincseit leoldotta, a börtön ajtaját megnyitotta, és az ártatlanul szenvedőt a szabadba vezette. „Én vagyok – mondotta –, akinek úrnőd alázatosan pártfogásomba ajánlott.” Ekkor nagy félelem fogta el, de mialatt leereszkedés közben a magas hegy meredélyeit kerülgette, egyszerre csak, nem tudni hogyan, hogyan nem, nyílt síkon találta magát. Azonnal visszatért úrnőjéhez és a valóságnak megfelelően elmondta neki a csodát. Erre az úrnő fogadalmának megfelelően egy viaszképet formált és azt odafüggesztette a szent képe elé, hogy mindenki láthassa. Megátalkodott férje egészen megzavarodott a történetek miatt. Mikor azonban megütötte feleségét, súlyos betegség szakadt rá, és attól csak akkor tudott megszabadulni, mikor meggyóna bűnét és alázatos szavakkal hirdette Isten szentjének, Ferencnek dicsőségét.

89 Massa Trabariában egy földhöz ragadt szegény ember bizonyos összeggel tartozott egy lovagnak. Mivel nagy szegénysége miatt nem tudott fizetni, hitelezője letartóztatta őt. A szegény ember kétségbeesetten könyörgött és Szent Ferenc iránti szeretetből haladékkért esengett. Azt hitte ugyanis, hogy a lovag szintén tiszteli a híres szentet. A gögös ember azonban visszautasított minden kérést, és a szent szeretetére való hivatkozást – mint valami üres szóbeszédet – kigúnyolta. „Ilyen és ilyen helyre foglak zárni – mondotta –, ilyen és ilyen tömlöcbe taszítalak; ott azután sem Szent Ferenc, sem senki más nem tud rajtad segíteni.” És ahogy mondotta, úgy is cselekedett. Talált egy sötét odut és erősen megbilincselve abba záratta emberét. De kevéssel rá megjelent Szent Ferenc, feltörte a börtön ajtaját, darabokra törte a bilincseket és a kiszabadított foglyot visszavezette házába. Emberünk később Szent Ferenc assisi templomába vitte széttört bilincseit, hogy amiben a kegyes atya jóságát tapasztalta, abban magasztalja csodálatos hatalmát. Így Szent Ferenc hatalma, miután megalázta a büszke lovagot, a foglyot, aki alázattal alávetette magát, kimentette bajából.

90 Egy hatalmas fejedelemnek öt tisztviselőjét merő gyanúból nemcsak erősen megbilincselték, hanem azonfelül szűk tömlöcbe is zárták. A foglyok, miután hallották, hogy boldogságos Ferenc világszerte csodákkal tündöklök, nagy alázatosan az ő pártfogásába ajánlották magukat. Azután egy éjszaka egyiküknek álmában megjelent Szent Ferenc és kilátásba helyezte neki szabadulásukat. Az álomlátó nagy örömmel újságolta el fogolytársainak a kapott ígéretet. Ezek sírtak is, meg nevettek is, és bár még sötét éjszaka volt, fogadalmat tettek és hosszú imádságba merültek. Utána egyikük kapirgálni kezdte a csontnál is keményebb falat és íme, annak minden eresztéke olyan könnyen engedett a nyomásnak, mintha viaszból lett volna. A fal megfúrása után az illető megpróbált kijutni, s kint leszedte magáról a bilincseket. Így egyik után a másik következett. De utána még egy roppant meredélyen kellett leereszkedniük, ha egészen szabadok akartak lenni. Ám vezérük, a merész Ferenc, a leereszkedéshez szükséges bátorságot is megadta nekik. Így mindannyian sértetlenül és biztonságban távoztak és közben hangos szóval hirdették a szent világraszóló tetteit.

91 Arezzói Albert, mikor jogtalanul követelt adósságok meg nem fizetése miatt rideg börtönbe zárták, ártatlanságának tudatában Szent Ferenc oltalmába ajánlotta magát. Nagyon szerette ugyanis a testvérek rendjét és a szentet valamennyi szentnél jobban tisztelte. Hitelezője azonban káromló szavakkal egyre csak azt hajtogatta, hogy sem Isten, sem Ferenc nem tudja őt kiszabadítani markából. A Szent Ferenc ünnepét megelőző napon történt, hogy

foglyunk a szent iránt való tiszteletből egy falatot sem evett, hanem egy szűkölködőnek nyújtotta ételét. És íme, a rákövetkező éjszaka, virrasztás közben megjelent neki Szent Ferenc. Belépésére a bilincsek maguktól lehullottak kezéről, úgyszintén a láncok lábáról, az ajtó megnyílt, a fedélzet gerendái lehullottak, és ő minden tartóztatás nélkül visszatérhetett övéihez. Ezentúl mindig pontosan megtartotta fogadalmát: Szent Ferenc vigíliáját átböjtölte és az addig adni szokott viasz mennyiségét minden évben megkészserezte egy unciával.

92 Egy citta di castellói ifjú, akit gyújtogatással vádoltak és ezért megbilincselve szigorú fogságban tartottak, teljes alázattal Szent Ferenc pártfogásába ajánlotta ügyét. Egy éjszaka, mikor bilincsekbe verve és öreitől körülvéve aludt, egyszerre csak erre a szózatra lett figyelmes: „Kelj fel gyorsan és menj, ahová akarsz, mert bilincseid meg vannak oldva.” Késedelem nélkül teljesítette tehát a parancsot, és a börtönből kijutva egyenesen Assisinek vette útját, hogy lerója hálája adóját megszabadítójának.

93 Mikor Szent Péter székén IX. Gergely pápa úr ült, több tartományban szükségessé vált az eretnekek elleni eljárás megindítása. Ekkor egy Péter nevű castello di alifei embert is vizsgálat alá vontak. Más eretnekekkel együtt Rómában tartóztatták le. Gergely pápa azonban a tivoli püspökre bízta a fogoly őrzését. A püspök egyházmegyéje elvesztésének terhe alatt vállalta az őrizetet, s ezért eleinte keményen megbilincselte a foglyot. Mivel azonban egyszerű fellépése eleve ártatlansága mellett szólt, később lényegesen enyhített az őrizet szigorúságán. Ekkor, úgy mondják, bizonyos odavaló nemes emberek a püspök iránti olthatatlan gyűlölettől vezéreltetve – hogy őt a pápa által kiszabott büntetésbe sodorják –, titokban menekülésre biztatták Pétert. Ez szívesen hajlott biztatásukra, egy éjjel kilopakodott, és amilyen gyorsan csak tudott, elmenekült. A püspök, mikor erről értesült, nagyon felindult; mert egyrészt félt a büntetéstől, másrészt meg szerfölött bántotta ellenségeinek felülkerekedése. Azonnal szorgos vizsgálatot indított tehát, minden irányba felderítőket küldött ki, s mikor ezek újból visszahozták a szerencsétlent, hasonlíthatatlanul szigorúbb őrizet alá vette. Sötét és minden oldalról erős falakkal körülvett tömlöcbe vetette; bent pedig egy durva deszkából hevenyészett és vasszegekkel összerótt ketrecbe záratta. Mindezek felül sok font súlyú bilincset rakatott rá, az eledelt pedig súly szerint s a vizet mérték szerint adatta neki⁴⁶³.

A szerencsétlen már-már lemondott a szabadulás minden reményéről. Isten azonban nem engedi az ártatlant elveszni; ezért szokott irgalmasságával neki is segítségére sietett. Péter ugyanis, mikor hallotta, hogy Szent Ferenc ünnepének vigíliája közeledik, sok sírással és könnyöggel könyörületért kezdte ostromolni a szentet. Már azelőtt is nagy bizalommal viseltetett iránta, mert, mint mondotta, mindig azt hallotta, hogy az eretnekek különösen nagy dühvel csaholnak ellene. Az ünnep éjszakájának közeledtével a szent könyörületből csakugyan leereszkedett a tömlöcbe, nevéen szólította emberünket és megparancsolta neki, hogy tüstént keljen fel. Ez félelemtől remegő hangon kérdezte, ki szólítja, s mikor megtudta, hogy Szent Ferenc van jelen, tüstént felkelt, magához hívta őret és ezt mondta neki: „Egészen magamon kívül vagyok a felindulástól, mert van itt valaki, aki nekem felkelést parancsolt és azt állítja magáról, hogy ő Szent Ferenc.” Az ő azonban csak ennyit mondott neki: „Feküdj csak vissza, te boldogtalan, és aludj nyugodtan tovább. Úgy látszik, hogy egy kicsit megzavarodtál, mert ma nagyon vékonyan kosztoltál.” Ám Isten szentje újból megparancsolta neki, hogy keljen fel. Úgy déltájban azután bilincsei maguktól széttöredeztek, s a következő pillanatban darabokra törve látta őket lábánál heverni. És amikor a börtönben szétekintett, látta, hogy a szegek maguktól a levegőbe repültek, ketrecének deszkái szétestek és szabad utat nyitottak neki a távozásra. De bár teljesen szabad volt, az ámulattól moccanni sem tudott, hanem ehelyett az ajtóban összevissza kiabált és

⁴⁶³ Ez 4,16

ezzel rémületbe ejtette összes őreit. Ezek természetesen azon nyomban jelentették a püspöknek bilincseiből való szabadulását. A püspök, mivel nem tudta mindjárt felfogni a csodát, először újabb szökésre gondolt. Annyira felindult ezen, hogy lefordult székéről, melyen betegeskedése miatt üldögélni szokott. Mikor azonban megértette a dolgok igazi rendjét, nagy alázattal odajárult a tömlöcépülethez és világosan megismervén Isten erejét, buzgó áhítattal imádta az Urat. A bilincsek később a pápa és a bíborosok elé is elkerültek, s ezek látván, mi történt, szintén nem győzték érte csodálni és áldani az Istent.

94 San Gemigniano-i Guidalocust hamisan azzal vádolták, hogy egy embernek méreggel kioltotta életét, és hogy azonfelül ugyanazon ember fiának és egész családjának megmérgezését is tervezte. Ezért a város polgármestere elfogatta, súlyos bilincsekbe verette, és egy omladozó toronyba záratta. Mialatt azon járatta eszt, miféle büntetéssel veszítse el a szerencsétlent, a polgármester forgó kínpadra vonását rendelte el, hogy így kínzással vallomásra bírja. Először roppant súlyt rakatott rá, úgyhogy a végén összeroskadott alatta. Azután egy időre abbahagyta, majd meg újra elrendelte a kínzást, hogy így az egymást követő kínzásokkal bűnének minél előbbi bevallására kényszerítse. Ő azonban ártatlansága érzetében vidám arcot mutatott és a kínok látszólag semmi fájdalmat nem okoztak neki. Utána nagy tüzet gyújtottak alá, de még a haja szála sem perzselődött meg, jóllehet fejjel lefelé függesztették fel. Végül forró olajjal öntötték le; ő azonban, mivel ártatlannak érezte magát, és kezdettől fogva Szent Ferenc pártfogásában bízott, mosolyogva tűrte mindezt. Azon éjszaka után, melynek reggelén kivégzésre kellett volna őt elővezetni, megjelent neki Szent Ferenc, és kimondhatatlan fényességbe öltözve örömtől ragyogó és bizalmat sugárzó arccal egészen reggelig vele maradt. Áldott az Isten, aki nem engedi az ártatlanokat elveszni és a nagy vizek áradásában⁴⁶⁴ mindig kész segíteni a benne bízókat.

⁴⁶⁴ Zsolt 31,6

XII. fejezet. A nehéz szüléstől megszabadultakról és azokról, akik nem tartották meg a szent ünnepét

95 Egy szlavóniai grófné, aki nemcsak előkelő származás, hanem jellem tekintetében is messze kiemelkedett, igen nagy tisztelettel viseltetett Szent Ferenc iránt, és mindig készségesen állott a testvérek rendelkezésére. Szülése idején rendkívül heves fájdalmak lepték meg, és attól lehetett tartani, hogy a születendő gyermek anyja halálának okozója lesz. Úgy látszott, hogy nem tudja világra hozni a gyermeket anélkül, hogy maga is rá ne menne, és így erőlködésével nem szülni, hanem ellenkezőleg, életet kioltani készül⁴⁶⁵. Ám ekkor eszébe jutott Szent Ferenc nagy híre, erénye és dicsősége; felserkent hite és lobot vetett buzgósága. Hathatós segítségért esedezett hozzá, mint bizalmas barátjához, mint a jámborok vigasztalójához és a lesújtottak menedékéhez. „Szent Ferenc – mondotta –, teljes szívből esedezem kegyességedhez és eszemmel fogadom, amit ebben a pillanatban még nem is tudok kifejezni.” És csodálatos a segítő készség gyorsasága! Alig hogy befejezte szavait, abban a pillanatban megszűnt a fájdalom, tetőfokra jutott a vajúdás és kezdetét vette a szülés. Megszűnt minden nyomasztó érzés és a gyermek szerencsésen a világra jött. A grófné nem feledkezett meg fogadalmáról, és nem lett hűtlen ígéretéhez: egy gyönyörű templomot építtetett és annak gondozását a szent iránti tiszteletből a testvérekre bízta.

96 Róma környékén bizonyos Beatrix nevű asszony közvetlenül szülés előtt állott. Miután már negyedik napja holtan hordta méhében magzatát, súlyos aggodalmak és kínzó fájdalmak gyötörték. A halott magzat halállal fenyegette az anyát is és a még meg sem született kész veszedelmet jelentett szülőjére. Próbálkozott orvosi segítséggel is, de hiába, minden emberi beavatkozás hiábavalónak bizonyult. A paradicsomi átok kelleténél jobban megfogta a szerencsétlent, úgyhogy a magzatnak szánt sír az ő sírjának látszott. Végre közvetítők útján teljes bizalommal a kisebb testvérekhez fordult, s alázatosan és bízó hittel valami Szent Ferencről származó ereklyét kért tőlük. Ezeknek isteni sugallatra sikerült egy darabot találniuk abból az övből, melyet valamikor a szent viselt. És íme, alig hogy rátették a betegre az övet, azon nyomban megszűnt minden fájdalma; a halállal fenyegető ok, a halott magzat simán a világra jött és az asszony visszanyerte régi egészségét.

97 Egy Calvi dell'Umbria-i nemes úr Julianna nevű felesége hosszú éveken át elhalt fiait gyászolta és szüntelenül szerencsétlen elmúlásukat siratta. Mert valamennyi fiát a föld nyelte magába és az újabb sarjak születését hamarosan követte gyors elmúlásuk. Mikor tehát ismét egy négyhónapos magzatot hordott méhében, többet szomorkodott, mint örült miatta; mivel attól félt, hogy születésén érzett fonák örömet megint megrontja az elmúlásán érzett fájdalom. Egy éjszaka azután, miközben mélyen aludt, álmában egy asszony jelent meg neki, kezében egy formás csecsemővel, ezt odanyújtotta az asszonynak és közben ezt mondta neki: „Fogadd szívesen ezt a kisdedet, melyet Szent Ferenc küld neked.” Ő azonban vonakodott elfogadni azt, akit úgyis rögtön el kell veszítenie. „Miért fogadnám el ezt a gyermeket, mivel tudom, hogy miként a többiek, ő is hamarosan meghal?” Az asszony azonban így felelt: „Fogadd csak el, mert akit Szent Ferenc küld számodra, az egész biztosan életben marad.” Mikor már harmadszor váltottak ilyen szavakat, az úrnő végre karjába vette a kínált gyermeket. Erre azonnal felébredt álmából és részletesen beszámolt férjének látomásáról. Mindketten nagyon örültek a dolognak, és a születendő gyermekért többszörös fogadalmat tettek. Végre elérkezett a szülés ideje és az asszony fiát szült. Ez életben maradt, és viruló korában bőséges kárpótlást nyújtott az elhaltakért.

⁴⁶⁵ *Nec tali nisu parere, sed perire.*

98 Viterbóban egy szüléshez közel álló asszony belső fájdalmak és a szokásos asszonyi bajok miatt már szinte a halál örvényéig jutott. Kikérték az orvosok tanácsát, elhívták a javasasszonyokat; mivel azonban sem ezek, sem azok nem tudtak rajta segíteni, a kétségbeesés uralkodott el rajta. Nagy elesettségében boldogságos Ferenchez fordult segítségért s többek közt megfogadta neki, hogy ameddig csak él, mindig megtartja ünnepét. És íme, azonnal megszabadult fájdalmaitól és a szülést szerencsésen befejezte. De mikor elérte, amit kívánt, elfelejtette, amit ígért. Szent Ferenc ünnepén ugyanis fogadalma mellőzésével, sőt lábbal tiprásával ruhamosásra indult. De rögtön heves fájdalom fogta el, és ő a figyelmeztető büntetésre jobbnak látta visszafordulni. Mihelyt azonban fájdalom valamennyire megengyhült, mivel azok közé az emberek közé tartozott, akik minden órában tízszer változnak, szomszédasszonyai szorgoskodásának láttára balga vetélkedésből előbbi hibáját még nagyobb hibával tetézte. De egyszerre csak azon vette észre magát, hogy munkára kinyújtott jobb karját nem tudja visszahúzni, mert megmerevedett és elszáradt. Hiába próbálta kezének még épen maradt részét mozgatni, mert az is elszáradt. A szerencsétlent még etetni is a fiának kellett, mert magától semmit sem tudott végezni. Férje nem győzött csodálkozni a dolgon, és miközben okai után kutatott, rájött, hogy a baj felidéző oka csakis a Szent Ferencnek tett ígéret megszegése lehet. E felfedezésre ő is, meg felesége is félelemmel teltek el és haladéktalanul megújították a fogadalmat. Erre a fordulatra a szent is, aki egész életében mindig könyörületes volt, megkönyörült rajta és a bűnbánónak visszaadta tagjai használatát, amit előbb az ígéretszegőtől megvont. Mivel pedig a büntetés révén a bűn is nyilvánosságra jutott, az asszony példája lett mindazoknak, akik megszegik fogadalmukat és ijesztése azoknak, akik elhanyagolják a szentek ünnepeit.

99 Tivoli városában egy bíró felesége, miután már hat leánygyermeket hozott a világra, szertelen felindulásában elhatározta, hogy ezentúl tartózkodik a férjével való együttéléstől és nem vesz részt abban a munkában, melynek gyümölcsetől irtózik. Nagyon, de nagyon ellenére volt ugyanis, hogy mindig csak lányokat szül – amiért ő Istent vádolta –, holott ő szíve minden vágyával fiúgyermek után sóvárgott. De nem szabad zúgolódva viselni a terhet, melyet a mindenható Isten törvénye rak az ember vállára. Az asszony azonban méltatlankodással telten egy egész esztendeig külön élt urától. De végre mégis magába szállott, magasabb parancsra kiengesztelődött férjével, és gyóntató atyjának tanácsára boldogságos Ferencről kért fiúgyermeket azzal az elhatározással, hogy majd annak nevével nevezi el, akinek érdeméből kapja. Nem sokkal később csakugyan fogant és ikreket szült annak jóságából, akihez eredetileg csak egyért könyörgött. Az ikrek közül az egyik valóban a Ferenc, a másik pedig a Balázs nevet kapta.

100 Le Mans városában⁴⁶⁶ egy előkelő úrnő alacsony származású szolgáját Szent Ferenc ünnepén is szolgálai munka végzésére akarta kényszeríteni. Ez azonban, mivel lélekben előkelőbb volt, mint származásában, a napra való tekintettel vonakodott a parancsot teljesíteni. Később azonban az embertől való félelem föléje kerekedett nála az istenfélelemnek, és bár kelleetlenül, eleget tett a parancsoknak. Kezébe vette a rokkát és ujjai megfogták az orsót⁴⁶⁷. De kezei azon nyomban megmerevedtek a fájdalomtól, s ujjait kínos görcsök szaggatták. A büntetés azután hamarosan nyilvánosságra hozta a bűnt is, mert a kínzó fájdalmat nem lehetett eltitkolni. A szegény szolgáló Szent Ferenc fiaihoz sietett, megvallotta nekik bűnét, megmutatta büntetését és bocsánatért esedezett. Erre a testvérek körmenetben a templomba mentek, s ott Szent Ferenc irgalmát kérték a leány meggyógyulására. És mialatt a fiak az atya kegyességéért esedeztek, a lány hirtelen meggyógyult, de kezén még sokáig égési sebeket viselt.

⁴⁶⁶ Franciaországban, Tours-tól északra.

⁴⁶⁷ Péld 31,19

101 Terra di Lavoro tartományban⁴⁶⁸ egészen hasonló eset történt. Egy asszony, akit szomszédasszonyai már több ízben megróttak, hogy még ilyen nagy ünnepen – boldogságos Ferenc vigíliáján – sem áttal dolgozni, csak azért is egész estig dolgozott és egy pillanatra sem szűnt meg munkálkodni. Munkája végeztével azonban rémülten és fájdalommal vette észre, hogy kezei annyira elgyengültek, hogy úgyszólván mindennemű munka végzésére alkalmatlanná váltak. Azonnal felkelt, a tiszteletreméltó ünnepet, melyet az imént még lábbal tiport, magára nézve fő-főünnepnek nyilvánította, és egy pap kezébe tett esküvel ünnepélyesen elkötelezte magát, hogy a szent ünnepét élte fogytaig illőképpen megtartja. És lám, fogadalma letétele után egy Szent Ferenc tiszteletére emelt templomba vezetik, és ott könnyhullatások közepette visszanyerte korábbi épségét.

102 Olite községben⁴⁶⁹ egy asszony szomszédasszonya figyelmeztetésére, hogy Szent Ferenc ünnepét tartsa tiszteletben és ne szennyezze be szolgálai munkával, így felelt: „Ha minden szakmának csak egy szentje volna is, a szentek száma tetemesen meghaladná a napok számát.” De e vakmerő szavak kiejtése után isteni bosszúból elméje menten elborult és hosszú napokon át józan ész és emlékezet nélkül élt, mígnem egyeseknek boldogságos Ferenchez intézett könyörgésére megint visszanyerte elméje használatát.

103 A campaniai Piglio községben egy asszony Szent Ferenc ünnepén is rendületlenül végezte megszokott munkáját. Mikor pedig emiatt egy nemes asszony erősen megpirongatta őt és figyelmeztette, hogy az ünnepet mindenkinek benső áhitattal illik megülni, ő hetykén így válaszolt: „Már csak kevés munkám maradt hátra; ha ezzel megbántom az Urat, ám ő lássa!” De egyszerre csak azt látta, hogy vakmerő szavaiért közelben ülő lánykájának kell keservesen bűnhődnie. A lány szája ugyanis egészen a füléig elferdült, szemei pedig, mintha csak kifolyni készültek volna, siralmas módon kifordultak. A környék asszonyai azonnal odacsődültek és nem győzték eleget kárpálni az oktalan anyát ártatlan gyermekéért. Ő pedig fájdalomtól marcangolva azon nyomban a földre vetette magát és megfogadta, hogy ezentúl minden esztendőben megüli az ünnepet és a szent iránti tiszteletből megvendégeli a szegényeket. És mihelyt az anya jóvá tette bűnét, abban a pillanatban megszűnt lányának vergődése is.

104 Tolentinói Máténak volt egy kislánya, akit Franciskának neveztek. Mikor azonban a kisebb testvérek Tolentinóból máshova költöztek, Máté úr annyira felingerült ezen, hogy még lányának nevét is megváltoztatta, és ezentúl Franciska helyett Mathea néven szólította. A névvel együtt azonban egészségétől is megfosztotta gyermekét. Mivel a névváltoztatás az atya iránti megvetésből és a fiak iránti gyűlöletből történt, a lány súlyosan megbetegedett és hamarosan a halál örvényéig sodródott. Mialatt az apa a lány elmúlása fölött érzett keserű fájdalomban vergődött, felesége nem győzte őt Isten szolgálói iránt táplált gyűlölete és a szent nevének megvetése miatt pirongatni. Erre hirtelen támadt buzgalmában először a név körül támadt zavart szüntette meg, s lányát ismét eredeti nevével ruházta fel, melytől az imént megfosztotta. Azután pedig a testvérek lakhelyére sietett vele és ott atyai könyörgéseivel a névvel együtt az egészséget is kiesdette számára.

105 Egy pisai asszony, mivel még nem tudta, hogy várandós, egész nap a városban épülő Szent Ferenc-templom körül szorgoskodott. Éjjel azután megjelent neki Szent Ferenc, előtte két gyertyát tartó testvérrel, és így szólott hozzája: „Leányom, íme, fogantál és fiat fogsz szülni. Ebben, feltéve, hogy az én nevemet adod neki, sok örömet fogod találni.” Eljött tehát a szülés ideje és csakugyan fia született. Ekkor anyósa ezt mondta neki: „A fiút erről meg erről a rokonunkról Henriknek fogjuk hívni.” Az anya azonban így felelt: „Semmiképpen sem, hanem a Ferenc nevet adjuk neki.” De az anyós csak nevetett a nemes

⁴⁶⁸ A quaracchi kiadók szerint a *Campania maior* elnevezés a Campania Felixre, vagyis a mai Terra di Lavoro-ra vonatkozik.

⁴⁶⁹ Spanyolországban, az aragoniai tartományban.

csengésű néven, mintha parasztos hangzásúnak tartotta volna. Néhány nappal rá azonban, éppen mikor megkeresztelni készültek, a kicsike veszedelmesen megbetegedett. Szomorúság szakadt a házra, és örömük bánatra változott. Mialatt az anya mély szomorúságában virrasztva töltötte az éjszakát, megjelent neki Szent Ferenc ismét két testvér kíséretében és szemrehányóan így szólott hozzá: „Nem megmondottam, hogy csak akkor találod örömetet fiadban, ha az én nevemet adod neki?” Erre az asszony kiabálni és esküdözni kezdett, hogy semmi más nevet nem ad fiának. És a gyermek valóban meggyógyult, és a keresztségben valóban Szent Ferenc nevét nyerte el. Megadatott neki a kegyelem, hogy sohasem sírt és gyermekkorát teljes ártatlanságban élte át.

106 Egy toszkánai, arezzói asszony már hetedik napja vajúdott és egészen megfeketedett. Mikor mindenki lemondott róla, ő fogadalmat tett Szent Ferencnek és haldokolva is segítségért esedezett hozzá. És alig hogy letette fogadalmát, azon nyomban elszenderült. Álmában megjelent neki Szent Ferenc, nevén Andelasiának szólította és megkérdezte őt, vajon ismeri-e őt? Válaszára – „Igen atyám, ismerlek” – tovább folytatta a kérdezést: „El tudod-e mondani az 'Üdvözlégy irgalmasság királynéja' kezdetű imádságot?” „El tudom, atyám” – felelte az asszony. „Hát akkor kezd – mondotta a szent –, mire végére érsz, szerencsésen átesel a szülésen.” Amint ezt mondotta, nagy szóval felkiáltott és ezzel eltávozott. Az asszony felébredt a kiáltásra és remegő hangon mondani kezdte: „Salve regina...” Mikor ezeket a szavakat mondotta: „irgalmas szemeidet”, még mielőtt végére ért volna a szavaknak, boldogan és szerencsésen egy szép fiúgyermeknek adott életet.

107 Egy szicíliai asszony, jóllehet tudta, hogy boldogságos Ferenc ünnepe van, mégsem tartózkodott a szolgálai munkától, hanem egy sütőteknőt készített maga elé. Mikor azonban a teknőbe beleöntötte a lisztet és feltűrt karokkal gyúrni kezdte, egyszerre csak vérrel behintettnek látta azt. Mődfellett csodálkozott ezen és menten szomszédasszonyaiért kiáltott. És minél többen jöttek ezen szokatlan látványra, a téstát beárazó vérerek annál számosabbak lettek. Az asszony végre megbánta tettét, és megfogadta, hogy a szent ünnepén ezentúl tartózkodni fog minden szolgálai munkától. És még jóformán le sem tette fogadalmát, a téstában megszűnt a vér szivárgása.

108 Még a szent életében történt, hogy egy Arezzo környéki asszony teherbe esett, s mikor elközelgett a szülés ideje, hihetetlen szorongást állott ki. Már több napja vajúdott, mikor boldogságos Ferenc az egyik remeteségbe utaztában történetesen éppen azon a tájon haladt át, mégpedig beteges állapotára való tekintettel lóháton. Mindenki azt várta, hogy afelé a falu felé veszi útját, amelyikben az asszony szenvedett. Ő azonban már a remeteségben időzött, mikor az egyik testvér a lóval, melyen a szent ült, visszatérő útjában a faluba érkezett. A község lakói, mikor meggyőződtek róla, hogy nem Szent Ferenc jött közénk, nagyon elszomorodtak. Utóbb azonban tanakodni kezdtek maguk közt, nincs-e kezük ügyében valami, amit Isten szolgája kezével érintett. Mikor végre eszükbe jutott, hogy a kantárszárat kezével kellett fognia, siettek a kantárt a ló fejéből kihúzni. És íme, az asszonynak, mihelyt magán érezte a kantárszárat, azonnal megszűnt minden fájdalma, s boldogan és szerencsésen megszülte gyermekét⁴⁷⁰.

⁴⁷⁰ Lásd bővebben 1Cel 63.

XIII. fejezet. A meggyógyított sérvesekről

109 Iseói Jakab testvér⁴⁷¹, aki meglehetősen ismert és híres ember volt rendünkben⁴⁷², egyszer atyánk dicsőségére egy esetet mondott el életéből, és egyúttal bensőséges hálát adott neki közbenjárására nyert gyógyulása kegyelméért. Még zsenge gyermekkorában történt ugyanis, hogy odahaza, szülei házában nagyon súlyos törést szenvedett, minek következtében egyes szervei eltorzultak, mások pedig rossz helyre kerültek. Ez természetesen nagyon sok szenvedést okozott neki. Atyja és hozzátartozói, akik tudtak bajáról, mély részvéttel voltak iránta, és többször megkísérelték, hogy orvosi beavatkozással segítsenek állapotán, de mindhiába. Mikor aztán a Szentlélek sugallatából lelkének üdvösségéről kezdett gondolkodni az ifjú, teljes odaadással kezdte keresni Istent, aki meggyógyítja a megtört szívűeket és bekötözi sebeiket⁴⁷³. Érett megfontolás után Szent Ferenc rendjébe lépett anélkül azonban, hogy betegségéről bárkinek szólt volna. De alig töltött valamennyi időt a rendben, a testvéreknek tudomására jutott az ifjú betegsége. Nagyon sajnálták a fiút, mindazonáltal, ha még oly nehéz szívvel is, haza akarták őt küldeni szüleihez. De a gyermek olyan állhatatosságot tanúsított, hogy végre legyőzte az alkalmatlan kényszerűséget. A testvérek ettől fogva különös gondot fordítottak rá, és a fiú Isten kegyelmétől megerősítve a jó erkölcsök illatát kezdte terjeszteni. Idővel derék férfiúvá fejlődött, beállott a lelkek gondozásának munkájába és dicséretesen gyakorolta magát a fegyelemben. Szent Ferenc hamvainak átszállításánál⁴⁷⁴ történetesen ő is jelen volt, és a többiek megszámlálhatatlan sokaságával ő is élvezte az átszállítás boldog örömét. Mikor a koporsó közelébe ért, melyben a szentséges atya teste pihent, megfogyatkozott erőihez képest hosszabb imádságba kezdett. És csodálatos módon szervei visszatértek rendes helyükre és ő teljesen meggyógyultnak érezte magát; menten eldobta sérvkötőjét, és ettől fogva semmit sem érzett régi fájdalmaiból.

110 Egy pisai ember, mivel belső részei egészen kifordultak, nagy fájdalmában és szegyenkezésében az ördög mesterkedésének tulajdonította a dolgot. Végso kétségbeesésében elhatározta, hogy elveti magától az életet, és felakasztja magát. Közben-közben azonban, mivel lelkiismerete még nem tompult el egészen, Szent Ferenc nevét sóhajtozta, és ha erőtlően is, segítségét kérte. És lám, istentelen szándéka azon melegében elpárolgott, és súlyos bajának rögtöni gyógyulását is elnyerte.

111 Egy Cisterna di Roma-i⁴⁷⁵ ember fia olyan súlyos sérvvel kínlódott, hogy belső részeit semmi módon sem tudta visszatartani. A sérvkötő, amit ilyen bajoknál használni szoktak, nála csak újabb és bonyolultabb szakadásokat idézett elő. Szerencsétlen szülei sokat búsultak ezen, és a szörnyű baj látása szomszédait és ismerőseit is mélységes részvétre indította. Megpróbáltak minden gyógymódot is, de mivel semmire sem mentek velük, apja és anyja utoljára Szent Ferenc oltalmába ajánlották őt. A szent ünnepén elvitték őt a tiszteletére épülő velletrei templomba⁴⁷⁶, odatették a képe alá, fogadalmat tettek érte, és a jelenlevő sokasággal bő könnyeket hullattak. Mikor azután az evangélium éneklésére került sor, ezeknél a szavaknál: „Elrejtetted a bölcsék elől és kijelentetted a kisdedeknek”⁴⁷⁷, sérvkötője magától darabokra szakadt, és a mit sem használó orvosok semmibe foszlottak. A sebhely

⁴⁷¹ Iseo a Brescia tartományban a Lago d'Iseo mellett fekszik.

⁴⁷² 1248-ban római provinciális volt.

⁴⁷³ Zsolt 146,3

⁴⁷⁴ 1230. május 25-én.

⁴⁷⁵ A via Appia mentén.

⁴⁷⁶ Az albanói hegyek déli lejtőjén.

⁴⁷⁷ Mt 11,25

eltűnt, és visszatért az áhított egészség. Az Úr magasztalóinak és a szent tisztelőinek ajkán pedig hangos örömujjongás tört fel.

112 Ceccanóban, egy campaniai helységben, egy Miklós nevű káplán, mikor reggel a templomba lépett, olyan szerencsétlenül csúszott el, hogy belei egészen kifordultak. Paptársai és szomszédai rögtön segítségére siettek, felemelték és ágyba fektették őt. Nyolc napon át olyan mozdulatlanul feküdt ott, hogy még szükségének végzésére sem tudott felkelni. Azonnal orvosokat hívtak hozzá; ezek meg is próbálták mesterségük minden fogását, de csak fájdalmait növelték vele; ahelyett, hogy meggyógyították volna, még fokozták baját. Mivel belső részei kifordultak, a szerencsétlen ember olyan kínokat állott ki, hogy nyolc napon át még enni sem tudott. Mikor már egészen kétségbeesett és szinte halálra vált, boldogságos Ferenchez fordult segítségért. Volt neki egy jámbor és istenfélő lánya; ezt kérte meg, hogy esdje ki számára a szent közbenjárását. Erre az áldott lány rövid időre kiment, imádkozni kezdett, és bő könnyhullatással esedezett atyjáért az Atyához. Ó, mily nagy az imádság hatalma! Atyja még imádság közben beszólította, és örömmel elújságolta neki váratlan meggyógyulását. Minden szerve visszatért rendes helyére, és ő egészségesebbnek érezte magát, mint annak előtte. Meg is fogadta, hogy boldogságos Ferencet mindig különös pártfogójának tekinti, és ünnepét minden esztendőben megüli.

113 Egy spellói ember két esztendőn át olyan súlyos sérvvel bajlódott, hogy belei az alsó hasfalán mind kitüremkedtek...⁴⁷⁸

114 Egy János nevű ifjú ember a soranói püspökség területéről belei kifordulása következtében olyannyira szenvedett, hogy az orvosok semmiféle gyógyszerrel nem tudtak rajta könnyíteni. Történt egyszer, hogy felesége véletlenül egy Szent Ferenc-templomba lépett be. Mialatt itt férje meggyógyulásáért imádkozott, egy egyszerű gondolkodású testvér ezt mondotta neki: „Menj csak haza, mondd meg férjednek, hogy ajánlja magát boldogságos Ferenc oltalmába, és a szakadás helyét jelölje meg a kereszt jelével.” Az asszony rögtön hazasietett, és elmondta a hallottakat férjének. Ez habozás nélkül boldogságos Ferenc pártfogásába ajánlotta magát, megjelölte a szakadás helyét és lám, kifordult belei azon nyomban visszatértek rendes helyükre. János szerfölött csodálkozott a hirtelen gyógyuláson, és sokáig évődött magában, vajon igazán meggyógyult-e. Mikor aztán egyszer magas lázzal feküdt, álmában megjelent neki boldogságos Ferenc, és nevéen szólítva őt, ezt mondotta neki: „Ne félj, János, mert csakugyan kigyógyultál bajodból.” Ennek a csodának legkézzelfoghatóbb bizonyítéka, hogy boldogságos Ferenc egy alkalommal megjelent egy Róbert nevű jámbor szerzetesnek és kérdésére, ki ő, ezt válaszolta: „Ferenc vagyok, és egy jóbarátomat jöttem meggyógyítani.”

115 Szicíliában egy Péter nevű ember, aki hasfalának átszakadása következtében nagyon sokat szenvedett, mihelyt megfogadta, hogy elzarándokol a szent sírjához, azon nyomban meggyógyult.

⁴⁷⁸ Lásd 1Cel 144

XIV. fejezet. A vakokról, süketekről és némákról

116 A nápolyi ferences kolostorban bizonyos Róbert nevű testvérnek, aki már régóta vakságban szenvedett, a szemén egy kellemetlen kinövés támadt, mely nagyban akadályozta pilláinak mozgatását és használatát. Boldogságos Ferenc atyánk, az engedelmesség tükre és példaképe, mikor egy alkalommal a világ minden tájáról rengeteg idegen testvér verődött össze, hogy a csoda újszerűségével megkezdett munkájuk folytatására ösztönözze őket, a nevezett testvér meggyógyítására a következő utat választotta. Róbert egy éjszaka halálos betegen vergődött ágyában; már a haldoklókért mondandó imádságot is elmondták fölötte. Ekkor váratlanul belépett hozzá a boldogságos atya három kiválóan szentéletű testvér: Szent Antal, Ágoston testvér és Assisi Jakab testvér kíséretében, akik, miként életében hűséges követői voltak, azonképpen holtában sem váltak el tőle. A szent fogott egy kést, kivágta a vadhúst, azután visszaadta szeme világát, s végül kiragadta őt a halál torkából. Azután így szólt: „Róbert fiam, a kegyelem, melyet közöltem veled, szolgáljon bizonyítékul a távoli nemzetekhez induló testvéreknek, hogy én megelőzőm őket és irányítom lépteiket. Örömmel menjenek, – folytatta – és az engedelmességül kapott feladatot vidám lélekkel teljesítsék! Különösen azok a fiaim örüljenek, akik nemcsak az otthoni talajt hagyják el, hanem a földi hazát is elfelejtik, mert lám, rendületlenül kitartó vezérük és gondos vezetőjük van.”

117 Az Anagni közelében fekvő Zancato községben egy Girardus nevű katona teljesen elvesztette szeme világát. Történt, hogy két messze idegenből jött kisebb testvér éppen az ő házában szállt meg, és az ő vendégszeretét vette igénybe. Mivel az egész ház nagy tisztelettel fogadta és tejből-vajból fürösztötte őket, a házigazda vakságából semmit sem vettek észre. Utána a hat mérföldnyi távolságban fekvő rendházba indultak a testvérek és ott nyolc napig időztek. Egy éjszaka az egyiknek megjelent álmában Szent Ferenc és ezt mondotta neki: „Kelj fel gyorsan, és társaddal siess vissza vendéglátó gazdához, aki bennetek annyira megtisztelt engemet és kedvemért olyan figyelmes volt hozzátok. Fizessetek neki vissza a kedves fogadásért, és a megtisztelést hasonlóval viszonzjátok. Ő tudniillik egészen vak, és semmit sem lát. Ezt a büntetést meg nem gyónt bűneivel vonta magára. Most tehát az örök halál sötétsége és véget nem érő büntetései várnak rá. Mert le nem vezekelt bűnei nem engednek számára más választást.” Mikor az atya eltűnt, a fiú riadtan serkent fel, és társával együtt sietve teljesítette a vett parancsot. Mind a ketten visszatértek a vendéglátó gazdához, és útközben a látomás látója mindent elbeszélte társának. A gazda nem kevésbé csodálkozott a dolgon és megerősítette, hogy minden csakugyan úgy van. Azonnal mély bánatra indult, önként meggyóna bűneit, és javulást ígért. És íme, a belső ember megújulásával a külső is visszanyerte szeme világát. A nagy csodának hamarosan híre futott, és a hallgatók lelkében nagy mértékben emelte a vendéglátás becsületét.

118 A görögországi Théba városában egy vak asszony, aki Szent Ferenc vigíliáján kenyéren és vízen böjtölt, az ünnep napján férje vezetésével már korán reggel a testvérek templomába ment. Ott mise közben, éppen Krisztus teste felmutatásakor kinyitotta szemét és íme, világosan látott, s azonnal mély áhítatba merült. Imádság közben aztán egyszer csak hangos szóval így kiáltott fel: „Hála legyen Istennek és az ő szentjének, mert íme, látom Krisztus testét.” Ennek hallatára az összes jelenlevők hangos örömmujongásba törtek ki; ő pedig az istentisztelet végeztével minden vezetés nélkül tért haza otthonába. Krisztus az élő Ferencnek szeme fénye volt, és amint akkor egész csodatevő hatalmát rá ruházta, azonképpen most azt kívánja, hogy testének minden dicsőség megadassék.

119 A campaniai Pofi községben egy tizennégyéves fiú hirtelen baleset következtében egészen elvesztette a bal szemét. Szeme a gyöttrő fájdalom következtében annyira kiment, hogy nyolc napon át egy ujjnyi hosszú vékony húscsafaton lógott a szemüregből, egészen elszáradva. Nem volt más hátra, mint levágni a húscsafatot. Mivel azonban az orvosok

egészen reménytelennek látták a helyzetet, a gyermek atyja szíve egész buzgóságával boldogságos Ferenchez fordult segítségért. És az elesettek gyámolítója ezúttal is készségesen hajolt a könyörgő esdeklésére; a kifolyt szemet csodatevő erővel régi helyére illesztette vissza, és ismét az áhított fény ragyogásába öltöztette.

120 Ugyanazon tartomány Castro dei Volsci nevű helységében egy nagy halom fa ledőlt és dőlőben fejen olyan súlyosan megsebesített egy papot, hogy az bal szemére egészen megvakult. A pap azonnal a földre vetette magát, és siránkozva hangos szóval Szent Ferencet kezdte szólíttatni. „Siess segítségemre, szentséges atyám – mondotta –, hogy ünnepedre fiaidhoz tudjak menni, amint megígértem nekik.” Aznap ugyanis Szent Ferenc vigíliája volt. Mire papunk felállott, tökéletesen meggyógyult; az öröm és magasztalás ujjongásába tört ki, és a körülötte állókat is, akik az imént még sajnálkoztak esetén, örömujjongásra és csodálkozásra indította. Utána elment az ünnepre és mindenkinek elmondta a szent magán tapasztalt kegyességét és csodáját. Tanulják meg ebből mindnyájan tisztelni azt, akiről tudván tudják, hogy egész biztosan megsegíti az őt tisztelőket.

121 Még boldogságos Ferenc életében történt, hogy egy vaksággal megvert narni asszony a kereszt jelére, melyet szeméire vetett Isten embere, csodálatos módon pillanatok alatt visszanyerte elvesztett szeme világát.

122 Bizonyos Római Péter nevű monte garganói ember, mikor szőlőjében dolgoztatva fejszével egy fát akart kivágni, véletlenül a fa helyett tulajdon szemét találta el, és pedig olyan szerencsétlenül, hogy kettévágott szemgolyója kifelé lógott. Mivel ilyen kétségbeesítő helyzetben minden emberi segítséget reménytelennek látott, megfogadta, hogy Szent Ferenc ünnepén, ha megsegíti őt, semmi ételt nem vesz magához. És íme, Isten szentje mindjárt ott helyben visszaillesztette szemét, a két részt összeforrasztotta és visszaadta régi látását.

123 Egy nemes ember fia, aki születésétől fogva vak volt, boldogságos Ferenc érdemeiért visszanyerte áhított látását. Erre az eseményre való tekintettel az Illuminatus⁴⁷⁹ nevet adták neki. A fiú később, mikor eljött az ideje, belépett Szent Ferenc rendjébe, és amit szentül kezdett, még szentebbül végezte.

124 Bevagna a spoletói völgy egyik számottevő községe. Élt itt egy nagyon jámbor asszony, még jámborabb szüzlányával és leányunokájával, aki szintén nagy áhíttal viseltetett az Úr Krisztus iránt. Szent Ferenc többször igénybe vette a nők vendégszeretétét. Az asszony egyik fia ugyanis, egy nagy tökéletességű férfi, a rendben élt. A három nő egyike, az unoka, vaksága miatt meg volt fosztva a külső dolgok látásától; de a belsők, melyek Istenre vonatkoznak, annál csodálatosabb világosságban állottak előtte. Szent Ferencet egyszer megkérték, hogy szánja meg a lány baját, és egyúttal könnyítsen a másik két nő munkáján is. Erre a Szentháromság nevében nyálával háromszor megkente a vak szeméit és visszaadta áhítva áhított látását.

125 Castell della Pievében egy koldusfiú születésétől fogva süketnéma volt⁴⁸⁰...

126 Egy apuliai asszony már régebben elveszítette beszélőképességét, és ezenfelül nagyon nehezen lélegzett. Egy éjszaka álmában megjelent neki Szűz Mária és így szólt hozzá: „Ha meg akarsz gyógyulni, menj Szent Ferenc venosai templomába; ott visszanyered áhított egészségedet.” Az asszony menten felkelt, s mivel sem lélegezni, sem beszélni nem tudott, jelekkel adta tudtára övéinek, hogy Venosába szeretne menni. Rokonai azonnal beleegyeztek, és elindultak vele a kérdéses helyre. Az asszony, mihelyt belépett Szent Ferenc templomába, és ott szívvel-lélekkel a szent közbenjárását kérte, azon nyomban egy nagy darab húst hányt ki, és az összes jelenlevők szeme láttára megszabadult bajától.

⁴⁷⁹ Megvilágosult

⁴⁸⁰ Lásd 1Cel 147–148

127 Az arezzói egyházmegyében egy asszony már hét esztendeje némaságban szenvedett. Közben állandó kéréssel ostromolta Istent, hogy kegyeskedjék megoldani nyelvét. És íme, egyszer álmában két vörös ruhába öltözött testvér jelent meg előtte, és nyájas szavakkal buzdította őt, hogy ajánlja magát Szent Ferenc oltalmába. Ő menten eleget tett buzdításuknak, és mivel beszélni nem tudott, szíve mélyéből a szentnek ajánlotta magát. És mire felébredt, a napfényel együtt beszélőképességét is visszanyerte.

128 Egy Sándor nevű bíró, mivel gúnyt űzött boldogságos Ferenc csodáiból, az emberek általános elképedésére elvesztette beszélőképességét. És ez már több mint hat esztendeje tartott. És mivel ki-ki azzal bűnhődik, amivel vétkezik⁴⁸¹, egy idő múlva mély bánatra indult és módfölött fájlalta, hogy kigúnyolta a szent csodáit. Ezért a szent haragja sem maradt tartós; az őszintén bánkódó és őt alázatosan segítségül hívó embernek visszaadta beszélőképességét, és újból kegyelmébe fogadta őt. És ő ettől fogva a szent szüntelen magasztalásával igyekezett kiengesztelni bűnét. A csapás sokkal nagyobb buzgóságra hangolta őt.

129 Mivel az imént káromlásról beszéltünk, jónak látunk egy tanulságos esetet elmondani. Egy Gineldus nevű Borgo San Sepolcro-i katona nagyon arcátlan módon ócsárolta boldogságos Ferenc cselekedeteit és csodáit. Idegenek előtt, akiket a szent emléke vonzott oda, tömérdek lekicsinylő dolgot mondott róla, s ezenfelül a testvérekről is sok sületlenséget fecsegett össze. Mikor egy napon kockázott, vakmerőségében és hitetlenségében így szólt a körülötte állókhoz: „Ha Ferenc csakugyan szent, tizennyolc pontom legyen.” És csakugyan háromszor hatost dobott, és kilencszer egymás után minden dobásra háromszor hatot nyert. De esztelenségében nem érte be ennyivel, bűnét bűnnel, káromlását káromlással tetézte. „Ha igaz – mondotta –, hogy ez a Ferenc szent, még ma kard járja át testemet; de ha nem szent, maradjak sértetlen.” Isten haragja azonban nem tűrte tovább, hogy imádsága bűnné legyen⁴⁸². A játék végén unokaöccse, mivel megsértette őt, kardot rántott ellene és mellébe döfte. Így a gonosz ember még aznap meghalt, s a pokol zsákmánya és a sötétség fia lett. Vigyázzanak a káromlók és ne gondolják, hogy szavaik a levegőbe foszlanak, és hogy a szenteken ejtett sérelmeknek nem akad megtorlója.

130 Egy Sibilla nevű asszonyt, aki már évek óta vakságban szenvedett, egészen elcsüggedt hangulatban vezettek oda Isten szentjének sírjához. Bezzeg, mikor visszanyerte régi látását, kitörő örömmel és vigassággal tért meg otthonába⁴⁸³.

131 A sorai egyházmegyében fekvő Vicalvi községben egy születésétől fogva vak leány, akit anyja boldogságos Ferenc egyik templomába vitt, Krisztus nevének segítségül hívására boldogságos Ferenc érdeméért megkapta a látás adományát, amivel addig nem rendelkezett.

132 Arezzo városában egy asszony, aki már hét esztendeje semmit sem látott, boldogságos Ferenc templomában, mely a város tőszomszédságában épült, visszanyerte elveszett látását.

133 Ugyanott egy szegény asszony fia boldogságos Ferencről, akinek oltalmába anyja ajánlotta, megkapta a látás kegyelmét.

134 Egy spellői vak ember a szent sírjánál újból visszanyerte elveszett látását⁴⁸⁴.

135 A firenzei egyházmegyében levő Poggibonsiban egy vak asszony magasabb sugallatra látogatni kezdte boldogságos Ferenc egyik szentélyét. A boldogtalan, mikor odavezették, az oltár előtt a földre vetette magát. És íme, abban a szempillantásban visszanyerte látását, és vezető nélkül tért vissza otthonába.

136 Egy másik, camerinói asszonynak, aki jobb szemére egészen vak volt, rokonai olyan posztódarabot tettek a beteg szemére, melyet valamikor boldogságos Ferenc keze érintett, és

⁴⁸¹ Bölcs 11,17

⁴⁸² Zsolt 108,7

⁴⁸³ Lásd 1Cel 136

⁴⁸⁴ Lásd 1Cel 136

együttal fogadalmat tettek nevében. Mikor azután az asszony visszanyerte látását, bőséges hálát adtak érte az Úristennek és Szent Ferencnek⁴⁸⁵.

137 Hasonló eset történt egy gubbiói asszonnyal, aki fogadalma következtében visszanyerte elvesztett látását, és ezért nem győzött eleget örülni⁴⁸⁶.

138 Egy assisi polgár, akit, míg élt, szoros barátság fűzött boldogságos Ferenchez, már vagy öt esztendeje elvesztette szeme világát. Ezért valahányszor csak imádkozott, egyszer sem mulasztotta el boldogságos Ferencet barátságukra emlékeztetni. És íme, egyszer a szent sírjának pusztá érintésére megszabadult bajától⁴⁸⁷.

139 Egy Albertinus nevű narni embernek, miután szeme világát elvesztette, pillái egészen a szemgödréig lenyúltak. Fogadalmat tett tehát boldogságos Ferencnek és íme, érdemeiért visszanyerte látását és egészségét.

140 Egy Villa nevű ifjú sem járni, sem beszélni nem tudott. Anyja fogadalomképpen egy viaszképet készített, és azt nagy áhítattal elvitte boldogságos Ferenc nyugvóhelyére. És lám, mire hazaért, fia javában járt és beszélt⁴⁸⁸.

141 A perugiai püspökség területén egy ember, aki nem tudott beszélni, mindig nyitott szájjal járt és ijesztően lihegett, mivel torka erősen meg volt dagadva és fel volt puffadva. Mikor azonban a szentséges test nyugvóhelyéhez járult, és a lépcsőkön le akart szállani a sírba, egyszerre heves vérhányás fogta el. De utána tökéletesen meggyógyult, és egészséges ember módjára kezdte nyitogatni és csukogatni száját⁴⁸⁹.

142 Egy asszony, akinek torkában egy kő volt, olyan égető fájdalmat érzett, hogy nyelve száradásnak indult. Emiatt sem beszélni, sem enni, sem inni nem tudott. Bár sokféle orvosságot használt, semmi könnyebbülést vagy javulást nem érzett. Végül csak úgy magában fogadalmat tett boldogságos Ferencnek. És abban a pillanatban megnyílt daganata és a kő kiesett torkából⁴⁹⁰.

143 Egy Bertalan nevű ember a sorai püspökség területén fekvő Arpinóból már hét esztendeje süket volt. Végül boldogságos Ferenc nevének hívására visszanyerte hallását.

144 Egy asszony a szicíliai Piazza Armerinából, mivel beszélni nem tudott, szívének nyelvével könyörgött boldogságos Ferenchez. És íme, elnyerte a beszéd áhított ajándékát.

145 Nicosia városában egy pap rendes szokása szerint felkelt a reggeli zsoltos elvégzésére. Mikor azonban a felolvasó szabály szerint áldást kért tőle, valami érthetlenséget mormogott és fogait csikorgatta. Elborult elmével szállították lakására, és egy hónapra egészen elvesztette beszélőképességét. Mikor azonban egy istenfélő ember tanácsára fogadalmat tett Szent Ferencnek, mindjárt visszanyerte beszélőképességét és elméje is kitisztult.

⁴⁸⁵ Lásd 1Cel 136

⁴⁸⁶ Lásd 1Cel 136

⁴⁸⁷ Lásd 1Cel 136

⁴⁸⁸ Lásd 1Cel 149

⁴⁸⁹ Lásd 1Cel 149

⁴⁹⁰ Lásd 1Cel 149

XV. fejezet. A leprásokról és vérfolyásban szenvedőkről

146 San Severino városában élt egy Atto nevű ifjú, kinek testét egészen ellepte a lepra. Minden tagja megdagadt és felpuffadt, úgyhogy maga is irtózással szemlélte őket. A szerencsétlen állandóan ágyban feküdt, és ezzel nagy bánatot okozott szüleinek. Atyja egy napon azt tanácsolta neki, hogy ajánlja magát boldogságos Ferenc oltalmába. A fiú örömmel beleegyezett ebbe. Erre atyja egy gyertyamérőt hozatott, megmérte vele fia magasságát és megígértette vele, hogy ezentúl minden esztendőben ekkora gyertyát ajánl fel boldogságos Ferencnek. És lám, alig tette le fogadalmát, abban a pillanatban felkelt ágyából és tökéletesen megszabadult a leprától⁴⁹¹.

147 Egy Bonushomo nevű fanói szélütött és leprás ifjú, mikor szülei boldogságos Ferenc templomába vitték, egyszerre kigyógyult mindkét bajából és visszanyerte egészségét⁴⁹².

148 Egy Rogata nevű nemes asszony a sorai püspökség területéről már huszonhárom esztendeje vérfolyásban szenvedett. Mikor egy napon hallotta, hogy egy gyermek népi nyelven azokról a csodákról énekel, melyeket Isten ama napokban boldogságos Ferenc által művelt, mélyen megindult, és könnyekbe tört ki, és hitből fakadóan így kezdett el beszélni: „Ó, boldogságos Ferenc atyám, ha engem is meg tudnál szabadítani bajomtól! Ennél nagyobb csodát még nem műveltél.” A tömérdek vérfolyástól ugyanis az asszony számtalanszor már szinte halálra válnak látszott; ha pedig megcsendesedett a folyás, egész teste megdagadt. De lám, mi történt? Az asszony néhány nap múlva úgy érezte, hogy boldogságos Ferenc érdemeiért egészen megszabadult bajától. Sőt Marius nevű fiát is, akinek egyik karja el volt törve, egyszerű fogadalomra meggyógyította a szent.

149 Egy szicíliai asszonyt, aki hét esztendőn át vérfolyásban szenvedett, Krisztus zászlótartója, boldogságos Ferenc, egészen meggyógyított.

⁴⁹¹ Lásd 1Cel 146

⁴⁹² Lásd 1Cel 146

XVI. fejezet. Az örültekről és az ördögtől megszállottokról

150 Folignói Péter, aki egyszer Szent Mihály főangyal szentélyének meglátogatására indult, útközben jót húzott egy forrás vizéből. Nyomban az az érzése támadt, mintha gonosz lelkeket nyelt volna. Megszállottsága három esztendeig tartott, és ezen idő alatt testileg egészen leromlott, ocsmányul beszélt és borzalmas dolgokat művelt. Végre, mikor kezével megérintette a szent atya sírját és alázatosan segítségét kérte, csodálatos módon megszabadult az öt kegyetlenül sanyargató gonosz lelkektől⁴⁹³.

151 Egy megszállott narni asszonynak éjjel álmában azt parancsolta a szent, hogy vessen magára keresztet. Az asszony azonban megszállottságában egészen elfelejtette a keresztvetést. Ezért a boldogságos atya maga jelölte meg őt a kereszt jelével, és eközben megszabadította az ördög minden kínzásától.

152 Egy Cisterna di Roma-i asszony már öt esztendeje elveszítette eszének használatát, és ezzel egyidejűleg meg is vakult és meg is süketült. Fogaival ruháját szaggatta, tűznek, víznek neki ment; ugyanakkor súlyos vízkórsága szinte elviselhetlenné fokozta szenvedését. Végre egy éjszaka, mikor az isteni irgalom könyörületre hangolódott iránta, üdvös látomásban részesült: boldogságos Ferencet látta egy csodaszép trónon ülni. Azonnal odavetette magát lábaihoz, és alázatosan gyógyulásért esedezett hozzá. Mivel azonban úgy látta, hogy még nem eléggé hajol kérésére, fogadalmat tett neki, és kötelezte magát, hogy iránta való szeretetből, ameddig csak lesz miből adnia, egyetlen hozzája forduló szegényt sem utasít el alamizsna nélkül. A szent rögtön visszaemlékezett arra a szerződésre, melyet annak idején ő kötött Istennel, és miközben megjelölte őt a kereszt jelével, tökéletesen meggyógyította.

153 Egy norciai lány már hosszabb ideje betegeskedett, mikor végre rájöttek, hogy az ördögtől van megszállva. Ugyanis gyakran fogait csikorgatta, magát tépdeste, sem magasságot, sem mélységet nem került, és általában semmiféle veszedelem előtt meg nem hátrált. Később elveszítette beszélőképességét, úgyszintén tagjainak helyes használatát és az értelemnek legkisebb jelét sem mutatta. Szülei egészen megzavarodva egy nyugágyra kötötték őt és számárháton Assisibe vitték. Ott az Úr körülmételésének ünnepén, mialatt az ünnepi misét énekelték, magatehetetlenül feküdt Szent Ferenc oltára előtt. Egyszer csak nem tudni milyen pokoli dolgot hányt ki magából, mindjárt utána talpra állott, megcsókolta Szent Ferenc oltárát, és teljesen meggyógyulva ilyen szavakba tört ki: „Dicsérjétek Istent és az ő szentjét.”

154 Egy nemes ember fia éppen olyan visszataszító, mint fájdalmas epilepsziában szenvedett. Szája habzott, szemei vadul forogtak, és tagjai helyes használatának felforgatásával valami pokoli dolgot köpködött. Szülei Isten szentjéhez kiáltottak, segítségét kérték, és kegyes pártfogásába ajánlották szerencsétlen gyermeküket. Egy éjszaka azután az édesanyjának egy jóságos arcú férfi jelent meg álmában, és így szólt hozzá: „Azért jövök, hogy meggyógyítsam fiadat.” Az anya azonnal felneszelt a hangra, remegve kelt fel és íme, fiát egészen meggyógyulva találta.

155 Azt sem tartom elhallgatandónak, hogy szentünk már életében egészen csodálatos hatalommal rendelkezett a gonosz lelkek fölött. Egyszer Sangemini községbe ment Isten embere a mennyek országát hirdetni. Ott egy istenfélő ember házában szállt meg, akinek feleségét köztudomás szerint a gonosz lélek gyötörte. Bár kérve kérték, hogy imádkozzék a szerencsétlenért, boldogságos Ferenc az emberek idétlen dicséretétől való félelmében a leghatározottabban megtagadta ezt. Végre hosszas unszolásra a kíséretében levő három

⁴⁹³ Lásd 1Cel 137

testvért a szoba három sarkába állította azzal a meghagyással, hogy imádkozzanak; maga pedig a negyedik sarokba húzódott ugyancsak imádkozni. Imádsága végeztével bizalommal odalépett az asszonyhoz, akit közben kegyetlenül gyötört a gonosz lélek, és Jézus Krisztus nevében távozást parancsolt az ördögnek. Ez a parancsra olyan hirtelen és olyan nagy dérdúrral távozott, hogy Isten embere azt hitte, hogy felsült vele. Ezért bizonyos szégyenkezéssel azonnal továbbállt onnét. Mikor azonban egy későbbi alkalommal megint keresztül ment a helységen, az asszony a piacon utána kiabált, lába nyomát csókolta és váltig kérlelte, hogy legalább egy szóra álljon meg. Végül sokak vallomásából meggyőződött az asszony meggyógyulásáról, de csak sok kérésekre állott vele szóba⁴⁹⁴.

156 Más alkalommal, mikor Città di Castellóban időzött a szent, megint egy megszállott asszonyt vezettek szállására. Az asszony megállt, elkezdte fogait csikorgatni és ugatásszerű kiabálásával rémítette az embereket. Sokan nagy alázattal kérték Isten szentjét, hogy imádkozzék a szerencsétlen megszabadulásáért, és egyúttal utaltak a sok kellemetlenségre, melyet örülségével nekik is okoz. Boldogságos Ferenc először a kíséretében levő testvért küldte ki, hogy megbizonyosodjék róla, csakugyan ördögi mesterkedésről van-e szó, vagy csak egyszerű asszonyi csalafintaságról. Az asszony azonban mihelyt látta, hogy nem Ferenc áll előtte, kinevette és semmibe vette a testvért. Ezalatt a szent atya ott bent buzgón imádkozott. Imádsága végeztével maga is kiment az asszonyhoz. De ez semmiképpen sem tudta elviselni jelenlétét, a földre vetette magát, és nagy üvöltözés közben ott hentergett. Erre Isten szentje az engedelmesség nevében távozást parancsolt az ördögnek; az rögtön el is távozott, és az asszonyt teljesen gyógyultan hagyta.

⁴⁹⁴ Lásd 1Cel 69, itt Illés testvér említése nélkül.

XVII. fejezet. A törést és zúzódást szenvedettekről

157 A parmai tartományban egy családban olyan fiú született, akinek lába meg volt fordítva; tudniillik elől volt a sarka, hátul meg az ujjai. A gyermek apja szegény ember volt, de nagy tisztelője Szent Ferencnek. Nap nap után panaszkodott tehát neki szegényére született fia miatt, aki csak arra való, hogy növelje szegénységét. Mialatt ezen töprengett, elhatározta, hogy erőszakkal is rendbe hozza fia lábát. A dajka nem emelt kifogást terve ellen. Csak arra várt tehát, hogy a gyermek tagjai a meleg fürdőben hajlékonyabbakká váljanak. Balga tervének megvalósítására azonban nem került sor, mert már a pólyából való kibontásnál kiderült, hogy a gyermek Szent Ferenc érdemeiért olyan tökéletesen meggyógyult, mintha előbb semmi rendellenessége sem lett volna.

158 Az Amitemnum közelében fekvő Scoppito községben egy házaspárnak egyetlen fiacskája volt, aki azonban inkább valami szörnyeteghez, mint emberhez hasonlított. A természet szeszélyéből ugyanis mellső tagjai hátul voltak elhelyezve; karjai a nyakával voltak összenőve, kezei melléhez, lábai pedig kezeihez tapadtak hozzá. Ezért inkább gömbre, mint emberi törzsre emlékeztetett. Szülei örökös szegénynek érezték a gyermeket, és szüntelenül búsultak miatta. Még a rokonok és szomszédok szeme elől is gondosan rejtegették, részint fájdalomból, részint szegyenkezésből. Ráadásul a mélyen lesújtott férj örökös szemrehányásokkal illette feleségét, hogy nem fiaat szül, mint más asszonyok, hanem szörnyetegeket hoz a világra, melyek a legvisszataszítóbb vadállatoknál is utolsóbbak. Azt állította, hogy ez minden bizonnyal Isten büntetése felesége bűneiért. Az pedig nagy szomorúságában és szegyenében minduntalan Krisztushoz kiáltott, és Szent Ferencet kérte, hogy lesújtottságában és megalázottságában kegyeskedjék segítségére lenni. Egy éjszaka azután, mikor állandó szomorúsága miatt éppen egy szomorú álommal bajlódott, megjelent neki Szent Ferenc és nyájas szavakkal így szólt hozzá: „Kelj fel azonnal, és vidd gyermekedet egy közeli helyhez, mely nevemre van szentelve⁴⁹⁵, és fürdesd meg az ottani kút vizében. Mihelyt ugyanis ezzel a vízzel leöntöd, azon nyomban visszanyeri teljes épségét.” Az asszony azonban elmulasztotta megtenni, amit a szent gyermekére vonatkozólag parancsolt neki. Ugyanígy történt másodízben is; a szent újbóli megjelenésére és másodszori parancsára sem mozdult. A szent atya azonban nem vette rossz néven együgyűségét: harmadízben már a Boldogságos Szűz és szent apostolok fényes társaságában jelent meg, fogta az asszonyt és gyermekével együtt egy szempillantás alatt a mondott rendház küszöbére vitte. Közben azonban már derengeni kezdett, és a látomás szétfoslott. Erre az asszony, aki egészen magánkívül volt az ámulattól és a csodálkozástól, bezörgetett a ház kapuján. A testvérek nem kevésbé álmélkodtak a dolog újszerűségén. Az asszony pedig teljes bizalommal várta tovább fiának immár harmadszor is megígért gyógyulását. Eközben a környék nemes asszonyai is nagy számban verődtek össze, és csodálkozással hallották a történeteket. Azonnal vizet merítettek a kútból, és a jelenlevő asszonyok legelőkelőbbje sajátkezüleg megfürösztötte a gyermeket. És íme, a gyermek azon nyomban meggyógyult, és tagjai rendes helyükre tértek vissza. A nagy csoda mindenkit bámulatra indított.

159 Az ostiai egyházmegyében fekvő Coriban egy ember egészen elveszítette lábát, úgyhogy se járni, se mozogni nem tudott. Kétségbeejtő helyzetében semmiféle emberi segítségre nem számíthatott. Ezért egy éjszaka, mintha csak maga előtt látta volna őt, így kezdett boldogságos Ferencnek panaszkodni: „Segíts most rajtam, Szent Ferenc! Emlékezzél csak vissza szolgálataimra és irántad tanúsított hűségemre. Hiszen valamikor számaramon vittelek, és sokszor csókoltam szentséges kezedet és lábadat. Mindig tisztelettel viseltettem

⁴⁹⁵ A quaracchi atyák gyanítása szerint Aquila.

irántad, és mindig jóakaród voltam. És íme, látod, most meghalok ennek a kegyetlen fájdalomnak gyötrelmeiben.” A szent megindult erre a panaszra; visszaemlékezett a vett jótéteményekre, és a ragaszkodásért érzett hálával szívében egy testvér kíséretében megjelent az ébren virrasztó beteg előtt. Kijelentette neki, hogy egyenesen hívására jött, és hogy a gyógyító szereket is magával hozta. Erre egy kis pálcával, melyen a nagy T betű volt látható, megérintette a fájdalmas helyet. A fekély azonnal felfakadt. A nagy T betű azonban a gyógyulás után is mindmáig megmaradt. Szent Ferenc ugyanis ezzel a betűvel szokta megjelölni leveleit, ha szükségből vagy szeretetből írt valakinek.

(A 160–167-ig tartó szakaszok szó szerint megegyeznek az 1Cel 127–134-ig terjedő részekkel.)

168 Egy Riccomagnus nevű ember a volterrai egyházmegyéből, aki kezével is alig tudott a földön kúszni, és akit visszataszító csúfsága miatt tulajdon anyja is megtagadott, alázatosan boldogságos Ferenc oltalmába ajánlotta magát, és azonnal megszabadult bajától.

169 Ugyanabból az egyházmegyéből két asszony, névleg Viridis és Sanguinea, annyira megnyomorodott, hogy csak akkor tudtak mozogni, ha mások vitték őket. Közben kezükről, melyre mozgás közben támaszkodtak, egészen lehámlott a bőr. De alig tettek fogadalmat, máris visszanyerték egészségüket.

170 Egy Jakab nevű poggibonsi ember olyan siralmasan meg volt görnyedve és össze volt zsugorodva, hogy orrával a térdét verte. Ezért anyja, egy özvegyasszony, elvitte őt boldogságos Ferenc egyik szentélyébe, és ott buzgón imádkozott gyógyulásáért. És íme, teljesen épen és meggyógyulva vitte őt vissza otthonába.

171 Vicalvóban egy asszony leszáradt keze a szent atya érdemeiért az egészséges mintájára egészen meggyógyult.

172 Capua városában egy asszony megfogadta, hogy személyesen elzarándokol boldogságos Ferenc sírjához. De családi gondjai közepette egészen megfélekedett fogadalmáról, s ezért büntetésül jobb oldala hirtelen megbénult. Idegbénulása következtében fejét és karját csak bizonyos irányban tudta mozgatni. A fájdalom annyira eluralkodott rajta, hogy jajveszékélésével szomszédait is állandóan zavarta. Egyszer véletlenül két testvér haladt el háza előtt, és egy pap biztatására a szerencsétlenhez is betértek. Erre ő azonnal meggyógyította fogadalmának elmulasztását, és a feloldozás elnyerése után még abban az órában teljesen egészségesen kelt fel; és büntetésén okulva a lehető legrövidebb időn belül beváltotta fogadalmát.

173 Egy Bertalan nevű narni ember, mialatt egy fa árnyékában szunyókált, nyilván a gonosz lélek mesterkedésére egész lábára megbénult. Mivel földhöz ragadt szegény ember volt, nem tudta, hová forduljon. Ám egy éjszaka álmában megjelent neki Ferenc, a szegények gyámolítója, Krisztus zászlóhordozója, és meghagyta neki, hogy menjen bizonyos fürdőhelyre. Mikor pedig útközben letért a helyes ösvényről, ezt a szöveget hallotta: „Békesség neked. Én vagyok az, akinek fogadalmat tettél.” Azután odavezette őt a kérdéses helyre; ott, mint világosan kivette, egyik kezét lábszárára, a másikat pedig lábfejére tette, és érintésével megelevenítette az elszáradt tagokat. Megjegyzendő, hogy emberünk akkor már erősen benne volt a korban, és hatodik esztendeje bénulásban szenvedett⁴⁹⁶.

174 Már életében is sok hasonló csodát művelt a szent. Így mikor egy alkalommal a rieti püspökségben jártában egy faluba érkezett, egy asszony ölében vitte eléje nyolcesztendő fiát, és könnyekben úszva odatette lába elé. A gyermek ugyanis már négy esztendeje olyan rendkívüli módon fel volt puffadva, hogy lábát semmiképpen sem tudta meglátni. A szent nagyon kegyesen fogadta őt, és százszor szent kezét a beteg hasára tette. És íme, érintésére a

⁴⁹⁶ Lásd 1Cel 135

daganat azonnal lelappadt, és a beteg meggyógyult. Utána boldogságban úszó anyjával együtt bőséges hálát adott Istennek és az ő szentjének⁴⁹⁷.

175 Toscanella városában boldogságos Ferenc egy alkalommal egy lovag házában szállt meg. Az ő egyetlen fia sánta és ezenfelül egész testében gyenge és fejletlen volt. Bár már messze túl járt a szoptatás évein, még mindig bölesőben feküdt. Az apa alázattal a boldogságos férfi lába elé borult, és sírva kérte tőle fia meggyógyítását. Ő azonban méltatlannak érezte magát ilyen nagy kegyelemre és tiltakozott ellene; de végre a kérés állhatatosságától legyőzve mégis imádkozni kezdett, majd a kereszt jelével megjelölte és megáldotta a gyermeket. És íme, a jelenlevők szeme láttára és hangos örvendezésére abban a pillanatban teljesen épen állott fel és tetszése szerint ide-oda járt⁴⁹⁸.

176 Más alkalommal pedig, amikor Narniban járt, a város egyik polgára, bizonyos Péter nevezetű, éppen bénultan feküdt ágyában. Ő, midőn meghallotta, hogy Isten embere Narniba érkezett, megkérte a város püspökét, kegyeskedjék a magasságbeli Isten szolgáját az ő meggyógyítására elküldeni. Tudniillik annyira meg volt fosztva minden tagjának használatától, hogy csak nyelvét és szemét tudta annyira-amennyire mozgatni. Mikor boldogságos Ferenc hozzá járult, s a fejétől a lábáig megjelölte őt a kereszt jelével; a betegség abban a pillanatban elhagyta őt, és visszanyerte régi egészségét⁴⁹⁹.

177 Gubbiónban egy asszonynak mind a két keze össze volt zsugorodva úgy, hogy az égvilágon semmi munkát nem tudott végezni. Ez, mihelyt meghallotta, hogy Isten embere a városba jött, bánatos arccal és mély szomorúsággal azonnal eléje sietett, és esengve feléje tárta összezsugorodott kezeit. A szent könyörületre indult iránta; megfogta és azon nyomban meggyógyította kezeit. Erre az asszony nagy vidáman rögtön hazasietett, otthon saját kezűleg egy sajtot készített, és azt felajánlotta a szent férfiúnak. Az asszony bensőséges áhítatára való tekintettel letört belőle magának egy csipetet, a többit pedig visszaadta neki azzal, hogy odahaza családjával együtt fogyassza el⁵⁰⁰.

178 Egyszer egy éjszakára Orte városába tért a szent. Egy Jakab nevű fiú, aki már hosszú idő óta összezsugorodva feküdt, szüleivel együtt gyógyulásért fordult hozzá. A hosszas betegség miatt ugyanis feje egészen a térdéig görnyedt, és ezenfelül több csontja el volt törve. Mihelyt azonban Szent Ferenc keresztet vetett rá, azonnal kiegyenesedett, tökéletesen kinyúlt és egészséges lett.

179 Ugyanott egy embernek jó kenyérnagyságú golyvája volt, melyet a hátán, lapockái között viselt. Szent Ferenc érintésére azonban hirtelen és olyan tökéletesen megszabadult tőle, hogy híre-hamva sem maradt.

180 A Città di Castelló-i kórházban mindenki jól ismerte azt az ifjút, aki bénasága miatt már hét esztendeje állat módjára a földön kúszott. Anyja gyakran könyörgött érte Szent Ferenchez, kérve őt, hogy csúszó-mászó fiának szerezze vissza járóképességét. Egyszer azután a szent elfogadta fogadását, és meghallgatta könyörgését. A szokatlan bilincsek egy pillanat alatt feloldódtak és a fiú visszanyerte tagjainak természetes használatát.

181 Rómában és környékén igen nagy hírben állott egy Praxedis⁵⁰¹ nevű remetenő, aki az örök Jegyes iránti szeretetből már közel negyven esztendeje egy szűk szobába zárkózva élt. Szent Ferenc különös barátságára méltatta őt és – amit egyetlen asszonnyal sem tett – felfogadta az engedelmességre, azaz megengedte neki a rendi ruha, vagyis a habitus és a korda viselését. Történt egy napon, hogy bizonyos sürgős ügyek elintézésére cellájának lapos

⁴⁹⁷ Lásd LM 12,9

⁴⁹⁸ Lásd 1Cel 65

⁴⁹⁹ 1Cel 66

⁵⁰⁰ Lásd 1Cel 67

⁵⁰¹ Praxedis „religiosa” volt, de ezt a szót itt nem szabad apácának fordítani. Egyedül élt házában. A reneszánsz korig sok hozzá hasonló remetenő élt.

tetejére kellett mennie; de valamilyen káprázatból elvétette a lépést, és a magasból a földre zuhant. Láb- és combtörést szenvedett, s ezenfelül válla is kifícamodott. Mivel Krisztus szűz arája már sok esztendő óta nem látott emberi arcot és el volt szánva, hogy ezentúl sem lát, mint egy darab fa feküdt a földön, és segítség hiányában nem tudta, hová forduljon. Egy bíboros határozottan parancsolta, több szerzetes pedig ajánlotta neki, hogy hagyja el önkéntes börtönét és vegye igénybe valamely szerzetesnő szolgálatát, hogy elkerülje a halál veszedelmét, mely hanyagsága és nemtörődömsége mellett könnyen bekövetkezhetett. Ő azonban hallani sem akart erről és kézzel-lábbal tiltakozott az ellen, hogy csak a legkisebb mértékben is megsértse fogadalmát. Egy este teljes bizalommal borult az isteni irgalom zsámolya elé, és ilyen szavakkal kezdett panaszkodni boldogságos Ferencnek: „Szentséges atyám, te annyi emberen segítettél már szorult helyzetében, akit életedben nem is ismertél. Miért nem segítesz tehát rajtam, szerencsétlenül is, aki pedig életedben meglehetősen élveztem kegyedet? Mert látod, atyám, vagy meg kell változtatnom elhatározásomat, vagy pedig vállalnom kell a biztos halált.” Miközben szívében és ajkán ilyen és hasonló beszédeket forgatott, és a szívét betöltő keserű érzésnek mély sóhajokban és hangos zokogásban adott kifejezést, hirtelen álmot ereszkedett szemeire és önkívületbe esett. És íme, a kegyes atya dicsősége fényes öltözetében leereszkedett sötét börtönébe és édes szavakkal így kezdett hozzá beszélni: „Kelj fel, áldott lányom, kelj fel, ne félj! Fogadd teljes felépülésed jelét, és tartsd meg sértetlenül fogadalmadat!” Ezzel kézenfogva felemelte őt, de mindjárt utána eltűnt. Ő pedig egy ideig ide-oda forgott cellájában, és semmiképpen sem tudta megérteni, mit művelt benne Isten szolgája. Azt gondolta ugyanis, hogy látomása volt. Végül odament az ablakhoz, és ott megadta a szokásos jelet. Erre egy szerzetes rögtön odasietett, és az ámulattól magán kívül ragadtatva így szólt hozzá: „Mi történt veled, anyám, hogy így talpra tudtál állni?” Ő azonban még mindig azt hitte, hogy álmodik, és sehogyan sem akarta elhinni, hogy rajta kívül van ott valaki. Ezért tüzet kért. Mikor aztán tüzet hoztak, végre magához tért, és mivel semmi fájdalmat sem érzett, rendre elmondta, ami vele történt.

XVIII. fejezet. Egynémely más csodákról

182 A sabinai egyházmegyében egy nyolcvanéves anyókanak két lánya volt. Ezek közül az egyik meghalt, és halálakor csecsemő fiát szoptatásra életben maradt nővérére hagyta. Később azonban férjétől ez is gyermeket fogant, és emiatt emlőjéből minden tej elapadt. Ilyen körülmények közt nem maradt senki, aki az árva kisednek gondját viselte volna, és szomjúságában legalább néhány csepp tejet nyújtott volna neki. A szegény öregasszony módfölött szenvedett unokája miatt; de hiába, nyomasztó szegénységében nem tudott hová fordulni segítségért. Közben a gyermek állandóan gyengült és fogyott, s nagyanyja együtt halódott vele. Szegény asszony állandóan a tereket és házakat róttá, és eget-földet betöltött panaszával. Egy éjszaka a kised sírásának elhallgattatására szájába tette fonnyadt emlőjét, és egyúttal sűrű könnyhullatással tanácsért és segítségért esedezett boldogságos Ferenchez. Az ártatlan kor kedvelője azon nyomban megjelent, és szokott kegyességével segítségére sietett a segítségre szorulóknak. „Jó asszony – mondotta –, én vagyok Ferenc, akit az imént olyan bő könnyhullatással segítségül hívtál. Tedd csak emlődet a gyermek szájába, mert az Úr bőven ellát majd tejjel.” Az anyóka habozás nélkül teljesítette a szent parancsát és íme, a nyolcvanéves emlők csak úgy ontották magukból a tejet. A dolgról hamarosan tudomást szereztek mások is; hiszen tulajdon szemük tett róla bizonyosságot. Mindnyájan csodálkozással látták, hogy a hajlott öregkor fiatalos hévvel telt el. A csoda láttára rengetegen sereglettek össze; ott volt többek közt a tartomány kormányzója is, aki saját tapasztalatából győződött meg arról, amit előbb a hír után hinni nem akart. Mialatt ugyanis ott állott, és a dolog mibenléte iránt kérdezősködött, a ráncos anyóka egész tejpatakot zúdított rá, és ezzel futásra kényszerítette. Mindnyájan áldották tehát az Urat, aki ilyen nagy csodákat művelt egymaga⁵⁰². És egyúttal serény szolgálattal adóztak szolgájának, Szent Ferencnek. A gyermek pedig gyorsan növekedett a csodálatos táplálékon, és fejlődésében hamarosan túlszárnyalta korát.

183 Egy Márton nevű ember egyszer két ökrével a községtől messze eső legelőre ment legeltetni. Útközben azonban az egyik ökör véletlenül olyan szerencsétlenül törte lábát, hogy gyógyítására gondolni sem lehetett. Emberünk már bőrének lenyúzására gondolt; mivel azonban semmi alkalmas eszköz nem volt nála, előbb hazament. Elindulása előtt boldogságos Ferenc oltalmába ajánlotta az ökröt, nehogy, míg odajár, megegyék a farkasok. Másnap jókor reggel visszaindult az erdőbe, hogy az ott hagyott állatot megnyúzza. Ám az ökröt vígan legelészve találta. Törött lábát egyáltalán nem lehetett megkülönböztetni a másiktól. Márton hálát adott a jó pásztornak, aki ilyen jól gondját viselte állatának és visszaadta épségét.

184 Egy másik amiternoi embernek már vagy három esztendeje ellopták egy ökrét. Panaszával boldogságos Ferenchez fordult, és alázatosan leborulva segítségét kérte. Egy éjszaka aztán, mikor éppen javában aludt, egy hangot hallott, mely ezt mondta neki: „Kelj fel és menj Scoppitóba; onnét visszahozhatod ökrödet.” A hangra felneszelt, módfölött álmélkodott rajta, de azután megint elaludt. Mikor másodszor is megisméltődött a látomás és újból hallotta a felszólítást, magára eszmélve mindenekelőtt megkérdezte, ki szólítja voltaképpen. „Én vagyok az a Ferenc – hallotta a feleletet –, akihez könyörögtél.” Emberünk azonban még mindig félt, hogy csak káprázatot lát, s ezért megint teljesítetlenül hagyta a parancsot. De mikor harmadszor is szólította őt a hang, alázatosan engedelmeskedett a felhívásnak; elment Scoppitóba, ott épségben meglelte barmát, és mivel nagylelkűen visszaadták neki, hazavezette. És ezentúl úton-útfélen mindenkinek eldicsekedett az esettel, és egész életére hűséges szolgájává szegődött Szent Ferencnek.

⁵⁰² Zsolt 102,20 és 135,4

185 Antrodocóban⁵⁰³ egyszer egy közrendű ember egy feltűnően szép tálát vásárolt, és azt azzal adta át feleségének, hogy úgy vigyázzon rá, mint a szeme világra. Egy szép napon az asszony szolgálója fogta a tálát, és beletette a kilúgozásra szánt ruhákat. A tál azonban részint a nap hevétől, részint a lúg marásától elrepedt, és teljesen használhatatlanná vált. A szolgáló remegve vitte a tál darabjait gazdasszonya elé, és inkább könnyeivel, mint szavaival elmondta neki a szerencsétlenséget. Az asszony nem kevésbé megijedt, és ismerve férje haragos természetét, biztosra vette az ütlegetek. A cserépdarabokat egyelőre gondosan eldugta, és egyúttal segítségért és közbenjárásért esedezett Szent Ferenchez. És lám, a szent közbenjárására a szétesett részek ismét összeállottak, és a tál megint ép lett. Nagy lett ezen az öröm az egész szomszédságban; akik az imént még részvételt viseltettek a kárt szenvedett iránt, most együtt örültek vele. Maga az asszony volt az első, aki férjének elmondta a csodálatos esetet.

186 A márkai Monte dell'Olmóban egy embernek éppen, mikor meg akarta kezdeni a szántást, darabokra tört az ekevasa. Nagyon búsult emiatt; nemcsak az ekevas eltörését, hanem a napszám elvesztését is erősen fájlalta. „Ó, boldogságos Ferenc – kiáltott fel –, segítség most rajtam, hiszen látod, milyen bizalommal vagyok irántad szerencsétlenségemben. Íme, évenként egy mérő gabonát adok testvéreidnek, és ezenfelül szívesen dolgozok nekik, ha most segítesz rajtam, amint már oly sok emberen segítettél.” És lám, mire befejezte imádságát, az ekevas ismét egybe állott, és olyan tökéletesen összeforrott, hogy a törésnek még nyoma sem maradt rajta.

187 Egy Máté nevű vicalvi klerikus halálos mérget ivott, és annyira rosszul lett tőle, hogy beszélőképességét is elvesztette, és már halálát várta. Egy pap váltig intette, hogy végezze el gyónását, de egyetlen szót sem tudott kipréselni belőle. Szívében azonban annál buzgóbban imádkozott Krisztushoz, hogy boldogságos Ferenc érdemeiért szabadítsa meg őt. És alig hogy nagy keservesen kiejtette boldogságos Ferenc nevét, az összes jelenlevők szeme láttára kihányta a mérget.

188 Anibaldi Transmundus római consulnak abban az időben, mikor a toszkánai Sienában a podesztai tisztelet viselte, volt egy Miklós nevű kedves embere; akit főleg azért kedvelt, mivel az udvari szolgálatban mindig készségesnek mutatkozott. Ennek állkapcsát egyszer minden előzmény nélkül olyan súlyos baj támadta meg, hogy az orvosok biztosra mondták halálát. Egyszer azonban álmában megjelent neki Krisztus Szűzanyja és megparancsolta neki, hogy tegyen fogadalmat boldogságos Ferencnek és haladéktalanul zárándokoljon el sírjához. Emberünk reggelre kelve hűségesen elmondotta álmát urának. Ez nagyon csodálkozott rajta, de egyúttal sietett minél előbb végére járni a dolognak. Hűséges emberével együtt tehát azonnal Assisibe indult és íme, Szent Ferenc sírjánál teljesen meggyógyultan kapta vissza barátját. Csodálatos volt maga a meggyógyulás is, de még csodálatosabb a szent Szűz leereszkedése; hogy ilyen mélységes részvétet kegyeskedett mutatni a beteg iránt, és ennyire felmagasztalta szentünk érdemeit.

189 Szentünk egyformán segítségére volt minden hozzá fordulónak, és nem tett különbséget az emberek bajai közt. Spanyolországban, San Facundóban⁵⁰⁴ egy embernek egy cseresznyefa állott a kertjében, mely évről évre meghozta a maga termését, és nem csekély hasznot hozott gazdájának. Az egyik évben azonban elszáradt a fa, és még gyökerei is kivesztek. Ezért gazdája ki akarta vetetni. Szomszédja azonban biztatta, hogy inkább bízsa a fa sorsát boldogságos Ferenc gondjára. Megtette. És csodák csodája! Mikor eljött az ideje, a fa kihajtott, kilombosodott, kivirágzott, gyümölcsöket érlelt, és meghozta a szokott hasznot.

⁵⁰³ A régi Interocrium, Rieti és Aquila közt.

⁵⁰⁴ Ma Sahagún, Kasztíliában.

Gazdája hálából ezért a nagy kegyért a fa termését minden esztendőben a testvéreknek engedte át.

190 Villasilosban⁵⁰⁵ egyszer a férgek nagy pusztítást vittek végbe a szőlőkben. A lakosok egy domonkosrendi szerzeteshez fordultak ellenszerért a pusztító férgek ellen. Ő azt tanácsolta nekik, hogy tetszés szerint válasszanak ki két szentet, és utána sorsvetéssel döntsék el, hogy kettőjük közül melyik lesz alkalmasabb patrónus a féregjárás ellen. A lakosok választása Szent Ferencre és Szent Domonkosra esett. A sorshúzásnál Szent Ferenc neve került ki győztesen. Mindnyájan hozzá fordultak tehát könyörgésükkel; és közbenjárására azonnal megszűnt a csapás. Azóta különös tisztelettel viseltetnek a szent iránt, és rendjét is meleg szeretettel veszik körül. A szőlőcsoda emlékére minden esztendőben külön alamizsnát adnak a testvéreknek.

191 Palencia közelében egy pap gabonáját magtárban tartotta. Szerencsétlenségére azonban a magtárt minden esztendőben a zsiszikeknek, vagyis a gabonaférgeknek megszámlálhatatlan sokasága lepte el. A papnak, miközben nagy vesztesége láttán megfelelő ellenszer után kutatott, az a gondolata támadt, hogy magtára őrzését boldogságos Ferenc gondjára bizza. És alig hogy elgondolta ezt, kevéssel rá az összes férgeket a magtáron kívül egy halomba hányva és megdögölve találta. És azontúl sohasem érte hasonló csapás. Ezért hálából könyörgése meghallgatásáért és a vett jótétemény viszonzásaként Szent Ferenc iránti szeretetből gabonájából minden esztendőben alamizsnát juttatott a szegényeknek.

192 Abban az időben, mikor az apuliai tartományt a sáskajárás szörnyű csapása pusztította, Petramala község földesura földjét boldogságos Ferenc pártfogásába ajánlotta. És valóban, az ő földje teljesen ment maradt az átkozott veszedelemtől, holott körülötte mindent megemészített a sáskahad.

193 Egy galetai nemes asszonynak emlői közt veszedelmes sipoly⁵⁰⁶ támadt, mely bűzével és állandó fájásával tömérdek szenvedést okozott neki. S ráadásul semmi gyógyító szert nem talált ellene. Egy napon a testvérek templomába ment imádkozni. Ott egy könyvet látott, mely boldogságos Ferenc életéről és csodatételeiről szólt⁵⁰⁷. Nagy érdeklődéssel böngészte végig tartalmát. Miután így megismerte a tényállást, sűrű könnyhullatás között felemelte a könyvet és a beteg helyhez érintette. Közben ezt mondta: „Ó, Szent Ferenc, amilyen igaz az, ami ebben a könyvben rólad írva áll, olyan igazán szabadíts meg engem most szent érdemeidért ettől a nyavalyámtól.” Miután egy ideig még sirdogált és imádkozott, a könyv elmozdításával egyidejűleg olyan tökéletesen meggyógyult, hogy azontúl a sebhelynek még nyoma sem látszott.

194 Ehhez hasonló eset történt Görögországban: egy apa súlyosan sebesült fiáért ostromolta könyörgéseivel Szent Ferencet. „Isten szentje – mondotta –, ha igazak azok a csodák, melyeket világszerte beszélnek rólad, Isten dicsőségére hadd tapasztaljam meg én is fiamon kegyességedet.” És abban a pillanatban felszakadt a kötés és a sebből valamennyiük szeme láttára genny folyt ki; a fiú húsa pedig annyira megszilárdult, hogy bajának semmi nyoma sem maradt.

195 Az egyik testvér még boldogságos Ferenc életében valami borzalmas betegségben szenvedett. Gyakran egész testében görcsösen vonaglott úgy, hogy minden tagja mintegy körben forgott. Néha egész testében kinyúlt, és megmerevedve vállig felhúzott lábakkal embermagasságra felvetette magát; azután hirtelen a földre esett és tajtékozva fetrengett. A szent atya végre megszánta betegségét, és miután imádkozott érte, a kereszt jelével olyan

⁵⁰⁵ Ókasztiliában a palenciai tartományban.

⁵⁰⁶ vö. 1Cel 145

⁵⁰⁷ Célzás a szerző Első Életrajzára.

tökéletesen meggyógyította őt, hogy betegségének káros következményét soha többé nem érezte⁵⁰⁸.

196 A boldogságos atya halála után egyik rendi testvérünk az ágyékában támadt sipoly következtében olyan súlyosan megbetegedett, hogy végül a gyógyulás minden reményéről lemondott. Mikor egy alkalommal előljárójától engedélyt kért boldogságos Ferenc sírjának meglátogatására, az előljáró magtagadta tőle az engedélyt, mert attól félt, hogy az út fáradságaitól még nagyobb veszedelemnek teszi ki magát. Ez természetesen lehangolta a testvért. Egy éjszaka azonban megjelent neki Szent Ferenc és így szól hozzá: „Fiam, ne szomorkodjál többé, hanem inkább vedd le a rajtad levő bőrruhát a sebeden levő flastrommal együtt, tartsd meg a regulát és azonnal meg fogsz gyógyulni.” Reggelre kelve a testvér mindent úgy tett, ahogyan a szent parancsolta neki és rögtön meggyógyult⁵⁰⁹.

197 Egy ember a fején súlyos nyíllövést szenvedett. Az orvosok nem tudtak rajta segíteni, mert a nyíl a szemüregen át hatolt be és ott maradt a fejben. Emberünk ekkor alázatos könyörgéssel boldogságos Ferenchez fordult. És alig hogy lenyugodott és elszenderült, máris hallotta boldogságos Ferenc hangját, mely meghagyta neki, hogy koponyájának hátsó részén távolítsa el a nyílvesszőt. Mindent pontosan úgy tett, ahogyan álmában hallotta, és minden fájdalom nélkül megszabadult a nyíltól⁵¹⁰.

⁵⁰⁸ Lásd 1Cel 68

⁵⁰⁹ Lásd 1Cel 145

⁵¹⁰ Lásd 1Cel 143

XIX. fejezet. Végső befejezés Szent Ferenc csodáihoz

Így erősítette meg Krisztus Urunk kísérő csodajeleivel mindazt, amik az ő szentjéről és a mi atyánkról megíráttak és előadattak. Bizonyára fonák dolog volna emberi ítéletnek alávetni azt, amit isteni csoda igazolt. Ezért én, a mondott atya kicsiny fia, alázattal kérek mindenkit, hogy az előadottakat készségesen fogadják és tisztelettel hallgassák. Mert ha nincsenek is megfelelő külső köntösbe öltöztetve, az elmondottak tárgyuknál fogva minden tiszteletet megérdemelnek. Ne vessék meg tehát az elbeszélő együgyűségét, hanem tekintsék inkább igazságra törekvését, odaadó buzgóságát és kitartó munkáját. Nem tudunk mindennap új dolgokat kitalálni, a négyzöget nem tudjuk körré változtatni, s az idők és kívánságok változatos sokféleségét nem tudjuk egyetlen munkában kielégíteni. Nem azért fogtunk e könyv megírásába, hogy hiúságunkat elégítsük ki vele, és nem a magunk tetszéséből merültünk bele az adatok gazdag sokaságába, hanem elsősorban esengő testvéreink türelmetlen sürgetésére és előljáróink parancsára fogtunk bele. Jutalmat érte Krisztus Urunktól várunk, töletek pedig, testvérek és atyák, imádságot és szeretetet várunk. Legyen tehát úgy! Ámen!

Vége a könyvnek. Krisztusnak legyen érte dicséret és dicsőség!